

ธมมปทฎฐกถา ปฐโม ภาค

(แบบแยก - อิติ ศัพท์)

ปณามคาถา

๑. ยมกวรรค วรรณนา

๑. เรื่องพระจักขุปาลเถระ ๖
๒. เรื่องมัญญฎฐกถา ๒๑
๓. เรื่องพระติสสเถระ ๓๐
๔. เรื่องความเกิดขึ้นของนางกาลิยักษิณี ๓๕
๕. เรื่องภิกษุชาวเมืองโกสัมพี ๔๐
๖. เรื่องจุลกาลและมหากาล ๔๘

๗. เรื่องพระเทวทัต ๕๔
๘. เรื่องสญชัย ๕๘
๙. เรื่องพระนันทเถระ ๗๖
๑๐. เรื่องนายจุนทฎฐกริก ๘๓
๑๑. เรื่องธัมมิกอุบาสก ๘๖
๑๒. เรื่องพระเทวทัต ๘๙
๑๓. เรื่องนางสุนาเทวี ๙๙
๑๔. เรื่องภิกษุ ๒ สหาย ๑๐๒

คลิกที่หัวข้อเพื่อไปยังหน้าที่ต้องการ - กด Home เพื่อกลับมายังหน้าแรก

PaliDict ๘ พ.ค.๖๓ จัดหน้าด้วยโปรแกรม LibreOffice 6

แผนผังประกอบ: แผนที่ชมพูทวีป • สถานที่จำพรรษา • ลำดับเหตุการณ์พระพุทธศาสนา • ราชวงศ์และตระกูลต่างๆ •

ปณามคาถา

๑. ยมกวรรค วรรณนา

๑. เรื่องพระจักขุปาลเถระ..... ๖
- [กุฎุมพีทำพิธีชอุบตร]..... ๖
- [กุฎุมพีได้บุตรสองคน]..... ๖
- [พระศาสดาประทับอยู่ในกรุงสาวัตถี ๒๕ พรรษา]..... ๖
- [ผู้บำรุงภิกษุสามเณร]..... ๗
- [เศรษฐีไม่เคยทูลถามปัญหา]..... ๗
- [ชาวสาวัตถีไปฟังธรรม]..... ๗
- [มหาปาละตามไปฟังธรรม]..... ๗
- [อนุปุพพิกา ๕]..... ๘
- [มหาปาละขอบวช]..... ๘
- [มหาปาละมอบสมบัติให้น้องชาย]..... ๘
- [มหาปาละบรรพชาอุปสมบท]..... ๙
- [ฐานะ ๒ อย่างในพระศาสนา]..... ๙
- [พระมหาปาละเดินทางกลับบ้านปลายแดน]..... ๙
- [ชาวบ้านเลื่อมใส อารธนาให้อยู่จำพรรษา]..... ๙
- [พระมหาปาละถือเนสัชชิกุฎงค์]..... ๙
- [จักขุของพระมหาปาละพิการ]..... ๑๐
- [หมอปริญยาให้หยอด]..... ๑๐

- [พระมหาปาละนั่งหยอดยา]..... ๑๑
- [พระมหาปาละปรึกษารัชทาย]..... ๑๑
- [หมอเล็กรักษาพระมหาปาละ]..... ๑๒
- [พระเถระเสียจักขุ พร้อมด้วยบรรลด้วยพระอรหันต์]..... ๑๒
- [พวกภิกษุและชาวบ้านรับบำรุงพระเถระ]..... ๑๒
- [พวกภิกษุไปเฝ้าพระศาสดา]..... ๑๓
- [พวกภิกษุแจ้งข่าวแก่น้องชายพระเถระ]..... ๑๓
- [ส่งสามเณรหลานชายไปรับพระเถระ]..... ๑๔
- [สามเณรชวนพระมหาปาละกลับ]..... ๑๔
- [สามเณรถึงสี่ลวิบัติเพราะเสียงหญิง]..... ๑๔
- [พระเถระไม่ยอมให้สามเณรคบ]..... ๑๕
- [อาสนะทำวสัฏกะร้อน]..... ๑๕
- [ท้าวสักกเทวราช พาพระเถระไปถึงพระเชตวัน]..... ๑๖
- [บุรพกรรมของพระจักขุปาลเถระ]..... ๑๘
- [แก้อรธ]..... ๑๙
๒. เรื่องมัญญฎฐกถา..... ๒๑
- [พรหมณ์ทำตุ้มหูให้บุตร]..... ๒๑
- [รักษาบุตรเองเพราะกลัวเสียขวัญข้าว]..... ๒๑
- [ให้บุตรนอนที่ระเบียงเพราะกลัวคนเห็นสมบัติ]..... ๒๑
- [พระพุทธเจ้าเล็งเห็นอุปนิสัยของมัญญฎฐกถา]..... ๒๒
- [มัญญฎฐกถาตั้งใจให้เลื่อมใสในพระพุทธเจ้า]..... ๒๒

[เพราะใจเลื่อมใส ทำกาละไปเกิดในเทวโลก].....	๒๓
[พราหมณ์คร่ำครวญถึงบุตร].....	๒๓
[เทพบุตรจำแลงกายไปหาพราหมณ์].....	๒๓
[เทพบุตรกับพราหมณ์ได้วาทะกัน].....	๒๓
[พราหมณ์ยอมจำนน แล้วชมเชยเทพบุตร].....	๒๔
[พราหมณ์ชักถามเทพบุตร].....	๒๕
[พราหมณ์ถึงพระพุทเจ้าเป็นสรณะ].....	๒๕
[เทพบุตรโอวาทพราหมณ์แล้วก็หายตัวไป].....	๒๖
[พราหมณ์ถวายทานแด่พระพุทเจ้า].....	๒๖
[ใจเป็นใหญ่ในกรรมทุกอย่าง].....	๒๘
[แก้อรธ].....	๒๘
๓. เรื่องพระติสสเถระ.....	๓๐
[พระติสสเถระเป็นผู้ว่ายากและถือตัว].....	๓๐
[พระติสสเถระเรื่องแต่พระศาสดา].....	๓๐
[พระติสสเถระไม่ยอมขมาภิกษุสงฆ์].....	๓๑
[บุรพกรรมของพระติสสเถระ].....	๓๑
[โทษของการนอนไม่เป็นที่].....	๓๑
[ดาบสทั้ง ๒ ต่างสาปกัน].....	๓๒
[ประชาชนเดือดร้อนตลอดถึงพระราชชา].....	๓๒
[เวรไม่ระงับด้วยผูกเวร].....	๓๓
[แก้อรธ].....	๓๔
๔. เรื่องความเกิดขึ้นของนางกาลิยกษิณี.....	๓๕
[มารดาหาภรรยาให้บุตร].....	๓๕
[เมียหลวงปรุงยาทำลายครรภ์เมียน้อย].....	๓๕
[ผลิตกันสังหารคนละชาติ ด้วยอำนาจผูกเวร].....	๓๖
[เวรไม่ระงับด้วยเวร แต่ระงับได้ด้วยไม่ผูกเวร].....	๓๗
[แก้อรธ].....	๓๘
[นางยักษิณีรู้ฝนมากฝนน้อย].....	๓๘
[นางยักษิณีเริ่มตั้งสลาภภัต].....	๓๙
๕. เรื่องภิกษุชาวเมืองโกสัมพี.....	๔๐
[พระวินัยธรกับพระธรรมกถึกะถกเถียงกันเรื่องวินัย].....	๔๐
[พระศาสดาตรัสสอนให้สามัคคีกัน].....	๔๑
[ตรัสสอนเท่าไรก็ไม่เชื่อ].....	๔๑
[พระศาสดาทรงระอา จึงเสด็จหนีไปจำพรรษาอยู่ป่ารกชัฏวัน].....	๔๑
[พวกอุบาสกทรมานภิกษุ].....	๔๒
[ช้างปารีเลยยกะอุปัฏฐากพระศาสดา].....	๔๒
[วานรถวายรวงน้ำผึ้ง].....	๔๓

[พญาช้างสังเกตดูวัตรพระอนันท์].....	๔๔
[ไม่ได้สหายที่มีปัญญา เทียวไปผู้เดียวประเสริฐกว่า].....	๔๔
[ช้างทำกาละไปเกิดเป็นเทพบุตร].....	๔๖
[ภิกษุชาวเมืองโกสัมพีทูลขอขมาพระศาสดา].....	๔๖
[แก้อรธ].....	๔๗
๖. เรื่องจุลกกาลและมหากาล.....	๔๘
[พี่น้อง ๓ คนทำการค้าขาย].....	๔๘
[มหากาลพึงธรรม แล้วลาน้องชายไปบวช].....	๔๘
[พระมหากาลบำเพ็ญโสสานิกธุดงค์].....	๔๙
[ระเบียบของผู้อยู่ในป่าช้า].....	๔๙
[พระจุลกกาลลุ่มใจ].....	๕๐
[พระมหากาลพิจารณาศพกฐิดา].....	๕๐
[พระมหากาลบรรลุพระอรหัต].....	๕๐
[ระเบียบปูอาสนะสมัยพุทธกาล].....	๕๑
[พระจุลกกาลถูกหญิงจับสีก].....	๕๑
[พระมหากาลก็ถูกภรรยาจับสีก].....	๕๑
[พระมหากาลเป็นผู้ไม่หวั่นไหว].....	๕๒
[แก้อรธ].....	๕๒
[พระมหากาลเหาะหนีภรรยา].....	๕๓
๗. เรื่องพระเทวทัต.....	๕๔
[พระสารีบุตรแสดงธรรมแก่ชาวกรุงราชคฤห์].....	๕๔
[นิมนต์ภิกษุพันรูป รับประทาน].....	๕๔
[ชวนชาวบ้านถวายภัตตาหาร].....	๕๔
[ถวายผ้าราคาตั้งแสนแก่พระเทวทัต].....	๕๕
[เทวทัตนุ่งห่มผ้าไม่สมควรแก่ตน].....	๕๕
[ครั้งก่อน เทวทัตเป็นนายพรานช้าง].....	๕๕
[ของดีย่อมควรแก่คนดี หากควรแก่คนชั่วไม่].....	๕๖
[แก้อรธ].....	๕๗
๘. เรื่องสญชัย.....	๕๘
[พระศาสดาได้รับพยากรณ์จากพระพุทเจ้า ๒๓ พระองค์].....	๕๘
[ทรงเห็นเทวทูตแล้วเสด็จบรรพชา].....	๕๙
[ทรงบรรลุสัมพัญญุตญาณ แล้วทรงแสดงธรรม].....	๕๙
[ทรงส่งสาวกไปประกาศพระศาสนา].....	๖๐
[ประวัติพระสารีบุตรและพระโมคคัลลานะ].....	๖๐
[สองสหายทำกติกากัน].....	๖๑
[พระอัสสชิแสดงหัวใจพระศาสนา].....	๖๒
[สองสหายสำเร็จพระโสดาบัน].....	๖๓

[สองสหายชวนสมุชชโยไปเฝ้าพระศาสดา].....	๖๓
[ศิษย์สำเร็จรหัตตผลก่อนอาจารย์].....	๖๔
[พวกภิกษุติเตียนพระศาสดา].....	๖๕
[บุรพกรรมขอพระอัญญาโกณฑัญญะ].....	๖๕
[บุรพกรรมของชน ๕๕ คน มียสกุลบุตรเป็นต้น].....	๖๖
[บุรพกรรมของภททวัคคีย์ ๓๐ คน].....	๖๗
[บุรพกรรมของขุณฺโณ ๓ พี่น้อง].....	๖๗
[กินอาหารที่เขากุฑิกภิกษุสงฆ์ ตายไปเป็นเปรต].....	๖๘
[พวกเปรตถามเวลาได้อาหาร กะพระพุทเจ้า ๓ พระองค์].....	๖๙
[พวกเปรตพันทุกข์ เพราะผลทาน].....	๖๙
[บุรพกรรมของพระอัครสาวกทั้ง ๒].....	๗๐
[สองอัครสาวก ทูลเรื่องปัจจุบันแก่พระศาสดา].....	๗๔
[ผู้เห็นผิดกับผู้เห็นถูก ได้รับผลต่างกัน].....	๗๕
[แก้อรธ].....	๗๕
๙. เรื่องพระนันทเถระ.....	๗๖
[พระศาสดาเสด็จจรุงกบิลพัสดุ์].....	๗๖
[นันทพุทโธอนุชา ออกบวช].....	๗๖
[ราหุลกุมารทูลขอสมบัติกะพระศาสดา].....	๗๗
[ราหุลกุมารบรรพชา].....	๗๗
[พระนันทะอยากสึก].....	๗๘
[พระศาสดาทรงทรมานพระนันทะ].....	๗๘
[พระนันทะสำเร็จรหัตตผล].....	๗๙
[พระนันทะถูกฟ้อง].....	๘๐
[แก้อรธ].....	๘๐
[พระนันทะเคยถูกล่อด้วยมาตุคาม].....	๘๐
[บุรพกรรมของพระนันทะ].....	๘๑
๑๐. เรื่องนายจุนทสุกริก.....	๘๓
[นายจุนทะเลี้ยงชีพด้วยการเลี้ยงสุกรขาย].....	๘๓
[อเวจันรกร ร้อนยิ่งกว่าไฟธรรมดา].....	๘๓
[นายจุนทะเสวยผลกรรมทันตาเห็น].....	๘๔
[เสวยผลกรรมในสัมปรายภพ].....	๘๔
[พวกภิกษุเข้าใจว่า เขาฆ่าสุกรทำการมงคล].....	๘๔
[แก้อรธ].....	๘๔
๑๑. เรื่องธัมมิกอุบาสก.....	๘๖
[อุบาสกและครอบครัวบำเพ็ญกุศลเป็นนิตย์].....	๘๖
[อุบาสกป่วย นอนฟังธรรม].....	๘๖

[เทวดานำรถมารับอุบาสกไปเทวโลก].....	๘๖
[พวกภิกษุและบุตรธิดาอุบาสกเข้าใจผิด].....	๘๗
[แก้อรธ].....	๘๘
๑๒. เรื่องพระเทวทัต.....	๘๙
[เจ้าศากย ๖ พระองค์ทรงผนวช].....	๘๙
[เจ้าทั้ง ๒ สนทนากันถึงเรื่องบวชและการทำงาน].....	๙๐
[เจ้าศากยทั้ง ๓ สนทนากันถึงที่เกิดแห่งภัตริ].....	๙๐
[อุบาสีออกบวชพร้อมด้วยศากยทั้ง ๖].....	๙๑
[ศากยทั้ง ๖ บรรลุคุณพิเศษ].....	๙๑
[พระเทวทัตแสดงฤทธิ์แก่ชชาติศตธูราชกุมาร].....	๙๒
[พระเทวทัตพยายามฆ่าพระพุทเจ้า].....	๙๒
[กรรมชั่วของพระเทวทัต ปรากฏแก่มหาชน].....	๙๓
[พระเทวทัตทูลขอวัตถุ ๕ ประการ].....	๙๓
[พระเทวทัตทำลายสงฆ์].....	๙๓
[อัครสาวกทั้ง ๒ ชักจูงภิกษุกลับเข้าพวกได้].....	๙๔
[บุรพกรรมของพระเทวทัต].....	๙๔
[พระเทวทัตให้สาวกนำไปเฝ้าพระศาสดา].....	๙๕
[พระเทวทัตถูกธรณีสูบ].....	๙๖
[พระเทวทัตเกิดในอเวจี ถูกตรึงด้วยหลาวเหล็ก].....	๙๖
[เมื่อก่อนพระเทวทัตก็ประพาศิณิษย์ในพระศาสดา].....	๙๗
[ผู้ทำบาปย่อมเดือดร้อนในโลกทั้ง ๒].....	๙๘
[แก้อรธ].....	๙๘
๑๓. เรื่องนางสุนณาเทวี.....	๙๙
[อบรมลูกหลานให้รับหน้าที่ของตน].....	๙๙
[นางสุนณาป่วยเรียกบิดาน้องชาย].....	๙๙
[ท่านเศรษฐีผู้บิดาร้องให้ ไปทูลพระศาสดา].....	๑๐๐
[คนทำบุญย่อมเพลิดเพลินในโลกทั้ง ๒].....	๑๐๐
[แก้อรธ].....	๑๐๑
๑๔. เรื่องภิกษุ ๒ สหาย.....	๑๐๒
[สองสหายออกบวช].....	๑๐๒
[พระเถระทั้ง ๒ พบกัน].....	๑๐๒
[พระศาสดาถามปัญหาพระเถระทั้ง ๒].....	๑๐๓
[พระวิปัสสโกเถระได้รับสาธุการ].....	๑๐๓
[พูดมาก แต่ไม่ปฏิบัติก็ไร้ประโยชน์].....	๑๐๓
[แก้อรธ].....	๑๐๔

ปณามคาถา

มหาโมหตโมนทฺเธ	โลเก โลกนตทสฺสีนา
เยน สทฺธมฺมปชฺโชโต	ชฺลิตฺโต ชฺลิตฺติทฺธินา
ตสฺส ปาเท นมสฺสึตฺวา	สมฺพุทฺธสฺส สิริมโต
สทฺธมฺมญฺจสฺส ปุชฺเชตฺวา	กตฺวา สงฺฆสฺส จญฺชฺลึ,
“ตํ ตํ การณฺมคฺคมฺม	ธมฺมาธมฺเมสุ โกวิโท
สมฺปนฺนสทฺธมฺมปโท	<u>สฺตถา</u> ธมฺมปทํ สุภํ
เทเสสิ กรุณาเวค-	สมฺมุสฺสาหิตฺมานโส
<u>ยํ</u> เว เทวมนุสฺसानํ	ปีติปาโมชชวทฺธมนํ
ปรมฺปรากตา ตสฺส	นินฺปุณา <u>อตฺถวณฺณนา,</u>
<u>ยา</u> ตามพฺปณฺณิตีปฺมฺหิ	ทีปภาสาย สณฺฐิตา
น สาธยติ เสसानํ	สฺตตฺตานํ หิตสมฺบพฺ,
อปฺเปว นาม สาธเยย	สพฺพโลกสฺส <u>สา</u> หิตํ”
อิติ อาสีสมานน	ทนฺเตน สมจารินา
กุมารกสฺสเป <u>นาหํ</u>	เถเรน ธิรเจตฺสา
สทฺธมฺมญฺฐิติกาเมน	สกกฺกจํ อภียาจิโต,
ตํ ภาสํ อตีวิทถารํ	คตฺถจ วจนกฺกมํ
ปหายาโรปยิตฺวาน	ตฺนฺตํ ภาสํ มโนรมํ,
คากานํ พยฺยชนปทํ	ยํ ตตฺถ น วิภาวิทํ
เกวสนฺตํ วิภาเวตฺวา	เสสนฺตเมว อตฺถโต
ภาสนฺตเรน ภาสิสฺสํ	อวาทฺโต วิภาวินํ
มนฺโส ปีติปาโมชชํ	อตฺถธมฺมฺปนฺนสฺสิตฺนฺติ.

๑. ยมกวรรค วรรณนา

๑. ยมกาคคณนา

๑. เรื่องพระจักขุปาลเถระ

๑. จักขุปาลเถระตถ.

“มโนปุพพังคมา ธมมา มโนเสฏฐา มโนมยา,
มนสา เจ ปทุมฐน ภาสติ วา กโรติ วา,
ตโต นั ทุกขมเนวติ จกัถว วหโต ปทั -อติ.

อัย ธมมเทสนา กตถ ภาสิตา -อติ.

“สาวตถิย.

“กั อารพภ -อติ. “จักขุปาลเถเร.

[กุฎุมพีทำพิธีชอบุตร]

สาวตถิยั กิร มหาสุวณโณ นาม กุฎุมพีโก อโหสิ อทโธม มหัทธโน มหาโกโค อปุตตโก.

โส เอกทิวสั นหันทิตถั คนฺตวา นหตฺวา อากจณฺโต อนฺตรามคฺเค สมปนฺนสาขั เอกั วณฺปปตี ทิสฺวา

“อัย มหเสกขาย เทวตาย ปริคคหิตโต ภวิสสตี -อติ

ตสฺส เหมฐฐากาคั โสธาเปตฺวา ปาการปริกฺเขปั การาเปตฺวา วาลุคั โอกิราเปตฺวา ธชปตาคั อุสสาเปตฺวา วณฺปปตี อลงฺกิริตฺวา

“ปุตตั วา ธีตรั วา ลภิตฺวา ตุมหากั มหาสกการั กิริสฺสามิ -อติ ปตฺถนั กตฺวา ปกฺกามิ.

[กุฎุมพีได้บุตรสองคน]

อถสฺส ภริยาย กุจฺฉิยั คพฺโภ ปติฐฺฐาสี.

โส ตสฺสา คพฺภปริหารั อทาสี.

สา ทสมาสจฺเจเนน ปุตตั วิชายี.

เสฏฺฐิ อตฺตนา ปาลิตั วณฺปปตี นิสฺสาย ลทฺธตฺตา ตสฺส “ปาโล -อติ นามั อทาสี.

อปรภาเค อณฺเฑนั ปุตตั ลภี.

ตสฺส “จุลฺลปาโล -อติ นามั กตฺวา อิตฺรสฺส “มหาปาโล -อติ นามั กิร.

เต วยฺยปตฺเต ชฺรพฺนธเนน พนฺธิสุ.

อปรภาเค มาตาปิตโร กาลมกัสุ.

สพฺพั โภคั ทวินฺนเวย วิวเรสุ.

[พระศาสดาประทับอยู่ในกรุงสาวัตถี ๒๕ พรรษา]

ตสมึ สมเย สตถา ปวตฺติตฺตปวธมฺมจกฺโก อนฺุพฺพเพน คนฺตวา

อนาถปิณฺฑทิกมหาเสฏฺฐินา จตฺุปฺปญฺญาสโภกฺชินั วิสฺสขฺเซตฺวา การิเต เขตฺวณฺมหาวิหารเ วิหฺรติ

มหาชนั สคฺคมคฺเค จ โมกฺขมคฺเค จ ปติฐฺฐापยมาโน.

ตถาคโต ๒

“มาติปภุขโต อสีติยา ปิติปภุขโต อสีติยา -อิตี เทวอสีติญญาทิกุลสหเสสเสถิ การิเต นิโครธมหาวิหारे เอกเมว วสสาวาส วลี
อนาถปิณฑิเกน การิเต เขตวนมหาวิหारे เอกนวิสติ
วิสาขาย สดตวิสติโกฏิธนปริจจาเคน การิเต ปุพพารามे ฉ วสสาวาเส -อิตี
ทวินัน กุลานัน คุณมหนตตํ ปฏิจจ สาวตถิ นิสสาย ปญจวิสติ วสสาวาเส วลี.

[ผู้บำรุงภิกษุสามเณร]

อนาถปิณฑิโกปิ วิสาขาปี มหาอุปาสิกา นิพพธั ทิวสสส เทว วาเร ตถาคตสส อฏฐฐานัน คจจนตติ.

คจจนตา จ “ทหสามเณรา โน หตเถ โอโลเกสสนนติ -อิตี ตจจนตถา น คตปุพพา.

ปุเรภตตํ คจจนตา ขาพนียาทีนินิ คาหาเปตวา คจจนตติ. ปจฉาภตตํ ปญจ เกสชชานินิ อฏฐ จ ปานานินิ.

นิเวสนนส ปน เตสํ ทวินัน ทวินัน ภิกษุสหเสสนัน นิจจํ ปญญุตตนาเวนาสนานินิ โหนตติ.

อนนปานเกสชชเสสุ โย ยํ อิจฉตติ, ตสส ตํ ยถิจฉิตเมว สมปชชตติ.

[เศรษฐีไม่เคยทูลถามปัญหา]

เตสุ อนาถปิณฑิเกน เอกเมว ทิวส สดถาริ^๑ ปญโห^๒ น ปุจฉิตปุพโพ.

โส กิร “ตถาคโต พุทฺธสุขุมมาโล ขตติยสุขุมมาโล ‘พหุปการิโร เม คหปตีตี มยหํ ธรรมํ เทเสนโต กิลเมย -อิตี
สดถริ อธิมตตสิเนเนน ปญหํ น ปุจฉตติ.

สดถา ปน, ตสมี นิสินนมตเตเยว, “อโย เสฏฐิ มํ อรกชิตพพภูฏาเน รกชตติ.

อหํ ๒ กปปสตสสหเสสาธิกานินิ จตตาริ อสงเขยยานินิ อลงกตบปฏิยตตํ อตตโน สีสํ ฉินทิตวา อกชินนิ ออุปปาณตวา
ททยมัสสิ ออุปพตเตตวา ปาณสมํ ปุตตทาร์ ปริจจชิตวา ปารมีโย ปุเรนโต ปเรสํ ธรรมเทสนตถเมว ปุเรสิ.

เอส มํ อรกชิตพพภูฏาเน รกชตติ -อิตี เอกํ ธรรมเทสนนํ กเถสิเยว.

[ชาวสาวัตถีไปฟังธรรม]

ตทา สาวตถิยํ สดต มนุสสโกฏิโย วสนตติ.

เตสุ สดถุ ธรรมกถํ สุตวา ปญจโกฏิมตตวา มนุสสา อริยสาวกา ชาตา, เทวโกฏิมตตวา ปุถุชชนา.

เตสุ อริยสาวกานัน เทวเยว กัจจานินิ อหะสุ: ปุเรภตตํ ทานัน เทนตติ.

ปจฉาภตตํ คนธมาลาทิตถตา วตถเกสชชชปานกาที คาหาเปตวา ธรรมสสวนตถาย คจจนตติ.

[มหาปาละตามไปฟังธรรม]

อเถกทิวส มหาปาโล อริยสาวเก คนธมาลาทิตถเถ วิหารํ คจจนเต ทิสวา “อโย มหาชโน กุหิ คจฉตติ -อิตี ปุจฉิตวา

“ธรรมสสวนาย -อิตี สุตวา “อหํปี คมิสสามิ -อิตี คนตวา สดถาริ วนทิตวา ปริสปริยนเต นิสิติ.

๑ สดถา -อิตีปี.

๒ ปญหํ -อิตีปี.

พพธา จ นาม ฌมม เทเสนาตา สรณสีลปพพชชาทิน อุนิสสย โอลเกตวา อชมาสยวเสน ฌมม เทเสนาติ.

[อนุปุพพิถา ๕]

ตสมา ตัทิวส์ สตถา ตสส อุนิสสย โอลเกตวา ฌมม เทเสนาโต อนุปุพพิถ กเถสิ.

เสยยถิท ทานถถ สิลถถ สคคถถ กามาน อาทินว โอลการ สงกิลส์ เนกขมเม อานิสส์ ปกาเสสิ.

[มหาปาละขอบวช]

ต สุตวา มหาปาโล กฏุมพิโก จินเตสิ

“ปรโลก คจจนต ปุตตธีโร วา โกคา วา นานุกจจนติ, สรีรปี อตตนา สทธี น คจจติ, กี เม ฆราวาเสน, ปพพชิสสามิ -อติ.

โส เทสนาปริโยसाने สตถาร อุปสงกมิตวา ปพพชช ยาจ.

อล น สตถา “นถถิ เต โกจ อปุจฉิตพพุตตโก ญาติ -อติ อาห.

“กนิฏฐภาตา เม อตถิ ฆานเต -อติ.

“เตนทิต ต อปุจฉาติ -อติ.

[มหาปาละมอบสมบัติให้น้องชาย]

โส “สาธ -อติ สมปฏิจฉิตวา สตถาร วนทิตวา เคห คนตวา กนิฏฐ ปกโกสาเปตวา

“ตาท ย อิมสมิ กุเล สวิญญานกาวิญญานก ธน กิถจ อตถิ. สพพนต ตว ภาโร. ปฏิชชาทิต น -อติ.

“ตุมเห ปน สามิ -อติ.

“อห สตถ สนตเท ปพพชิสสามิ -อติ.

“กี กเถสิ ภาติก. ตว, เม มาตริ มตาย, มาตา วิย. ปิตริ มเต, ปิตา วิย ลทธ.

เคเห โว มหาวิภโว. สกกา เคห อชมาวสนเตเหว ปุณญานิ กาค. มา เอวมกถถ -อติ.

“ตาท มยา สตถ ธมมเทสนา สุตวา. สตถารา ทิ สณหสุขม ติลกขณ อโรเปตวา อาทิมชมปริโยसानกถยานธมโม เทสิโต.

น สกกา โส อคารมชเม ปุเรต. ปพพชิสสามิ ตาท -อติ.

“ภาติก ตรณูปิจ ตาว. มหุลลกกาล ปพพชิสสถ -อติ.

“ตาท มหุลลกสส ทิ อตตโน หตถปาทาป อนสสวา โหนติ. น วเส วตตนติ.

กิมงค ปน ญาตกา. สวาท ตว วจัน น กโรมิ. สมณปฏิปัตตี ปุเรสสามิ

“ชราชชชริตา โหนติ หตถปาทา อนสสวา

ยสส โส วิหตถาโม กถ ฌมม จริสสติ

“ปพพชิสสามเว วาท ตาท -อติ.

[มหาปาละบรรพชาอุปสมบท]

ตสส วิรวนตสเสว, สตถุ สนฺติกั คนฺตวา ปพพชฺช ยาจิตฺวา ลทฺธปพพชฺชูปสมบโท
อาจารย์ชฺชฌายานํ สนฺติเก ปญจ วสฺสานิ วสิตฺวา วุฑฺฒวสุโส ปวาเรตฺวา สตถารุ อฺปสงกมิตฺวา วนฺทิตฺวา ปุจฺฉิ
“ภนฺเต อิมสฺมี สาสเน กติ ฐฺรานิ -อิติ.

[ฐฺระ ๒ อย่างในพระศาสนา]

“คณฺธฐฺรํ วิปสฺสนาฐฺรํ -อิติ เทวเยว ฐฺรานิ ภิกฺขุ -อิติ.

“กตมํ ปน ภนฺเต คณฺธฐฺรํ. กตมํ วิปสฺสนาฐฺรํ -อิติ.

“อตฺตโน ปญฺญานุรูปเน เอกํ วา เทว วา นิกายे สกฺลํ วา ปน เตปิฏกํ พุทฺธวจนํ อุกคณฺหิตฺวา ตสฺส ธารณํ กณฺ วาจนํ -อิติ
อิทํ คณฺธฐฺรํ นาม.

สลฺลหุกฺวุตฺติโน ปน ปนฺตเสนาสนาภิตสฺส อตฺตภาเว ขยวํ ปญฺญเปตฺวา สาทจฺจกิริยาวเสน วิปสฺสนํ วทฺธเมตฺวา อรหตฺตคคฺคณฺ -อิติ
อิทํ วิปสฺสนาฐฺรํ นาม -อิติ.

“ภนฺเต อิทํ มหฺลลกกาเล ปพพชฺชิตฺวา คณฺธฐฺรํ ปุเรตฺนํ สกฺขิสฺสามิ, วิปสฺสนาฐฺรํ ปน ปุเรสฺสามิ. กมฺมกฺกุณฺฺณํ เม กเถถ -อิติ.

[พระมหาปาละเดินทางไปบ้านปลายแดน]

อถสฺส สตถา ยาว อรหตฺตา กมฺมกฺกุณฺฺณํ กเถสิ.

โส สตถารุ วนฺทิตฺวา อตฺตนา สหคามิโน ภิกฺขุ ปริเยสนฺโต สญฺฐิ ภิกฺขุ ลภิตฺวา เตหิ สทฺธิ นิกฺขมิตฺวา
วีสโยชนสฺตมคฺคํ คนฺตวา เอกํ มหนฺตํ ปจฺจนฺตคามํ ปตฺวา ตถ สปริวารो ปิณฺฑาย ปาวีสิ.

[ชาวบ้านเลื่อมใส อารธนาให้อยู่จำพรรษา]

มนุสฺสา วตฺตสมฺปนฺเน ภิกฺขุ ทิสฺวา ปสนฺนจิตฺตา อาสนานิ ปญฺญาเปตฺวา นิสฺสิทาเปตฺวา ปณีเตนาหาเรน ปริวิสิตฺวา

“ภนฺเต กุหิ อฺยฺยา คจฺฉนฺติ -อิติ ปุจฺฉิตฺวา

“ยถาฆาสุกฺกุณฺฺณํ อฺปาสก -อิติ วุฑฺเต ปญฺชิตฺมนุสฺสา “วสฺสวาสํ เสนาสนํ ปริเยสนฺติ ภทฺตา -อิติ ญฺตฺวา

“ภนฺเต สเจ อฺยฺยา อิมํ เตมาสํ อีช วเสยฺยํ, มฺยํ สรณฺสุ ปติญฺญาเย สีสานิ คณฺเหยฺยาม -อิติ อาทฺสุ.

เตปี “มฺยํ อิมานิ กุลาणि นิสฺสาย ภาวนิสฺสรณํ กริสฺสาม -อิติ อธิวาเสสุ.

มนุสฺสา เตสํ ปญฺญิณฺญํ คเหตฺวา วิหารํ ปญฺชิตฺวา รตฺติญฺญานทิวาญฺญานานิ สมฺปาเทตฺวา อทฺสุ.

เต นินพฺพุตฺตเมว คามํ ปิณฺฑาย ปริสนฺติ.

อถ เน เอโก เวชฺช อฺปสงกมิตฺวา

“ภนฺเต พุทฺธนํ วสนฺนญฺยาน อฆาสุกฺปี นาม โหติ. ตสฺมี อฺปปฺนฺเน, มยฺหํ กเถยฺยาถ. เกสชฺชํ กริสฺสามิ -อิติ ปวาเรสิ.

[พระมหาปาละถือเนสัชชิกุฎงค์]

เถโร วสฺสุปฺนายิกาทิวเส เต ภิกฺขุ อามนฺเตตฺวา ปุจฺฉิ “อาวุโส อิมํ เตมาสํ กติหิ อิริยาปเถหิ วิดีนาเมสฺสธ -อิติ.

“จตุหิ ฆนเต -อิติ.

“ก็ ปนต อาวุโส ปฏีรูป? นนุ อุปปมตเตหิ ภวิตัพพ? มย หิ ธรรมานสส พุทฺธสส สนตีกา กम्मภูฐานํ คเหตฺวา อาคตา.

พฺพธา จ นาม น สกกา สฐฺน อาราเชตฺ. กลฺยาณชฺมาสเยน เหเต อาราเชตพฺพา.

ปมตตสส จ นาม จตฺตารอ อปายา สกเคสทิสสา. อุปปมตตา โหถาวุโส -อิติ.

“ตุมเห ปน ฆนเต -อิติ.

“อห ทิหิ อิริยาปเถหิ วิดีนาเมสสามิ. ปิฏฺฐี น ปสาเรสสามิ อาวุโส -อิติ.

“สาธู ฆนเต. อุปปมตตา โหถ -อิติ.

[จักขุของพระมหาปาละพิการ]

เถรสส นิทฺทํ อนนฺกมมตสส, ปฐฺมมาเส อตฺกนฺเต, อกฺขิโรโค อุปฺปชฺชิตฺ.

ฉิทฺทชฺชฺชฺชิตฺ อุกฺกธาราวี อุกฺขีหิ ธาราว ปคฺขรณฺติ.

โส สพฺพรตฺตี สมณธมฺมํ กตฺวา อรฺุณฺคคฺมเน คพฺภํ ปวิสิตฺวา นิสิตฺ.

ภิกฺขุ ภิกฺขาจารเวลาย เถรสส สนตีกํ คนฺตฺวา “ภิกฺขาจารเวลา ฆนเต -อิติ อาหํสุ.

“เตนหาวุโส คนฺถ ปตฺตจิวริ -อิติ อตฺตโน ปตฺตจิวริ คหาเปตฺวา นิกฺขมิ.

ภิกฺขุ ตสส อุกฺขี ปคฺขรณฺเต ทิสฺวา “กิเมต ฆนเต -อิติ ปุจฺฉิสฺ.

“อุกฺขี เม อาวุโส วาทา วิชณฺติ -อิติ.

“นนุ ฆนเต เวชฺเชนมห ปวาริตา? ตสส กเถยฺยาม -อิติ.

“สาธาวุโส -อิติ.

[หมอปรงยาให้หยอด]

เต เวชฺชสส กถียิสฺ.

โส เตลํ ปจิตฺวา เปเสสิ.

เถโร นาสาย เตลํ อาสิณฺจนฺโต นิสินฺโนว อาสิณฺจิตฺวา อนฺโตคามํ ปาวิสิตฺ.

เวชฺช ทิสฺวา อาห “ฆนเต อยฺยสส กิร อุกฺขี วาท วิชณฺติ -อิติ.

“อาม อุปาสก -อิติ.

“ฆนเต มยา เตล ปจิตฺวา เปสิตํ. นาสาย โว อาสิตฺตํ -อิติ.

“อาม อุปาสก -อิติ.

“อิทานิ กิทิส” -อิติ.

“รุชฺเตว อุปาสก -อิติ.

[พระมหาปาละนั่งหยอดยา]

เวชชี “มยา เอกวาเรเนว วุปสมนตลั เตล ปหิตั. กิณฺณุ โข โรโค น วุปสมฺโต -อิติ จินฺเตตฺวา
“ภนฺเต นิสิตฺตฺวา โว อาสิตตฺ, นิปฺชชิตฺวา -อิติ ปุจฺฉิ.

เถโร ตฺถนฺทึ อโหสิ ปุณฺปุณฺนี ปุจฺฉิมาโนปิ น กเถสิ.

โส “วิหารุ คณฺตฺวา วสนฺนฺฐานํ โอลฺลเกสฺสามิ -อิติ จินฺเตตฺวา “เตนฺทึ ภนฺเต คจฺฉถ -อิติ เถโร วิสฺสชฺเซตฺวา
วิหารุ คณฺตฺวา เถรสฺส วสนฺนฺฐานํ โอลฺลเกนฺโต จงฺกมณฺนีสึทฺถนฺนฺฐานเมว ทิสฺวา สยณฺนฺฐานํ อทิสฺวา
“ภนฺเต นิสินฺเนทึ โว อาสิตตฺ, นิปฺปนฺเนทึ -อิติ ปุจฺฉิ.

เถโร ตฺถนฺทึ อโหสิ.

“มา ภนฺเต เอวํกตถ. สมณฺธมฺโม นาม, สรีเร ยาเปเนเต, สกฺกา กาคู. นิปฺชชิตฺวา อาสิญฺจถ -อิติ ปุณฺปุณฺนี ยาจิ.

[พระมหาปาละปริกษากรัชกาย]

“คจฺฉวฺโส. มนฺเตตฺวา ชาณิสฺสามิ -อิติ.

เถรสฺส จ ตตถ เณว ญฺาติ น สาโลหิตา^๑ อตถิ. เกน สทฺธิ มนฺเตยฺย?

กรชกาเยน ปน สทฺธิ มนฺเตนฺโต “วเททึ ตาว อาวฺโส ปาลิต. กิ อุกฺขิ โอลฺลเกสฺสสิ อุทาทุ พุทฺธสาสนฺ?

อนมตคคฺสมิ ทิ สํสํวณฺณฺตฺว อุกฺขิกานฺตฺส คณฺนา นตถิ.

อนเภาณิ ปน พุทฺธสตานิ พุทฺธสทฺสทานิ อตฺตทานิ. เตสุ เอกพุทฺโธปิ น ปริจฺฉินฺโน.

อิทานิ ‘อิมํ อนฺโตวสฺสํ ตโย มาเส น นิปฺชชิสฺสามิติ เต มานส พุทฺธ.

ตสมฺมา จกฺขุณิ เต นสฺสนตฺว ภาชฺชนตฺว วา. พุทฺธสาสนเมว ธาเรทึ, มา จกฺขุณิ -อิติ ภูตกาเย โววทฺนโต อิมํ คาลา อภาสิ

“จกฺขุณิ หายนฺตุ^๒ มมายิตานิ.

โสทานิ หายนฺตุ, ตเถว เทโ.

สพฺพมปิทํ หายตฺว เทหนิสฺสิตํ

กึการณํ ปาลิต ตฺว ปมชฺชสิ?

จกฺขุณิ ชีรณฺตุ^๓ มมายิตานิ.

โสทานิ ชีรณฺตุ, ตเถว กาโย.

สพฺพมปิทํ ชีรตฺว กายนิสฺสิตํ

กึการณํ ปาลิต ตฺว ปมชฺชสิ?

จกฺขุณิ ภิชฺชนตฺว^๔ มมายิตานิ.

โสทานิ ภิชฺชนตฺว, ตเถว รูป.

๑ ญฺาติสาโลหิตาติปิ ปาโร.

๒ สึ. หายนฺติ.

๓ สึ. ชีรณฺติ.

๔ สึ. ภิชฺชนนฺติ.

สหพมปิโท ภิษชต^๕ รูปนิสสิตัง.

ก็การณา ปาลิต ตวั ปมชชสิ -อิตติ.

[หมอเล็กรักษาพระมหาปาละ]

เอวํ ตีหิ คาลาหิ อตตโน โอวาทํ ทตฺวา นิสินฺนโกว นตฺถกมมํ กตฺวา คามํ ปิณฺฑาย ปาวีสี.

เวชฺชิตฺวา ทิสฺวา “กั ฆนฺเต นตฺถกมมํ กตํ -อิตติ ปุจฺฉิ.

“อาม อุปาสก -อิตติ.

“กัทิสํ ฆนฺเต -อิตติ.

“รฺชเตว อุปาสก -อิตติ.

“นีสิตฺตฺวา โว ฆนฺเต กตํ นิปชฺชิตฺวา -อิตติ.

เถโร ตฺถนฺทึ อโหสิ. ปุณฺนปุณฺนํ ปุจฺฉิตฺวาปิ น กิณฺจิกิณฺจิสฺส.

อถ นํ เวชฺชิตฺวา “ฆนฺเต ตฺตฺมเห สปายํ น กโรถ. อชฺช ปญฺญาย ‘อสุเกน เม เตลฺลํ ปกฺกนฺติ มา วทิตถ.

อหํปิ ‘มยา โว เตลฺลํ ปกฺกนฺติ น วกฺขามิ -อิตติ อาห.

[พระเถระเสียดักขุ พร้อมด้วยบรรลุด้วยพระอรหัต]

โส เวชฺชเณ ปจฺจกฺขาโต วิหารํ คนฺตฺวา “เวชฺชเณปิ ปจฺจกฺขาโตสิ. อิริยาปถํ มา วิสฺสชฺชิตฺวา สมณ -อิตติ
อิมาย คาลาย อตตानํ โอวาทิตฺวา สมณธมฺมํ อกาสิ.

“ปฏิกฺกิตฺโต ติกิจฺฉาย เวชฺชเณสิ วิวชฺชิตฺวา

นียโต มจฺจุราชสฺส. กั ปาลิต ปมชฺชสิ -อิตติ.

อถสฺส, มชฺฉิมยาเม อตฺถิกนฺตมตฺเต, อปุพฺพํ อจฺจิมํ อกฺขิณิ เจว กิเลสา จ ปภิชฺชิสฺสุ.

โส สุกฺขวิปสฺสโก อรหา หุตฺวา คพฺภํ ปวีสิตฺวา นีสิตฺวา.

[พวกภิกษุและชาวบ้านรับบำรุงพระเถระ]

ภิกฺขุ ภิกฺขาจารเวลาย คนฺตฺวา “ภิกฺขาจารกาโล ฆนฺเต -อิตติ อาหํสุ.

“กาโล อาวุโส -อิตติ.

“อาม ฆนฺเต -อิตติ.

“เตนทึ คจฺฉถ -อิตติ.

“ตฺตฺมเห ปน ฆนฺเต -อิตติ.

“อกฺขิณิ เม อาวุโส ปริหานานิ -อิตติ.

เต ตสส อภิณี โอลเถตวา อสสุปุณณเนตตา หุตวา

“ภนเต มา จินตยิตถ. มย โว ปฏิกขคคิสสาม -อิติ เถร์ อสสาเสตวา กตตพพุตตกั วตตปฏิวตต กตวา คามั ปริสีสุ.

มนุสสา เถร์ อทิสวา “ภนเต อมหากั อโยโย กุหิ -อิติ ปุจฉิตวา ตั ปวตตี สุตวา ยาคุ เปเสตวา สยั ปิณชปาต อาทาย คนตวา เถร์ วนทิตวา ปาทมูเล ปวภูมามา โรทิตวา “มย ภนเต ปฏิกขคคิสสาม. ตุมเห มา จินตยิตถ -อิติ สมสสาเสตวา ปกมมีสุ.

ตโต ปฏฐาย นิพทึ ยาคุภตตี วิหารเมว เปเสนติ.

เถโรปี อิตเร สภุจิกิขุ นิรันตร โววทติ.

เต ตสสวาเท ฐตวา, อุปกกฏฐาย ปวารณาย, สพเพว สห ปฏิสสมิทาหิ อรหตตี ปาปุณีสสุ.

[พวกภิกษุไปเฝ้าพระศาสดา]

วุตถวสสา จ ปน สตถาริ ทฏฐุกามา หุตวา เถร์ อาหิสสุ “ภนเต สตถาริ ทฏฐุกามมเห -อิติ.

เถโร เตสั วจัน สุตวา จินตยิตถ “อห ทุพพโล. อนตรามคเค จ อมนุสสปริคคหิตา อฏวิ อตถิ.

มยิ เอเตหิ สหิ คจฉนเต, สพเพ กิลมัสสนติ. ภิกขปิ ลภิตุ น สกขิสสนติ. อิเม ปุเรตรเมว เปเสสสามิ -อิติ.

อถ เน อาห “อาวุโส ตุมเห ปุโรโต คจฉถ -อิติ.

“ตุมเห ปน ภนเต -อิติ.

“อห ทุพพโล. อนตรามคเค จ อมนุสสปริคคหิตา อฏวิ อตถิ.

มยิ ตุมเหหิ สหิ คจฉนเต, สพเพ กิลมัสสน. ตุมเห ปุโรโต คจฉถ -อิติ.

“มา ภนเต เอวั กริตถ. มย ตุมเหหิ สหิเยว คมัสสาม -อิติ.

“มา โว อาวุโส เอวั รุจจิตถ. เอวั สนเต, มยหิ อผาสกั ภวิสสติ.

มยหิ กนิฏฐ ตุมเห ทิสวา ปุจฉิสสติ. อถสส มม จกขุนั ปริหีนภาวั อาโรเจยยาถ. โส มยหิ สนตักั กถจิวเวว ปหิณิสสติ.

เตน สหิ อากจฉิสสามิ. ตุมเห มม วจเนน ทสพลถจ อสีติมทาเถเร จ วนทถ -อิติ เต อโยโยเชสิ.

[พวกภิกษุแจ้งข่าวแก่น้องชายพระเถระ]

เต เถร์ ขมาเปตวา อนโตคามั ปริสีสุ.

มนุสสา เต นิสทาเปตวา ภิกขั ทตวา “กั ภนเต อยยานั คมนาการ ปถญายติ -อิติ.

“อาม อุปาสกา. สตถาริ ทฏฐุกามมเห -อิติ.

เต ปุนปุนั ยาจิตวา เตสั คมนฉนทเมว ญตวา อนุคนตวา ปริเทวิตวา นินตตีสุ.

เตปี อนุปุพเพน เขตวันั คนตวา สตถารถจ มหาเถเร จ เถรสส วจเนน วนทิตวา

ปุนทิวเส, ยตถ เถรสส กนิฏฐ วสตี, ตั วิถิ ปิณชทาย ปริสีสุ.

กฏุมพิโก เต สลชานิตวา นิสทาเปตวา กตปฏิสนถาริ “ภาตีกถเถโร เม กุหิ -อิติ ปุจฉิ.

อถสส เต ตั ปวตตี อาโรเจสุ.

โส เตสั ปาทมูเล ปวภูมโนโต โรทิตวา ปุจฉิ “อิทานิ ภนเต กั กาทพพิ -อิติ.

[ส่งสามเณรหลานชายไปรับพระเถระ]

“เถโร อีโต กสฺสจฺจ คมนํ ปจฺจาสีสฺสตี. คตฺตกาเล เตน สฺทฺธิ อากมฺิสฺสตี -อิตฺติ.

“อโย เม ฆนฺเต ภาคิเนยฺโย ปาลีโต นาม. เอตํ เปเสถ -อิตฺติ.

“เอวํ เปเสตุํ น สกฺกา. มคฺเค ปริปนฺโน อตฺถิ. ปพฺพาเซตฺวา เปเสตุ วฏฺฏตี -อิตฺติ.

“เอวํ กตฺวา เปเสถ ฆนฺเต -อิตฺติ.

อถ นํ ปพฺพาเซตฺวา อชฺชมาสมตฺตํ จีวรคฺคหณาทินิ สิกฺขาเปตฺวา มคฺคํ อัจจฺชิตฺวา ปหิณฺสีสุ.

โส อนุปฺพุเพน ตํ คามํ ปตฺวา คามทฺวาเร เอกํ มหฺลลกํ ทิสฺวา “อิมํ คามํ นิสฺสาย โกจฺจ อารณฺญโก วิหาโร อตฺถิ -อิตฺติ ปุจฺฉิ.

“อตฺถิ ฆนฺเต -อิตฺติ.

“โก ตตฺถ วสตี -อิตฺติ.

“ปาลีตฺตเถโร นาม ฆนฺเต -อิตฺติ.

“มคฺคํ เม อัจจฺชถ -อิตฺติ.

“โกสิ ตฺว ฆนฺเต -อิตฺติ.

“เถรสฺส ภาคิเนยฺโยมฺหิ -อิตฺติ.

[สามเณรชวนพระมหาปาละกลับ]

อถ นํ คเหตฺวา วิหารํ เนสิ.

โส เถรํ วนฺทิตฺวา อชฺชมาสมตฺตํ วตฺตปฏฺิวตฺตํ กตฺวา เถรํ สมฺมา ปฏฺิซฺชคฺคิตฺวา

“ฆนฺเต มาตฺลลกฺกมฺพิโก เม ตุมฺหากํ อากมฺนํ ปจฺจาสีสฺสตี. เอถ คจฺฉาม -อิตฺติ อาห.

“เตนฺหิ เม ยมฺมจฺจ โกจฺจ คณฺหาหิ -อิตฺติ.

โส ยมฺมจฺจ โกจฺจ คเหตฺวา เถเรณ สฺทฺธิ อนุโตคามํ ปาวิสฺสิ.

มนุสฺสา เถรํ นิสฺสทาเปตฺวา “กิ ฆนฺเต คมนฺกาโร โว ปณฺญายตี -อิตฺติ ปุจฺฉิสฺสุ.

“อาม อุปาसกา. คนฺตฺวา สตฺถารํ วนฺทิสฺสามิ -อิตฺติ.

เต นานปฺปการเณ ยาจิตฺวา อลฆนฺตา เถรํ อุโยเชนฺตา อุชฺชมาปฺถํ คนฺตฺวา โรทิตฺวา นิวตฺตีสฺสุ.

[สามเณรถึงสี่ลวิบัติเพราะเสียงหญิง]

สามเณโร เถรํ ยมฺมจฺจ โกจฺจ อาทาย คจฺฉนฺโต

นฺตรามคฺเค อฏฺวิยํ สงฺกฏฺฐนฺครํ นาม เถเรณ อุปนฺนิสฺสาย วุตฺตปฺพุพฺพคามํ สมฺปาปฺถนิ.

โส ตโต นิกฺขมิตฺวา อรณฺญเณ คายิตฺวา ทารุณิ อุทฺธรนฺตฺยา เอกิสฺสา อิตฺถิยา คีตฺสทฺทํ สุตฺวา สเร นิมิตฺตํ คณฺหิ.

อิตฺถิสฺสทฺทํ วิย ทิ อณฺโณ สทฺโท ปุริसानํ สกฺลสฺสรีรํ ฝริตฺวา ฐาตุํ สมตฺถเณ นาม นตฺถิ.

เตนนาห ภควา “นาห ภิกขเว อณฺเฐ เอกสทฺหมปิ สมนุสฺสสามิ,
โย” เอวํ บุริสฺสส จิตฺตํ ปริยาทาย ติฏฺฐติ, ยถยิห ภิกขเว อิตฺติสทฺโท -อิตฺติ.

สามเณโร ตตถ นิมิตฺตํ คเหตฺวา ยญฺญิโกฏฺฐิ วิสฺสชฺเชตฺวา “ติฏฺฐถ ตาว ภนฺเต. ภิจฺจ เม อตฺถิ -อิตฺติ ตสฺสา สนนฺตํ กโต.

สา ตํ ทิสฺวา ตฺวณฺหิ อโหสิ.

โส ตาย สทฺธิ สี่ลวิปตฺตี ปาปุณฺนิ.

เถโร จินฺตสิ “อิตฺทาเนวโก คิตฺสทฺโท สุยิตถ. โส จ โข อิตฺถิยา. สามเณโรปิ จิรายติ. โส สี่ลวิปตฺตี ปตฺโต ภวิสฺสติ -อิตฺติ.

โสปิ อตฺตโน ภิจฺจํ นิฏฺฐาเปตฺวา อากนฺตฺวา “คจฺฉาม ภนฺเต -อิตฺติ อาห.

อถ นํ เถโร ปุจฺฉิ “ไปโป ชาโตสิ สามเณร -อิตฺติ.

โส ตฺวณฺหิ หุตฺวา ปุนปฺปุนํ ปุณฺโณปิ น กิลฺลิจิ กเถสิ.

[พระเถระไม่ยอมให้สามเณรคบ]

อถ นํ เถโร อาห “ตาทิสฺเสน ปาเปน มม ยญฺญิโกฏฺฐคคหณภิจฺจ นตฺถิ -อิตฺติ.

โส สี่ลคปฺตโต กาสายานิ อปนฺตฺวา คิหิเนียเมน ปริทฺทิตฺวา “ภนฺเต อห ปุพฺเพ สามเณโร. อิทานิ ปนฺนหิ คิหิ ชาโต
ปพฺพชนฺโตปิจ น สทฺธาเย ปพฺพชฺชิตฺ. มคฺคปริปนฺนถายเณ ปพฺพชฺชิตฺ. เอถ คจฺฉาม -อิตฺติ อาห.

“อาวุโส คิหิปาโปปิ สมณปาโปปิ ไปไปเยว. ตฺว สมณภาเว รุทฺทวาปิ สี่ลมตฺตํ ปุเรตฺตํ นาสกฺขิ,
คิหิ หุตฺวา กิณฺนาม กลฺยาณํ กริสฺสสิ. ตาทิสฺเสน ปาเปน มม ยญฺญิโกฏฺฐคคหณภิจฺจ นตฺถิ -อิตฺติ.

“ภนฺเต อมฺนุสฺสฺสพฺทฺโต มคโค. ตฺมเห จ อนฺธา. กถํ อิชฺ วสิสฺสถ -อิตฺติ.

อถ นํ เถโร “อาวุโส ตฺว มา เอวํ จินฺตยิ.

อิเชว เม นิปฺชชิตฺวา มรณตฺสสาปิ, อปรารฺปํ ปวณฺณตฺสสาปิ, ตยา สทฺธิ คณน นาม นตฺถิ -อิตฺติ วตฺวา อีมา คาคา อภาสิ

“ <u>หนทาท</u> หตฺจกฺขุสมิ	กนฺตารทฺธานมาคโต
สยมาโน น คจฺฉามิ,	นตฺถิ พาลे <u>สหายตา</u> .
<u>หนทาท</u> หตฺจกฺขุสมิ	กนฺตารทฺธานมาคโต
มริสฺสามิ โน คมิสฺสามิ,	นตฺถิ พาลे <u>สหายตา</u> -อิตฺติ.

ตํ สุตฺวา อิตโร สี่ลคชาโต “ภาริยํ วต เม สาหสิกํ อนฺนจฺฉวิกํ กมม กถํ -อิตฺติ พาทา ปคฺคยฺห กนฺทนฺโต
วณฺสณฺทํ ปกฺขนฺทิตฺวา ตถา ปกฺกนฺโตว อโหสิ.

[อาสนะท้าวสักกะร้อน]

เถรสฺสาปิ สี่ลเตเชน สญฺญิโยชนายามํ ปณฺณาสโยชนวิตถตํ ปณฺณรสโยชนพฺพลํ ชยฺสุมนฺตฺตํ
นีสิตฺถนฺนทฺทกฺกเลสุ โอนมฺนฺนมนฺนปกฺกติกํ สกฺกสฺส เทวราชสฺส ปณฺชกฺกมฺพลสิลาสน อุนฺหาการํ ทสฺเสสิ.

สโก “โก นุ โข มํ ฐานา จาเวตฺกามา -อิตฺติ โอลเณนโต ทิพฺเพน จกฺขุณา เถโร อทฺทส.

เตนาคู โพรานา

“ <u>สหสเสนโต</u> เทวโนโท	ทิพพจกขุ วิโสธยิ
‘ปาปครทึ อัย <u>ปาโล</u>	อาชีวิ ปริโสธยิ’,
<u>สหสเสนโต</u> เทวโนโท	ทิพพจกขุ วิโสธยิ
‘ธมมครุโก อัย <u>ปาโล</u>	นินสินโน สาสนเน รโต’ -อิตติ.

อถสส เอตทโหสิ “สจ^าห^า เอวรूपสส ปาปครทึโน ธมมครุกสส อัยยสส สนตีก^า น คมิสสามิ.
มุตธา เม สตตธา ผละยย. คมิสสามิสส สนตีก^า -อิตติ.

ตโต

<u>สหสเสนโต</u> เทวโนโท	เทวราชสิริธโร
ตัมณน อาคนตวา	จกขุปาล ^า อุปาคมิ.

อุปคนตวา จ ปน เถรสสาวิทุเร ปทสท^า อกาลิ.

อถ น[ิ] เถโร ปุจฉิ “โก เอโส -อิตติ.

“อห[ิ] ฆนเต อทธีโก -อิตติ.

“กุห[ิ] ยาสิ อุปาสก -อิตติ.

“สาวตถีย[ิ] ฆนเต -อิตติ.

“ยาหิ อาวุโส -อิตติ.

“อัยโย ปน ฆนเต กุห[ิ] คมิสสติ -อิตติ.

“อห[ิ]ปิ ตตถเถว คมิสสามิ -อิตติ.

“เตนหิ เอกโตว คจฉาม ฆนเต -อิตติ.

“อห[ิ] ทพพโล. มยา สท[ิ]ธ[ิ] คจฉนตสส ตว ปปลโย ภาวิสสติ -อิตติ.

“มย^ห อจจายิก[ิ] นตถิ. อห[ิ]ปิ อัยเยน สท[ิ]ธ[ิ] คจฉนโต ทสสุ ปุณญกิริยาวตถุสุ เอก[ิ] ลภิสสามิ. เอกโตว คจฉาม ฆนเต -อิตติ.

เถโร “เอโส สปุริโส ภาวิสสติ -อิตติ จินเตตวา “เตนหิ ยญญ[ิ]โกฏ[ิ] คณห อุปาสก -อิตติ อาห.

[ทำวสัฏกเทวราช พาพระเถระไปถึงพระเชตวัน]

สโก ตถา กตวา ปฐวี สงขิปนโต สายณหสมเย เชตวัน[ิ] สมปาเปสิ.

เถโร สงขปณวาทิสทเท สุตวา “กตเถโส สท[ิ]โท -อิตติ ปุจฉิ.

“สาวตถีย[ิ] ฆนเต -อิตติ.

“มัย คมนกาเล จิเรน คมิมหา -อิตติ.

“อห[ิ] อุกุมคค[ิ] ชานามิ ฆนเต -อิตติ.

ตสมึ ขณ เถโร “นาย มนุสโส เทวตา ภวิสสตี -อิตี สลลภขลลิตี.

(เตนาหุ โพรานา)

สหสเสนโต เทวินโท

เทวราชสิริธโร

สงขิปิตวาน ตัมคัค

ขิปปี สวตถิมาคมิ. (อิตี)

โส เถรสเสวตถาย กนิฏฐกุกุมพิเกน การิตํ ปณณสาถํ เนตวา ผลเก นิสีทาเปตวา

ปิยสหายวณณเนน ตสส สนตีกิ คนตวา “สมม ปาล -อิตี ปกโกสิ.

“กึ สมม -อิตี.

“เถรสส อาคตภาวํ ชานาสี -อิตี.

“น ชานามิ. กึ ปน เถโร อาคโต -อิตี.

“อาม สมม. อิทานาหํ วิหารํ คนตวา เถรํ ตยา การิตปณณสาถายํ นิสินนํ ทิสวา อาคโตมहि -อิตี วตวา ปกคามิ.

กุกุมพิโก วิหารํ คนตวา เถรํ ทิสวา ปาทุมูเล ปวณฺเณนโต โรทิตวา “อิหํ ทิสวา อหํ ภนเต ตุมหากํ ปพพิชิตุํ นาทาสินตืออาทีนํ วตวา เทว ทาสทารเก กุขิสเส กตวา เถรสส สนตีกิ ปพพาเซตวา “อนโตคามาโต ยาคุกมตดาทีนํ อหาริตวา เถรํ อุกุณฺฐหล -อิตี ปฏิปาเทสิ.

สามณเระ วตตปฏิวตตี กตวา เถรํ อุกุณฺฐหสิ.

อถกทิวสํ ทิสวาสิเน ภิกขุ “สตุถารํ ปสสิสสาม -อิตี เซตวันํ อากคนตวา สตุถารํ วนทิตวา อสีติมหาเถเร ทิสวา

วิหารจาริกิ จรณตา จกฺขุปาลตเถรสส วสนนฺฐานํ ปตวา “อิหปี ปสสิสสาม -อิตี สายํ ตทภิมฺขา อหสิ.

ตสมึ ขณ มหาเมฆ อุกุณฺฐหิ.

เต “อิทานิ สายณจ. เมฆ จ อุกุณฺฐโต. ปาโตว อากคนตวา ปสสิสสาม -อิตี นินวตตีสุ.

เทโว ปฐมยาเม วสสิตวา มชฺฉิมยาเม วิคโต.

เถโร อารทรวิริโย อัจฉินนจกมโน ตสฺมา ปจฉิมยาเม จกมณํ โอตริ.

ตทา ปน นววณฺฐาย ภูมียา พหุ อินทโคปก อุกุณฺฐหสิ.

เต, เถเร จกมณเต, เยภฺยเยน วิปฺขสิสุ.

อนตวาสิกา เถรสส จกมณนฺฐานํ กาลสเสว น สมมชฺชิสสุ.

อิตเร ภิกขุ “เถรสส วสนนฺฐานํ ปสสิสสาม -อิตี อากคนตวา จกมเนน ปาณเก ทิสวา “โก อิมสมึ^๑ จกมตี -อิตี ปุจฉิสสุ.

“อมหากํ อุชฌาย ภนเต -อิตี.

เต อุชฌายีสสุ “ปสสเถ สมณสส กम्मํ. สจกฺขุกาเล นินฺชชิตวา นินฺทหายนโต กิณฺจ อกตวา

อิทานิ จกฺขุวิกัลกาเล ‘จกมามีตี เอตตเก ปาณเ มาเรสิ. ‘อตถํ กสิสสามีตี อนตถํ อกริ -อิตี.

อถ เต คนตวา ตถาคตสส อารโจะสุ “ภนเต จกฺขุปาลตเถโร ‘จกมามีตี พหุ ปาณเก มาเรสิ -อิตี.

“กึ ปน โส ตุมเหหิ มาเรนโต ทิฏฺฐุ -อิตี.

“น ฏิกฺขุ ฏณฺเฑ -อิตฺติ.

“ยเถว ตุมฺเห ตํ น ปสฺสถ, ตถา โสปิ เต ปาณน ปสฺสตี, ขีณาสวานํ มรณเจตนา นาม นตฺถิ ภิกฺขเว -อิตฺติ.

“ภณฺเต อรหตฺตสฺส อุปนึสฺสเย สตี, กสฺมา อนฺโธ ชาโต -อิตฺติ.

“อตฺตนา กตกมฺมวเสน ภิกฺขเว -อิตฺติ.

“กึ ปน ภณฺเต เตน กตํ -อิตฺติ.

[ปุรพกรรมของพระจักขุปาลเถระ]

เตนหิ ภิกฺขเว สุณาถ.

อตีเต พาราณสียํ พาราณสีราเช รชฺชํ การณฺเต, เอโก เวชฺโซ คามนึคเม จริตฺวา เวชฺชกมฺมํ กโรนฺโต
เอกํ จกฺขุพุพฺพลํ อิตฺถิ ทิสฺวา ปุจฺฉิ “กึนฺเต อฆาสฺกั -อิตฺติ.

“อกฺขีหิ น ปสฺสามิ -อิตฺติ.

“เฆสฺซชนฺเต กริสฺสามิ -อิตฺติ.

“กโรหิ สามิ -อิตฺติ.

“กึ เม ทสฺสตี -อิตฺติ.

“สเจ เม ออกฺขินี ปากตีกานิ กาทุํ สกฺขิสฺสตี, อหนฺเต สหฺธิ ปุตฺตตีตาหิ ทาสี ภวิสฺสามิ -อิตฺติ.

โส “สาธู -อิตฺติ เฆสฺซชฺชํ สวึทหิ.

เอกเฆสฺซชนฺเวว อกฺขินี ปากตีกานิ อเหสุ.

สา จินฺเตสิ “อหิ เอตฺสส ‘สปุตฺตตีตา ทาสี ภวิสฺสามิติ ปฏฺิชาเน. น โช ปน มํ สณฺเฬน สมฺทาจริสฺสตี. วญฺเจสฺสามิ นํ -อิตฺติ.

สา เวชฺชนาคนฺตฺวา “กึทิสฺสํ ภาทฺเห -อิตฺติ ปุณฺณฺวา “พุพฺเพ เม อกฺขินี โฉกํ รุชฺชิสฺสุ. อิทานิ อตีเรกตฺรํ รุชฺชนฺตี -อิตฺติ อาห.

เวชฺโซ “ออย มํ วญฺเจตฺวา กิลฺยจึ อทาตุกามา. น เม เอตฺาย ทินฺนภตฺติยา อตฺโถ. อิทานิ ตํ อนฺธํ กริสฺสามิ -อิตฺติ จินฺเตตฺวา

เคหํ คนฺตฺวา ภริยาย ตมตฺถํ อัจจิกฺขิ.

สา ตฺถนฺหิ อโหสิ.

โส เอกํ เฆสฺซชฺชํ โยเชตฺวา ตสฺสา สนฺตึกํ คนฺตฺวา “ภาทฺเห อิมิ เฆสฺซชฺชํ อญฺชาหิ -อิตฺติ อญฺชาเปสิ.

เทว อกฺขินี ทีปสิชา วิย วิชฌายีสฺสุ.

โส เวชฺโซ จกฺขุปาโล อโหสิ.

“ภิกฺขเว ตทา มม ปุตฺเตน กตกมฺม ปจฺฉโต ปจฺฉโต อนฺุพฺนถิ. ปาปกมฺม หิ นามาตํ ธูรํ วหฺโต พฺลิวทฺทสฺส ปทํ จกฺกํ วิย อนฺุคจฺฉตี -อิตฺติ.

อิทํ วตฺถุํ กเถตฺวา อนฺุสนฺธิ ฆณฺเฏตฺวา ปตฺติฏฺฐาปิตมตฺตึกํ สาสนํ ราชมฺุทฺทาย ลญฺฉนฺโต วิย ฌมฺมราชา อิมิ คาคมาห

“มโนปุพพังคมา ธมมา มโนเสฏฐา มโนมยา.
มนสา เจ ปทุมฐนุณ ภาสติ วา กโรติ วา,
ตโต นั ทุกขมเนวติ จกัว วหโต ปท -อิตี.

[แก้อรรถ]

ตตถ มโน -อิตี กามาวจรกุสลาภิเภท สัพพมปิ จตุมมิกจิตต์.

อิมสมิ ปน ปเท ตทา ตสส เวชชสส อุปปนฺนจิตฺตวเสน นิยมิมานํ ววตถาปิยมานํ ปริจฺฉิขมานํ.

โทมณสสสหคตํ ปฏิขสมปยุตต์ จิตตเมว ลพภติ.

ปุพพังคมา -อิตี: เตน ปฐมคามินา หุตฺวา สมนนาคตา.

ธมมา -อิตี: คุณเทสนาปริยตฺตินิสฺสตตนิชชีวเสน จตฺตาริ ธมมา นาม.

เตสุ

“น ทิ ธมโม อธมโม จ อุโภ สมวิปากิโน.
อธมโม นิรยํ เนติ ธมโม ปาเปติ สุกคตํ -อิตี

อยํ คุณธมโม นาม.

“ธมมํ โว ภิกฺขเว เทเสสฺสามิ อาทิกฺลยาณํ -อิตี อยํ เทสนาธมโม นาม.

“อิธ ปน ภิกฺขเว เอกจเจ กลปุตฺตา ธมมํ ปริยาปฺพนฺติ สุตตํ เคยยํ -อิตี อยํ ปริยตฺติธมโม นาม.

“ตสมิ โข ปน สมเย ธมมา โหนติ. ขนธา โหนติ -อิตี อยํ นิสฺสตตธมโม นาม.

“นิชชีวธมโม -อิตีปิ เอสเว นโย.

เตสุ อิมสมิ ฐาเน นิสฺสตตนิชชีวธมโม อธิปเปโต.

สเ อตถโต ตโย อรุปีเน ขนธา “เวทนากขนฺโร สญฺญากขนฺโร สงฺขารกขนฺโร -อิตี.

เอเต ทิ. มโน ปุพฺพังคโม เอเตสํ -อิตี มโนปุพฺพังคมา นาม.

“กถํ ปเนตฺทหิ สทฺธี เอกวตฺถุโก เอการมฺมโณ อุปฺพฬ อจฺจิมํ เอกกฺขणे อุปฺปชฺชมานโน มโน ปุพฺพังคโม นาม โหติ -อิตี.

อุปฺปาทปฺปจฺยตเถเน.

ยถา ทิ พฺหุสฺ เอกโต คามฆาตาทิกมมานิ กโรเนเตสุ, “โก เตสํ ปุพฺพังคโม -อิตี วุตเต,

โย เตสํ ปจฺจโย โหติ, ยํ นิสฺสาย เต ตํ กมมํ กโรเนติ; สเ ทตโต วา มตโต วา “เตสํ ปุพฺพังคโม -อิตี วุจฺจติ;

เอวํ สมปทมิทํ เวทิตพฺพํ.

อิตี อุปฺปาทปฺปจฺยตเถเน มโน ปุพฺพังคโม เอเตสํ -อิตี มโนปุพฺพังคมา.

น ทิ เต, มเน อนุปฺปชฺชนเต, อุปฺปชฺชิตุํ สกโกเนติ. มโน ปน, เอกจเจสุ เจตสิเกสุ อนุปฺปชฺชนเตสุปิ, อุปฺปชฺชิติเยว.

อธิปติวเสน ปน มโน เสฏฺฐเ เอเตสํ -อิตี มโนเสฏฺฐา.

ยถา ทิ โจราทินํ โจรเชฏฺฐกาทโย อธิปติโน เสฏฺฐา; ตถา เตสมปิ มโน -อิตี มโนเสฏฺฐา.

ยถา ปน ทารุอาทีหิ นิปพนฺนานิ ตานิ ตานิ ภณฺฑานิ ทารุมายาทีหิ นาม โหนฺติ; ตถา เอเตปิ มนฺโต นิปพนฺตตฺตา มโนมยา นาม.

ปทุภูฏฺเฐน -อิตฺติ: อาคนฺตุเกหิ อภิขณาทีหิ โทเสหิ ปทุภูฏฺเฐน.

ปกตฺติมโน หิ ภาวํคจิตฺตํ. ตํ อปฺปทุภูฏฺฐํ,

ยถา หิ ปสนนํ อุทกํ อาคนฺตุเกหิ นีลาทีหิ อุกฺกิกิลิฏฺฐํ นีโลทกาทีเกทํ โหติ, น จ นวํ อุทกํ นาปิ ปุริมํ ปสนนอุทกเมว;

ตถา ตมฺปิ อาคนฺตุเกหิ อภิขณาทีหิ โทเสหิ ปทุภูฏฺฐํ โหติ, น จ นวํ จิตฺตํ, นาปิ ปุริมํ ภาวํคจิตฺตเมว.

เตนาห ภควา “ปภสฺสรมิทํ ภิกฺขเว จิตฺตํ. ตยจ โข อาคนฺตุเกหิ อุกฺกิกิเลเสหิ อุกฺกิกิลิฏฺฐํ -อิตฺติ.

เอวํ มนฺสา เจ ปทุภูฏฺเฐน.

ภาสติ วา กโรติ วา -อิตฺติ: โส ภาสฺมาโน จตฺตพฺพิธํ วจฺจิตฺตจฺริตเมว ภาสติ, กโรนฺโต ติวีธํ กายทฺจจฺริตเมว กโรติ,

อภาสนฺโต อกรโรนฺโต ตาย อภิขณาทีหิ ปทุภูฏฺฐมานสตาย ติวีธํ มโนทฺจจฺริตํ ปุเรติ.

เอวมสฺส ทส อฺกุสลกมฺมปถา ปาริปุรี คจฺฉนฺติ.

ตโต นํ ทฺกขมฺเนวติ -อิตฺติ: ตโต ติวีธทฺจจฺริตโต ตํ ปุคฺคลํ ทฺกขมเนวติ:

ทฺจจฺริตานุภาเวน จตฺตสุ อปฺปาเยสุ วา มนฺสเสสุ วา ตมตฺตภาวํ คจฺฉนฺติ “กายวตฺตกมฺปิ อิตฺรวตฺตกมฺปิ -อิตฺติ

อิมินา ปรียาเยน กายิกเจตฺสึกํ วิปากทฺกขํ อณฺุคจฺฉติ.

ยถากิ? จกฺกํ วหโต ปทํ -อิตฺติ: ชฺเร ยุตฺตสฺส ชฺรํ วหโต พฺลิวทฺทสฺส ปทํ จกฺกํ วีย.

ยถา หิ โส เอกิปี ทิวสํ เทวปี ปญฺจปี ทสปี อชฺตมาสปี วหนโต จกฺกํ นีวตเตตฺตํ ชฺหิตฺตํ น สกโกติ;

อถชวสฺส ปุโรโต อติกฺกมฺนตฺสส ยุคํ คีวํ พาทติ, ปจฺฉโต ปฏฺิกกมฺนตฺสส จกฺกํ อูรุมํสํ ปฏฺิหนติ;

อิมเหติ ทิวีหิ การณฺเหติ พาทนฺตํ จกฺกํ ตสฺส ปทานุปทิกํ โหนฺติ,

ตเถว มนฺสา ปทุภูฏฺเฐน ตีณิ ทฺจจฺริตานิ ปุเรตฺวา ฐิตํ ปุคฺคลํ นีรยาทีสุ ตตฺถ ตตฺถ คตฺตภูฏฺฐานेषุ

ทฺจจฺริตมฺลกํ กายิกมฺปิ เจตฺสึกมฺปิ ทฺกขํ อณฺุพนฺชติ -อิตฺติ.

คากาปรีโยसानเณ ตีสสทสฺสา ภิกฺขุ สห ปฏฺิสมฺภิทาหิ อรหตฺตํ ปาปุณฺสีสุ.

สมปตฺตปรีสาเยปี เทสนา สาตฺถิกา สผลา อโหสิ -อิตฺติ.

จกฺขุปาลตฺเถรวตฺถุ.

๒. เรื่องมัจจุรณกฐล

๒. มัจจุรณกฐลิตถ.

“มโนปุพพงคมา -อติ ทุตติยคาถาปิ สวตถียเยว มัจจุรณกฐล อารพภ ภาสิตา.

[พราหมณ์ทำตุมहुให้บุตร]

สวตถีย กิร อทินนปุพพโก นาม พราหมโณ อโหสิ.

เตน กสสจ กิลจि น ทินนปุพพ, เตน ต “อทินนปุพพโกเตว สณชานิส.

ตสเสกปุตโต อโหสิ ปิโย มนาโป.

อถสส ปิลนธน กเรตุกาโม “สเจ สุวณณการสสาจิกุขิสสามิ, เวตน ทาทพพ ภาวิสสตี -อติ
สยเมว สุวณณ โกฎเฏตวา มัจจุรณ กุชลาณี กตวา อทาสี.

เตนสส ปุตโต “มัจจุรณกฐลเตว ปณญายิตถ.

[รักษาบุตรเองเพราะกลัวเสียขวัญข้าว]

ตสส โสฬสวสสกาเล ปณจโรโค อุทปาที.

มาตา ปุตโต โอลเกตวา “พราหมณ ปุตตสส เต โรโค อูปนโน. ติกิจฉาเปหิ น -อติ อาห.

“โถติ สเจ เวช อานสสามิ, กตเวตน ทาทพพ ภาวิสสตี. ตุ มม ธนจเนท น โอลเกสิ -อติ.

“อถ กิ กริสสตี พราหมณ -อติ.

“ยถา เม ธนจเนโท น โหติ, ตถา กริสสามิ -อติ.

โส เวชชาน สนตีกิ คนตวา “อสุกรคสส นาม ตุเม กิ เภสชช กโรถ -อติ ปุจฉิ.

อถสส เต ยี วา ตี วา รุกชตจาทิ อากิขนตี.

โส ตี อหริตวา ปุตตสส เภสชช กโรติ.

ตี กรอนตสเสวสส, โรโค พลวา อโหสิ อเตกัจฉภาวู อูปาคมิ.

พราหมโณ ตสส ทพพลภาวู ญตวา เอก เวชช ปโกสิ.

โส โอลเกตวา “อมหากิ เอก กัจฉ อตถิ. อณญ เวชช ปโกสิตวา ติกิจฉาเปหิ -อติ ตี ปจจกขาย นิกขมิ.

[ให้บุตรนอนที่ระเบียงเพราะกลัวคนเห็นสมบัติ]

พราหมโณ ตสส มรณสมย ญตวา “อิมสส ทสสนตถาย อากตาคตา อนโตเคเห สापเตยย ปสสิสสนตี. พหิ น กริสสามิ -อติ

ปุตโต นีหริตวา พหิ อาลินเท นิชชปาเปสิ.

[พระพุทธเจ้าเล็งเห็นอุปนิสัยของมัญญกถา]

ตี ทิวส์ ภควา พลาวปัจจุสมเม มหากรณาสมาปตตีโต วุฏฐาย

บุพพุทเธสุ กตธการานํ อุตสนนกุลสมุลาณํ เวเนยยพนธวานํ ทสสนตถํ พุทธจกขุณา โลกํ โวลเณโต
ทสสทสจกกวาเพ ญาณชาลํ ปตถริ.

มัญญกถา พหิอาลินเท นิปนนากาเรเนว ตสส อนโต ปญญายิ.

| สตถา ตํ ทิสวา ตสส อนโตเคหา นีหริตวา ตตถ นิปชชาปิถภาวํ ญตวา “อตถิ นุ โข มยํ เอตถ คตบัจเจเนน อตถิ -อติ
อุชารเนโต อิทํ อททส

“อัย มาณโว มยิ จิตตํ ปสาเทตวา กาลํ กตวา ตาวตีสเทวโลกे तीसयेचिगे कनकिमाने निपुत्तिससि अज्जरासहसपरिवारे गविससि.

พราหมโณ ปิ ตํ ณาเปตวา โรทนต์ อาพาหเน วิจริสสตี.

เทวปุตโต ติคาวตูปมาณํ สจฺจิสกฏการาลงการปฏิมณฺฑิตํ อจฺจराสहसपरिवारं अत्तभावो ओलगेत्वा

‘गेन नु खे गमेन मया अयं सिस्मपत्ति लथत्ति ओलेकेनโต मयि जित्तपसातेन लथत्तภาवं ญตवा

‘रन्जनेथयेन मम ऐसखं अकारेतवा इथानि आषाहन् कन्त्वा रोत्ति. विपकारपत्तं नं गिरिसामी

पित्ति अकขन्दिया मञ्जुकथलिवणेनाकन्त्वा आषाहन्त्वाวิत्थरे निपชชิต्वा रोत्ति.

อถ นํ พราหมโณ ‘โกลิ ตฺว -อติ ปุจฺฉิสสตี

‘อหนเต ปุตโต มञ्जुकถา -อติ

‘กฺทึ นิพพตฺเตสิ -อติ

‘ตาวตีสกเว -อติ

‘กึ กम्मํ กตวา -อติ วุตเต, มยิ จิต्तปसातेน นิพพตฺตภาवं อจฺจिขิสสตี.

พราหมโณ ‘ตุมहेสุ จิตตํ ปสาเทตวา สคเค นิพพตฺตา^๑ นาม อตถิ -อติ มํ ปุจฺฉิสสตี.

อถสสา^๒ ‘เอตตฺกานิ สตานิ वा सहस्रानि वा सत्सहस्रानि वाति न सका कन्नाय परिचिन्थितुं -อติ วตวา ธรรมปะเท คาลํ ภาสิสสามิ.

คาถาปริยसाने जट्टरासिद्या पाणसहस्रानं रम्मयाโค गविससि.

มัญญกถา โสตาปนโน ภาวิสสตี, ตถา อทินนพุพโก พราหมโณ. |

อติ อิมํ กุลปุตฺตํ นิสสาय रम्मयाโค महा^๓ गविससि -อติ ญตวา

पुनत्थिवसे कत्तरिपुचकणे महाकिषुसंगपरिवृत्ते सवत्थि पिण्डथाय पविसिद्वा अनुपुपेण प्प्राह्मणसस केत्थवारं कत्ते.

[มัญญกถาทำให้เลื่อมใสในพระพุทธเจ้า]

ตสมิ ฆเณ มัญญกถา อนโตเคหาภิมุโข นิปนโน โหตี.

สตถา อตฺตโน อปสฺสนภาवं ญตวา เอกํ รสมิ วิสสขเขสิ.

๑ นิพพตตนนตีปี.

๒ กตถจิ มหาตี ปทํ นตถิ.

มามโว “กี โสภาโส นามโส -อติ ปริวตติตวา นิปนโนว สตถารํ ทิสวา

“อนธพาลปิตรี นิสสาย เอรูรูป พุทธิ อุปสงกมิตวา กายเวยยาวฎีกิ วา กาคู ทานํ วา ทาคู ฐมมิ วา สาคู นาลตถ.

อิทานิ เม หตถาปี อวิเธยยา. อญญํ กตตพพํ นตถิ -อติ มนเมว ปสาเทสิ.

[เพราะใจเสื่อมใส ทำกาละไปเกิดในเทวโลก]

สตถา “อลํ เอตตเคน อิมสส -อติ ปกคามิ.

โส, ตถาคเต จกขุปลํ วิชนุเตยเว, ปสนนมนโน กาลํ กตวา สุตตบปพุทธิ วิย เทวโลกे तीसोयचिणे कनकिमाने निपपत्ति.

[พราหมณ์คร่ำครวญถึงบุตร]

พราหมโณปิสส สริริ ณาเปตวา อาพาหนे रोथनप्रायणे ओहसि

เทวสิकि อาพาหนे कनुत्वा रोथति “กहि ऐकपुत्तक, गहि ऐकपुत्तक -อติ.

[เทพบุตรจำแลงกายไปหาพราหมณ์]

เทวบุตรโตปี อตตโน สมปตตี โอลเกตวา “เคน กมเมเน लथरा -อติ อุปธาเรเนโต “สตถริ मनोपसाथेने -อติ ญุตวา

“อัย พราหมโณ มม อมาสุกกาเล เกสซุช อกาเรตวา อิทานิ อาพาหนे कनुत्वा रोथति, विपकारपुत्तमेतं कาคु वग्घुति -อติ

मञ्जुकुण्डलिवन्दनानुकनुत्वा आषाहससाविभुरे पाहा पकुक्यह रोथनेतो अग्घुत्तसि.

[เทพบุตรกับพราหมณ์ได้วาทะกัน]

พราหมโณ ตํ ทิสวา “อหํ ตาว पुत्तसोकेने रोथामि. ऐसु किमतถं रोथति. पुजिससामि नं -อติ पुजणेतो อิมं काथमाह

“อลงกโต मञ्जुकुण्डलि

मालागारी हिरिजननुसुतो

पाहा पकुक्यह कनुत्तसि.

वनमखेमे किं तुक्खिते तुवं -อติ.

โส อาห

“โสวณณมโย ปกสสโร

उपपनणेने रथपणखरो मम.

तसस जकुकुकुं न विनुथामि.

तेने तुक्खेने खिससामि खिवितं -อติ.

อถ नं พราหมโณ อาห

“โสวณณมยํ मणिमयं

लोहमयं अथ रुपियमयं

आजिक्ख मे गपथमानव.

जकुकुकुं पग्घिलायामि ते -อติ.

ตํ สุตวา มาณโว “อัย ปุตตสส เกสชชํ อกตวา ปุตตปฏิรูปกํ มํ ทิสฺวา โรหนโต ‘สุวรรณาทิมยํ รตจกํ กโรมีติ วทติ.
โหตุ. นิคฺคณฺหิสฺสามิ นํ -อิตฺติ จินฺเตตฺวา “กัวมหนตํ เม จกฺกยฺกํ กริสฺสสฺสี -อิตฺติ วตฺวา, “ยวามหนตํ อากงฺขสฺสี -อิตฺติ วุตฺเต,

“จฺนุทฺสุริเยหิ เม อตุโถ. เต เม เทหิตฺติ ยาจิโต.

โส มาณโว ตสฺส ปาวทํ
“จฺนุทฺสุริยา อุกฺยตถ ภาตโร
โสวณฺณมโย รโถ มม
เตน จกฺกยฺเคน โสภติ -อิตฺติ.

อถ นํ พราหมโณ อาห

“พาลो โข ตฺวมสฺสี มาณว.
โย ตุวํ ปตฺถยเส อปตฺถยํ,
มณฺญามิ ตุวํ มริสฺสสฺสี.
น ทิ ตุวํ ลจฺจสฺสี จฺนุทฺสุริเย -อิตฺติ.

อถ นํ มาณโว “กั ปน ปณฺญายมานสฺสตฺถาย โรหนโต พาลो โหติ, อุทาทุ อปณฺญายมานสฺส -อิตฺติ วตฺวา

“คฺมนาคมนปิ ทิสฺสติ.
วณฺณธตฺตุ อุกฺยตถ วิถียา.
เปโต กาลกโต น ทิสฺสติ.
โก นึธ กนฺทตํ พาลยตโร -อิตฺติ.

[พราหมณ์ยอมจำนน แล้วชมเชยเทพบุตร]

ตํ สุตวา พราหมโณ “ยฺตุตํ เอส วทติ -อิตฺติ สลฺลกฺเขตฺวา

“สจฺจํ โข วเทสฺสี มาณว.
อหเมว กนฺทตํ พาลยตโร.
จฺนุทํ วิย ทารโก รุทํ
ปุตฺตํ กาลกตฺวาปิปตฺถยํ -อิตฺติ

วตฺวา ตสฺส กถาย นิสฺโสโก หุตฺวา มาณวสฺส ภูตํ กโรหนโต อีมา คธา อภาสิ

“อาทิตฺตํ วต มํ สนตํ	ฆตฺตสิตฺตํ ปาวกํ
วารินา วิย โอสฺสิญฺจํ	สพฺพํ นิพฺพาปเย ทริ.
อพฺพุทฺติ วต เม สลฺลํ	โสภํ ททยนิสฺสิตํ
<u>โย</u> เม โสภปรตฺตสฺส	ปุตฺตโสภํ อปานุทฺติ.
สวาทํ อพฺพุทฺทสฺสโลสฺสมิ.	สฺตีฏฺโฏสฺสมิ นิพฺพุโต.
น โสภามิ น โรทามิ	ตว สุตฺวาน มาณว -อิตฺติ.

[พราหมณ์ซักถามเทพบุตร]

อด นั “โก นาม ตฺว -อติ ปุจฺจนโต

“เทวดา นุสิ คนธพโพ? อาหุ สกโก ปุรินฺทโท?
โก วา ตฺว? กสส วา ปุตฺโต? ถล ชาเนมฺม ตํ มย -อติ.

อดสส มาณโว

“ยณจ กนฺทสิ ยณจ โรทสิ
ปุตฺตํ อาพาหเน สยํ ทหิตฺวา,
สวาทํ กุสลํ กริตฺวาน กมฺมํ
ติทสฺสานํ สหพฺยตํ ปตฺโต -อติ อาจิกฺขิ.

พราหมโณ อาห

“อปปี วา พหุ วา นาทุทสาม
ทานํ ทนฺตสฺส สเก อคาเร
อุโปสถกมฺมํ วา ตาทิสํ.
เกน กมฺเมเน คโตสิ เทวโลกํ -อติ.

มาณโว อาห

“อาพาธิโกหิ ทุกฺขิโต คิลานो
อาตุรฺรุโปมฺหิ สเก นิเวสเน.
พฺพุธํ วิคฺตรขํ วิตฺถณฺนงฺขํ
อททกฺขี สุกฺคตํ อโนมปณฺญํ.
สวาทํ มุทิตมฺโน ปสนฺนจิตฺโต
อณฺชลีสํ อกรีสํ ตถาคตสฺส.
ตาทํ กุสลํ กริตฺวาน กมฺมํ
ติทสฺสานํ สหพฺยตํ ปตฺโต -อติ.

[พราหมณ์ถึงพระพุทธเจ้าเป็นสรณะ]

ตสฺมี กเถนฺเต กเถนฺเตเยว, พราหมณสฺส สกลสฺรีริ ปีติยา ปริปุริ.

โส ตํ ปีตี ปเวเทนฺโต

“อจฺฉริยํ วต อพฺภูตํ
อณฺชลิกมฺมสฺส อยมีทิสํ วิปาโก.
อหิปี มุทิตมฺโน ปสนฺนจิตฺโต
อชฺเชว พฺพุธํ สรณํ วชามิ -อติ อาห.

[เทพบุตรโอราทพราหมณ์แล้วก็หายตัวไป]

อด นั มาณโว

“อชเชว พุทธิ สรณ วาชาหิ
ธมมณจ สงฆณจ ปสนนจิตโต.
ตเถว สีกขาปทานิ ปณจ
อชณพคฺคฺคฺคานิ สมายิสสฺ.
ปาณาติปาตา วิรมสฺสฺ ชิปฺ.
โลก อทินนํ ปริวชฺชยสฺ.
อมชฺชโป. โน จ มฺสา ภาณานิ.
สเกน ทาเรน จ โหหิ ตฺภฺรฺ - อิติ อาห.

โส “สาธ - อิติ สมปฏิจฉิตวา อีมา คากา อภาสิ

“อตถกาโมสิ เม ยกฺ.	หิตกาโมสิ เทวเต.
กโรมิ ตฺยหํ วจนํ.	<u>ตฺวม</u> สิ อัจจโย มม.
อุเปมิ สรณํ พุทธิ.	ธมมณจาปี อนุตฺตรํ.
สงฆณจ นรเทวสส	คจฺฉามิ สรณํ <u>อห</u> .

ปาณาติปาตา วิรมามิ ชิปฺ.
โลก อทินนํ ปริวชฺชยามิ.
อมชฺชโป. โน จ มฺสา ภาณามิ.
สเกน ทาเรน จ โหมิ ตฺภฺรฺ - อิติ.

อด นั เทวปุตโต “พราหมณ ตว เคเห พหุ ธน อตถิ. สตถารํ อุปสงกมิตฺวา ทานํ เทหิ. ธมมํ สุณามิ. ปณํ ปุจฺฉามิ - อิติ วตฺวา ตตเถวณฺดรธาเย.

[พราหมณ์ถวายทานแด่พระพุทเจ้า]

พราหมโณปี เคหํ คนฺตฺวา พราหมณิ อามนฺเตตฺวา “ภทฺเท อห สรณํ โคตมํ นิมนฺเตตฺวา ปณํ ปุจฺฉิสฺสามิ. สกฺการํ กโรหิ - อิติ วตฺวา วิหารํ คนฺตฺวา สตถารํ เนว อภิวาเทตฺวา น ปฏิสฺนถารํ กตฺวา เอกมนฺตํ จิตฺโต
“โภ โคตม อธิวาเสหิ เม อชฺชตฺนาย ภาตฺตํ สหฺธิ ภิกฺขุสงฺฆเณ - อิติ อาห.

สตถา อธิวาเสสิ.

โส สตถุ อธิวาสนํ วิทิตฺวา เวเคนาคคนฺตฺวา สกนฺิเวสเณ ชาทนฺิยํ โภชนนฺิยํ ปฏฺิยาทาเปสิ.

สตถา ภิกฺขุสงฺฆปรีวฺโต ตสฺส เคหํ คนฺตฺวา ปณฺญตฺตาสเณ นิสฺสีหิ.

พราหมโณ สกฺกจฺจํ ปรีวฺสิ.

มหาชโณ สนฺนิปติ.

มิจฉาทิฏฐิกเณ กิร ตถาคเต นิมนตเต, เทว ชนกายา สนฺนิปตฺนติ.

มิจฉาทิฏฐิก “อชช สมณํ โคตมํ ปญฺหํ ปุจฺฉาย วิหฺจฺฉิยฺมานํ ปสฺสิสฺสาม -อิติ สนฺนิปตฺนติ.

สมฺมาทิฏฐิก “อชช พุทฺธวีสยํ พุทฺธลีสยํ ปสฺสิสฺสาม -อิติ สนฺนิปตฺนติ.

อถ พราหมโณ กตภตตกิจจํ ตถาคตํ อฺปสงฺกมิตฺวา นิจาสเน นิสฺสินโน ปญฺหํ ปุจฺฉิ

“โภ โคตม ตุมหากํ ทานํ อทฺตฺวา ปุชฺชํ อกฺตฺวา ฐมฺมํ อสฺสุตฺวา อฺโปสฺถวาสํ อวสฺสิตฺวา

เกวลํ มโนปฺสาทมตฺเตเนว สคฺเค นินฺพตฺตฺวา นาม โหนฺติ -อิติ.

“พราหมณ กสมฺมา มํ ปุจฺฉสิ. นนฺ เต ปุตฺเตน มญฺญกณทลีนฺา มยि มนํ ปสาเทตฺวา อตฺตโน สคฺเค นินฺพตฺตฺวา ภาโต -อิติ.

“กทา โภ โคตม -อิติ.

“นนฺ ตฺวํ อชช สฺसानํ คนฺตฺวา กนฺทนฺโต อวิหฺเร พาหา ปคฺคยฺห กนฺทนฺตํ เอกํ มาณวํ ทิสฺวา

ทฺวิหิ ชเนหิ กถิตํ กถํ ปกาเสนฺโต สพฺพํ มญฺญกณทลิวตฺถํ กเถสิ.

เตเนเวตํ พุทฺธภาสิตํ นาม ชาตํ.

ตํ กเถตฺวา จ ปน “น โข พราหมณ เอกสฺตํ, น เทว. อถ โข มยิ มนํ ปสาเทตฺวา สคฺเค นินฺพตฺตฺวานํ คณฺนา นตฺถิ -อิติ อาห.

มหาชโน เวมตฺติโก อโหสิ.

อถสฺส อนินฺพเมตฺติกภาวํ วิทิตฺวา สฺตถา “มญฺญกณทลิตฺเวทฺตฺโต วิมานเนว สทฺธิ อาคจฺฉตฺ -อิติ อธิฏฺฐาสิ.

โส ติคาวตฺตฺปมาเณน ทิปฺพาภรณปฏิมฺณชิตฺเตน อตฺตภาเวนาคนฺตฺวา วิมานา อโรยฺห สตถารํ วนฺทิตฺวา เอกมนฺตํ อฏฺฐาสิ.

อถ นํ สฺตถา “ตฺวํ อิมํ สมฺปตฺตี กิ กมฺมํ กตฺวา ปฏฺฐสิ -อิติ ปุจฺฉนฺโต

อภิกฺกนฺเตน วณฺเณน ยา ตฺวํ ติฏฺฐสิ เทวเต

โอภาเสนฺตี ทิสฺสา สพฺพา โอสฺสี วิย ตารกา

ปุจฺฉามิ ตํ เทว มหาณฺภาวํ

มนุสฺสญฺโต กิมกาสิ ปุญฺญํ -อิติ

คาถมาห.

เทวปฺตฺโต “อโย ภาเนเต สมฺปตฺตี ตุมฺเหสุ มนํ ปสาเทตฺวา ลทฺธา -อิติ.

“มยิ มนํ ปสาเทตฺวา ลทฺธา เต -อิติ.

“อาม ภาเนเต -อิติ.

มหาชโน เทวปฺตฺตํ โอลเเกตฺวา “อจฺฉริยา วต โภ พุทฺธคฺณา.

อทินฺนปฺพุทฺทพราหมณสฺส นาม ปฺตฺโต อญฺญํ กิลฺลิจิ ปุญฺญํ อกฺตฺวา สตถริ มนํ ปสาเทตฺวา เอวรूपํ สมฺปตฺตี ปฏฺฐสิ -อิติ

ตฺถุชฺชํ ปเวเทสิ.

[ใจเป็นใหญ่ในกรรมทุกอย่าง]

อด เนสึ “กุสลากุสลกมมกรณ มโน ปุพฺพกโม มโน เสฏฺฐา.

ปสนเนน หิ มเนน กตกมม เทวโลกิ มนุสฺสโลกิ คจฺจนฺตํ ปุคฺคํ ฉายาว น วิชหติ -อติ

อิทํ วตฺถุํ กเถตฺวา อนุสฺสนฺตี ฆญฺเฏตฺวา ปติสฺสฺฐาปิตมตฺตํ สาสนํ ราชมุทฺทาย ลถฺจนฺโต วิย ธรรมราชา อิมํ คาคมาห

“มโนปุพฺพกมา <u>ธมฺมา</u>	มโนเสฏฺฐา มโนมยา.
มนสา เจ ปสนเนน,	ภาสติ วา กโรติ วา,
ตโต นํ <u>สุขม</u> เนวติ	ฉายาว อนุปายินิ ^๑ -อติ.

[แก้บรรณ]

ตตถ กิญจาปี “มโน -อติ อวิเสเสน สพฺพมปี จตุฏฺฐมิกจิตฺต วุจฺจติ;

อิมสฺมี ปน ปเท นิยมียมานํ ววตฺถาปิยมานํ ปริจฺฉิขฺขมานํ อญฺญวโร กามาวจรกุสลจิตฺต ลพฺภติ;

วตฺถุวเสน ปนาหริยมานํ ตโตปี โสมนสฺสสทฺทํ ญฺานสมฺปยุตฺตํ จิตฺตเมว ลพฺภติ.

ปุพฺพกมา -อติ: เตน ปฐฺมคามินา หุตฺวา สมฺนนาคตา.

ธมฺมา -อติ: เวทนาทโย ตโย ขนธา.

เอเตสึ หิ อูปาทปฺปจฺยตเถน มโน ปุพฺพกโม, เตน มโนปุพฺพกมา นาม.

ยถา หิ พุสฺส เอกโต มหาภิกฺขุสงฺฆสฺส ปตฺตจิวรทานาทินิ วา อูฬารปูชาธมฺมสฺสวนทีปมาลาภรณาทินิ วา ปุณฺญานิ กโรนฺเตสฺ,

“โก เตสึ ปุพฺพกโม -อติ วุตฺเต,

โย เตสึ ปจฺจโย โหติ, ยํ นิสฺสาย เต ตานิ ปุณฺญานิ กโรนฺติ, โส ติสฺโส วา ปุสฺโส วา “เตสึ ปุพฺพกโม -อติ วุจฺจติ;

เอวํ สมฺปทมิทํ เวทิตพฺพํ.

อติ อูปาทปฺปจฺยตเถน มโน ปุพฺพกโม เอเตสึ -อติ มโนปุพฺพกมา.

น หิ เต มเน อนุปฺปชฺชนเต, อูปฺปชฺชิตุํ สกโกนฺติ, มโน ปน, เอกจฺเจสฺ เจตฺติเกสฺ อนุปฺปชฺชนเตสฺปิ, อูปฺปชฺชติเยว.

เอวํ อธิปฺติวเสน ปน มโน เสฏฺฐา เอเตสึ -อติ มโนเสฏฺฐา.

ยถา หิ คณาทีนํ อธิปฺติ ปุริส “คณเสฏฺฐา เสนีเสฏฺฐา -อติ วุจฺจติ; ตถา เตสฺปิ มโน -อติ มโนเสฏฺฐา.

ยถา ปน สุวณฺณาทิหิ นิปฺพนานานิ ตานิ ตานิ ภณฺฑานิ สุวณฺณมยาทีนนิ นาม โหนฺติ;

ตถา เอเตปิ มนโต นิปฺพนนตฺตา มโนมยา นาม.

ปสนเนน -อติ: อนภิชฺฌาทีหิ คุณฺเหหิ ปสนเนน.

ภาสติ วา กโรติ วา -อติ: เอวรูเปน มเนน ภาสนฺโต จตฺตพฺพิธํ วจฺจสุจฺริตเมว ภาสติ, กโรนฺโต ติวโร ภายสุจฺริตเมว กโรติ,

อภาสนฺโต อกรอนฺโต ตาย อนภิชฺฌาทีหิ ปสนฺนมานสฺตาย ติวโร มโนสุจฺริตํ ปุเรติ. เอวมสฺส ทส กุสลกมฺมปถา ปาริปุรี คจฺจนฺติ.

ตโต นํ สุขมเนวติ -อติ: ตโต ติวโรสุจฺริตโต ตํ ปุคฺคํ สุขมเนวติ.

อิธ เตฏฺฐมิกปี กุสฺล อธิปฺเปตํ;

๑ ส. อนุปายินิ.

๓. เรื่องพระติสสเถระ

๓. ติสสเถรวตฺถ.

“อกุโกลฉิ มํ อวธิ มํ -อติ อิมํ ฌมมเทสนํ สตถา เขตวเนน วิหรนโต ติสสเถโร อารพภ กเถสิ.

[พระติสสเถระเป็นผู้ว่ายากและถือตัว]

โส กิรายสมา ภควโต ปิตุจจาปุตโต มหุลลกกาลे ปพพิโต พุทฺธสาสเน อุปฺปนฺนํ ลามสกกการํ ปริภุชชฺชโต ฤทฺธสิโร
อาโกภิตฺตปจจาโกภิตฺเทหิ จิวเรหิ เยภุชฺเชน วิหารมชฺเชน อุปฺภูฐานสาลาเย นิสิตฺติ.

ตถาคตฺตสส ทสฺสนตถาย อาคตา อาคนฺตกา ภิกขุ

“เอโส มหาเถโร ภวิสฺสติ -อติ สญฺญาย ตสฺส สนฺติโก คนฺตวา วตฺตํ อาปุจฺฉนฺติ ปาทสมฺพาทนาทินิ อาปุจฺฉนฺติ.

โส ตฺถนฺทึ โหติ.

อถ นํ เอโก ทฺหรภิกขุ “กตฺตวสฺสา ตฺมฺเห -อติ ปุจฺฉิตฺวา, “วสฺส นตฺถิ, มหุลลกกาลे ปพพิตา มฺย -อติ วุตฺเต,
“อาวุโส ทฺพพิเนตฺต มหุลลก อตฺตโน ปมาณํ น ชานาสี, เอตฺตเก มหุลลกตฺเถเร ทิสฺวา สามิจิมตฺตปี น กโรสิ,
วตฺเต อาปุจฺฉิมาเน, ตฺถนฺทึ โหสิ, กุกฺกจฺจมตฺตปี เต นตฺถิ -อติ อจฺฉรํ ปหริ.

โส ขตฺตียมานํ ชเนตฺวา “ตฺมฺเห กสฺส สนฺติโก อาคตา -อติ ปุจฺฉิตฺวา, “สตฺถุ สนฺติโก -อติ วุตฺเต,

มํ ปน ‘โก เอโสติ สลฺลภฺเชถ, มุลเมว โว ฉินฺทิสฺสามิ -อติ วตฺวา รุทฺนโต ทฺกฺขี ทฺมฺมโน สตฺถุ สนฺติโก อคฺมาสิ.

[พระติสสเถระเรื่องแต่พระศาสดา]

อถ นํ สตถา “กินฺนุ ตฺว ติสฺส ทฺกฺขี ทฺมฺมโน อสฺสุมุโข รุทฺมาโน อาคโตสิ -อติ ปุจฺฉิ.

เตปิ ภิกขุ “เอส คนฺตวา กิณฺจิจิ อาลุสิโก กเรยฺย -อติ จินฺเตตฺวา เตเนว สหฺริ คนฺตวา สตฺถารํ วนฺทิตฺวา เอกมฺนตํ นิสิตฺสิ.

โส สตฺถารา ปุจฺฉิตฺโต “อิมे มํ ภนฺเต ภิกขุ อุกฺโกสนฺติ -อติ อาห.

“กหํ ปน ตฺว นิสินฺโนสิ -อติ.

“วิหารมชฺเชน อุปฺภูฐานสาลาเย ภนฺเต -อติ.

“อิมे เต ภิกขุ อาคจฺฉนฺตา ทิฏฺฐา -อติ.

“ทิฏฺฐา ภนฺเต -อติ.

“อุฏฺฐาย เต ปจฺจคฺคมน กตํ -อติ.

“น กตํ ภนฺเต -อติ.

“เตสํ ปริกฺขารคฺคหณ เต อาปุจฺฉิตํ -อติ.

“นาปุจฺฉิตํ ภนฺเต -อติ.

“วตฺตํ วา ปานียํ วา อาปุจฺฉิตํ -อติ.

“นาปุจฉิตฺ ฆนเต -อิตฺติ.

“อาสนํ อภิหริตฺวา ปาทสมพาทนํ กตํ -อิตฺติ.

“น กตํ ฆนเต -อิตฺติ.

[พระติสสเถระไม่ยอมขมาภิกษุสงฆ์]

“ติสส มหาลลภิกขุณํ สพพเมตํ วุตฺตํ กตตพพํ. เอตํ อภิโรนเตน วิหารมชเณ นีสิตํ น วฏฺฏติ. ตเวว โทโส. เอเต ภิกขุ ขมาเปหิ -อิตฺติ.

“เอเต มํ ฆนเต อภิโกสิสุ. นาหํ เอเต ขมาเปมิ -อิตฺติ.

“ติสส มา เอวํ กริ. ตเวว โทโส. ขมาเปหิ เณ -อิตฺติ.

“น ขมาเปมิ ฆนเต -อิตฺติ.

อถ สตุถา, “ทพฺพโจ เอส ฆนเต -อิตฺติ ภิกขุหิ วุตเต, “น ภิกขเว อิทาเนว, ปพฺเพเปส ทพฺพโจเยว -อิตฺติ วตฺวา

“อิทานิ ตาวสฺส ฆนเต ทพฺพภาโว อมเหหิ ญาโต. อตีเต กิมกาสิ -อิตฺติ วุตเต “เตนหิ ภิกขเว สุณฺณถ -อิตฺติ วตฺวา อตีตํ อาหริ:

[บุรพกรรมของพระติสสเถระ]

อตีเต, พาราณสียํ พาราณสีราเช รชฺชํ การุณเต, เทวโล^๑ นาม ตาปโส อฏฺฐ มาเส หิมวฺนเต วสิตฺวา

โลณมพิลเสวนตถาย จตฺตาริ มาเส นครํ อุปนีสาย วสิตฺกาโม หิมวฺนโต อากนฺตฺวา นครทวารपालเก ทิสฺวา ปุจฺฉิ

“อิมํ นครํ สมฺปตตปพฺพชิตา กตถ วสนฺติ -อิตฺติ.

“กุมภการสาลาญํ ฆนเต -อิตฺติ.

โส กุมภการศาลํ คนฺตฺวา ทฺวาเร ฐตฺวา “สเจ เต อครุ, วเสยยาม เอกเรตฺตี สาลาญํ -อิตฺติ อาห.

กุมภกาโร “มยหํ รัตตี สาลาญํ กัจจ นตฺถิ. มหตี สาลา. ยถาสุขํ วสถ ฆนเต -อิตฺติ สาถํ นิยยาเทสิ.

ตสมิ ปวิสิตฺวา นิสินฺเน, อปโรปิ นารโท นาม ตาปโส หิมวฺนโต อากนฺตฺวา กุมภการํ เอกเรตฺติวาสํ ยาจิ.

กุมภกาโร “ปฐฺมาคโต อิมินา สทฺธิ เอกโต วสิตฺกาโม ภเวยฺย วา โน วา. อตฺตานํ ปรีโมเจสฺสามิ -อิตฺติ จินฺเตตฺวา

“สเจ ฆนเต ปฐฺมปคโต โรเจสฺสตี, ตสฺส รุจฺจียา วสถ -อิตฺติ อาห.

โส ตํ อุปสงฺกมิตฺวา “สเจ เต อางริย อครุ, มยเมตถ เอกเรตฺตี วเสยยาม -อิตฺติ,

“มหตี สาลา. ปวิสิตฺวา เอกฆนเต วส -อิตฺติ วุตเต, ปวิสิตฺวา ปุเรตรํ ปวิฏฺฐสฺส อปรภาเค นีสิหิ.

[โทษของการนอนไม่เป็นที่]

อุโภปิ สาราณียํ ถลํ กเถตฺวา สยนาเล นารโท เทวลสฺส นิปชชนฺฐานญจ ทวารญจ สลลกฺเขตฺวา นิปชฺชิ.

โส ปน เทวโล นิปชฺชมาโน อตฺตโน นิสินฺนฺฐานเน อนิปชฺชิตฺวา ทวารมชเณ ติริยํ นิปชฺชิ.

นารโท รัตตี นิกขมฺนโต ตสฺส ชฺฐาสฺส อกกมि.

“โก มํ อกกมि -อิตฺติ วุตเต, “อางริย อหํ -อิตฺติ อาห.

“กุฏชฎิล อรณฺญโต อากนฺตวา มม ชฎาสฺ อุกกมฺสิ -อิตฺติ.

“อาจารย์ ตุมหากํ อิศ นิปนฺนภาวํ น ชานามิ. ขมถ เม -อิตฺติ วตฺวา, ตสฺส กนฺทนต์สเสว, พทฺธิ นิกฺขมิ.

อิตฺโร “อํ ปวิสฺนโตปิ มํ อุกกเมยฺย -อิตฺติ ปวิตฺเตตฺวา ปาทภฺตฺตฺวาเน สีสํ กตฺวา นิปฺชฺชิ.

นารโท ปวิสฺนโต “ปฐฺมมฺปาหํ อาจารย์เย อปรชฺฌิ, อิทานิสฺส ปาทปฺสฺเสน ปวิสฺสสามิ -อิตฺติ จินฺเตตฺวา อากจฺจนฺโต คีวาย อุกกมิ.

“โก เอโส -อิตฺติ วุตฺเต, “อํ อาจารย์เย -อิตฺติ วตฺวา

“กุฏชฎิล ปฐฺมํ ชฎาสฺ อุกกมิตฺวา อิทานิ คีวาย อุกกมฺสิ อภิสฺปฺสสามิ ตํ -อิตฺติ วุตฺเต

“อาจารย์ มยฺหํ โทโส นตฺถิ. อํ ตุมหากํ เอวํ นิปนฺนภาวํ น ชานามิ.

“ปฐฺมปิ เม อปฺราจํ อตฺถิ. อิทานิ ปาทปฺสฺเสน ปวิสฺสสามิตฺติ ปวิญฺญมฺหิ. ขมถ เม -อิตฺติ อาห.

[ดาบสทั้ง ๒ ต่างสาปกัน]

“กุฏชฎิล อภิสฺปฺสสามิ ตํ -อิตฺติ.

“มา เอวํ อกริตฺถ อาจารย์เย -อิตฺติ.

โส ตสฺส วจฺนํ อนาทยิตฺวา

“สหสฺสรฺสี สตเตโช

สุริโย ตมวิโนทโน.

ปาโต อุทฺยนฺเต สุริเย

มฺหฺธา เต ผลตุ สตฺตธา -อิตฺติ

ตํ อภิสฺปิเยว.

นารโท “อาจารย์ มยฺหํ โทโส นตฺถิ. มม วทนต์สเสว, ตุมฺเห อภิสฺปิตฺถ.

ยสฺส โทโส อตฺถิ, ตสฺส มฺหฺธา ผลตุ. มา นิทฺโทสสฺส -อิตฺติ วตฺวา

“สหสฺสรฺสี สตเตโช

สุริโย ตมวิโนทโน.

ปาโต อุทฺยนฺเต สุริเย

มฺหฺธา เต ผลตุ สตฺตธา -อิตฺติ

อภิสฺปิ.

โส ปน มหานุภาโว “อตีเต จตฺตาทิสฺส อนาคเต จตฺตาทิสฺส -อิตฺติ อสฺตีทกฺกเป อนุสฺสรฺติ.

ตสฺมา “กสฺส นุ โข อฺปริ สาโป ปตฺติสฺสตี -อิตฺติ อฺปรธาเรนฺโต “อาจารย์สฺส -อิตฺติ ญตฺวา

ตสฺมี อนุกมฺปิ ปฏิจฺจ อิทฺธิเพลน อรฺกฺคฺคฺมณํ นิวาเรสิ.

[ประชาชนเดือดร้อนตลอดถึงพระราช]

นาคธา, อรฺกฺณ อนุกฺคจฺจนฺเต, ราชทวารํ คนฺตฺวา “เวท, ตยิ รชฺชํ กาทเรนฺเต, อรฺกฺณ น อฺกฺฐาตี” อรฺกฺณ โน อฺกฺฐาเปหิ -อิตฺติ กนฺทิสฺสุ.

ราชา อตฺตโน กายกมฺมาทฺนินิ โอลฺเลนฺโต กิณฺจิ อฺยตฺตํ อทิสฺวา “กึ นุ โข การณํ -อิตฺติ จินฺเตตฺวา

“ปพฺพชิตานํ วิวาเทน ภวิตพฺพํ -อิตฺติ ปฺริสฺสงฺกมาโน “กจฺจि อิมสฺมี นคเร ปพฺพชิตา อตฺถิ -อิตฺติ ปุจฺฉิ.

“หิโย สายั กุมภการสาละ อากาศ อตถิ เทว -อิติ วุตเต, ตังฆณญเฐว ราชา อุกกาหิ ชาริยมานาหิ ตตถ คนตวา
นารทำ วนทิตวา เอกมนตัง นิสินโน อาห

“กมมุตตา นปวัตตุนติ ชมพฺที่ปสส นารท.
เกน โลโก ตโมภูโต ตัง เม อุกกาหิ ปุจฺจโต -อิติ.

นารโท สพฺพ ปวตฺตี อาจิกฺขิตวา “อิมินา การณนาห อิมินา อภิสปีโต,
อถาห ‘มยห โทโส นตถิ. ยสส โทโส อตถิ, ตสเสว อูปริ สาโป ปตตฺตุติ วตวา อภิสปี.
อภิสปีตวา จ ปน ‘กสส นุช อูปริ สาโป ปติสสตีติ อูปฺชาเรนโต
‘สุริยฺคฺคฺมนเวลายา อาจริยสส มุตฺตา สตตธา ผลิสสตีติ ทิสฺวา เอตสฺมี อนุกมปํ ปฏิจฺจ อรุณสฺส อุกคนตุง น เทมิ -อิติ.
“กถํ ปนสฺส ภาเน อนฺตราโย น ภาเวย -อิติ.

“สเจ มํ ชมาเปยฺย, น ภาเวย -อิติ.

“เตนหิ ชมาเปหิ -อิติ.

“เอโส มํ ชภาสุ จ คีวาย จ อุกกมิ. นาห เอตํ กุฏฺชณฺณิ ชมาเปมิ -อิติ.

“ชมาเปหิ ภาเน. มา เอวํ กริ -อิติ.

“น ชมาเปมิ -อิติ, “มุตฺตา เต สตตธา ผลิสสตี -อิติ วุตเตปิ, น ชมาเปสิเยว.

อถ นํ ราชา “น ตฺว อตฺตโน รุจฺยา ชมาเปสสสิ -อิติ หตถปาทกฺจฺจิตฺวาสุ ตัง คาหาเปตวา นารทสฺส ปาทมฺเเล โอนมาเปสิ.

นารโท “อฺภูเรหิ อาจริย. ชมามิ เต -อิติ วตวา “มหาราช นาย ยถามเนน ชมาเปติ. อวิหฺเว เอโก สโร อตถิ.
ตตถ นํ สีเส มตฺตีกาปิณฺฑํ กตวา คลปฺมาเนน อุกเก ฐปาเปหิ -อิติ อาห.

ราชา ตถา ภาเรสิ.

นารโท เทวลํ อามนเตตวา “อาจริย, มยา อิทธิยา วิสสุภฺฐาย, สุริยสนฺตาเป อฺภูรฺหฺนเต,
ตฺว อุกเก นิมุชฺชิตวา อญฺเฐน ฐาเนน อุตฺตริตวา คจฺฉเยยาสี -อิติ อาห.

ตสฺส สุริยริสีหิ สมฺมุฏฺฐมตฺไตว มตฺตีกาปิณฺฑ สตตธา ผลิ.

โส นิมุชฺชิตวา อญฺเฐน ฐาเนน ปลายิ.

[เวรไมระงับด้วยผูกเวร]

สตฺถา อิมํ รมฺมเทสนํ อหริตวา “ตทา ภิกฺขเว ราชา อานนฺโท อโหสิ. เทวโล ติสโส. นารโท อหเมว.

เอวํ ตทาเปส ทฺพฺพโจเยว -อิติ วตวา ติสสเถเร อามนเตตวา

“ติสส, ภิกฺขุน หิ ‘อสุเกนาห อุกฺกุฏฺฐู, อสุเกน ปหฺโฏ, อสุเกน ชีโต, อสุโก เม ภาณํ อหาสีติ จินฺเตนตสฺส,

เวรนาม น วุปสมฺมตี. เอวํ ปน อนฺปนยฺหนตสฺเสว, อฺปสมฺมตี -อิติ วตวา อีมา คาถา อภาสิ

“‘อฺกโกจฺฉิ มํ, อวริ มํ, อชินิ มํ, อหาสี เม’

เย จ ตัง อฺปนยฺหนติ, เวร เตสํ น สมฺมตี.

‘อฺกโกจฺฉิ มํ, อวริ มํ, อชินิ มํ, อหาสี เม’

เย จ ตํ นุปนยหนฺติ,

เวร เตสุปสมฺมตี -อิตี.

[แก้อรธ]

ตตถ อุกโกจฉิ -อิตี: อุกโกสิ.

อวธิ -อิตี: ปหริ.

อชินิ -อิตี: กุณฺสกฺขี โอตารณน วา วาทปปฏิวาทน วา กรณฺตฺตริยกรณน วา มํ อเชสิ.

อหาลิ -อิตี: มม สนฺตํ วัตถาทีสุ ยงฺกิลฺลิจิเทว อวหริ.

เย จ ตํ -อิตี: เยเกจิ เทวา วา มนุสฺสา วา คหฺนฺตฺวา วา ปพฺพชิตา วา ตํ ‘อุกโกจฉิ มนฺตอาทิวตฺถกํ โกร

สกุณฺธํ วิย นทฺธินา ปุติมจฺฉาทีนํ วิย จ กุสาทีนํ ปุณฺปนํ เวณฺณตา อุปนยหนฺติ, เตสํ สกึ อุปนฺนํ เวร น สมฺมตี น อุปสมฺมตี.

เย จ ตํ นุปนยหนฺติ -อิตี: อสตีอมนสิการวเสน วา กम्मปจฺจเวกฺขณวเสน วา เย ตํ อุกโกสาทิวตฺถกํ โกร

“ตยาปี โกจิ นิทฺโทโส ปุริมภเว อุกกุณฺโฐ ภวิสฺสตี, ปหฺนฺนํ ภวิสฺสตี, กุณฺสกฺขี โอตารตฺวา ชิโต ภวิสฺสตี,

กสฺสจฺจ เต ปสฺยห กิลฺลิจิ อจฉินฺนํ ภวิสฺสตี;

ตสฺมา นิทฺโทโส หุตฺวาปี อุกโกสาทีนํ ปาปุณฺนาสิ -อิตี เหวํ น อุปนยหนฺติ, เตสํ ปมาเทน อุปนฺนํ เวร

อิมินา อุปนยหนฺเนน นิรินฺธโน วิย ชาตเวเท อุปสมฺมตี -อิตี.

เทสนาปริโยสานเณ สฺตสฺสทฺสภิกฺขุ โสตาปตฺติผลาทีนํ ปาปุณฺนีสู.

ธมฺมเทสนา มหาชนสฺส สาดฺธิกา อโหสิ.

ทุพฺพโจปี สุวโจ ชาโต -อิตี.

ติสฺสตเถรวตฺถ.

๔. เรื่องความเกิดขึ้นของนางกาลิย์กษิณี

๔. กาลิย์กษิณียา อุปตติวตถุ.

“น ทิ เวเรน เวรานิ -อิติ อิมิ ธรรมเทศนํ สตถา เขตวเน วิหรนโต อญญตรํ วณมิติถิ อารพภ กเถสิ.

[มารดาหาภรรยาให้บุตร]

เอโก กิร กฏุมพิกปุตโต, ปิตริ กาลกเต, เขตเต จ ฆเร จ สพพกมmani อตตนาวิ กโรนโต มาตรํ ปฏิชคฺคิ.

อถสฺส มาตา “กุมาริกิ เต ตาต อาเนสฺสามิ -อิติ อาห.

“อมม มา เอว วเทถ. อหิ ยาวชีวิ ตุมเห ปฏิชคฺคิสฺสามิ -อิติ.

“ตาต เขตเต จ ฆเร จ กิจจํ ตวเมว กโรสิ. เตน มยหิ จิตตฺตฺสฺส นาม น โหติ. อาเนสฺสามิ เต -อิติ.

โส ปุนปฺปุนํ ปฏิชคฺคิปีตวาปี ตฺถนหิ อโหสิ.

สา เอกิ กุลํ คนฺตุํ เคหา นิภขมิ.

อถ นํ ปุตโต “กตรกุลํ คจฺฉถ -อิติ ปุจฺฉิตวา, “อสุกนฺนาม -อิติ วุตเต, ตตถ คมนํ ปฏิเสธเตวา อตตโน อภิรุจิตํ กุลํ อาจิกฺขิ.

สา ตตถ คนฺตวา กุมาริกิ วาเรตวา ทิวสํ ววณฺฐเปตวา ตํ อาเนตวา ตสฺส ฆเร อกาสิ.

สา วณฺเฒา อโหสิ.

อถ นํ มาตา “ปุตตํ ตฺวิ อตตโน รุจฺยิยา กุมาริกิ อานาเปสิ. สา อิทานิ วณฺเฒา ซาตา. อปุตตกถจ นาม กุลํ วินสฺสตี.

ปเวณิ น ฆญฺยิติ. เตน อญฺญํ เต กุมาริกิ อาเนสฺสามิ -อิติ เตน “อถ อมม -อิติ วุจฺจมานาปี ปุนปฺปุนํ กเถสิ.

วณฺมิติถิ ตํ กถํ สุตวา “ปุตตา นาม มาตาปีตุนํ วจนํ อติภุมิตฺตํ น สกโกณฺติ.

อิทานิ อญฺญํ วิชานฺนิติ อิตถิ อาเนตวา มํ ทาสีโณเคน ภุชฺชิสฺสตี. ยนฺนุนา หิ สยเมเวกํ กุมาริกิ อาเนยฺยํ -อิติ จินเตตวา

เอกิ กุลํ คนฺตวา ตสฺสสตถาย กุมาริกิ วาเรตวา “กินฺนาเมตํ อมม วเทสิ -อิติ เตหิ ปฏิชคฺคิตตา

“อหิ วณฺเฒา. อปุตตํ กุลํ วินสฺสตี. ตุมหากิ ชิตา ปุตตํ ปฏิลภิตวา กฏุมพสฺส สามินิ ภวิสฺสตี. เทถ ตํ มยหิ สามิกสฺส -อิติ

ยาจิตวา สมฺปฏิจฺฉาเปตวา อาเนตวา สามิกสฺส ฆเร อกาสิ.

อถสฺสา เอตทโหสิ “สจายฺยํ ปุตตํ วา ชิตฺรํ วา ภวิสฺสตี, อเยว กฏุมพสฺส สามินิ ภวิสฺสตี,

ยถา ทารกํ น ลภตี, ตเถว นํ กาตุ วณฺเฒิติ -อิติ.

[เมียบลวงปรุงยาทำลายครรภ์เมียน้อย]

อถ นํ อาห “ยทา เต กุจฺฉิยํ คพโภ ปติภฺรุตฺติ, ตทา เม อาโรเจยยาสี -อิติ.

สา “สาธ -อิติ ปฏิสฺสุตวา, คพโภ ปติภฺรุตฺเต, ตสฺสา อาโรเจสิ.

ตสฺสา ปน สาเยว นิจฺจํ ยาคุภตฺตํ เทติ.

อถสฺสา ออาหารเนว สหฺธิ คพโภปาดนภสฺสชฺชํ อทาสี.

คพโภ ปติ.

หุติยมปิ คพเภ ปติภูริเต, ตสสา อารโจะสิ.

อิตรปิ หุติยมปิ ตเถว ปาเตสิ.

อถ นั ปฏิวิสสกัตถิโย ปุจฉิสฺสุ “กจจิ เต สปรตติ อนฺตรายํ กโรติ -อิตติ.

สา ตมตฺถํ อารโจะตวา “อนฺรพาลे กสฺมา เอวมกาสิ. อัย ตว อิสฺสรียภเยน คพภปาทนภสฺซุชฺ โยเชตวา เทติ.

เตน เต คพโภ ปตติ. มา ปุณฺ เอวมกาสิ -อิตติ วุตฺตา ตติยวาระน กเถสิ.

อถสฺสา อิตร อุทฺรํ ทิสฺวา “กสฺมา มยฺหํ คพภสฺส ปติภูริตฺถาวํ น กเถสิ -อิตติ วตฺวา,

“ตฺว มํ อานตฺวา เทว วาระ คพภํ ปาเตสิ. กิมตฺถํ ตฺยหํ กเถมิ -อิตติ วุตฺเต,

“นฺนฺรฐาทานิมฺหิ -อิตติ จินฺเตตฺวา ตสฺสา ปมาทํ โอลเณนฺตี, ปริณฺเต คพเภ, โอลกาสํ ลภิตฺวา ภสฺซุชฺ โยเชตวา อทาสิ.

คพโภ ปริณตฺตตฺวา ปตติํ อสฺกโกนฺโต ติริยํ นิปชฺชติ.

ติพฺพา ขรา เวทนา อุปฺปชฺชติ.

ชีวิตฺสฺสยํ” ปาปุณฺนิ.

สา “นาสิตฺมทฺหิ ตยา. ตฺวเมว มํ อานตฺวา ตโย ทารเก นาสฺสิ. อิทานิ สยปี นสฺสามิ.

อิโตทานิ จฺตฺวา ยกฺขิณี หุตฺวา ตว ทารเก ชาทิตฺถํ สมตฺถา หุตฺวา นิพฺพตฺเตยฺยํ -อิตติ ปตฺถนํ ฐเปตฺวา

กาลํ กตฺวา ตสฺมีเยว เคเห มชฺชาริ หุตฺวา นิพฺพตฺติ.

อิตรปิ สามิโก คเหตุวา “ตยา เม กฺลฺลฺปะจฺเณโ กโตะ -อิตติ กปฺปรชนฺนุกาทีหิ สฺโปลิตํ โปเถสิ.

สา เตเนวาทาเรน กาลํ กตฺวา ตตฺเถว กุกฺกฺภี หุตฺวา นิพฺพตฺติ.

[ผลัดกันสังหารคนละชาติ ด้วยอำนาจผูกเวร]

น จิรฺสเสว กุกฺกฺภี อณฺทานิ วิชಾಯิ.

มชฺชาริ อาคฺนตฺวา ตานิ ชาทิ.

หุติยมปิ ตติยมฺปิ ชาทิเยว.

กุกฺกฺภี “ตโย วาระ มม อณฺทานิ ชาทิตฺวา อิทานิ มปี ชาทิตฺถากามาสิ. อิโตทานิ จฺตฺวา ตํ สปรตฺตํ ชาทิตฺถํ ลภฺยํ -อิตติ

ปตฺถนํ กตฺวา ตโตะ จฺตฺวา ทีปนี หุตฺวา นิพฺพตฺติ.

อิตรปิ มิคิ หุตฺวา นิพฺพตฺติ.

ตสฺสา วิชตฺวิชตฺกาเล ทีปนี อาคฺนตฺวา ตโย วาระ ปฺตฺตเก ชาทิ.

มิกิ มรณฺกาลे “อิมาย เม ติกขตฺถํ ปฺตฺตา ชาทิตฺวา. อิทานิ มปี ชาทิสฺสตี. อิโตทานิ จฺตฺวา เอตํ สปรตฺตํ ชาทิตฺถํ ลภฺยํ -อิตติ

ปตฺถนํ กตฺวา กาลํ กตฺวา ยกฺขิณี หุตฺวา นิพฺพตฺติ.

ทีปนี ปิ ตโตะ จฺตฺวา สวตฺถิยํ กฺลฺลิตฺวา หุตฺวา นิพฺพตฺติ.

สา วุทฺถมฺปิปตฺตา ทวารคามे ปติกฺลํ อคฺมาสิ.

อปรภาเค ปุตต์ วิชาปี.

ยักษิณี ตสสา ปยสหายิกาวณณเณ อาคนตวา “กุที เม สหายิกา -อิตี ปุจฉิ.

“อนโตคพเภา วิชาตา -อิตี อาหंसุ.

สา ตํ สุตวา “ปุตต์ นุ โข วิชาตา อุทาหุ ธีตร. ปสสิสสามิ นํ -อิตี ปริสิตวา ปสสนตี วีย ทารกํ คเหตวา ขาทิตวา คตา.

หุตยิวาเรปี ตเถว ขาทิ.

ตติยวาระ อิตรา ครุคพภา” หุตวา สามิกํ อามนเตตวา “สามิ

อิมสมิ ฐาเน เอกา ยักษิณี มม เทว ปุตเต ขาทิตวา คตา. อิทานิ มม กุลเคหํ คนตวา วิชาปีสสามิ -อิตี กุลเคหํ คนตวา วิชาปี.

ตทา सा ยักษिณี อุทกวาริ คตา โหติ.

เวสสวณสส ทิ ยักษิณีย วาเรน อนนตตโต สีสปรมปราย อุทกํ อาหารนุติโย จาตุมาสจเจนปี ปณจมาสจเจนปี มุจจนติ.

อปรา กิลนตกาया ชีวิตกขยปี ปापुณन्ति.

สา ปน อุทกวารโต มุตตมตดาว เวเคน ตํ ชरि คนตวา “กุที เม สหายิกา -อิตี ปุจฉิ.

“กุที นํ ปสสิสสสิ. ตสสา อิมสมิ ฐาเน ขาตทารเก ยักษิณี ขาทติ. ตสมา กุลเคหํ คตา -อิตี.

สา “ยตถ วา ตตถ วา คจฉตุ. น เม มุจจิสสตี -อิตี เวรเวคสมุสสาหิตา นคราภิมุขี” ปกขนทิ.

อิตราปี นามคคหณทิวเส ตํ ทารกํ นหาเปตวา นามํ กตวา “สามิ อิทานิ สกชริ คจฉาม -อิตี ปุตต์ อาทาย

สามิเกน สทธิ วิหารมชมคเตน มคเคน คจฉนตี ปุตต์ สามิกสส ทตวา วิหารโปกขรณีย นหาตวา อุตตริตวา ปุตต์ คเหตวา,

สามิเก นหายนเต, ปุตต์ ปายมานา ฐิตา ยักษิณี อาคจฉนตี ทิสวา สยขานิตวา

“สามิ เวเคน เอหิ. อัย सा यक्षिणी -อิตี อุจจาสหทํ กตวา ยาว ตสสาคนนํ สณฐาตุํ อสโกณตี นินวตติตวา

อนโตวิหาราภิมุขี” ปกขนทิ.

[เวรไม่ระงับด้วยเวร แต่ระงับได้ด้วยไม่ผูกเวร]

ตสมิ สมเย สตา ปริสมขเณ รมม เทเสติ.

สา ปุตต์ ตถาคตสส ปาทปิฏฐู นปชชาเปตวา “ตุมหากํ มया เอส ทินโน. ปุตตสส เม ชีวิต เทถ -อิตี อาห.

ทวารโกฏฐเก อचितโต สมนเทโว ยักษิณียา อนโต ปริสิตุํ นาทาสิ.

สตา อานนทเถริ อามนเตตวา “คจฉานนท. ตํ ยักษิณี ปโกโส -อิตี อาห.

เถโร ตํ ปโกโส.

อิตรา “อัย ภาเน อาคจฉติ -อิตี อาห.

๑ ม. ย. ครุภารา.

๒ นคราภิมุขินตี ยุตตตร.

๓ อนโตวิหาราภิมุขินตี ยุตตตร.

สตถา “เอตฺ. มา สทฺทํ อกาลสิ-อิตฺติ วตฺวา ตํ อากนฺตฺวา ฐิตํ

“กสฺมา เอวํ กโรสฺสี. สจฺเจ ทิ ตุมฺเห มาทิสฺสส พุทฺธสฺส สมฺมุขีภาวํ นาคมิสฺสส,

อหิณฺทฺธานํ วิย เวรํ อจฺฉนฺทฺธานํ วิย กาโกพฺพกานํ วิย จ กปฺปญฺญิตฺกํ โว เวรํ อภวิสฺส. กสฺมา เวรปฺปฏิเวรํ กโรถ.

เวรํ ทิ อเวเรน อุปสมฺมตฺติ, โน เวเรน -อิตฺติ วตฺวา อิมํ คาถมาห

“น ทิ เวเรน เวรานิ

สมฺมนตฺธิธ กุทาจนํ.

อเวเรน จ สมฺมนตฺติ

เอส ธมฺโม สนนตฺโน -อิตฺติ.

[แก้อรธ]

ตตฺถ น ทิ เวเรน -อิตฺติ: ยถา ทิ เขฬฺสงฺฆาณิกาทิสฺสุจิมกฺขิตฺตฺฐานํ เตหฺเว อสุจฺยีทฺโรวณโตปฺปิ สฺพุทฺธํ นิคฺคนธํ กาทํ น สกโกติ,

อถโย ตํ ฐานํ ภฺยโยโส มตฺตาย อสุทฺธตรณจฺจ ทฺถคฺคนธตรณจฺจ โหติ.

เอวเมว อกโกสนตํ ปจฺจกโกสนโต ปฺพรนตํ ปฺปฏิปฺพรนโต เวเรน เวรํ วุปฺสมตฺตํ น สกโกติ, อถโย ภฺยโย ภฺยโย เวรเมว กโรติ.

อิตฺติ เวรานิ นาม เวเรน กิสฺมิณฺจิปิ กาลน สมฺมนตฺติ. อถโย วทฺตฺมนตฺติเยว.

อเวเรน จ สมฺมนตฺติ -อิตฺติ:

ยถา ปน ตานิ เขฬาทินิ อสุจฺยี วิปฺสนเนน อุกฺเขน โหวิยมานานิ วินสฺสนตฺติ, ตํ ฐานํ สฺพุทฺธํ โหติ นิคฺคนธํ.

เอวเมว อเวเรน ขนฺตฺติเมตฺโตทฺถเกน โยนิโสมนสิกาเรน ปจฺจเวกฺขณน เวรานิ วุปฺสมมนตฺติ ปฺปฏิปฺปสมฺมณตฺติ อภาวํ คจฺฉนตฺติ.

เอส ธมฺโม สนนตฺโน -อิตฺติ:

เอส อเวเรน เวรฺววุปฺสมนสงฺขาโต โปราณโก ธมฺโม สฬฺเพสํ พุทฺธปจฺเจกพุทฺธชฺเฌาสนานํ คตฺมคฺโค -อิตฺติ.

คาถาปริโยสาเน สา ยฺกฺขิณี โสตาปตฺติผลฺล ปตฺติญฺญูทฺติ.

สมฺปตฺตปริสาเยปิ เทสนา สาตฺถิกา อโหสิ.

[นางยักษิณิรู้ฝนมากฝนน้อย]

สตถา ตํ อิตฺถิ อาท “เอตฺติสฺสา ตว ปุตฺตํ เทหิ -อิตฺติ.

“ภายามิ ภนฺเต -อิตฺติ.

“มา ภายิ. นตฺถิ เต เอตํ นิสฺสาย ปริปนฺโน -อิตฺติ.

สา ปุตฺตํ ตสฺสา อทาสิ.

สา ตํ คเหตฺวา จุมฺพิตฺวา อาลึงคิตฺวา ปุน มาตฺตฺเยว ทตฺวา โรทิตฺตํ อารภิ.

อถ นํ สตถา “กิมฺตํ -อิตฺติ ปุจฺฉิ.

“ภนฺเต อหํ ปุพฺเพ ยถา ตถา ชีวิทํ กปฺเปเนตฺติปี กุจฺฉิปุริ นาม นาลตฺถํ. อิทานิ กถํ ชีวิสฺสามิ -อิตฺติ.

อถ นํ สตถา “มา จินฺตฺยิ -อิตฺติ สมฺสฺสาเสตฺวา ตํ อิตฺถิ อาท

“อิมํ เนตฺวา อตฺตโน เคเห นิวาสาเปตฺวา อคฺคยาคุภตฺเตหิ ปฺปฏิชคฺคาหิ -อิตฺติ.

สา ตํ เนตฺวา ปฺปฏิจฺจฺวโรส ปตฺติญฺญาเปตฺวา อคฺคยาคุภตฺเตหิ ปฺปฏิชคฺคิ.

ตสสา วิหิพฺรณกาเล **มุสล** มุทฺธํ ปฺรณตํ วิย อุปฺภูตฺวาติ.

สา สหายิกํ อามนฺเตตฺวา “อิมสฺมี ฐฺาเน วสิตฺุ น สกฺขิสฺสามิ. อณฺญตฺถ มํ ปติภฺฐาเปหิ -อิติ วตฺวา
“มุสลสาลายํ อุทกจาภฺยิ อุทฺธเน นิมฺพโกเส สงการภฺภู คามทฺวาเร -อิติ เอเตสุ ฐฺาเนสุ ปติภฺฐาปิตาปี
“อิธ เม **มุสล** สีสํ ภินทฺนตํ วิย อุปฺภูตฺวาติ. อิธ **ทารกา** อุจฺฉิภฺฐทกํ โอตฺาเรนฺติ. อิธ **สุนขา** นิปฺชชนฺติ.
อิธ **ทารกา** อสุจฺิ กโรนฺติ. อิธ กจวฺร ฌชฺเทนฺติ. อิธ **คามทารกา** ลกฺขโยคฺคํ กโรนฺติ -อิติ สพฺพทานิ ตานิ ปภฺยิขิปี.

อถ นํ พหิคาเม วิวิตฺโตกาเส ปติภฺฐาเปตฺวา ตตฺถ ตสสา อคฺคยาคุตฺตาทินิ หริตฺวา ปภฺยิขคฺคิ.

สา **ยักษิณี** เอวํ จินฺเตสิ “ออยฺ เม **สหายิกา** อิทานิ พฺพการา. **หนทาห** กิลฺลิจิ ปภฺยิคุณํ กโรมิ -อิติ

“อิมสฺมี สํวจฺจเร **สุพฺพภฺยิกา** ภวิสฺสติ. ฌณฺฐาเน สสฺสํ กโรหิ.

อิมสฺมี สํวจฺจเร **ทพฺพภฺยิกา** ภวิสฺสติ. นินฺนภฺฐาเนยฺว สสฺสํ กโรหิ -อิติ สหายิกาย อโรเจสิ.

เสสฺชนฺเหหิ **กตสฺส** อติอุทเก^๑ วา อนฺทเกน^๒ วา นสฺสติ.

ตสสา **สส** อติวิย สมฺปชฺชติ.

[นางยักษิณีเริ่มตั้งสลากภัตร]

อถ นํ “อมฺม ตยา กตํ **สส** เวนฺ อจฺเจทเกน นสฺสติ น อนฺทเกน นสฺสติ. **สุพฺพภฺยิทพฺพภฺยิกาว** ญตฺวา กมฺมํ กโรสิ.
กิ นุ โข **เอต** -อิติ ปุจฺฉิสฺสุ.

“อมฺหากํ สหายิกา **ยักษิณี** **สุพฺพภฺยิทพฺพภฺยิกาว** อจฺจิกฺขติ. **มย** ตสสา วจฺเนน ฌณฺนินฺเนสฺ สสฺสานิ กโรมิ.

เตน โน **สส** สมฺปชฺชติ. กิ น ปสฺสถ นิพฺพธํ อมฺหากํ เคหโต ยาคฺคตฺตาทินิ หริยฺมานานิ. **ตานิ** เอติสฺสา หริยฺนฺติ.

ตุมฺहेปี เอติสฺสา อคฺคยาคุตฺตาทินิ หรธ. ตุมฺหากมฺปี กมฺมนฺเต โอลฺเกสฺสติ -อิติ.

อถสฺสา **สกลนฺครวาสิโน** สกฺการํ กรีสฺสุ.

สาปี ตโต ปภฺฐาย สพฺเพสํ กมฺมนฺเต โอลฺเกนฺเตี ลากคคฺปตฺตา อโหสิ มหาปฺริวารา.

สา อปรภาเค อภฺฐ สลากภตฺตานิ ปภฺฐเปสิ.

ตานิ ยาวชฺชกาลา ทิยฺนฺติเยว.

อิทํ กาลสิยกฺษิณิยา **อุปฺตติวตฺถ**.

๑ อจฺจทเกนาติ ยุตฺตตรํ.

๒ อนฺทเกนาติ ยุตฺตตรํ.

๕. เรื่องภิกษุชาวเมืองโกสัมพี

๕. โกสมพิทวตฺต.

“ปเร จ น วิชานนฺติ -อิตฺติ อิมํ ฌมฺมเทสนํ สตถา เขตฺวเน วิหรนฺโต โกสมพิเก ภาฺกขุ อารพฺก กเถสิ.

[พระวินัยตรงกับพระธรรมกถิกะถกเถียงกันเรื่องวินัย]

โกสมพิยํ ฑิ โฆสิตาราเม ปญฺจสตปญฺจสตปริวารา เทว ภิกขุ วิหริสฺสุ วินยธโร จ ฌมฺมกถิกो จ.

เตสุ ฌมฺมกถิกो เอกทิวสํ สรโรวลลขํ กตฺวา อุทกโกฏฐเก อางมนอุทกาวเสสํ ภาชเน ฐฺเปตฺวา นิกฺขมิ.

ปจฺฉา วินยธโร ตตฺถ ปวิฏฺฐโฐ ตํ อุทกํ ทิสฺวา นิกฺขมิตฺวา อิตฺโร ปุจฺฉิ “อาวุโส ตยา อุทกํ ฐฺปิ ตํ -อิตฺติ.

“อาม อาวุโส -อิตฺติ.

“กึ ปเนตฺถ อาปตฺติภาวํ น ชานาสี -อิตฺติ.

“อาม น ชานามิ -อิตฺติ.

“โหตาวุโส. เอตฺถ อาปตฺติ -อิตฺติ.

“เตนทึ ปฏิกฺกกริสฺสามิ นํ -อิตฺติ

“สเจ ปน เต อาวุโส อสฺยจิจฺจ อสฺติยา กตํ, นตฺถิ อาปตฺติ -อิตฺติ.

โส ตสฺสา อาปตฺติยา อนาปตฺติทิสฺสุ อโหสิ.

วินยธโรปิ อตฺตโน นิสฺสิตกานํ “อํ ฌมฺมกถิกो อาปตฺตี อาปชฺชมาโนปิ น ชานาติ -อิตฺติ อาโรเจสิ.

เต ตสฺส นิสฺสิตเก ทิสฺวา “ตุมหากํ อุปชฺชมาโย อาปตฺตี อาปชฺชิตฺวาปิ อาปตฺติภาวํ น ชานาติ -อิตฺติ อาหํสุ.

เต คนฺตฺวา อตฺตโน อุปชฺชมายสฺส อาโรเจสิ.

โส เอวมาห “อํ วินยธโร ปุพฺเพ “อนาปตฺตีติ วตฺวา อิทานิ ‘อาปตฺตีติ วทตี. มุสฺวาทึ เอโส -อิตฺติ.

เต คนฺตฺวา “ตุมหากํ อุปชฺชมาโย มุสฺวาทึ -อิตฺติ กถยีสฺสุ.

เต เอวํ อณฺญมณฺญํ กลหํ วทตฺมยีสฺสุ.

ตโต วินยธโร โอกาสํ ลภิตฺวา ฌมฺมกถิกสฺส อาปตฺติยา อทสฺสเน อุกฺเขปนียกมฺมํ อกาสิ.

ตโต ปฏฺฐาย เตสํ ปจฺจยทายกา อุปฏฺฐากาปิ เทว โภฏฺฐาสา อหสิ.

โหวาทปฏฺฐคคาทิกา ภิกขุนียปิ อารกฺขเทวตาปิ ตาสํ สนทิสฺสุสมฺมตฺตา อากาสฏฺฐเทวตาปิ ยาว พฺรหฺมโลกาปิ

สพฺเพ ปฺลฺลชฺชนา เทว ปกฺขา อหสิ.

ยาว อกฺนิฏฺฐภาวนา ปน เอกนินฺนาทํ โกลาหลํ อคฺมาสิ.

[พระศาสดาตรัสสอนให้สามัคคีกัน]

อเถโก ภิกษุ ตถาคตฺ ออุปสงกมิตฺวา

อุกฺเขปนํ “ธมฺมิเกเนวายํ กมฺเมน อุกฺขิตฺโต -อิตฺติ ลทฺธิ

อุกฺขิตฺตานุวตฺตํ “อธมฺมิเกน กมฺเมน อุกฺขิตฺโต -อิตฺติ ลทฺธิ

อุกฺเขปนเกหิ วาริยมนานนํปิ จ เตสํ ตํ อนุปริวาเรตฺวา วิจฺรณภาวํ อารุเจสิ.

ภควา “สมคฺคา กิร โหนตุ -อิตฺติ เทว วาเร เปเสตฺวา “น อิจฺฉนฺติ ภาเนเต สมคฺคา ภวิตฺตํ -อิตฺติ สุตฺวา

ตติยวาระ “ภินฺโน ภิกฺขุสงฺโฆ ภินฺโน ภิกฺขุสงฺโฆ -อิตฺติ สุตฺวา

เตสํ สนฺตํ คุนฺตฺวา อุกฺเขปนํ อุกฺเขปนํ อิตฺเรสฺสจ อปตฺตียา อทฺสสเน อาทินํว กเถตฺวา

ปุณ เตสํ ตตฺถเว เอกสึมายํ อูโปสธาทีนํ อุนฺชานิตฺวา -

ภตฺตคฺคาทิสฺสุ ภาณฺชนชาตํ “อาสนนฺตริกาย นิสฺสีทิตฺตํ -อิตฺติ ภตฺตคฺเค วตฺตํ ปญฺญาเปตฺวา

“อิทาณิปี ภาณฺชนชาตา วิหรนฺติ -อิตฺติ สุตฺวา

ตตฺถ คุนฺตฺวา “อลํ ภิกฺขเว มา ภาณฺชนนฺตฺวาอาทินํ วตฺวา -

“ภิกฺขเว ภาณฺชนกลหฺวคฺคหฺวาทา นามเต อนตฺถการกา. กลหํ นิสฺสาย ทิ ลฺลุกฺกิกาย สฺกฺกนิกา หตฺถินาคํ ชีวิตฺกฺขยํ ปาเปสิ -อิตฺติ

ลฺลุกฺกิกชาตํ กเถตฺวา

“ภิกฺขเว สมคฺคา โหถ มา วิวถ. วิวาทํ นิสฺสาย ทิ อเนกสทฺสวฏฺฏกาปิ ชีวิตฺกฺขยํ ปตฺตา -อิตฺติ วฏฺฏกาชาตํ กเถสิ.

[ตรัสสอนเท่าไรก็ไม่เชื่อ]

เอวปิ, เตสฺ วจัน อุนาทิยนฺเตสฺ,

อณฺยตฺเรณ ธมฺมาทินา ตถาคตฺส วิหเร อนิจฺฉนฺเตน “อาคเมตฺ ภาเนเต ภควา ธมฺมสฺสามิ,

อโปเปสฺสูกโก ภาเนเต ภควา ทิฏฺฐธมฺมสฺสชฺวิทารํ อนฺยุตฺโต วิหรตฺ,

มยเมเตน ภาณฺชนนํ กลเณน วิคฺคเณน วิวาทเน ปญฺญายิสฺสามิ^๑ -อิตฺติ วุตฺเต, -

“ภูตฺตปพฺพ ภิกฺขเว พาราณสียํ พฺรหฺมทตฺโต นาม กาสิราชา อโหสิ^๒ -อิตฺติ

พฺรหฺมทตฺเตน ทิสฺสีตฺสส โกสฺสเรญฺญ รชฺชํ อจฺฉินฺทิตฺวา อณฺยตฺกเวเสน วสนตฺสส มาริตภาวญฺเจว

ทิสฺซาวุกฺมาเรณ อตฺตโน ชีวิตฺ ทินเน ตโต ปญฺญาย เตสํ สมคฺคภาวญฺจ กเถตฺวา

“เตสํ ทิ นาม ภิกฺขเว ราชนํ อาทินนทณฺชานํ อาทินนสฺตถานํ เอวรูปํ ชนฺตีโสฺรจฺจ ภวิสฺสติ

อิธ โข ตํ ภิกฺขเว โสเถถ, ยํ ตฺตฺมเห เอวํ สฺวากฺขาเต ธมฺมวินเย ปพฺพชิตา สมานา ขมา จ ภเวยฺยถ โสธา^๓ จ -อิตฺติ

โหวทิตฺวาปิ เนว เต สมคฺเค กาทํ อสฺกฺขิ.

[พระศาสดาทรงระอา จึงเสด็จหนีไปจำพรรษาอยู่ป่ารกชัฏวัน]

โส ตาย อากิณฺณวิหารตาย อุกฺกณฺจฺจิตฺโต “อหํ โข อิทาณิ อากิณฺณํ ทุกฺขํ วิหรามิ. อิเม จ ภิกฺขุ มม วจัน น กโรนฺติ.

ยณฺนุนา^๓ เอโก คณฺมมหา วูปกฺกฺฐึ วิหเรยฺยํ -อิตฺติ จินฺเตตฺวา โกสมพิยํ ปิณฺชาย จริตฺวา อนปฺโลเกตฺวา ภิกฺขุสงฺฆํ

๑ วิ. มหา. ๕/๓๒๑, ๓๒๒, ๓๓๕.

๒ วิ. มหา. ๕/๓๒๒.

๓ วิ. มหา. ๕/๓๓๔-๓๓๕.

เอกโกว อตตโน ปตตจีวรมาทาย พาลกโลณการาม คณตวา ตตถ ภาคฺตเถรสฺส เอกจาริกวตฺตํ กเถตฺวา
ปาจันวสมิคทาเย ตินฺณํ กุลปุตฺตานํ สามคฺคิรฺสานิสฺสี กเถตฺวา, เยน ปารีเลยยํ, ตทวสฺริ.

[พวกอุบาสกธรรมานภิกษุ]

ตตร สุทฺ ภาควา ปารีเลยยํ อุนิสฺสาย รกฺขิตฺวานสฺสเท ภาทฺทสาลมฺมูเล ปารีเลยยเกน หตฺถินา อุกฺกุฏฺฐิมาโน
ผาสฺกํ วสฺสวาสํ วสิ.

โกสมพีวาสีเนปิ โข อุปาสกา วิหารํ คณตฺวา สตถารํ อปฺสสนฺตา “กุหิ ภาเนเต สฺตถา -อิตฺติ ปุจฺฉิสฺสุ.

เต ภิกฺขุ อาหํสฺสุ “ปารีเลยยกฺวนสฺสณฺฑํ คโต -อิตฺติ.

“กิการณฺนา ภาเนเต -อิตฺติ.

“อมฺเห สมนฺคเค กาทฺถํ วายมิ. มยํ ปน น สมนฺคคา อหฺมฺหา -อิตฺติ.

“ภาเนเต ตฺมฺเห สตฺถุ สนฺติเก ปพฺพชิตฺวา, ตสฺมี สามคฺคิ กโรนฺเตปิ, สมนฺคคา น อหฺวตฺถ -อิตฺติ.

“เอวมาวุโส -อิตฺติ.

มนฺุสฺสา “อิม สตฺถุ สนฺติเก ปพฺพชิตฺวา, ตสฺมี สามคฺคิ กโรนฺเตปิ, สมนฺคคา น ชาตา.

มยํ อิม นิสฺสาย สตถารํ ทฺถุจฺจํ น ลภิมฺหา. อิมสฺส เนว อาสนํ ทสฺสาม. น อภิวาทนาทึนํ กริสฺสาม -อิตฺติ
ตโต ปญฺญาย เตสฺสามิจิมตตกปิ น กริสฺสุ.

เต อปฺปาหารตาย สฺสฺสมานา กติปาเหเนว อฺชุกา หุตฺวา อญฺญมญฺญํ อจฺจยํ เทเสตฺวา ขมาเปตฺวา

“อุปาสกา มยํ สมนฺคคา ชาตา. ตฺมฺเหปิ โน ปุริมสฺทิสฺสา โหถ -อิตฺติ อาหํสฺสุ.

“ขมาปิโต ปน โว ภาเนเต สฺตถา -อิตฺติ.

“น ขมาปิโต อาวุโส -อิตฺติ.

“เตนฺทึ สตถารํ ขมาเปถ. สตฺถุ ขมาปิตกาเล มยํปิ ตฺมฺหากํ ปุริมสฺทิสฺสา ภวิสฺสาม -อิตฺติ.

เต อนฺโตวสฺสภาเวน สตฺถุ สนฺติกํ คณตฺถํ อวิสฺหนฺตา ทฺถุขณฺ ตํ อนฺโตวสฺสํ วิตฺตินาเมสฺสุ.

[ข้างปารีเลยยกะอุปัฏฐากพระศาสดา]

สฺตถา ปน เตน หตฺถินา อุกฺกุฏฺฐิมาโน สุทฺ วสิ.

โสปิ คณฺ ปทาย ผาสฺวิหารตฺถาย ตํ วนสฺสณฺฑํ ปาวิสฺสิ.

“ยถาห?

“อหํ โห^๑ อากิณฺโณ วิหฺรามิ หตฺถิทึ หตฺถินิทึ หตฺถิกลฺเภทึ” หตฺถิจฺฉาเปทึ. ฉินฺนคฺคานิ เจว ตินฺนานิ ชาทามิ.

โองคฺโคภคฺคณฺจ เม สาขางฺคํ ชาทนฺติ. อาวีสานิ จ ปานียานิ ปิวามิ.

๑ ปาลิยมน อหํ โห เอตาหิ อากิณฺโณติ ทิสฺสตี.

๒ ย. หตฺถิกฺุฬเภทึ.

โอคาหนตสส^๑ เม อุตติณณสส หตถินิโย กายั อุนิขังสนติโย คจจณติ,^๒
ยนุนานา^๓ เอโก คณมหา วูปกภูโฐ วิหเรยย^๔-อิตติ.

อลโย โส หตถินาโค ยุธา อปกกम्म, เยน ปารีเลยยกั รชิตวานสนโฑ ภททสาลมุล, เยน ภควา, เตนุปสงกมิ.
อุปสงกมิตวา จ ปน ภควนต^๕ วุนทิตวา โอลเณโต อณญ^๖ กิจจ^๗ อทิสวา ภททสาลมุล ปาเทน ปทรนโต
ตจเจตวา โสณชาย สาข^๘ คเหตุวา สมนชชิต.

ตโต ปฏฐาย โสณชาย ฆม^๙ คเหตุวา ปานีย^{๑๐} ปรีโกชนีย^{๑๑} อุปฏฐเปติ, อุณโหเทเกน อตเถ สติ, อุณโหเทก^{๑๒} ปฎิยาเทติ.
กถ?

หตถเณน กฏฐานิ ฆสิตวา อคค^{๑๓} สมนปาเทติ. ต^{๑๔} ทารุนิ ปกชิปนโต ซาเลตวา ตตถ ปาสาเณ ปจิตวา
ทารุททชเกน ปวภูฏตวา ปรีจฉินนาย ชุททกโสณชิตย^{๑๕} ชิปติ
ตโต หตถ^{๑๖} โอลาเรตวา อุทกสส ตตถภาว^{๑๗} ซานิตวา คนตวา สตถาร^{๑๘} วุนทิต.

สธถา “อุทก เต ตาปิต^{๑๙} ปารีเลยยก -อิตติ วตวา ตตถ คนตวา นหายติ.

อถสส นานาวิธานิ ผลานิ อหาริตวา เทติ.

ยทา ปน สธถา คาม^{๒๐} ปิณชาย ปวิสติ, ตทา สตถ^{๒๑} ปตตจิวรมาทาย กุมเณ ปติฏฐาเปตวา สธถารา สทธิเยว คจจติ.

สธถา คามุปจาร์ ปตวา “ปารีเลยยก อีโต ปฏฐาย ตยา คนต^{๒๒} น สกกา. อหาร เม ปตตจิวร^{๒๓} -อิตติ อหาราเปตวา
คาม^{๒๔} ปิณชาย ปวิสติ.

โสปี ยาว สตถ^{๒๕} นิภขมมา ตตถเณ รฐตวา สตถ^{๒๖} อาคมนกาเล ปจจुकคมน^{๒๗} กตวา ปุริมเนเนว ปตตจิวร^{๒๘} คเหตุวา
วสนภูฐาเน โอลาเรตวา วตต^{๒๙} ทสเสตวา สาขา ย วิชติ.

รตตี วาลมคปริปนถนิวารณตถ^{๓๐} มหนต^{๓๑} ทนช^{๓๒} โสณชาย คเหตุวา

“สธถาร^{๓๓} รชิตสสามิ -อิตติ ยาว อรุณुकคมนา วนสนชสส อนตรนตเร วิจرتติ.

ตโต ปฏฐายเยว กิร โส วสนสนโฑ รชิตวานสนโฑ นาม ซาโต.

อรุเณ อุคคเต, มุชชททาน^{๓๔} อาทิ กตวา เตเนว อุปาเยน สพพวตตานิ กโรติ.

[วานรถายรวงน้ำผึ้ง]

อลเโก มกโก ต^{๓๕} หตถ^{๓๖} อฏฐาย สมนภูฐาย ตถาคตสส อภิสมาจาริก^{๓๗} กโรนต^{๓๘} ทิสวา “อหปี กิจจเทว กสิสสามิ -อิตติ วิจรรนโต
เอกทิวส^{๓๙} นิมนกชิก^{๔๐} ทนชทกมฐปฏ^{๔๑} ทิสวา ทนช^{๔๒} ก^{๔๓} ภณชิตวา ทนชเกเนว สทธิ มฐปฏ^{๔๔} สตถ^{๔๕} สนต^{๔๖} ก^{๔๗} หริตวา
กทลิตตต^{๔๘} ฉินทิตวา ตตถ รฐเปตวา อทาสี.

สธถา คณหิ.

มกโก “กสิสสติ น^{๔๙} โช ปรีโกค^{๕๐} น กสิสสติ -อิตติ โอลเณโต คเหตุวา นิสิน^{๕๑} ทิสวา “ก น^{๕๒} โช -อิตติ จินเตตวา
ทนช^{๕๓} โกฐ^{๕๔} คเหตุวา ปรีวตเตตวา อุปาเรนโต อนชทกานิ ทิสวา ตานิ สณิก^{๕๕} อปนตวา ปุน อทาสี.

๑ ตตถเณว โอคาหา จ เมติ.

๒ อีโต ปรี อากิณโณ ทุก^{๕๖} น ผาส^{๕๗} วิหรามิ. ยนุนานาหนติ.

สตถา ปรีโคมกาลี.

โส ตูภูธรมานโส ตํ ตํ สาขํ คเหตวา นจจนโต อฏฐาสี.

อถสส คหิตสาขापि อภกนตสาขापि ภิชชิ.

โส เอกสมी ขาณุมตถเก ปติตวา นิพพิทศตโต ปสนเนเนว จิตเตน กาลํ กตวา ตาวตีสภวเน ตีสโยชนิเก กนกวิมานे นิพพตติ
อจจรัสสพริวารो ओहो.

[พญาช้างสังเกตดูวัตรพระอานนท์]

ตถาคตสส ตตถ หตถินาเคน อูปัญญีมานสส วสนภาโว สกลชมพฺที่เป ปากโฏ ओहो.

สาวตถินครโต “อนาถปิณฺฑโก วิสาखा महाอุปาสिका -อิตि เอवมาतिनि มหากุลานि อานนฺทเถรस्स सासन् पिณ्डीसु
“สตถารं โน गन्ते तस्येते -อิตि.

ทิสาวาสีโนปิ ปญจस्ता ภิกขุ วุตถวสสา อานนฺทเถरं ออุปสงกมิตวา “จिरस्सुตา โน आवุโส อานนฺท ภควโต सम्मुखा ธम्मิกถา,
สาธु มยि आवुโส อานนฺท लघयाम भक्वतो सम्मुखा धम्मिकं सवनाय -อิตि याजिसु.

เถโร เต ภิกขุ อาทาย ตตถ คนฺตวา “เตมาสํ เอกวิหารिโน ตถาคตสส สนฺตํเกหิ อกฺกขุหิ สทฺธิ ออุปสงกมิตุ อญฺตํ -อิตि
จินฺเตตวา เต ภิกขุ พหิ ฐฺเปตวา เอกโถว สตถารं ออุปสงกมิ.

ปาริเลยยโก ตํ ทิสวา ทนฺชกํ อาทาย ปกฺขนฺทิ.

สตถา โอลเถตวา “อเปหิ ปาริเลยยก. มา นิวารยि. พุทฺธูปฺฐาโก เอโส -อิตि อาท.

โส ตตถเวว ทนฺชํ ฉทฺเทตวา ปตตจิวรปฏิกฺคหณฺ อापฺจฉิ.

เถโร นาทาสี.

นาโค “สเจ อุกคหิตวตโต ภวิสสตี, สตถุ นิสีทนปาสาณผลเก อตตโน ปริกฺขารं น ฐฺเปสสติ -อิตि จินฺเตสิ.

เถโร ปตตจิวรํ ภูมियं ฐฺเปสิ.

[ไม่ได้สหายที่มีปัญญา เทียวไปผู้เดียวประเสริฐกว่า]

วตตสมปนฺนา ทิ ครุณฺ อาสเน วา สยเน วา อตตโน ปริกฺขารं น ฐฺเปนฺติ.

โส ตํ ทิสวา ปสนนฺจิตโต ओहो.

เถโร สตถารं วนฺทิตวา เอกมนฺตํ นิสีหิ.

สตถา “อานนฺท เอกโถว อาคโตสิ -อิติ ปุจฉิตวา ปญจสเทหิ ภิกขุหิ สทฺธิ อาคตภาวํ สุตวา

“กฺุหิ ปน เต -อิติ วตวา, “ตุมหากํ จิตตํ อชานนฺโต พหิ ฐฺเปตวา อาคโตมฺหิ -อิติ วุตเต, “ปกฺโกสาหิ เต -อิติ อาท.

เถโร ตถา อกาสิ.

เต ภิกขุ อาคนฺตวา สตถารं วนฺทิตวา เอกมนฺตํ นิสีหิสु.

สตถา เตหิ สหธิ ปฏิสนถาริ กตวา,

เตหิ ภิกขุหิ “ภนเต ภควา พุทธสุขุมालो เจว ขตติยสุขุมालो จ.

ตุมเหหิ เตมาสสิ เอกเกหิ ติฏฐนเตหิ นิสินฺนเตหิ จ ทูกกริ กต. วตตปฏิวตตการโกปิ มุโขทททายโกปิ นาโหสิ มถญเญ -อิตติ วุตเต,

“ภิกขเว ปาโรลยยกหตฺตินา มม สพพกิจจานิ กตานิ. เอวรूपิ หิ สหายกั ลภนฺเตน เอกโต วสิตุ ยุตฺต.

อลภนฺตสส เอกจาริกภาโว เสยโย -อิตติ วตวา อิมานา ควคเค ติสโส คากาโย อภาสิ

“สเจ ลเภถ นิปกิ สหายิ

สหธิจริ สาทวิหริ ธิริ

อภิกุยย สพพานิ ปริสสยานิ

จเรยย เตนตตมโน สตีมา.

โน เจ ลเภถ นิปกิ สหายิ

สหธิจริ สาทวิหริ ธิริ

ราชาว รุกฺขิ วิชิติ ปหาย

เอโก จเร มาตงฺครณญเญว นาโค.

เอกสส จริตุ เสยโย.

นตฺถิ พาเล สหายตา.

เอโก จเร น จ ปาปานิ กยิรา

อปโปสสุโก มาตงฺครณญเญว นาโค -อิตติ.

คากาปริโยसानเน ปญจสตปิ เต ภิกขุ อรหตเต ปติฏฐหิสฺสุ.

อานนทเถโร อนาถปิณฑิกาทิหิ เปสิตฺ สาสนํ อารโจะตวา

“ภนเต อนาถปิณฑิกปมุขานา ปญจ อริยสาวกโกฏฺเฐ ตุมหากั อากมณํ ปจฺจาสีสฺสนฺติ -อิตติ อาท.

สตถา “เตนหิ คณฺหาหิ ปตตจิวริ -อิตติ ปตตจิวริ คากาเปตวา นิภขมิ.

นาโค คนตวา มคเค ติริยิ อฏฺฐาสฺสิ.

ภิกขุ ตํ ทิสวา ภควนฺตํ ปุจฺฉิสฺสุ “กั กโรติ ภนเต -อิตติ.

“ตุมหากั ภิกขเว ภิกขุ ทาตุ ปจฺจาสีสฺสติ. ทีฆมฺรตฺตํ โข ปนํ ย มยหํ อูปการโก.

นาสฺส จิตฺตํ โกเปตฺ วฏฺฐติ. นีวตตถ ภิกขเว -อิตติ.

สตถา ภิกขุ คเหตวา นีวตติ.

หตฺถิปิ วณฺสนฺทํ ปวิสิตวา ปนสภทลิลลาทีนินานาผลานินิ สํหริตวา ราสี กตวา ปุนทิวเส ภิกขุณํ อทาสิ.

ปญจสตตา ภิกขุ สพพานิ เขเปตฺ นาสกฺขิสฺสุ.

ภตตกิจจปริโยसानเน สตถา ปตตจิวริ คเหตวา นิภขมิ.

นาโค ภิกขุณํ อนฺตรนฺตเรเน คนตวา สตถุ ปุโรโต ติริยิ อฏฺฐาสฺสิ.

ภิกขุ ตํ ทิสวา ภควนฺตํ ปุจฺฉิสฺสุ “กั กโรติ ภนเต -อิตติ.

“อัย ภิกษเว ตุมเห เปเสตวา มํ นินตเตติ -อิตติ.

“เอว ภาเนเต -อิตติ.

“อาม ภิกษเว -อิตติ.

[ข้างท่ากาละไปเกิดเป็นเทพบุตร]

อด นํ สตถา “ปารีเลยยก อิทํ มม อนินตคคมน, ตว อิมินา อตตภาเวน ณาน วา วิปัสสน วา มคคผล วา นตถิ,
ติฏฐ ตว -อิตติ อาห.

ตํ สุตวา นาโค มุเข โสณํ ปกขิปิตวา โรหนโต ปจจโต ปจจโต อคมาสิ.

โส ทิ สตถารํ นินตเตตํ ลภนโต เตเนว นียาเมน ยาวชีวํ ปฏิกขเคเคย.

สตถา ปน ตํ คามุปจารํ ปตวา “ปารีเลยยก อิตโต ปุณฺณาย ตว อภูมิ. มนุสสาวาโส สปริปนฺโน. ติฏฐ ตว -อิตติ อาห.

โส โรทมาโน ตตถ ฐตฺวา, สตถริ จกฺขุปลํ วิชฺชนเต, ททเยน ผลิเตน กาลํ กตวา

สตถริ ปสาเทน ตาวตีสภวาน เตสโยชนิกเก กนกวิมานเ อจฺจราสทสสมชฺเณ นิพพตติ.

“ปารีเลยยกเทวปุตโต เตวสส นามํ อโหสิ.

สตถาปิ อนุพุเพน เซตวนํ อคมาสิ.

[ภิกษุชาวเมืองโกสัมพีขอลขอมาพระศาสดา]

โกสมพิกา ภิกฺขุ “สตถา กิร สวตถึ อากโต -อิตติ สุตวา สตถารํ ขมาเปตํ ตตถ อคมฺสุ.

โกสลราชา “เต กิร โกสมพิกา ภาณชนการกา ภิกฺขุ อากจฺจนติ -อิตติ สุตวา สตถารํ ออุปสงกมิตวา

“อห ภาเนเต เตสํ มม วิชิตํ ปวิสิตํ น ทสสามิ -อิตติ อาห.

“มหาราช สีลวนฺตา เต ภิกฺขุ. เกวลํ อณฺญมณฺญํ วิวาเทน มม วจัน น คณฺหิสฺสุ.

อิทานิ มํ ขมาเปตํ อากจฺจนติ. อากจฺจนตุ มหาราช -อิตติ.

อนาถปิณฺฑิโกปิ “ภาเนเต อห เตสํ วิหารํ ปวิสิตํ น ทสสามิ -อิตติ วตวา ตเถว ภาควตา ปฏิกขิตโต ตฺวณฺหิ อโหสิ.

สวตถึยํ อนุปฺปตฺตานํ, ปน เตสํ ภควา เอกมฺนเต วิวิตตํ การาเปตวา เสนาสนํ ทาเปสิ.

อณฺเญ ภิกฺขุ เตหิ สหธิ เนว เอกโต นิสฺสหนฺติ น ติฏฐฺหนฺติ.

อากตาคตา สตถารํ ปุจฺจนติ “กตเม เต ภาเนเต ภาณชนการกา โกสมพิกา ภิกฺขุ -อิตติ.

สตถา “เอเต -อิตติ ทสเสติ.

เต “เอเต กิร เต. เอเต กิร เต -อิตติ อากตาคเตหิ องฺคฺลียา ทสสิยมานา ลชฺชาย สีลํ อุกฺขิปิตํ อสภฺโกนฺดา

ภควโต ปาทุมฺเล นิปฺขชิตวา ภาควนฺตํ ขมาเปสฺสิ.

สตถา “ภาริย โว ภิกษเว กตํ, ตุมเห นาม มาทิสสส พุทฺธสส สนฺติเก ปพฺพชิตวาปิ, มยิ สามคฺคิ กโรนฺเต, มม วจัน น กริตถ,

ไปราณกปณฺฑิตาปิ วขมฺปตฺตานํ มาตาปิตูนํ โอวาทํ สุตวา เตสฺ ชีวิตา โวโรปิยมาเนสุปิ ตํ อนตฺติกมิตวา

ปจฺจมา ทวิสฺสุ รมฺมฺเรสุ รชฺชํ การยฺสิ -อิตติ วตวา ปุนเทว ทีฆาวุกุมารชาตํ กเถตวา

“เอวํ ภิกขเว ทีฆาวุกุมารโ, มาตาปิตุสฺส ชีวิตา โวรโรปิยามาเนสุปิ, เตสํ โอวาทํ อนตักกมิตฺวา ปจฺฉา พรหมทตฺตสฺส ธีตรํ ลภิตฺวา ทวีสุ กาลิโกสลรฺกฺขุสฺส รชฺชํ การเสสิ. ตุมฺहेหิ ปน มม วจฺนํ อกรฺโรนฺเตหิ ภาริยํ กตํ -อิตฺติ วตฺวา อิมํ คาถมาห

“ปฺเร จ น วิชานนฺติ มฺยเมตฺถ ยมาม เส
เย จ ตตฺถ วิชานนฺติ ตโต สมนฺนติ เมธคา -อิตฺติ.

[แก้อรรถ]

ตตฺถ ปฺเร -อิตฺติ: ปณฺชิตฺเต รุเปตฺวา ตโต อถฺเณ ภณฺชนการกา ปฺเร นาม.

เต ตตฺถ สงฺฆมฺขเณ โกลาหฺลํ กรฺโรนฺตา “มฺย ยมาม เส อฺปรามม นสฺสาม สสฺตํ สมีปํ มจฺจุสนฺติกํ คจฺฉาม -อิตฺติ น วิชานนฺติ.

เย จ ตตฺถ วิชานนฺติ -อิตฺติ: เย ตตฺถ ปณฺชิตฺตา “มฺย มจฺจุสมิปํ คจฺฉาม -อิตฺติ วิชานนฺติ.

ตโต สมนฺนติ เมธคา -อิตฺติ: เอวํ หิ เต ชานนฺตา โยนิโสมนสิการํ อฺปปาเทตฺวา เมธคานํ กลหานํ วุปสมาย ปฏิปชฺชนฺติ, อถ เตสํ ตาย ปฏิปตฺติยา เต เมธคา สมนฺนติ.

อถวา ปฺเร จ -อิตฺติ:

ปุพฺเพ มยา “มา ภิกขเว ภณฺชนนฺติอาทินิ วตฺวา โอวาทิยามานาปิ มม โอวาทสฺส อปฺปฏิคฺคหเณน อมามกา ปฺเร นาม

“มฺย ฉนฺทาทิวเสน มิจฺฉาคาหํ คเหตฺวา เอตฺถ สงฺฆมฺขเณ ยมามเส ภณฺชนาทินิ วุชฺฌมฺยา วายมาม -อิตฺติ น วิชานนฺติ.

อิทานิ ปน โยนิโส ปจฺจเวกฺขมานา ตตฺถ ตุมฺหากํ อนฺตเร ये ปณฺชิตฺตปริสา

“ปุพฺเพ มฺย ฉนฺทาทิวเสน วายมนฺตา อโยนิโส ปฏิปฺนฺนา -อิตฺติ วิชานนฺติ,

ตโต เตสํ สนฺติกา เต ปณฺชิตฺตปริเส นิสฺสาย อิมทานิ กลหสงฺขาตา เมธคา สมนฺนติ -อิตฺติ อยเมตฺถ อตฺถ -อิตฺติ.

คาถาปริโยसानเ สมปตฺตภิกฺขุ โสตาปตฺติผลาทีสุ ปติภฺรฺฐหิสุ -อิตฺติ.

โกสมพิกวตฺถ.

๖. เรื่องจุลกาลและมหากาล

๖. จุลกาลมหากาลวตฺถุ.

“สุภานุปัสสี วิหรนฺโต -อิตติ อิมํ ฆมฺมเทสนํ สตฺถา เสตพฺยนครํ อุปนิสฺสาย สีสฺปาเว วิหรนฺโต จุลกาลมหากาล อารพฺภ กเถสิ.

[พี่น้อง ๓ คนทำการค้าขาย]

เสตพฺยนครวาสีโน ทิ “จุลกาลโล มชฺฌิมกาลो มหากาโล จ -อิตติ ตโย ภาตโร กฺกุณฺพิกา.

เตสุ เชฏฺฐกนิฏฺฐา ทิสาสู วิจฺจิตฺวา ปญฺจหิ สกฺกฺสฺเตหิ ภาณํ อารนฺติ.

มชฺฌิมกาลो อากตํ วิกกิณฺนตี.

อถกสมฺมึ สมเย เต อุโภปิ ภาตโร ปญฺจหิ สกฺกฺสฺเตหิ นานาภาณํ คเหตุวา สวตฺถึ คนฺตฺวา
สวตฺถึยา จ เซตวนสฺส จ อนฺตเร สกฺกฺวานิ โมจยีสฺสุ.

[มหากาลพึงธรรม แล้วล่าน้องชายไปบวช]

เตสุ มหากาโล สายณฺหสมเย มาลาคนฺธาทิตฺเต สวตฺถึวาสีโน อริยสวเก ฆมฺมสฺสวนาย คจฺจนฺเต ทิสฺวา

“กฺุหิ อิม คจฺจนฺติ -อิตติ ปุจฺจิตฺวา ตมตถํ สุตฺวา “อหิป คมิสฺสามิ -อิตติ จินฺเตตฺวา กนิฏฺฐํ อามนฺเตตฺวา

“ตต สกฺกฺสฺส อปฺมตฺโต โหหิ. อหิป ฆมฺมํ โสตุํ คมิสฺสามิ -อิตติ วตฺวา คนฺตฺวา ตถาคตํ วนฺทิตฺวา ปริสฺปริยนฺเต นิสฺสีหิ.

สตฺถา ตํทิวสํ ตสฺส อชฺฌาสเยน อนฺุพฺพิกถํ กเถนฺโต

ทฺกขกฺขนฺธสุตฺตาทิวเสน อนฺกปริยาเยน กามานํ อาทินํ โอการํ สงฺกิลฺลเยจ กเถสิ.

ตํ สุตฺวา มหากาโล

“สพฺพํ กิร ปหาย คนฺตพฺพํ, ปโรลกํ คจฺจนฺตํ เวน โกคา น ญฺาตโย อนฺคจฺจนฺติ. กิเม ฆรฺวาวาเสน. ปพฺพชิสฺสามิ -อิตติ จินฺเตตฺวา,

มหาขเน วนฺทิตฺวา ปกฺกนฺเต, สตฺถารํ ปพฺพชฺชํ ยาจิตฺวา, สตฺถารา “นตฺถิ เต โกจิ อปฺโลเกตฺพโพ -อิตติ วุตฺเต,

“กนิฏฺฐเม อตฺถิ ภาณเต -อิตติ วตฺวา, “เตนหิ อปฺโลเกหิ นํ -อิตติ วุตฺเต, “สาธ ภาณเต -อิตติ อาคนฺตฺวา กนิฏฺฐํ เอตฺทโวจ

“ตต อิมํ สพฺพํ สาปเตยฺยํ ปฏฺิปชฺช^๑ -อิตติ.

“ตฺมเห ปน ภาติก -อิตติ.

“อหิ สตฺถุ สนฺติเก ปพฺพชิสฺสามิ -อิตติ.

โส ตํ นานปฺกาเรหิ ยาจิตฺวา นินฺตเตตฺถุ อสกฺโกนฺโต “สาธ สามิ, ยถาชฺฌาสยํ กโรธ -อิตติ อาท.

มหากาโล คนฺตฺวา สตฺถุ สนฺติเก ปพฺพชฺ.

“อหิ ภาติกํ คเหตุวาว อฺปฺพพฺพชิสฺสามิ -อิตติ จุลกาลโลปิ ปพฺพชฺ.

[พระมหากาลบำเพ็ญโสสานิกธุดงค์]

อปรภาเค มหากาโล อุปสมปทํ ฌทิตวา สตถารํ อุปสงกมิตวา สาสเน ธฺรานิ ปุจจิตวา, สตถารา ทวีสุ ฐเรสุ กถิตฺเตสุ,
“อหํ ฌนเต มหาลลกกาเล ปพพชิตตทา คนถธฺรํ ปุเรตุํ น สกขิสสามิ, วิปัสสนาธฺรํ ปน ปุเรสสามิ -อิติ
ยาว อรหตฺตา โสสานิกธุดงค์ กถาเปตฺวา, ปฐมยามาติกกเม, สพฺเพสุ นิตฺทํ โอกกนฺเตสุ, สฺसानํ คนฺตวา
ปัจจุสกาเล, สพฺเพสุ อนฺนุญฺจิตฺเตสุเยว, วิหารํ อากจฺจติ.

[ระเบียบของผู้อยู่ในป่าช้า]

อเถกา สฺसानโคปิกา กาลี นาม ฉฺวาทิกกา เถรสฺส ฐิตฺถฐานญจ นิสีทนฺฐานญจ จงกมนฺฐานญจ ทิสฺวา
“โก นุ โข อีธาจฺจติ. ปรีคคณฺหิสสามิ นํ -อิติ ปรีคคณฺหิตุํ อสกโกณฺตี เอกทิวสํ สฺसानกฺฎิกาย ทิปฺ ชาเลตฺวา
ปุตฺตธิตโร อาทาย คนฺตวา เอกมนฺเต นิสีนา มชฺฌิมยาม เถโร อากจฺจนฺตํ ทิสฺวา คนฺตวา วนฺทิตฺวา
“อโยโย โน ฌนเต อิมสมิ ฐฺานเ วิหฺรติ -อิติ อาห.

“อาม อุปาสิกะ -อิติ.

“ฌนเต สฺसानเ วิหฺรนฺเตหิ นาม วตฺตํ อุคคณฺหิตุํ วญฺญติ -อิติ.

เถโร “กึ ปน มยํ ตยา กถิตฺวตฺเต วตฺติสฺสาม -อิติ อวตฺวา “กึ กาคุํ วญฺญติ อุปาสิกะ -อิติ อาห.

“ฌนเต โสสานิกะหิ นาม สฺसानเ วสนภาโว” สฺसानโคปกานํ วิหาเร มหาเถรสฺส คามโกชกสฺส จ กเถตุํ วญฺญติ -อิติ.

“กึการณา -อิติ.

“กตกมฺมา โจรา สามิกะหิ ปทานุปทํ อนฺุพฺนธฺนฺตา สฺसानเ ฌนฺทิกํ ฌพฺเตตฺวา ปลาญนฺติ.

อถ มนุสฺสา โสสานิกานํ ปรีปนฺถํ กโรนฺติ,

เอเตสํ ปน กถิตฺเต, “มยํ อิมสฺส ฌทฺทนฺตสฺส เอตฺตกนฺนาม กาลํ เอตฺถ วสนภาวํ ชานาม. อโจโร เอโสติ อุปทฺทวํ นีวาเรนฺติ.

ตสมฺมา เอเตสํ กเถตุํ วญฺญติ -อิติ.

“อญญํ กึ กาทพฺพํ -อิติ.

“ฌนเต สฺसानเ วสนนฺเตน นาม อญเยน มจฺจมนฺสปีฏฐิตลคฺคาหิทินิ วชฺเขตพฺพานิ. ทิวา น นิตฺทายิตพฺพํ.

อญฺสึเตน ฌวิตพฺพํ. อารทฺทวริเยน อสฺฐเณ อมายาวินา หุตฺวา กฺลยาณชฺมาสเยน ฌวิตพฺพํ.

สายํ, สพฺเพสุ สุตฺเตสุ, วิหารโต อากนฺตพฺพํ. ปัจจุสกาเล, สพฺเพสุ อนฺนุญฺจิตฺเตสุเยว, วิหารํ คนฺตพฺพํ.

สเจ ฌนเต อโยโย อิมสมิ ฐฺานเ เหว วิหฺรนฺโต ปพพชิตกิจจํ มตฺถกํ ปาเปตุํ สกขิสฺสติ.

สเจ มตฺสริริ อานตฺวา ฌพฺเพนฺติ, กมฺพลกฺฎากาโร อโรเปตฺวา คนฺธมาลาทิตฺติ สกการํ กตฺวา สริริกิจจํ กริสฺสามิ,

โน เจ สกขิสฺสติ, จิตกํ อโรเปตฺวา อคฺคิ ชาเลตฺวา สงฺกนา อากชฺฌิตฺวา พหิ ฐฺูเปตฺวา” ฝรสนา โกญฺญตฺวา

ชฺนฺชานชฺนฺชทิกํ ฉินฺทิตฺวา อคฺคิมหิ ปกฺขิปิตฺวา ตฺยหํ ทสฺเสตฺวา” ฌาเปสฺสามิ -อิติ.

อถ นํ เถโร “สาธู ฌทฺเท. เอกํ ปน รุปรามมณฺ ทิสฺวา มยหํ กเถหิ -อิติ อาห.

๑ =วสนภาวํ.

๒ ส. ม. ขิปิตฺวา

๓ ส. ม. “ตฺยหํ ทสฺเสตฺวา -อิติ นตฺถิ อติเรกปเทหิ ฌวิตพฺพํ.

สา “สาธ -อิติ ปจจสโสสิ.

เถโร ยถาชฎาสนเยน สุสาเน สมณธมมํ กโรติ.

[พระจุลกาลกลุ้มใจ]

จุลกาลตเถโร ปน อุกุฏาย สมุฏฐาย ชรราวาสํ จินเตติ ปุตตทวารํ อนุสสรติ “อัย เม ภาติโก อติภาริยํ กम्मํ กโรติ -อิติ จินเตสิ.

[พระมหากาลพิจารณาศพกุลธิดา]

อถกา กุลธิดา ตัมมุหุตตํ สมุฏฐิติน พยาธินา สายณหสมเย อมีลาตา อกิลนตา กาลมกาสิ.

ตเมณํ ญาดโย ทารุเตลาทีหิ สหิ สายํ สุसानํ เนตวา สุसानโคปิกาย “อิมิ ฆาเปหิ -อิติ ภาตี ทตวา นียยาเทตวา ปกภูมิสุ.

สา ตสุสา ปารุปนวัตถํ อปนตวา ตํ มุหุตตมตํ ปณิตปณิตํ สุวณณวณณํ สริริ ทิสวา

“อิมิ อยยสส ทสเสตํ ปฏิวูป อารมมณํ -อิติ จินเตตวา คนตวา เถโร วนทิตวา

“เอวรูปํ นาม ภาเน อารมมณ อตถิ. โอลเเกยยาถ -อิติ อาห.

เถโร “สาธ -อิติ คนตวา ปารุปนวัตถํ นีหราเปตวา ปาทลโต ยาว เกสคคา โอลเเกตวา

“อติปณิตเมตํ รูป สุวณณวณณํ. อคคิมหิ นํ ปกขิปิตวา มหาซาลาหิ คหิตกาเล มยหํ อโรเจยยาสิ -อิติ วตวา

สกภูฐานเมว คนตวา นิสีหิ.

สา ตถา กตวา เถรสส อโรเจสิ.

เถโร คนตวา โอลเเกสิ.

ซาลาย ปหณูปหณูฐานเน กวรรคาวิ วีย สริรวณณ อโหสิ.

ปาทา นมิตวา โอลมพีสุ.

หตถา ปฏิกุชชีสุ.

ลลาภู^๑ นิจจมมํ อโหสิ.

[พระมหากาลบรรลुพระอรหัต]

เถโร “อิหํ สริริ อิทาเนว โอลเเกนตานิ อปริยนตีกโร หุตวา อิทาเนว ขยปุตตํ วยปุตตํ -อิติ รตติภูฐานํ คนตวา

นิสีหิตวา ขยวยํ สมปสสมาโน

“อนิจจา วต สงซารา

อุปปาทายธมมิโน

อุปปชิตวา นิสุชณนติ.

เตสํ วูปสโม สุโข -อิติ

คาลํ วตวา วิปสสนํ วชฺเชตวา สห ปฏิสมภิทาหิ อรหตตํ ปาปฺณิ.

ตสมิ อรหตตํ ปตเต, สตถา ภิกขุสงฆปริวโต จาริกถจรมาโน เสตพยนครํ คนตวา สีสปาวนํ ปาวิสิ.

จุลกาลสส ภริยาโย “สตถา กิร อนุปุตโต -อิติ สุตวา “อมหากํ สามิกํ คณฺหิสสาม -อิติ เปเสตวา สตถารํ นิมนตาเปสุ.

[ระเบียบปุจฉาสนะสมัยพุทธกาล]

พุทธานํ ปน อปริจิตฐาเน อาสนปญญตตี อจิกขนเตน เอเกน ภิกขุณา ปฐมตรํ คณฺหํ วฏฺฐติ.

พุทธานํ หิ มชฺฉิมภฺรฺชาน อาสนํ ปญญาเปตฺวา, ตสฺส ทกฺขิมโต สาริปุตฺตเถรสฺส,
วามโต มหาโมคคฺคฺลลนเถรสฺส, ตโต ปญฺญา อโภสุ ปสฺเสสุ ภิกขุสงฺฆสฺส อาสนํ ปญญาเปตพฺพํ โหติ.

ตสฺมา มหากาลตเถโร จีวรปารุภนฺนฺธาเน รุตฺวา “ตฺวํ ปุโรโต คณฺหวา อาสนปญญตตี อจิกขาหิ -อิติ จุลกาลํ เปเสสิ.

[พระจุลกาลถูกหญิงจับสึก]

ตสฺส ทิฏฐกาลโต ปญฺญา เคหชฺชา เตน สทฺธิ ปริหาสํ กโรนฺตา

นิจาสนานิ สงฺฆตเถรโกภฺยิ อตฺถรณฺติ อุจจาสนานิ สงฺฆนวกโกภฺยิ.

อิตโร “มา เอวํ กโรถ. อุจจาสนานิ อุปริ ปญญาเปถ. นิจาสนานิ เหมฐฺชา -อิติ อาห.

อิตฺถิโย ตสฺส วจฺนํ อสุณฺนตฺถิโย วีย “ตฺวํ ก็ โกรนฺโต วิจฺรสิ? ก็ ตว อาสนานิ ปญญาเปตฺ น วฏฺฐติ? ตฺวํ กํ อาปุจฺจิตฺวา ปพฺพชิตฺ?

เกน ปพฺพชาปิโตสิ? กสฺมา อิทาคโตสิ -อิติ วตฺวา นินาสนปารุภนํ อจฺฉินฺทิตฺวา เสตกานิ วตฺถานิ นินาสตฺวา

สีเส มาลาจุมพฺภกํ รุตฺเปตฺวา “คจฺจ ตฺวํ. สตถารํ อาเนหิ. มยํ อาสนานิ ปญญาเปสฺสาม -อิติ ปหิณฺสิสุ.

โส นจิริ ภิกขุภาเว รุตฺวา อวสสิโกว อุปฺพพชิตฺวา ลขชิตฺุํ น ชานาติ.

ตสฺมา เตน อากปฺเปน นินาสงฺโกว คณฺหวา สตถารํ วนฺทิตฺวา พุทฺธปมฺมุขํ ภิกขุสงฺฆํ อาทาย อาคโต.

ภิกขุสงฺฆสฺส ปน ฆตฺตกิจจาวสาเน มหากาลสฺส ภริยาโย “อิมาทิ อตฺตโน สามิโก คหิโต. มยํ ปิ อมฺหากํ สามิกํ คณฺหิสฺสาม -อิติ

จินฺเตตฺวา ปุณฺทิวสฺตถาย สตถารํ นินฺนตฺถิสุ.

[พระมหากาลก็ถูกภรรยาจับสึก]

ตทา ปน อาสนปญญาปนตถํ อญฺโฆ ภิกขุ อคฺมาสิ.

ตา ตสฺมี ขณฺเณ โอกาสํ อลภิตฺวา พุทฺธปมฺมุขํ ภิกขุสงฺฆํ นิสิตฺวาเปตฺวา ภิกขํ อทฺสู.

จุลกาลสฺส ปน เทว ภริยาโย, มชฺฉิมกาลสฺส จตฺสโส, มหากาลสฺส อญฺฐ.

ภิกขุ ปิ ฆตฺตกิจจํ กาทูกามา นิสิตฺวา ฆตฺตกิจจมกํสุ. พหิ คณฺตุกามา อญฺฐาย อคฺมํสุ.

สฺตถา ปน นิสิตฺวา ฆตฺตกิจจํ กริ.

ตสฺส ฆตฺตกิจจปริโยสาเน ตา อิตฺถิโย “ภานฺเต มหากาโล อมฺหากํ อญฺโฆมนํ กตฺวา คมิสฺสติ. ตมฺเห ปุโรโต คจฺจถ -อิติ วทิสฺสุ.

สฺตถา “สารุ -อิติ วตฺวา ปุโรโต อคฺมาสิ.

คามทวารํ ปตฺวา ภิกขุสงฺฆ อฺชฺฉมายิ “กินฺนาเมตฺ สตถารา กตํ. ญตฺวา นุ โข กตํ อฺททาหุ อชานิตฺวา.

หิโย จุลกาลสฺส ปุโรโต คตฺตตา ปพฺพชชฺนฺตราโย ชาโต. อชช อญฺญสฺส ปุโรโต คตฺตตา อนฺตราโย นาโหสิ.

อิทานิ สฺตถา มหากาลํ นินฺนตฺเตตฺวา อาคโต. สีลฺวา โข ปน ภิกขุ อจฺจารสมฺปนฺโน. กริสฺสนฺติ นุ โข ตสฺส ปพฺพชชฺนฺตราโย -อิติ.

สฺตถา เตสํ วจฺนํ สุตฺวา นินฺนตฺติตฺวา รุตฺติ “ก็ กเถถ ภิกขเว -อิติ ปุจฺฉิ.

เต ตมฺตถํ อาโรเจสฺสุ.

“ก็ ปน ตุมเห ภิกขเว จุลกาลัม วิย มหากาลัม สลลกเขต -อิตติ.

“อาม ภนเต ตสส ทิ เทว ปชาบดีโย, อิมสส อฏฐุ, อฏฐุทึ ปริกขิปิตวา คหิโต. ก็ กริสสตี ภนเต -อิตติ.

[พระมหากาลเป็นผู้ไม่หวั่นไหว]

สตถา “มา ภิกขเว เอวํ อวจุตถ. จุลกาลโล อฏฐาย สมฏฐาย สุภารมมณพฺโหล วิหฺรติ ปปาตตณฺเฏ จิตฺตพฺพลรูกฺขสทึโส.

มยหํ ปน ปุคฺโต มหากาโล อสุภานุปสฺสี วิหฺรติ ขนเสลปพฺพโต วิย อจโล ว -อิตติ วตวา อีมา คาถาโย อภาสิ

“สุภานุปสฺสี วิหฺรนฺตํ	อินฺทริเยสุ อสํวตํ
โกชนมฺหิ อมตตณฺเฏ	กุสึตํ หินฺวีริยํ
ตํ เว ปสฺหตี <u>มาโร</u>	วาโต รุกฺขํ พฺพฬํ.
อสุภานุปสฺสี วิหฺรนฺตํ	อินฺทริเยสุ สฺสํวตํ
โกชนมฺหิ จ มตตณฺเฏ	สทฺธํ อารทฺธวีริยํ
ตํ เว นปฺปสฺหตี <u>มาโร</u>	วาโต เสลฺวํ ปพฺพตํ -อิตติ.

[แก้เอรร]

ตตถ สฺสุภานุปสฺสี -อิตติ: สฺสุภํ อนุปสฺสนนฺตํ. อิมฺหารมมณฺเณ มานสํ วิสสขฺเขตฺวา วิหฺรนฺตํ -อิตติ อตฺถโถ.

โย ทิ ปุคฺคโล นิมิตตคฺคคาหํ อณฺุพฺยณฺชนคฺคคาหํ คณฺหนโต

“นขา โสภณา -อิตติ คณฺหาติ, “องฺคฺลีย โสภณา -อิตติ คณฺหาติ,

“หตฺถา ปาทา ชงฺฆา อูรู กฺกฺวิ อูหฺรํ ฌนา ตึวา โองฺโฐ ทนฺตา มุขํ นาสา อกฺขิณี กณฺณา ฆมฺภา ลลาภุํ เกสา โสภณา -อิตติ คณฺหาติ,

“เกสา โลมา นขา ทนฺตา ตโจ โสภโณ -อิตติ คณฺหาติ,

“วณฺโณ สฺสุภ, สณฺฐานํ สฺสุภํ -อิตติ คณฺหาติ; อฺย สฺสุภานุปสฺสี นาม; ตํ เอวํ สฺสุภานุปสฺสี วิหฺรนฺตํ.

อินฺทริเยสุ -อิตติ: จกฺขาทึสุ ฉสุ อินฺทริเยสุ.

อสํวตํ -อิตติ; จกฺขุทวาราทินิ อรูกฺขนตํ.

อมตตณฺเฏ -อิตติ: ปริเยสนมตฺตา ปฏฺิคฺคทณฺมตฺตา ปรีโภคมตฺตา -อิตติ อิมิสฺสา มตฺตตาย อชานนโต โภชนมฺหิ อมตตณฺเฏ.

อปิจ “ปจฺจเวกฺขณมตฺตา วิสสขฺชนมตฺตา -อิตติ อิมิสฺสาปิ มตฺตตาย อชานนโต อมตตณฺเฏ.

“อิหํ โกชน ฌมฺมิกํ. อิหํ อฌมฺมิกํ -อิตติปิ อชานนตํ.

กุสึตํ -อิตติ: กามพฺยาปาทวิทฺทิวิตกฺกวลิกตตาย กุสึตํ.

หิณวีริยํ -อิตติ: นพฺพิริยํ จตฺตสุ อิริยาปเสสุ วีริยกรณฺนวิริหิตํ.

ปสฺหตี -อิตติ: อภิวาติ อชฺโณตฺถรติ.

วาโต รุกฺขํ พฺพฬํ -อิตติ: พลววาโต ฉินฺนตณฺเฏ ชาตํ พฺพฬรูกฺขํ วิย.

“ยถา ทิ โส วาโต ตสฺส รูกฺขสฺส ปุพฺพผลปฺลลวาทินิปี ปาเตติ,

ชฺุทฺทกฺสาชาปี ภณฺชติ, มหาสาชาปี ภณฺชติ, สมฺมุลปิ ตํ รูกฺขํ อฺพพฺตเตตฺวา อฺทฺธมฺมุลํ อโรสาชํ กตฺวา คจฺฉติ;

เอวเมว เอวรूपิ ปุคฺคลํ อนฺโต อฺปฺปนฺโน กิเลสฺมาโร ปสฺหตี;

พลววาโต ทพพลรุกขสส ปุพผลผลลวาทิปาตน์ วีย ชุททานุชุตทกาปตติอาปชชนปี กโรติ,
ชูททกาสาภณชน วีย นิสสคคิยาทืออาปตติอาปชชนปี กโรติ,
มหาสาขามภณชน วีย เตรสสงฆาติเสสาปชชนปี กโรติ,
อุพพตเตตวา อุทฐมูล เหฏฐสาขํ กตวา ปาตน์ วีย ปาราชิกาปตติอาปชชนปี กโรติ,
สวากขาตสาสนา นีหริตวา กติปาเหเนว คิหิภาวํ ปาเปติ;
เอวรูปํ ปุคคฺลํ กิเลสสมาโร อตตโน วเส วตเตติ -อติ อตโถ.

อสุภานุปสฺสี -อติ: ทสสุ อสุภาสุ อณฺญตรํ อสุภํ ปสฺสนตํ, ปฏิกุลมนสิกาเร ยุตตํ,
เกเส อสุภโต ปสฺสนตํ, โลเม นเข ทนฺเต ตจํ วนฺณํ สณฺฐานํ อสุภโต ปสฺสนตํ.

อินฺทริเยสุ -อติ: ฉสุ อินฺทริเยสุ.

สุสํวตํ -อติ: นิมิตตคคาหาทิวิริทิตํ ปิหิตทวารํ.

อมตตณฺญาตาปฏิปกฺเขน โภชนมฺหิ จ มตตณฺญํ.

สทฺธํ -อติ: กมฺมสฺส เจว ผลสฺส จ สทฺทหนลกฺขณาย โลกียสทฺธาย เจว
ตีสุ วตฺถุสุ เอวจจปฺปสาทสงฺฆาตาย โลกุตฺตรสทฺธาย จ สมฺนนาคตํ.

อารทฺธวิริยํ -อติ: ปคคฺทิตวิริยํ ปริปุณฺณวิริยํ.

ตํ เว -อติ: ตํ เอวรูปํ ปุคคฺลํ.

“ยถา ทพพลวาโต สณฺนิกํ ปหฺรณโต เอกชนํ เสถํ จาเลตฺตํ น สกฺโกติ;

ตถา อพฺภนฺตเร อุปฺปชฺชมาโนปี ทพพลกิเลสสมาโร นปฺปสฺสทติ โขเณตฺตํ กมฺเปตฺตํ, จาเลตฺตํ น สกฺโกติ -อติ อตโถ.

[พระมหากาลเหาะหนิภรรยา]

ตปิ โข ตสฺส ปุราณพฺตติยิกา เถริ ปริวาเรตวา “ตฺวํ กํ อาปฺจจิตฺวา ปพฺพชฺชิตฺวา. อิทานิ คิทิ ภาวิสสสิ น ภาวิสสสิตีอาทินิ วตฺวา
กาสายานิ นีหริตฺวามา อเหสิ.

เถโร ตาสํ อากาโร สลลเกตฺวา นิสินฺนาสนา วุฏฺฐาย อิทฺธิยา อุปฺปตฺติวา กุฎฺฐาคารกณฺณิกํ ภินฺทิตฺวา อากาเสน คนฺตฺวา,
สตุลฺริ คากา ปรีโยสาเปเนเตยฺว, สตุลฺ สุวณฺณวณฺณํ สรีริ อภิตถวณฺโต โอตฺริตฺวา ตถาคตสฺส ปาเท วนฺทิ.

คากาปรีโยสาเน สมปตตภิกฺขุ โสตาปตฺติผลาทีสุ ปติภฺภูหิสุ -อติ.

จุลกาลมหากาลวตฺถุ.

๗. เรื่องพระเทวทัต

๗. เทวทัตตตถ.

“อนิกกุสาโว -อิตติ อิมม ฆมมเทสนน สุตถา เขตวเน วิหรนฺโต ราชคเห เทวทัตตสส คนฺธารกาสาเวลลํ อารพภ กเถสิ.

[พระสารีบุตรแสดงธรรมแก่ชาวกรุงราชคฤห์]

เอกสมฺมึ ทิ สมเย เทว อคคสาวกา ปญจสเต ปญจสเต อตตโน ปริวารเ อาทาย สุตถารํ อาปุจจิตฺวา เขตวเนโต ราชคฺห์ อคฺมฺส.

ราชคหาวาสีนํ เทวปิ ตโยปิ พหุปิ เอกโต หุตฺวา อาคนฺตฺกทานํ อทฺส.

อเถกทิวสํ อายสฺมา สารีปุตฺโต อนฺนโมทนํ กโรนฺโต

“อุปาสก

- เอโก สยํ ทานํ เทติ ปรี น สมาทเปติ, โส นิพพตฺตนิพพตฺตฎฺฐาเน โภคสมปทํ ลภติ โน ปริวารสมปทํ.
- เอโก ปรี สมาทเปติ สยํ น เทติ, (โส) นิพพตฺตนิพพตฺตฎฺฐาเน ปริวารสมปทํ ลภติ โน โภคสมปทํ.
- เอโก สยปี น เทติ ปรีปี น สมาทเปติ, โส นิพพตฺตนิพพตฺตฎฺฐาเน กถฺชิกมตฺตปี กุจฺฉิปูริ น ลภติ อนาโถ โหติ นิปฺปจฺจโย
- เอโก สยปี เทติ ปรีปี สมาทเปติ, โส นิพพตฺตนิพพตฺตฎฺฐาเน

อตตถาวสเตปิ อตตถาวสทสเสปิ อตตถาวสทสเสปิ โภคสมปทญฺเจว ปริวารสมปทญฺจ ลภติ -อิตติ เอรํ ฆมฺมํ เทเสสิ.

[นิมนต์ภิกษุพันธุ์รูป ภัตตาหาร]

ตเมโก ปณฺฑิตฺตบฺริโส สุตฺวา “อจฺฉริยา วต โภ ฆมฺมเทสนา. สุขการณํ กเถติ.

มยา อิมาสํ ทฺวินนํ สมปตฺตินํ นิปฺพาทนกกมฺมํ กาตฺ วฏฺฐติ -อิตติ จินฺเตตฺวา “ภานเต เสว มยฺหํ ภิกฺขํ คณฺหถ -อิตติ เถรํ นิมนฺเตสิ.

“กิตฺตเกหิ เต ภิกฺขุหิ อตฺโถ อุปาสก -อิตติ.

“กิตฺตกา ปน โว ภานเต ปริวาร -อิตติ.

“สทสสมตฺตา อุปาสก -อิตติ.

“สพฺเพหิ สทฺธิเยว ภิกฺขํ คณฺหถ ภานเต -อิตติ.

เถโร อธิวาเสสิ.

[ชวนชาวบ้านถวายภัตตาหาร]

อุปาสก นครวึถิยํ จรณฺโต “อมฺมตฺตาตา มยา ภิกฺขุสทสสํ นิมนฺตฺติ. ตฺมเห กิตฺตกาณํ ภิกฺขุณํ ภิกฺขํ ทาตุํ สกฺขิสฺสถ.

ตฺมเห กิตฺตกาณํ -อิตติ สมาทเปติ.

มนุสฺสา อตตโน อตตโน ปโหนกนฺิยาเมน “มยฺ ทสนนํ ทสฺสาม. มยฺ วิสฺติยา. มยฺ สตสฺส -อิตติ อาทฺส.

อุปาสก “เตนหิ เอกสมฺมึ ฐาเน สมาคมฺ กตฺวา เอกโตว ปจิสฺสาม. สพฺเพ เตลตฺติลตฺตณฺุสสปีผาณิตาหิณี สมာหฺรถ -อิตติ

เอกสมฺมึ ฐาเน สมာหฺราเปสิ.

อถสส เอโก กฏุมพิกโก สตสทสสคณนํ คนธรรกาสาवตถํ ทตวา

“สเจ เต ทานวณฺณํ นปโปหิติ, อิทํ วิสสชเชตวา ยทฺหนํ ตํ ปุเรยยาสิ. สเจ ปโปหิติ, ยสส อิจฉสิ ตสส ภิกขุโน ทเทยยาสิ -อิตติ อาท.

ตทา ตสส สพฺพํ ทานวณฺณํ ปโปหสิ. กิลฺยจิ อุณฺณนาม นาโหสิ.

โส มนุสเส ปุจฺฉิ “อิทํ อนคฆกาสาวิ เอเกน กฏุมพิกเกน เอวํ นาม วตวา ทินฺนํ. ทานวณฺณํ อติเรกํ ชาตํ. กสสิทํ เทม -อิตติ.

[ถวายผ้าราคาตั้งแสนแก่พระเทวทัต]

เอกจฺเจ “สาริปุตฺตตเถรสส -อิตติ อาทํสุ.

เอกจฺเจ “เอโร สสสปริปากสมเย อาคนตวา คมนสิโล.

เทวทตโต อมหากํ มงฺคلامงฺคเลสฺสุ สหาโย อุทกมณฺโโก วิย นิจจํ ปติภฺจฺจฺจฺโต. ตสส ตํ เทม -อิตติ อาทํสุ.

สมพฺพหฺลิกาย กถายปิ, “เทวทตตสส ทาทพฺพํ -อิตติ วตฺตารो พหุตรา อหสิ.

อถ นํ เทวทตตสส อาทํสุ.

[เทวทัตมุ่งห่มผ้าไม่สมควรแก่ตน]

โส ตํ ฉินฺทิตวา สิพฺพิตวา รชิตวา นิวาเสตวา ปารุปีตวา วิจรติ.

มนุสฺสา ตํ ทิสวา “นยฺยิทํ เทวทตตสส อนฺจฉวิกํ. สาริปุตฺตตเถรสส อนฺจฉวิกํ.

เทวทตโต อตตโน อนฺจฉวิกํ นิวาเสตวา ปารุปีตวา วิจรติ -อิตติ วทิส.

อเถโก ทิสาวาสีโก ภิกขุ ราชคหา สาวตถิ คนฺตวา สตถารํ วนฺทิตวา กตปฏฺฐิสนฺถาโร

สตถารา ทวินฺนํ อคคสาวกานํ ฆาสุวิหารํ ปุจฺฉิตฺวา อาทิตฺวา ปฏฺฐาย สพฺพํ ตํ ปวตฺตี อาโรเจสิ.

สตถา “น โข ภิกขุ อิทาเนว โส อตตโน อนฺจฉวิกํ วตถํ ธาเรติ, ปุพฺเพปิ ธาเรสิเยว -อิตติ วตวา อตีตํ อาทริ

[ครั้งก่อน เทวทัตเป็นนายพรานช้าง]

อตีเต, พาราณสียํ พุรหมทตเต รชชํ กาเรนเต, พาราณสียาสิ เอโก หตฺถิมารโก หตฺถิ มาเรตวา

ทนฺเต จ ตเจ จ อนฺตานิ จ ขนมนฺสยจ อahrtิตวา วิกิกิณฺนโต ซิวิตํ กปเปสิ.

อเถกสมฺมึ อรยญฺเย อนนฺกสทสฺสา หตฺถิ โคจริ คเหตวา คจฉนฺตวา ปจฺเจกพฺพุเช ทิสวา

ตโต ปฏฺฐาย คจฉมานา คมนาคมนกาลे ชนฺนุเกหิ นิปิตฺวา วนฺทิตวา ปกฺกมนฺติ.

เอกทิวสํ หตฺถิมารโก ตํ กิริยํ ทิสวา

“อหํ อิมเ กิจฺฉเณ มาเรมิ. อิมเ จ คมนาคมนกาลे ปจฺเจกพฺพุเช วนฺทนฺติ. กิณฺนุ โข ทิสวา วนฺทนฺติ -อิตติ จินฺเตนฺโต

“กาสาวิ -อิตติ สลลภเชตวา “มยาปิ อิทานิ กาสาวํ ลพฺฐํ วมฺมฺมฺติ -อิตติ จินฺเตตวา,

เอกสฺส ปจฺเจกพฺพุทสฺส ชาตสฺสรํ โอรุยฺห นหายนตสฺส ติเร ฐูปิตฺเตสุ กาสาเวสุ, จิวริ เถเนตวา

เตสํ หตฺถินํ คมนาคมนมคฺเค สตฺตี คเหตวา สสิสํ ปารุปีตวา นิสิตฺติ.

หตฺถิ ตํ ทิสวา “ปจฺเจกพฺพุโร -อิตติ สยญฺยา วนฺทิตวา ปกฺกมนฺติ.

โส เตสํ สพฺพปจฺฉโต คจฉนฺตํ สตฺติยา ปหริตวา มาเรตวา ทนฺตาทินิ คเหตวา เสสํ ภูมิมิยํ นิขินิตวา คจฉติ.

อปรภาเค โพธิสโต หตถิโยนินิ ปฏิสนธิ คเหตวา หตถิเชฏฐโก ยถปติ อโหสิ.

ตทาปิ โส ตเถว กโรติ.

มหาปริโส อตตโน ปริสาย ปริหานิ ญตวา “กุหิ อิม หตถิ คตา มนฺหา ซาตา -อติ ปุจฺจิตฺวา, “น ชานาม สามิ -อติ วุตฺเต,
“กุหิ” คจฺจนฺตมา มํ อนาปุจฺจนา น คมิสฺสนติ. ปริปนฺเถน ภาวิตพฺพ -อติ จินฺเตตฺวา
“เอกสมิ ฐฺวาน กาสาวํ ปารุปีตฺวา นิสินฺนสฺส สนฺติกา ปริปนฺเถน ภาวิตพฺพ -อติ ปริสํกิตฺวา
ตํ ปริคคณฺหิตุํ สพฺเพ หตถิ ปุโรโต เปเสตฺวา สยํ ปจฺจโต วิลมพฺมาโน อาคจฺจติ.

โส, เสสหตถิสฺส วณฺทิตฺวา คเตสฺสุ, มหาปริสฺส อาคจฺจนฺตํ ทิสฺวา จิวํ สํหริตฺวา สตฺตี วิสฺสชฺชิ.

มหาปริโส สตี อุกฺกุฏฺเปตฺวา อาคจฺจนฺโต ปจฺจโต ปฏิกกมิตฺวา สตฺตี วญฺเจสิ.

อถ นํ “อิมินา เม หตถิ นาสิตา -อติ คณฺหิตุํ ปกฺขนฺทิ.

อิตโร เอกํ รุกฺขํ ปุโรโต กตฺวา นิสฺสิ.

อถ นํ รุกฺขเณ สทฺธิ โสณฺชทาย ปริกฺขิปิตฺวา “คเหตฺวา ภูมิมิ โปเถสฺสามิ -อติ เตน นีหริตฺวา ทสฺสิตํ กาสาวํ ทิสฺวา
“สจฺหา” อิมสมิ ทฺสฺสิสฺสามิ, อเนกสทฺสเสสฺสุ เม พุทฺธปฺปจฺเจกพุทฺธชินฺนสเวสฺสุ ลชฺชา นาม ภินฺนา ภวิสฺสติ -อติ อธิวาเสตฺวา
“ตยา เม เอตตกา ญฺาตกา นาสิตา -อติ ปุจฺจิ.

“อาม สามิ -อติ.

“กสฺมา เอว ภาริมิ กมฺมํ อกาสิ?

อตตโน อนนฺจจฺวิกิ วิตฺราคานํ อนนฺจจฺวิกิ วตถิ ปริทฺทิตฺวา เอวรูปํ ปาปกมฺมํ กโรนฺเตน ภาริมิ ตยา กตํ -อติ.

เอวญฺจ ปน วตฺวา อุตฺตรปี นิคคณฺหนโต

“อนิกฺกสาโว กาสาวํ	<u>โย</u> วตถิ ปริทฺทเสสฺสติ
อเปโต ทมฺสจฺเจน,	น <u>โส</u> กาสาวมฺรหฺติ
<u>โย</u> จ วนฺตกาสาวสฺส	สีเสสฺสุ สฺสฺมาหิโต
อเปโต ทมฺสจฺเจน,	<u>ส</u> เว กาสาวมฺรหฺติ -อติ”

คถํ^๑ วตฺวา “อฺยตฺตฺนุเต กตํ -อติ วตฺวา ตํ วิสฺสชฺชเสสิ.

[ของตีย่อมควรแก่คนดี หากควรแก่คนชั่วไม่]

สตา อิมํ ฐมฺมเทสนํ อหริตฺวา “ตทา หตถิมารโก เทวทฺโต อโหสิ. ตสฺส นิคฺคหโก หตถินาโค อหเมว -อติ
ซาตฺกํ สโมชานตฺวา “น โข ภิกฺขุ อิทาเนว, ปุพฺเพปิ เทวทฺโต อตตโน อนนฺจจฺวิกิ วตถิ ธารเสสิเยว -อติ วตฺวา
อิมา คธา อภาสิ

“อนิกฺกสาโว กาสาวํ	<u>โย</u> วตถิ ปริทฺทเสสฺสติ
อเปโต ทมฺสจฺเจน,	น <u>โส</u> กาสาวมฺรหฺติ

๑ กุหินฺติ ปุจฺจนฺสทฺโท. เอตถ ปน ปุจฺจนา นตถิ ตสฺมา ยตฺถาติ วา ยตถ กตถจฺจิติ วา ยุตฺตตรํ.

๒ ช. ขา. พ. ๒๗/๘๓. ตพฺฐฎฺฎกา. ๓/๒๖๑.

๓ คธาติ ยุตฺตตรํ.

โย จ วนตกสาวส

สีเสสุ สุตมาหิโต

อุเปโต ทมสจเจน,

ส เว กาสาวมรหติ -อิตติ

ฉพทนต์ชาตเกนาปิ อยมตโล ที่เปตพโพ -อิตติ.

[แก้อรธ]

ตตถ อนิกกสาโว -อิตติ: กามราคาทีหิ กสาเวหิ สกสาโว.

ปริทหเสสตี -อิตติ: นิवासนปารูปนตถธณวเสน ปริภุชชิสตี. “ปริทหิสตี -อิตติปิ ปาโร.

อุเปโต ทมสจเจน -อิตติ: อินทริยทมเนน เจว ปรมตถสจจกขิกเกน จ วจีสจเจน อุเปโต. “วียุตโต -อิตติ อตโต.

น โส -อิตติ: โส เอวรूपโป ปุคคโล กาสาวุ ปริทหิตุ นารหติ.

วนตกสาวส -อิตติ: จตุหิ มคเคหิ วนตกสาโว ฉพทตกสาโว ปหีนกสาโว อสส.

สีเสสุ -อิตติ: จตุสุ ปาริสุทธิสีเสสุ.

สุตมาหิโต -อิตติ: สุตสุ สุตมาหิโต สุตสุ สุตโต.

อุเปโต -อิตติ: อินทริยทมเนน เจว วุตตปกาเรน จ วจีสจเจน อุเปโต.

ส เว -อิตติ: โส เอวรूपโป ปุคคโล ต กาสาววตถ อรหติ -อิตติ.

คาถาปริโยसानเ โส ทิสาวาสโก ภิกขุ โสตาปนโน ชาโต.

อณญะปิ พหู โสตาปตติผลาทินิ ปาปุนีส.

เทสนา มหาชนสส สาทถิกา อโหสิ -อิตติ.

เวทตตวตถ.

๘. เรื่องสญชัย

๘. สญชัยวตถุ.

“อสาร เสวตโน - อติ อิม รมมเทสน สุตถา เวหุเน วิหรนโต ทวีท^๑ อคคสาวเกท นิเวทิต สญชัยสส อนาคมน อารพท กเถสิ.

ตตราย อานุพพิทถา

[พระศาสดาได้รับพยากรณ์จากพระพุทธเจ้า ๒๓ พระองค์]

| อมหาก ทิ สุตถา อิต กปุตตสทสสาธิกาน จตุนน อสงเขยยาน มตถเก

อมรวตินิกเร สุมโร นาม พรหมณกุมารโร หุตวา สพพิปปาน^๒ นินพตตี ปตโต^๓

มาตาปิตูน อจเจเน อนนโกฏิสงขย ธน ปริจจชิตวา อสิปปพพชช ปพพชิตวา หิมวเนเต วสนโต -

ณานาภินญาโย นินพตเตตวา อากาเสน คจจณโต

ทีปกรทสพลสส สุตสนนิหารโต อมรวตินิกเร^๔ ปวิสนตถาย มคค สอิธิมาน ทิสวา สยปี เอก ปเทส คเหตุวา,

ตสมิ อนิฏฐิตเยว^๕, อากตสส สตุโน อตตาน เสตุ กตวา อชินิมมม กลเล^๖ อตถริตวา

“สุตถา สสาวกสงฆ กลล อนกกมิตวา ม อกกมนโต คจจตุ - อติ นินนโน” -

สตถารา ทิสวา “พุทธรุโร เอส อนาคเต, กปุตตสทสสาธิกาน จตุนน อสงเขยยาน ปริยสาเน โคตโม นาม พุทโธ ภวิสสติ -

อติ พยากโต

ตสส สตุโน อปรภาเค “โกณฑัญญ สุมงคโล สมโน เรวโต โสภโต อนอมทสสี ปทุม นารโท ปทุมุตโต สุเมโร สุชาโต

ปิยทสสี อตถทสสี ธมทสสี สิทธโต ติสโส ปุสโส วิปสสี สิขี เวสสภู กกุสนโร โกนาคมน กสสโป จ - อติ โลก โองาเสตวา

อุปปนนาน อิมสปี เดวิสติยา พุทธาน สนติเก ลทพพยากรโณ -

“ทส ปารมีย ทส อุปปารมีย ทส ปรมตปารมีย - อติ สมตีสปารมีย ปุเรตวา

เวสสนตรตตภาเว ฐิต สตตทชตตุ ปฐวีกมพานิ มหาทานานิ ทตวา ปุตตทาร ปริจจชิตวา

อายุปริยสาเน ตุสตีปุเร นินพตติตวา ตตถ ยาวตายุ กฐิตวา

ทสทสจกกวาฟเวตทาหิ สนนิปิตตวา -

“กาโลยเน มหาวิ

อุปปชช มาตูกจฉิย

สเทวก ตารยโนโต

พชฉสสุ อมต ปท - อติ

วุตเต ปญจ มหาวิโลกนานิ วิโลกเตวา ตโต จโต สกยราชกุล ปฐิสนธี คเหตุวา ตตถ มหาสมปตติยา ปริจาริยามาโน

อนุกกเมน ภทรโยพพน ปตวา ตินณ อุตุน อญจวิเกสุ ติส ปาสาเทสุ เทวโลกสิริ วิย รชชสิริ อญจวโนโต -

๑ ส. ม. ย. ทวีทิตี นตถิ.

๒ ส. ม. ย. สพพิปปาเปสุ.

๓ ส. ม. ย. ปตวา.

๔ ส. ย. รมมวตินิกเร. ม. รมมวตินิกเร.

๕ ส. ม. ย. อสิธิตเยว.

๖ ม. กลเล อชินิมมม. ส. ย. อชินิมมมตติ นตถิ.

๗ ส. ม. ย. เอตถนตเร ตนติ ทิสสติ.

[ทรงเห็นเทวทูตแล้วเสด็จบรรพชา]

อุยยานกีฬาย คมนสมเย อนุกกเมน ชินณพยาธิมตสงขาเต ตโย เทวทูเต ทิสวา สยชาติสัเวโค นิวตติตวา
จตุตถวาระ ปพพชิต์ ทิสวา “สาธ ปพพชชา -อิตี ปพพชชาย รุจี อุปปาเทตวา อุยยานัน คณตวา ตตถ ทิวส์ เขเปตวา
มงคโลปภุขรณตีเร นิสินโน กปปกเวส คเหตุวา อาคเตน วิสสุกมมูนา เทวปุตเตน อลงกตปฏิยโต –
ราหุลกุมารสส ชาตสาสนัน สุตวา ปุตตสิเนหสส พลวภาวี ญตวา
“ยาว อิท พนธัน น พนธติ, ดาวเทว ฉินทิสสามิ -อิตี จินเตตวา สายัน นครี ปวิสโนโต –

“นิพพุตา นูน สา มาตา นิพพุโต นูน โส บิดา
นิพพุตา นูน สา นารี ยสสายัน อิทิส ปติ -อิตี

กิสาคอตมียา นาม ปิตุจฉาธิตาย ภาสิต อิม คาลัน สุตวา “อห อิมาย นิพพุตปท สาวีโต -อิตี คิวโต มุตตาทหาร โอมุญจิตวา
ตสสา เปเสตวา อตตโน ภาวัน ปวิสิตวา สิริสยเน นิสินโน นิพพุตคานัน นาฏกิตถินัน วิปการัน ทิสวา นิพพิณนทโย
ฉนัน อุกุฐาเปตวา กนถก ออาหาราเปตวา กนถก อารุยห ฉนนสหાય –

ทสสทสสจกกวาพเทวตาหิ ปริวโต
มหาภิกขมณัน นิขุมิตวา อนอมานทีตีเร ปพพชิตวา อนุกกเมน ราชคห คณตวา ตตถ ปินุทาย จริตวา
ปณทวปพตพภาเร นิสินโน มคธรรณูา รชเสน นิมนตียมานัน ต ปฏิกขิปิตวา สพพณญต ปตวา
อตตโน วิชิต อากมนตถาย เตน คหิตปฏิญโย ออาหารณจ อุททกณจ อุปสงกมิตวา เตส สนตเทก อธิคตวิเสส อนลงกริตวา
ฉพพสสานิ มหาปธานัน ปทหิตวา –

[ทรงบรรลุสัมพัญญุตญาณ แล้วทรงแสดงธรรม]

วิสาขปุณณมีทิวเส ปาโตว สุชาตาย ทินัน ปายาส ปริภุชิตวา เนรณุขราย นทिया สุวณณปาตี ปวาเหตุวา
เนรณุขราย นทिया ตีเร มหาวนสนนุเท นานาสมापตตีหิ ทิวสภาค วิดีนาเมตวา สายณนุสมเย โสตถิเยน ทินัน ติม คเหตุวา
กาเฟน นาคราเชน อภิตถุคฺโคเณ โพธิมณน อารุยห ตินานิ สนถริตวา –

“น ตาวิม ปลลงกั ภินทิสสามิ ยาว เม อนุปาทาย อาสเวหิ จิตต น วิมุจจิสสติ -อิตี ปฏินญัน กตวา
ปรตถาภิมุโข นิสิติตวา, สุริเย อนตถงคมิเตเยว, มารพล วิธมิตวา
ปฐุมยามเม ปุพเพนิวาสญญัน มชฉิมยามเม จตุปปาตญญัน ปตวา ปจฉิมยามาวสาเน ปจจยาการ ญญัน โอตาเรตวา
อรุณคฺคเมน ทสพลจตุเวสารชชาติสพพคฺคณปฏิมณชิตี สพพณญตญญัน ปฏิวิชฉิตวา –

สตตสตตทาห โพธิมณน วิดีนาเมตวา อญฺฐเม สตตทาเห อชปาลนิโครธมูเล นิสินโน
ธम्मคมิธริตาปจจเวกขณน อปโปสสุกต อาปชชมาโน
ทสสทสสมหาพรหมปริวารนสหมปติ พรหมุนา อายาจิตธम्मเทสโน –

พุทฺธจกขุณา โลก โอลเกตวา พรหมุน อชฉเมสนัน อธิวาเสตวา
“กสส นุ โข อห ปฐุม ธम्म เทเสยย -อิตี โอลเกนโต ออาหารุททกานัน กาลกตภาวี ญตวา
ปญจวคคิยานัน ภิกขุนัน พุทฺธการต ออนุสสริตวา อุกุฐายาสนา กาสีปฺริ คจฉนโต
อนตรามคเค อุปเกน อาชีวเกน สทธิ มนเตตวา –

อาสาฬหปุณฺณมีทิวเส อสิปตเน มิคทาเย ปญจวคคิยานํ ภิกฺขุณฺโณ วสนญฺฐานํ ปตฺวา
เต อนนฺจฉวิเกน สมฺมาจาเรน สมฺมาจเรเต สญฺญาเปตฺวา
อญฺญาโกณฺฑญฺยุปปุเม อญฺจาสพรหมโกฏฺเฐ อมตปานํ ปาเยนโต ธรรมจกํ ปวตเตตฺวา ปวตติตฺวปรหมจโก –
ปญจมิยํ ปกฺขสฺส สพฺเพปิ เต ภิกฺขุ อรหตฺเต ปติญฺญาเปตฺวา
ตํทิวสเมว ยสฺสสฺส กุลปุตฺตสฺส อุนิสสยสมปตฺตี ทิสฺวา
ตํ รตฺติภาเค นิพฺพินฺทิตฺวา เคหํ ปหาย นิคมฺนตํ “เอหิ ยส –อิตฺติ ปกโกสิตฺวา
ตสฺมีเยว รตฺติภาเค โสตาปตฺติผลํ ปาเปตฺวา ปุณฺทิวเส อรหตฺตํ ปาเปตฺวา
อปเรปิ ตสฺส สหายเก จตฺตฺวาญฺสาชเน เอหิภิกฺขุปฺพพฺพชย ปพฺพาเซตฺวา อรหตฺตํ ปาเปสิ. |

[ทรงส่งสาวกไปประกาศพระศาสนา]

เอวํ โลก เอกสญฺญิยา อรหนเตสุ ชาเตสุ วุตฺถวสุโส ปวาเรตฺวา “จรถ ภิกฺขเว จาริกํ -อิตฺติ สญฺญิภิกฺขุ ทิสฺวา เปเสตฺวา
สยํ อรุเวลํ คจฉนโต อนตรามคเค กปปาสิกวนสนฺเต ตีสชเน ภทฺทวคคิยกฺมาเร วินสิ.

เตสุ สพฺพปจฺฉิมโก โสตาปนโน สพฺพุตโตโม อนาคามี อโหสิ.

| เตปิ สพฺเพ เอหิภิกฺขุภาเวเนว ปพฺพาเซตฺวา ทิสฺวา เปเสตฺวา สยํ อรุเวลํ คนฺตฺวา อชฺตฺตฺมานิ ปาฐิหาริยสทฺสธานี ทสเสตฺวา
อรุเวลกสฺสปาทย สทฺสชชฺชิลปริวาระ เตภาตฺติชฺชิล เวนฺตฺวา เอหิภิกฺขุภาเวเนว ปพฺพาเซตฺวา คยาสิเส นิสฺทาเปตฺวา
อาทิตฺตปริยายเทสนาย อรหตฺเต ปติญฺญาเปตฺวา เตน อรหนตฺสทฺสเสน ปริวฺโต –

“พิมพ์ิสารธฺวโย ทินฺนํ ปฏฺิณฺญํ โมะเจสสามิ -อิตฺติ ราชคฺชนครฺปจาเร ลญฺญิวนฺยุยานํ คนฺตฺวา

“สตฺถา กิร อาคโต -อิตฺติ สุตฺวา ทฺวาทสนฺหุเตหิ พฺราหฺมณคหปติเกหิ สทฺธิ อาคตสฺส ธฺวโย มรฺรฐมฺมกํ กเถนโต
ราชานํ เอกาทสฺหิ นหุเตหิ สทฺธิ โสตาปตฺติผลํ ปติญฺญาเปตฺวา เอกํ นหุตฺ สเรณฺสุ ปติญฺญาเปตฺวา –

ปุณฺทิวเส สกฺเกน เทวธฺวยา มาณวกฺวณฺณํ คเหตฺวา อภิตตฺตคฺุณ ราชคฺชนครํ ปริสิตฺวา ราชนิเวสเน กตภตฺตกิจฺโจ
เวฬุวนารามํ ปฏฺิคฺคเหตฺวา ตตฺถเว วาสํ กปเปสิ. |

ตตฺถ นํ สารีปุตฺตโมคคฺลลานา อุปสงกฺมิสุ.

ตตรายํ อนุปฺพพิทฺธา

[ประวัติพระสารีบุตรและพระโมคคัลลานะ]

อนุปฺปนฺเนเยว หิ พุทฺเธ ราชคฺหโต อวิทูเร “อุปฺติสฺสคาม จ โกลิตฺคาม จ -อิตฺติ เทว พฺราหฺมณคามา อเหตุ.

เตสุ อุปฺติสฺสคามे สาริยา นาม พฺราหฺมณิยา คพฺกสฺส ปติญฺญิตฺวีสเยว โกลิตฺคามे โมคคฺลลिया นาม,
พฺราหฺมณิยาปิ คพฺโก ปติญฺญุหิ.

ตานิ กิร เทวปิ กุลาณิ ยาว สตฺตมา กุลปริวญฺญา อาพฺพุทฺธิพฺพุทฺสหายกาเนว.

ตาสํ ทฺวินฺนปิ เอกทิวสเมว คพฺกปริหารํ อทฺสุ.

ตา อุภปิ ทสมาสจฺเจเนน ปุตฺเต วิชยีสฺสุ.

นามคฺคหณทิวเส สาริยา พฺราหฺมณิยา ปุตฺตสฺส อุปฺติสฺสคามเก เชฏฺฐกุลสฺส ปุตฺตตฺตา “อุปฺติสฺโส -อิตฺติ นามํ อทฺสุ.

อิตรัสส โกลิตคาม เขมฺมกุสฺสส ปุตฺตตตฺตา “โกลิตโต -อิติ นามํ อํกุสุ.

เต อุโภปิ วุฑฺฒิมฺนวย สพฺพสิปฺปานํ ปารี อคฺมํสุ.

อุปติสฺสมาณวสฺส กิฬนฺตถาย นที วา อุยฺยานํ วา คมนกาเล ปณฺจ สฺวณฺณสิวิกาสตานิ ปรีวารานิ โหนฺติ
โกลิตฺตมาณวสฺส ปณฺจ อาชณฺณวฺรตตานิ.

เทวปี ชฺนา ปณฺจปณฺจมาณวสฺตปรีวารานิ โหนฺติ.

ราชคฺเห จ อนุสฺสํวจฺจเร คิรคฺคสมฺชฺไซ นาม โหติ.

เตสํ ทวิณฺนปี เอกภูฏานเนยว มลฺยจาติมลฺยจํ พนฺธนฺติ.

เทวปี เอกโตว นิสีทิตฺวา สมฺชฺไซ ปสฺสนฺตฺตา หสิตพฺพภูฏานเน หสนฺติ. สํเวคภูฏานเน สํเวคํ อาปชฺชนฺติ. ทายํ ทาทํ ยุตฺตภูฏานเน ทายํ เทนฺติ.

เตสํ อิมินา นียาเมณ เอกทิวสํ สมฺชฺไซ ปสฺสนฺตฺตานํ, ปรีปากคตฺตฺตา ญาณสฺส

ปุริมทิวเสสุ วีย หสิตพฺพภูฏานเน ทาส วา สํเวคภูฏานเน สํเวโค วา ทายํ ทาทํ ยุตฺตภูฏานเน ทายํ วา นาทิสฺส.

เทว ปน ชฺนา เอรํ จินฺตยีสฺสุ “กี เอตฺถ โอโลเกตพฺพํ อตฺถิ. สพฺเพปิเม, อปฺปตฺเต วสฺสเส, อปณฺณตฺติกาว่า คมิสฺสนฺติ,
อมฺเหติ ปน เอกํ โมกฺขธมฺมํ ปรีเยสิตุ วภูฏติ -อิติ อารมฺมณํ คเหตุวา นิสีทิสฺสุ.

ตโต โกลิตโต อุปติสฺสํ อาห “สมฺม อุปติสฺส ตุว น อณฺเญสุ ทิวเสสุ วีย ภูฏปฺพภูฏานุ. อิทานิ อนตฺตมฺนธาตุโกสิ.

กินฺเต สลลฺกขิตํ -อิติ.

โส อาห “สมฺม โกลิต ‘เอเตสํ โอโลกเน सार นตฺถิ. นีรตฺถกเมต. อตฺตโน โมกฺขธมฺมํ คเวสิตุ วภูฏตีติ

อิทํ จินฺตยฺนโต นิสินฺโนมฺหิ. ตุว ปน กสฺมา อนตฺตมโนสิ -อิติ.

โสปิ ตเถวาท.

อถสฺส อตฺตนา สทฺธิ เอกชฺมาสยตํ ญตฺวา อุปติสฺโส อาห “สมฺม อมฺหากํ อุภินฺนปี สฺวจินฺติตํ. โมกฺขธมฺมํ ปน คเวสิตุ วภูฏติ.

คเวสนฺเตหิ นาม เอกํ ปพฺพชฺไซ ลทฺธิ วภูฏติ. กสฺส สนฺติเก ปพฺพชาม -อิติ.

[สองสหายทำกติกากัน]

เตน โข ปน สมเยน สลฺยโย ปรีพพชฺไซโก ราชคฺเห ปฏิวสฺติ มหฺตียา ปรีพพชกปรีสาย สทฺธิ.

เต “ตสฺส สนฺติเก ปพฺพชิสฺสาม -อิติ ปณฺจมาณวกสฺตานิ “สิวิกายो จ เรถ จ คเหตุวา คจฺจล -อิติ อุยโยเชตฺวา
ปณฺจทิจิ มาณวกสฺเตหิ สทฺธิ สลฺยชฺส สนฺติเก ปพฺพชิสฺสุ.

เตสํ ปพฺพชิตกาลโต ปฏฺฐาย สลฺยโย อติเรกฺลาภคคยสคคปฺปโต อโหสิ.

เต กติปาเทเนว สพฺพํ สลฺยชฺส สมฺยํ ปรีคคณฺทิตฺวา “อาจริย ตุมฺหากํ ชานนสมฺมโย เอตฺตโกว อุทาทุ อุตฺตริปี อตฺถิ -อิติ ปุจฺฉิสฺสุ.

“เอตฺตโกว. สพฺพ ตุมฺเหหิ ญาตํ -อิติ วุตฺเต, เต จินฺตยีสฺสุ “เอวํ สติ, อิมิสฺส สนฺติเก พรมฺมจิริยาโส นีรตฺถโก.

มฺย โมกฺขธมฺมํ คเวสิตุํ นิกฺขนฺตฺวา. โส อิมิสฺส สนฺติเก อุปฺปาเทตุํ น สกฺกา. มหฺตา โข ปน ชมฺพทฺธิโป.

คามนิคมชฺนปทฺราชธานีโย จรฺนฺตา อทฺธา โมกฺขธมฺมเทสํ กณฺจิจิ อาจริยํ ลภิสฺสาม -อิติ.

ตโต ปฏฺฐาย ยตฺถ ยตฺถ “ปณฺชิตฺตา สมณพฺราหมณา สนฺติ -อิติ วทฺนฺติ, ตตฺถ ตตฺถ คนฺตฺวา สากจฺฉํ กโรนฺติ.

เตหิ ปุฏฐุปลนฺหํ อณฺเณ กเถตุํ น สกโกนฺติ. เต ปน เตสํ ปลนฺหํ วิสสชฺเชนฺติ.

เอวํ สกกลขมฺพุทฺธิปํ ปรีคคณฺหิตฺวา นินฺตติตฺวา สกภูฏานเมว อาคนฺตฺวา

“สมม โกลิต อมฺเหสุ โย ปฐมํ อมตํ อธิคจฺจติ, โส อาโรเจตุ -อิติ กตฺกํ อํกํสุ.

เอวํ เตสุ กตฺกํ กตฺวา วิหรนฺเตสุ, สตา วุตตานุกฺกเมน ราชคฺห์ ปตฺวา เวฬุวนํ ปฏฺิคคเหตฺวา เวฬุเว วิหรติ.

ตทา “จรฺถ ภิกฺขเว จาริกํ พุทฺชนฺหิตาย -อิติ รตนตฺตยคฺุณฺนปฺปกาสนตฺถํ

อุยฺโยชิตานํ เอกสภูฏิยา อรหนฺตानํ อนฺตเร ปลยจวคฺคิยานํ อพฺภนฺตเร อสสชิตเถโร ปฏฺินินฺตติตฺวา ราชคฺห์ อาคโต

ปุนทิวเส ปาโตว ปตฺตจิวรมาทาย ราชคฺห์ ปิณฺทาย ปาวิสฺสิ.

ตสมฺมี สมเย อุปติสสปริพพาชโก ปาโตว ภาตตกิจจํ กตฺวา ปริพพาชการามํ คจฺจณฺโต เถรํ ทิสฺวา จินฺเตสิ

“มยา เอวรูโป นาม ปพฺพชิตโต น ทิฏฺฐุพุโพเยว.

เย โลเก อรหนฺโต वा อรหฺตมคฺคํ वा สมาปนฺนา, อยํ เตสํ ภิกฺขุ อณฺเณตโร.

ยณฺนุนาหํ อิมํ ภิกฺขุํ อุปสงกมิตฺวา ปุจฺเจยฺย ‘กสิ ตุวํ อาวุโส อุทฺทิสฺส ปพฺพชิตโต? โก वा เต สตา? กสฺส वा ตุวํ ฐมฺมํ โรเจสิ -อิติ.

อถสฺส เอตทโหสิ “อกาโล โข อิมํ ภิกฺขุํ ปลนฺหํ ปุจฺจติ. อนฺตรฆรํ ปวิฏฺฐุํ ปิณฺทาย จรฺติ.

ยณฺนุนาหํ อิมํ ภิกฺขุํ ปิฏฺฐิตโต ปิฏฺฐิตโต อนฺพนฺเธยฺย อตฺถิเกทฺธิ อุปญฺญาตํ มคฺคํ -อิติ.

โส เถรํ ลทฺธปิณฺชปาตํ อณฺเณตฺรํ โอภาสํ คจฺจณฺตํ ทิสฺวา นิสฺสิทฺตุกามตฺถยจฺสฺส ญฺตฺวา อตฺตโน ปริพพาชกปฺฐกํ ปญฺญาเปตฺวา อทาสิ.

ภาตตกิจจปรีโยसानเปสฺส อตฺตโน กุณฺฑิกาย อุทกํ อทาสิ.

เอวํ อางฺริยวตฺตํ กตฺวา กตภาตตกิจฺเจน เถเรน สทฺธิ มจฺฐปฏฺิสนฺถารํ กตฺวา เอวมาห

“วิปฺสนฺนนานิ โข เต อาวุโส อินฺทริยานิ. ปรีสุทฺโธ ฉวิณฺโณ ปรีโยทาโต. กสิ ตุวํ อาวุโส อุทฺทิสฺส ปพฺพชิตโต?

โก वा เต สตา? กสฺส वा ตุวํ ฐมฺมํ โรเจสิ -อิติ ปุจฺฉิ.

[พระอัสสชิแสดงหัวใจพระศาสนา]

เถโร จินฺเตสิ “อิมเ ปริพพาชกา นาม สาสนสฺส ปฏฺิปกฺขภูตฺตา. อิมสฺส สาสเน คมภีรตํ ทสฺเสสฺสามิ -อิติ อตฺตโน นวกภาวํ ทสฺเสนฺโต

อาห “อหํ โข อาวุโส นโว อจฺริปพฺพชิตโต. อจฺฐนาคโต อิมํ ฐมฺมวินฺยํ. น ตาว สกฺขิสฺสามิ วิตฺถาเรน ฐมฺมํ เทเสตุํ -อิติ.

ปริพพาชโก “อหํ อุปติสฺโส นาม. ตุวํ ยถาสตฺติยา อปปี วา พหุํ วา วท. เอตํ นยสฺเตน นยสฺทสฺเสน ปฏฺิวินฺยิตุํ มยฺหํ ภาโร -อิติ

วตฺวา อาห

“อปปี วา พหุํ วา ภาสสฺสุ. อตฺถณฺเณว เม พฺรหฺมิ.

อตฺถเนว เม อตฺถโธ. กิ กาทฺสิ พฺยณฺชนํ พหุํ -อิติ.

เอวํ วุตเต, เถโร

“เย ฐมฺมา เหตุปฺปภาวา เตสํ เหตุ ตถาคโต

เตสญฺจ โย นโรโร จ เอวํวาทิ มหาสมฺโณ -อิติ

คาถมาห.

[สองสหายสำเร็จพระโสดาบัน]

ปริพพาชโก ปฐุมปททวยเมว สุตฺวา สหสสนยสมปนฺเน โสตาปตติผลเ ปตฺติภูตฺติ.

อิตรํ ปททวยํ โสตาปนฺนกาเล นิฏฺฐาเปสิ.

โส โสตาปนฺโน หุตฺวา, อุปริวิเสเส อปฺวาตตนฺเต, “ภวิสฺสตี เตตถ การณํ -อิติ สลลเกเขตฺวา เถรํ อาห

“ภนฺเต มา อุปริ ฆมฺมเทสนํ วฑฺฒยิตถ. เอตตฺกเมว โหตฺ. กุหิ อมฺหากํ สฺตถา วสตี -อิติ.

“เวฬฺวเน อาวุโส -อิติ.

“เตนฺหิ ภนฺเต ตฺมฺเห ปุโรโต ยถ. มยฺหํ เอโก สหายโก อตฺถิ.

อมฺเหหิ จ อณฺญมณฺญํ กตฺติกา กตา ‘โย ปฐุมํ อมตํ อธิคจฺจตี โส อาโรเจตฺตติ.

อหนฺตํ ปฏฺิณฺญํ โมเจตฺวา สหายกํ คเหตฺวา ตฺมฺหากํ คตฺมคฺเคเนว สตฺถุ สนฺตีกํ อากฺมิสฺสามิ -อิติ

ปณฺจปฺปตฺติภูตฺเตน เถรสฺส ปาเทสุ นิปตฺติตฺวา ติกฺขตฺตํ ปทกฺขิณฺมํ กตฺวา เถรํ อุกฺโยเขตฺวา ปริพฺพาชการามาภิมุโข อคฺมาสิ.

โกลิตปริพฺพาชโก ตํ ทูโรโต ว อากฺจฺจนฺตํ ทิสฺวา “อชฺช มยฺหํ สหายกสฺส มุขวณฺโณ น อณฺญทิวเสสุ วีย.

อทฺธานเนน อมตํ อธิคตํ ภวิสฺสตี -อิติ อมฺตาทิคมํ ปุจฺฉิ.

โส ปิสฺส “อามาวุโส, อมตํ อธิคตํ -อิติ ปฏฺิชาเนตฺวา ตเมว คากํ อภาสิ.

คาถาปริโยसानเ โกลิตโต โสตาปตฺติผลเ ปตฺติภูตฺติตฺวา อาห “กุหิ กิร สมฺม อมฺหากํ สฺตถา วสตี -อิติ.

“เวฬฺวเน กิร สมฺม. เอวํ โน อาจฺริเยน อสฺสชิตฺเตเธเรน กถิตํ -อิติ.

“เตนฺหิ สมฺม อายาม สตฺถารํ ปสฺสิสฺสาม -อิติ.

[สองสหายชวนสญชัยไปเฝ้าพระศาสดา]

สารีปุตฺตเถโร จ นาเมส สทาปิ อจฺจริยปุชฺโกว. ตสมฺมา สหายกํ เอวมาห

“สมฺม อมฺเหหิ อธิคตํ อมตํ อมฺหากํ อจฺจริยสฺส สญฺชยปริพฺพาชกสฺสาปิ กเถสฺสาม. พุชฺฌมาโน ปฏฺิวิชฺฌิสฺสตี.

อปฺปฏฺิวิชฺฌนฺโต อมฺหากํ สทฺททิตฺวา สตฺถุ สนฺตีกํ คมิสฺสตี. พุทฺธานํ เทสนํ สุตฺวา มคฺคผลปฏฺิเวธํ กิรฺสตี -อิติ.

ตโต เทวปี ชนา สญฺชยสฺส สนฺตีกํ อคฺมํสุ.

สญฺชโย เต ทิสฺวา “กี ตาตา โกจฺจิ โว อมตฺมคฺคเทสโก ลทฺโธ -อิติ ปุจฺฉิ.

“อาม อจฺจริย ลทฺโธ. พุทฺโธ โลเก อุปฺปนฺโน. ธมฺโม อุปฺปนฺโน. สงฺโฆ อุปฺปนฺโน.

ตฺมฺเห ตฺถุจฺเ อสาเร วิจฺจรถ. เอถ. สตฺถุ สนฺตีกํ คมิสฺสาม -อิติ.

“คจฺจถ ตฺมฺเห. อหํ น สกฺขิสฺสามิ -อิติ.

“กีการณฺา? -อิติ.

“อหํ มหาชนสฺส อจฺจริโย หุตฺวา วิจฺจรี. ตสฺส เม อนฺเตวาสิกฺวาโส จาภฺิยา อุทกฺจลนภาวูปฺตติสฺสปีโส.

น สกฺขิสฺสามํ อหํ อนฺเตวาสิกฺวาสํ วสตี -อิติ.

“มา เอวํ กิรฺตถ อจฺจริย -อิติ.

“โหตุ ตาตา. คจฉถ ตุมเห. นาหิ สกขิสสามิ -อิติ.

“อาจริย, โลก พุทธสส อุปปนกาลโต ปฏฐาย มหาจโน คนธมาลาทิตโต คนตวา ตเมว ปุเชสสติ.

มยปี ตตเถว คมิสสาม. ตุมเห ก็ กริสสถ? -อิติ.

“ตาตา กิณนุ โข อิมสมิ โลก ทนธา พหู, อุทาทุ ปณจิตา -อิติ.

“ทนธา อาจริย พหู. ปณจิตา นาม กติปยาเอว โหนติ -อิติ.

“เตนหิ ตาตา ปณจิตา ปณจิตา สมณสส โคตมสส สนติกั คมิสสนติ. ทนธา ทนธา มม สนติกั อากมิสสนติ.

คจฉถ ตุมเห. นาหิ คมิสสามิ -อิติ.

เต “ปณญายิสสถ ตุมเห อาจริย -อิติ ปกกมัสสุ.

เตสุ คจฉนเตสุ, สลขยสส ปริสา ภิกขิ.

ตสมิ ขณ อาราโม ตจโจ อโหสิ.

โส ตจฉ อารามิ ทิสวา อุณหิ โลหิตัง ฉทเทสิ.

เตหิปี สหิ คจฉนเตสุ ปณจสุ ปริพพาชกสเตสุ, สลขยสส ปริสาย อชตมเตยยสถานิ นีวตติสุ.

อตตโน อนเตวาสิเกหิ อชตมเตยเยหิ ปริพพาชกสเตหิ สหิ เวฬุวนิ อคมัสสุ.

[ศิษย์สำเร็จอรหัตตผลก่อนอาจารย์]

สตถา จตฺปริสมขณเม นิสินโน ธมฺม เทเสนโต เต ทูโรโต ว ทิสวา ภิกขู อามนเตสิ

“เอเต ภิกขเว เทว สหายกา อากจฉนติ โกลิโต จ อุปติสโส จ. เอตัง เม สวากยัค ภาวีสสติ อคคํ ภาทญุคํ -อิติ.

เต สตถาริ วุนทิตวา เอกมนตัง นิสิตีสุ.

เต ภควนตัง เอตทโวจุงุ “ลภยยาม มย ภาเน ภควโต สนติเก ปพพชชัง. ลภยยาม อุปสมปทัง -อิติ.

“เอถ ภิกขโว -อิติ ภควา โอวจ “สวากขาโต ธมโม. จรธ พุทฺทมจริยํ สมมา ทุกฺขสส อนตฺทกิริยาย -อิติ.

สหเพปิ อิทฺธิมยปตตจิวรรธา วสสสติกตเถรา วิย อเหตุสิ.

อถ เนสํ ปริสาย จริยวเสน สตถา ธมฺมเทสนํ วทเตสิ.

ฐเปตวา เทว อคคสาวเก อวเสสา อรหตตัง ปาปุณิสสุ.

อคคสาวกานํ ปน อุปริมคคกัจจัน น นิฐฐาสิ.

กึการณมา ?

สวากปารมีญานสส มหนตตาย.

อถายสมา มหาโมคคัลลาน ปพพชิตทิวสโต สตตเม ทิวเส มคธรรฐู กลลวาลคามกํ อุปนิสสาย วิหรนโต,

ถีนมิทเธ ออภกมนเต, สตถารา สํเวชิตถิ ถีนมิทธี วินเทตวา ตถาคเตน ทินนํ ธาตุกมมฐฐานํ สุนนโต

อุปริมคคตตยกิจจัน นิฐฐาเปตวา สวากปารมีญานสส มตถกํ ปตโต.

สาริปุตตตเถโรปี ปพพชิตทิวสโต อชุตมมาส อติกกมิตวา สตุถารา สหฐี ตเมว ราชคห์ อุนิสสาย สุกรชาตเลณเ วิหรนโต,
ออตโตโน ภาคินเนยสส ที่ขนขบริพพาชกสส เวทนาปริคคหสตุตตนเต เทลียมาเน, สตุตตานุสาเรน ญาณ เปเสตวา
ปรสส วทตติ ภาตต์ ภูณชนโต วยี สวากปารมีญาณสส มตถกั ปโตโต.

นनु จายสุมมา มหาปณโณ? อถ กสุมมา มหาโมคคัลลานโต จิรตเรน สวากปารมีญาณ ปาปุณิ -อิติ.

ปริกมมมหนุตตตาย.

ยถา ที ทุคตมนุสสา กตถจि คนตุคามา ชิปปเมว นิภขมนติ.

ราชูน ปน หตถิวาหนกปปนาที มหนตฺ ปริกมมํ ลหุ วภูตติ, เอว สมปทมิที เวทิตพพิ.

[พวกภิกษุติเตียนพระศาสดา]

ตทิวสเมว ปน สตุถา วชุตมมานกจายาย

เวหุเวเน สวากสนนินิปาต กตวา ทวินน เธรานํ อคคสาวกภูฐานํ ทตวา ปาฏิโมกข์ อุททิสสิ.

ภิกขุ อุชฌายีสสุ “สตุถา มุโขโลกเนน ภิกขุนํ เทติ.

อคคสาวกภูฐานํ เทนเตน นาม ปฐมํ ปพพชิตานํ ปณจวคคิยานํ ทาตุ วภูตติ.

เอเต อนโนโลเกนเตน ยสตุเถรปมุขานํ ปณจปณญาสาย ภิกขุนํ ทาตุ วภูตติ.

เอเต อนโนโลเกนเตน ภาททวคคิยานํ. เอเต อนโนโลเกนเตน อรุเวลกสสปาทีนํ เตภาตีกานํ.

เอเต ปน เอตตเก ปหาย สพพปจจา ปพพชิตานํ อคคสาวกภูฐานํ เทนเตน มุขํ โอลเกตวา ทินนํ -อิติ วทีสุ.

[บุรพกรรมขอพระอัญญาโกณฑัญญะ]

สตุถา “กั กเถถ ภิกขเว -อิติ ปุจฉิตวา, อิหํ นาม -อิติ วุตเต, นาห ภิกขเว มุขํ โอลเกตวา ภิกขุนํ เทมิ.

เอเตส ปน อตตนา อตตนา ปตถิตปตถิตเมว เทมิ.

อณญาโกณฑัญญ ที เอกสมิ สสเส นว อคคสสทานานิ เทนโต น อคคสาวกภูฐานํ ปตเถตวา อทาสิ.

อคคธมมํ ปน อรหตต์ สพพปฐมํ ปฏิวิชณิตุํ ปตเถตวา อทาสิ -อิติ.

“กทา ภควา -อิติ.

“สุณิสสถ ภิกขเว -อิติ.

“อาม ภนเต -อิติ.

“ภิกขเว อโต เอกนวุตติกเป เวปสสี ภควา โลเก อุทปาที.

ตทา “มหากาโล จุลลกาโล -อิติ เทว ภาตีกา กภูมพิกา มหนตฺ สาลิกเขตต์ วปาเปสु.

อเถทิวสํ จุลลกาโล สาลิกเขตต์ คนตวา เอกํ สาลิกพภํ ฝาลेतวา ชาที.

อติมจรุ อโหสิ.

โส พุทฐปมุขสส สงขมสส สาลิกพพทานํ ทาตุกาโม หุตวา เซภูฐภาตีกํ อุปสงกมิตวา

“ภาตีก สาลิกพภํ ฝาลेतวา พุทธานํ อนุจฉวิกํ กตวา ปจาเปตวา ทานํ เทม -อิติ อาท.

“กั วเทสิ? สาลิกพภํ ฝาลेतวา ทาน นาม เนว อตีเต ภูตปุพพิ. นานาคเต ภวิสสตี. มา สสสํ นาสยิ -อิติ.

โส ปุณฺณปุณฺณ ยาจิเยว.

อน น ภาตา “เตนทิ เขตต์ เทว โภจฺจฺจาเส กตฺวา มม โภจฺจฺจาสิ อนามสิตฺวา อตฺตโน เขตต์โภจฺจฺจาเส. ยํ อิจฺฉสิ, ตํ กโรทฺติ -อิตฺติ อาห.

โส “สาธุ -อิตฺติ เขตต์ วิชิตฺวา พหุ มนุสฺเส หตฺถกมฺมํ ยาจิตฺวา สาลิกพฺภํ ฆาเลตฺวา นิรุทฺเท ชิเร ปจาเปตฺวา

สพฺปิสมฺมชฺชวราทฺติ โยเซตฺวา พุทฺธปฺปมฺขสฺส ภิกฺขุสฺสงฺฆสฺส ทานํ ทตฺวา ภาตฺตกิจฺจปริโยสาเน

“อิทํ ภาเนตฺต มม อคฺคทานํ อคฺคธมฺมสฺส สพฺพปญฺญํ ปฏิเวธาย สํวตฺตตฺต -อิตฺติ อาห.

สตฺถา “เอวํ โหตุ -อิตฺติ อนฺนโมทฺนํ อกาสิ.

โส เขตต์ คนฺตฺวา โอลฺเภนโต สกฺลเขตฺเตตฺต กณฺณิกาพฺพเรทฺติ วิย สาลิสฺเสทฺติ สยณฺนํ ทิสฺวา ปญฺจวิธํ ปีตี ปฏฺฐิตฺวา

“ลาภา วต เม -อิตฺติ จินฺเตตฺวา ปุทฺธกาเล ปุทฺธกคฺคํ นาม อทาสิ,

คามาวาสีทฺติ สพฺพิ อคฺคสสฺสทานํ นาม อทาสิ, ลายเน ลายนคฺคํ, เวณิกฺรเณ เวณิกคฺคํ, กลาปาทีสุ กลาปคฺคํ, ชลคฺคํ, ฆณฺฑคฺคํ

โภจฺจฺจคฺคํ -อิตฺติ เอวํ เอกสฺสเส นว วาเร อคฺคทานํ อทาสิ.

ตสฺส สพฺเพสุ วาเรสุ คหิตคฺคหิตฺตฺตฺตฺตํ ปริปุริ.

สสฺสํ อตีเรกํ อฏฺฐานสมฺปนฺนํ อโหสิ.

ธมฺโม นามส อตฺตทานํ รกฺขณตํ รกฺขติ.

ธมฺโม หเว รกฺขติ ธมฺมจารี.

ธมฺโม สุจิณฺโณ สุขมาวทาติ.

เอसानิสฺโส ธมฺเม สุจิณฺเณ.

น ทฺตคฺคตี คจฺฉติ ธมฺมจารี -อิตฺติ.

เอวเมว วิปฺสสิสมฺมาสมฺพุทฺธกาเล อคฺคธมฺมํ ปญฺญํ ปฏิวิชฺฌิตฺตํ ปตฺถเนนโต นว อคฺคทานานิ อทาสิ.

อิตฺโต สตฺสทสฺสกปฺปมตฺถเก ปน หํสวตีนคฺเร ปทุมุตฺตรพุทฺธกาเลปิ สตฺตาทํ มหาทานํ ทตฺวา ตสฺส ภาควโต ปาหฺมุเล นิปฺชิตฺวา

อคฺคธมฺมสฺส ปญฺญํ ปฏิวิชฺฌนตฺถเมว ปตฺถนํ ฐฺเปสิ.

“อิตฺติ อิมินา ปตฺถิตฺตเมว มया ทินฺนํ. นาหํ มุขํ โอลฺเภตฺวา เทมิ -อิตฺติ.

[บุรพกรรมขอชน ๕๕ คน มียสกุลบุตรเป็นต้น]

“ยสกุลปุตฺตปฺปมฺขา ปญฺจปญฺญาส ขนา กิ กมฺมํ กโรสุ ภาเนตฺ -อิตฺติ.

“เอเตปิ เอกสฺส พุทฺธสฺส สนฺติเก อรหตฺตํ ปตฺถเนตฺตา พหุ ปุณฺณกมฺมํ กตฺวา อปรภาเค, อนฺนปุณฺเน พุทฺธ, สหายกา พุทฺธา

วคฺคพฺนเรน ปุณฺณานิ กโรนฺตฺตา อนาถสรีรานิ ปฏิชคฺคนฺตฺตา วิจโรสุ.

เต เอกทิวสํ สคฺพภํ อิตฺถิ กาลกตํ ทิสฺวา “ฉาเปสสาม -อิตฺติ สุสานํ หโรสุ.

เตสุ ปญฺจ ขเน “ตฺตฺตฺเต ฉาเปถ -อิตฺติ สุสานे ฐฺเปตฺวา เสสา คามํ ปฏิวฺฐา.

ยสฺทารโก ตํ สโรสิ สุเลทฺติ วิชิตฺวา ปรีวตฺเตตฺวา ปรีวตฺเตตฺวา ฉาเปนโต อสุภสยณฺญํ ปฏิลภิ.

อิตฺเรสํปิ จตฺตุนํ ขนानํ “ปสฺสส โภ อิมํ สโรสิ ตตฺถ ตตฺถ วิทฺธสฺสจมฺมํ กพรโครูปํ วิย อสุจิ ทฺตคฺคณฺธํ ปฏิภูณฺตี -อิตฺติ ทสฺเสสิ.

เตปิ ตตถ อสุภสณฺญํ ปฏิลภีสุ.

เต ปถจ ขนา คามํ คนฺตวา เสสสหายกาณํ กถียีสุ.

ยโส ปน ทาร์โก เคหํ คนฺตวา มาตาปีตุนญจ ภริยาย จ กเถสิ.

เต สพเพปิ อสุภํ ภาวียีสุ.

อิทเมเตสํ ปุพฺพกम्मํ.

เตเนว ยสฺสส อิตถาคาเร สุสานสณฺญา อูปฺปชฺชិ.

ตาย จ อุนิสฺสยสมฺปตฺติยา สพเพสํ วิเสสาธคโม นิพฺพตฺติ.

เอวํ อิเม อตตนา ปตฺถิตเมว ลภีสุ.

นาหํ มุขํ โอลเกตฺวา ทมฺมิ -อิตฺติ.

[บุรพกรรมของภททวัคคีย์ ๓๐ คน]

“ภททวัคคิยา สหายกา ปน ก็ กรีสุ ภาเนเต -อิตฺติ.

“เอเตปิ ภิกฺขเว ปุพฺพพุทฺธานํ สนฺติเก อรหตฺตํ ปตฺเถตฺวา ปุณฺณานิ กตฺวา อปรภาเค, อนุปฺปนฺเน พุทฺเธ, ตีสรุตฺตา หุตฺวา ตฺถุณฺทิลฺลาทํ สุตฺวา สญฺญิวสฺสสฺสหาณานิ ปถจ สีลาณิ รกฺขีสุ.

เอวํ อิเมปิ อตตนา ปตฺถิตปตฺถิตเมว ลภีสุ

นาหํ มุขํ โอลเกตฺวา ภิกฺขุณํ ทมฺมิ -อิตฺติ.

[บุรพกรรมของชฎิล ๓ พี่น้อง]

“อรุเวลกสฺสปาทย ปน ภาเนเต ก็ กรีสุ -อิตฺติ.

| “อรหตฺตเมว ปตฺเถตฺวา ปุณฺณานิ กรีสุ.

อิโต ทิ เทวานฺวตฺติกฺุเป ‘ติสฺโส มุสฺโส -อิตฺติ เทว พฺพธา อูปฺปชฺชียีสุ.

มุสฺสพฺพทฺธสฺส มหิณฺโท นาม ราชา ปิตา อโหสิ.

ตสมํ ปน สมฺโพธิํ ปตฺเต, รณฺเญ กนิฏฺฐปุตฺโต อคฺคสาวโก, ปุโรหิตปุตฺโต ทฺติยสาวโก อโหสิ.

ราชา สตฺถุ สนฺติกํ คนฺตวา “เชฏฺฐปุตฺโต เม พุทฺโธ, กนิฏฺฐปุตฺโต อคฺคสาวโก, ปุโรหิตปุตฺโต ทฺติยสาวโก -อิตฺติ เต โอลเกตฺวา

“มเมว พฺพโธ, มเมว ธมฺโม, มเมว สงฺฆ. นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพฺพทฺธสฺส -อิตฺติ ติกฺขตฺตํ อุทານํ อุทาเนตฺวา

สตฺถุ ปาทมฺเญ นิปฺชชิตฺวา “ภาเนเต อิทาณิ เม นฺวตฺวิสฺสสฺสหาณานิ ปริมาณฺสส อายุโน โภกฺกียํ นิสิตฺติวา นิทฺทายนกาโล วีย,

อณฺเญสํ เคหทฺวารํ คนฺตวา, ยาวาหํ ชีวามิ, ตาว เม จตฺตารโ ปจฺจเย อธิวาเสถ -อิตฺติ ปฏฺิณฺญํ คเหตฺวา

นิพฺพธํ พุทฺธปฺภูฏานํ กโรติ.

रणฺเญ ปน อปรเปปิ ตโย ปุตฺตา อเหสิ.

เตสุ เชฏฺฐสฺส ปถจ โยธสตานิ ปริวารโ มชฺฉิมสฺส ตีณิ กนิฏฺฐสฺส เทว.

เต มยมปิ ภาคิก โภเชสสาม -อติ ปิตร โอภาส ยาจิตวา ปุนปุณฺ ยาจนาตาปี อลภิตวา, ปจจนเต กุปิตะ,
ตสส วุสสมนตถาย เปสิตา ปจจนตํ วุสสมตวา ปิตุ สนตีกํ อากมฺิสฺ.

อถ เน ปิตา อาลิงคิตวา สีเส จุมพิตวา “วรํ โว ตาตา ทมฺมิ -อติ อาห.

เต สาธ เทว -อติ วรํ คหิตกํ กตวา ปุน กติปาหจเจเนน ปิตรา “คณฺหถ ตาตา วรํ -อติ วุตฺตา
“เทว อมฺหากํ อถญฺเณน เกณจิ อตุโถ นตฺถิ. อิติ ปญฺญา ย มย ภาคิก โภเชสสาม. อิมํ โน วรํ เทหิ -อติ อาหฺสฺ.

“น เทมิ ตาตา -อติ.

“นิจฺจกาลํ อเทนฺตา สตฺต สํวจฺจรานิ เทถ -อติ.

“น เทมิ ตาตา -อติ.

“เตนฺหิ ฉ ปญฺจ จตฺตาริ ตีณิ เทว เอกํ สํวจฺจรํ สตฺต มาเส ฉ มาเส ปญฺจ มาเส จตฺตาริ มาเส ตโย มาเส เทถ -อติ.

“น เทมิ ตาตา -อติ.

“โหตุ เทว, เอเกกสฺส โน เอเกกํ มาสํ กตวา ตโย มาเส เทถ -อติ.

“สาธ ตาตา, เตนฺหิ ตโย มาเส โภเชถ -อติ.

เตสํ ปน ตินฺณมฺปิ เอโกว โกฏฐาคาริโก. เอโกว อายุตฺตโก.

เต ทวาทสนฺหุตฺตปริสปริวารา.

เต ปกโกสาเปตวา “มย อิมํ เตมาสํ ทส สีลานิ คเหตุวา เทว กาสายานิ นิวาเสตวา สตถารา สหวาสํ วสิสฺสาม.

ตุมฺเห เอตตํ นาม ทานวฏฺฐํ คเหตุวา เทวสิกํ นวุตฺสทสฺสานํ ภิกฺขุณํ โยธสทสฺสจ โน สพฺพํ ขาพฺนียโกชนียํ สํวตฺเตยยาถ.

มย หิ อิติ ปญฺญา ย น กิลฺจิจิ วกฺขาม -อติ วทิสฺ.

เต ตโยปิ ปริวารกฺปริสทสฺสํ คเหตุวา ทส สีลานิ สมหาทย กาสายวตฺถานิ นิวาเสตวา วิหาเรยว วสิสฺ.

โกฏฐาคาริโก จ อายุตฺตโก จ เอกโต หุตฺวา ตินฺณํ ภาคิกานํ โกฏฐาคาริ วาเรณ วาเรณ วฏฺฐํ คเหตุวา ทานํ เทนฺติ.

กมฺมกรานํ ปน ปุตฺตา ยาคุภตฺตาทีนํ อตถาย โรทฺหนฺติ.

[กินอาหารที่เขาอุทิศภิกษุสงฆ์ ตายไปเป็นเปรต]

เต เตสํ, ภิกฺขุสงฺฆเ อนาคเตยว, ยาคุภตฺตาทีนํ เทนฺติ.

ภิกฺขุสงฺฆสฺส ภตฺตกิจฺจาวสาเน กิลฺจิจิ อติเรกํ น ภูตฺตปฺพหฺ.

เต อปรภาเค “ทารกานํ เทม -อติ อตฺตนาปิ คเหตุวา ขาทิสฺ. มนฺุญฺญปิ อาหารํ ทิสฺวา อธิวาเสตํ นาสกฺขิสฺ.

เต ปน จตฺราสีตฺสทสฺสา อเหสฺ.

เต สงฺฆสฺส ทินฺนํ วฏฺฐํ ขาทิตฺวา กายสฺส ฆาปา เปตฺตวิเสย นิพฺพตฺติสฺ.

เต ภาคิก ปน ปริสทสฺสเสน สทฺธี กาลํ กตวา เทวโลเก นิพฺพตฺติตฺวา เทวโลกา เทวโลกํ สํสรฺนฺตา เทวณฺวุตฺกปฺเป เขเปสฺ.

เอวํ เต ตโย ภาตโร อรหฺตํ ปตฺถเนนฺตา ตทา กลฺยาณกมฺมํ กริสฺ.

เต อุตตนา ปตติตเมว ลภิสฺสุ.

นาหิ มุขํ โอลเถตวา ทมมิ -อิตฺติ. |

ตทา ปน เตสํ อายุตโต พิมพิสาโร อโหสิ. โกฏฐาการโก วิสาโช อุปาสโก.

เตสํ กมมกรา ตทา เปตฺสุ นิพพตติตวา สุกตฺตํคฺคตฺตวเสน สํสรนตา อิมสฺมี กปเป จตตาริ พุทฺธนฺตรานิ เปตโลเกยว นิพพตฺตีสฺสุ.

[พวกเปรตถามเวลาได้อาหาร กะพระพุทธรเจ้า ๓ พระองค์]

เต อิมสฺมี กปเป สพฺพปฺรฺมํ อุปฺปนฺนํ จตตาทิสฺวสฺสสทฺสสาญฺกํ กกุสนฺธํ^๑ ภาควนฺตํ อุปสงกมิตฺวา

“อมหากํ อาหารํ ลภนกาลํ อัจฺจชฺช -อิตฺติ ปุจฺฉิสฺสุ.

“มม ตาว กाले น ลภิสฺสเถ. มม ปจฺฉโต, มหาปฺรฺวฺวียา โยชนมตฺตํ อภิรฺุฬฺหาย, โกณาคมนพฺุทฺโธ^๒ อุปฺปชฺชิสฺสตี. ตํ ปุจฺฉเยยถ -
อิตฺติ อาห.

เต ตตตํ กาลํ เขเปตฺวา, ตสฺมี อุปฺปนฺเน, ตํ ปุจฺฉิสฺสุ.

โสปิ “มม กाले น ลภิสฺสเถ. มม ปจฺฉโต, มหาปฺรฺวฺวียา โยชนมตฺตํ อภิรฺุฬฺหาย, กสฺสปพฺุทฺโธ อุปฺปชฺชิสฺสตี. ตํ ปุจฺฉเยยถ -อิตฺติ อาห.

เต ตตตํ กาลํ เขเปตฺวา, ตสฺมี อุปฺปนฺเน, ตํ ปุจฺฉิสฺสุ.

โสปิ “มม กาลे น ลภิสฺสเถ. มม ปจฺฉโต, มหาปฺรฺวฺวียา โยชนมตฺตํ อภิรฺุฬฺหาย, โคตมพฺุทฺโธ นาม อุปฺปชฺชิสฺสตี.

ตทา ตุมหากํ ญฺาตโก พิมพิสาโร นาม ราชา ภวิสฺสตี. โส สตฺถุ ทานํ ทตฺวา ตุมหากํ ปาเปสฺสตี. ตทา ลภิสฺสเถ -อิตฺติ อาห.

เตสํ เอกํ พุทฺธนฺตรํ เสวทิวสํ วีย อโหสิ.

[พวกเปรตพันทุกข์ เพราะผลทาน]

เต, ตถาคเต อุปฺปนฺเน, พิมพิสารรณฺญา ปฺรฺมทิวสํ ทาเน ทินฺเน, รตฺติภาเค เกรวสทฺทํ กตฺวา รณฺเญ อุตตานิ ทสฺสยีสฺสุ.

โส ปุนทิวเส เวหฺวนํ อาคนฺตฺวา ตถาคตฺสส ตํ ปวตฺตี อโรเจสิ.

สตฺถา “มหาราช อีโต เทวนวฺุติกปมตฺถเก ฆุสฺสพฺุทฺธกาเล เอเต ตว ญฺาตกา ภิกฺษุสงฺฆสฺส ทินฺนํ วฏฺฺฏํ^๓ ขาทิตฺวา

เปตโลเก นิพพตติตฺวา สํสรนตา กกุสนฺธาทโย พุทฺธเ อุปฺปนฺเน ปุจฺฉิตฺวา เตหิ อิทฺถจฺิตฺถจ วุตฺตา

เอตตํ กาลํ ตว ทานํ ปจฺจาสีสมานา, หียโย ตยา ทาเน ทินฺเน, ปตฺตี อลภมานา เอวมกํสุ -อิตฺติ.

“กึ ปน ภนฺเต, อิทานิปี ทินฺเน, ลภิสฺสนฺตี -อิตฺติ.

“อาม มหาราช -อิตฺติ.

ราชา พุทฺธปฺมุขํ ภิกฺษุสงฺฆํ นิมนฺเตตฺวา ปุนทิวเส มหาทานํ ทตฺวา “ภนฺเต อีโต เตสํ เปตานิ ทิพฺพนฺนปานิ สมฺปชฺชตุ -อิตฺติ

ปตฺตี อทาสี.

เตสํ ตเถว นิพพตฺติ.

๑ ชุ. พ. ๓๓/๕๒๘.

๒ ชุ. พ. ๓๓/๕๓๓-๕๓๗.

๓ ญ. ทานวฏฺฺฏ.

ปุณทิวเส นคคา หุตฺวา อุตตานิ ทสเสสุ.

ราชา “อชฺช ฆนเต นคคา หุตฺวา อุตตานิ ทสเสสุ -อิติ อาโรเจสิ.

“วตถานิ เต น ทินฺนานิ มหาราช -อิติ.

ปุณทิวเส พุทฺธปฺปมุขสฺส ภิกฺขุสงฺฆสฺส จีวรานิ ทตฺวา “อิโต เตสํ ทิพฺพวตถานิ โหนตุ -อิติ ปาเปสิ.

ตํขณณฺเฏว เตสํ ทิพฺพวตถานิ อุปฺปชฺชิสฺสุ.

เต เปตตตถาวํ วิชฺหิตฺวา ทิพฺพตตถาเวณ สณฺฐหีสฺสุ.

สตถา อนุโมทนํ โกรนโต “ติโรกฺขุทฺเทสุ ติฏฺฐนฺติ -อิติ ติโรกฺขุทฺธานุโมทนํ อกาสิ.

อนุโมทนาวสาเน จตฺราสีติยา ปาณสทฺสสานํ ธมฺมาภิสฺมโย อโหสิ.

อิติ สตถา เตภาทิกชฺฉิลานํ วตถุํ กเถตฺวา อิมมปิ ธมฺมเทสนํ อาหริ.

[บุรพกรรมของพระอัครสาวกทั้ง ๒]

“อคฺคสาวกา ปน ฆนเต ก็ กรีสฺสุ -อิติ.

| “อคฺคสาวกถาวาย ปตถนํ กรีสฺสุ.

อิโต กปฺปสตฺสทฺสสาธิกสฺส ทิ กปฺปานํ อสงฺเขยฺยสฺส มตฺถเก สาริปฺตโต พฺราหมณฺมहाสาลกฺุเล นิพฺพตฺติ
นาเมณ สรทฺมาณโว นาม อโหสิ.

โมคคฺลลาโน คหปติมหาสาลกฺุเล นิพฺพตฺติ นามเนณ สิริวฑฺฒกฺุณฺมพีโก นาม อโหสิ.

เต อุโภปิ สหปฺสุกัฬกา สหายกา อเหสุ.

สรทฺมาณโว ปิตุจฺเจเนน กุลสนตฺกํ มหาธนํ ปฏฺิปปชฺชิตฺวา เอกทิวสํ รโหคโต จินฺเตสิ

“อหํ อธิโลกตตถาวเมว ชานามิ, โน ปโรโลกตตถาวํ. ชาตสตฺตานณฺจ มรณํ นาม ฐวํ.

มยา เอกํ ปพฺพชฺชํ ปพฺพชฺชิตฺวา โมกฺขธมฺมคเวสนํ กาตํ วฏฺฐตฺติ -อิติ.

โส สหายกํ อุปสงฺกมิตฺวา อาห “สมมฺ สิริวฑฺฒ อหํ ปพฺพชฺชิตฺวา โมกฺขธมฺม คเวสิสฺสามิ.

ตวํ มยา สทฺธิํ ปพฺพชฺชิตฺุํ สกฺขิสฺสสิ น สกฺขิสฺสสิ -อิติ.

“น สกฺขิสฺสามิ สมม. ตวํเยว ปพฺพชฺชาหิ -อิติ.

โส จินฺเตสิ “ปโรโลกํ คจฺฉนฺโต สหายํ วา ญาติमितฺเต วา คเหตุวา คโต นาม นตฺถิ. อุตตนา กตํ อุตตโนว โหติ -อิติ.

ตโต รตนโกฏฺฐาคารํ วิวราเปตฺวา กปนทฺธิกฺวณิพฺพทฺถายากานํ มหาทานํ ทตฺวา ปพฺพตปาหํ ปวิสิตฺวา อธิปพฺพชฺชํ ปพฺพชฺ.

ตสฺส “เอโก เทว ตโย -อิติ เอวํ อนุปพฺพชฺชํ ปพฺพชฺชิตฺวา จตฺสตตฺติสทฺสสมตฺตา ชฺฉิลลา อเหสุ.

โส ปณฺจ อภิญญา อฏฺฐจฺ จ สฺมาปตฺติโย นิพฺพตฺเตตฺวา เตสํ ชฺฉิลานํ กสิณปฺริกมฺมํ อาจิกฺขิ.

เตปิ สพฺเพ ปณฺจ อภิญญา อฏฺฐจฺ จ สฺมาปตฺติโย นิพฺพตฺเตสุ.

เตน สมเยน อนนฺมทสฺสี นาม พฺุโธ โลก อุตฺปาหิ.

นคร จันทวดี นาม อโหสิ. ปิตา ยสวโนโต นาม ชตติโย. มาตา ยโสธรา นาม เทวี. โพธิ อชชุนรูกโข.

นิสโก จ อโนโม จ เทว อคคสาวกา. วรุโณ นาม อุปฏฐาโก. สุนทรา จ สุมนา จ เทว อคคสาวิกา. อายุ วสสสทสสส์ อโหสิ.

สรีร์ อภูธูปถนุสาหตุพเพธ. สรีร์ปภา ทวาทสโยชนั ผริ. ภิกขุสทสสส ปริวาโร อโหสิ.

โส เอกทิวส์ ปจจุสกาเล มหากรณาสมาปตติโต วุฏฐาย โลกั โวลเณโต สรทตาสสิ ทิสวา

“อชช มยหิ สรทตาสสส สนตักิ คตปจเจยน ธम्मเทสนา จ มหตี ภวิสสตี.

โส จ อคคสาวกภูฏานัน ปตเถสสตี. ตสส สหายโก สิริวฑฒกภูมพิโก ทุตยสาวกภูฏานัน ปตเถสสตี.

เทสนาปริโยธานเณ จสส ปริวารา จตสตตติสทสสขมิลา อรหตตัม ปาปุณิสสนตี. มया ตตถ คณตุ วุฏฐตี -อติ

อตตโน ปตตจิรวมาทาย อญญั กณจิ อนามนเตตวา สี่โห วิย เอกจโร ทุตวา,

สรทตาสสส อนเตวาสิเกสุ ผลาผลตถาย คเตสุ, “พุทธรภาวึ เม ชานาตุ -อติ,

ปสสนตสเสว สรทตาสสส, อากาสโต โอตริตวา ปฐุวิย ปติภูฏาสี.

สรทตาสโส พุทธานุภาวญเจว สรีร์นิปผตติยจ ทิสวา ลกขณมนเต สมมสิตวา

“อิมเหติ ลกขณเหติ สมนนาโคโต นาม อคารมชเณ วสนโต ราชา โหตี จกกวตตี, ปพพชนโต โลกเ วิวภูจจโท สพพญญพุทโธ โหตี.

อัย ปุริโส นิสส์สยั พุทโธ -อติ ชานิตวา ปจจุคคมนั กตวา ปญจปติภูฏิตน วนทิตวา อาสนั ปญญาเปตวา อทาสี.

นีสีทิ ภควา ปญญุตตาสเน.

สรทตาสโสปิ อตตโน อนุจจวิกิ อาสนั คเหตุวา เอกมณตัม นีสีทิ.

ตสมึ สมเย จตสตตติสทสสา ขมิลา ปณิตปณิตานิ โอชวณตานิ ผลาผลานิ คเหตุวา อัจริยสส สนตักิ สมปตตวา

พุทธานญเจว อัจริยสส จ นิสินนาสนั โอลเเกตวา อาหัสสุ

“อัจริย มัย ‘อิมสมึ โลกเ ตุมเหติ มหนตตโร นตถีตี วิจราม. อัย ปน ปุริโส ตุมเหติ มหนตตโร มญญเ -อติ.

“ตาทา ก็ วเทถ. สาสเพน สทธี อภูธูสภูฏีโยชนสทสสพเพธ สินนุ สมิ กาคู อิจจถ.

สพพญญพุทเธน สทธี มม อุปมึ มา กริตถ ปุตตกา -อติ.

อถ เต ตาปสา “สจายั ปุริโส อิตตรสตโต อภวิสส, น อมหากั อัจริโย เอวรูปุ อุปมึ อาทริสสตี. ยาว มหา วตายั ปุริโส -อติ

สพเพว ปาเทสุ ปตติวา สิริสา วนทิสสุ.

อถ เณ อัจริโย อาท “ตาทา อมหากั พุทธานัน อนุจจวิกิ เทยยธมม นตถิ. สตถา จ ภิกขาจาวเวลายั อีธาคโต.

มัย ยถาสตติ ยถาพลั เทยยธมม ทสสาม. ตุมเห, ยั ยั ปณิตัม ผลาผลัม, ตัม ตัม อาทรถ -อติ อาทราเปตวา หตเถ ไรวิตวา

สยั ตถาคตสส ปตเต ปติภูฏาเปสิ.

สตถารา ผลาผลเ ปฏิกคหิตมตเต, เทวตา ทิโพโพชั ปกขิปิสสุ.

โส ตาปโส อุทกปิ สยเมว ปริสสาเวตวา อทาสี.

ตโต, ภตตักิจจัม กตวา นิสินเน สตถริ, สพเพ อนเตวาสิเก ปกโกสิตวา สตถุ สนตีกเ สาราณียกถั กเณโต นีสีทิ.

สตถา “เทว อคคสาวกา ภิกขุสงฆเณ สทธี อาคจณนตุ -อติ จินเตสิ.

เต สตถุ จิตตัม ญตวา สตสทสสซีณาสวปริวารา อากนตวา สตถารั วนทิตวา เอกมณตัม อภูฏิสสุ.

ตโต สรทตบไส อนเตวาลีเก อามนเตสิ “ตาดตา พุทธานํ นินินนาสนมปิ นิจํ. สมณสทสทสสสาปิ อาสน นตถิ.
ตุมเหติ อชช อุฬารํ พุททสการํ กาตุ วฏฏติ. ปพพตปาโท วัฒนคณธสมปนนานิ ปุปผานิ อหารถ -อติ.

กณกาโล ปปลโย วีย โหติ. อิทธิมโต ปน อิทธิวิสโย อจินเตโย -อติ.

มฺหุตตมตเตเนว เต ตาปสา วัฒนคณธสมปนนานิ ปุปผานิ อหาริตวา พุทธานํ โยชนปฺปมาณํ ปุปผาสนํ ปณญาเปสฺ.

อุภินนํ อคคสาวกานํ ติคาวุตํ. เสสานํ ภิกขุณํ อชฺชโยชนิกาภิเกทํ. สงฺฆนวกสส อฺสภมตตํ อโหสิ.

“กถํ เอกสมิ อสสมปเท ตาวมหนตานิ อาสนานิ ปณญุตตานิ -อติ น จินเตตพพิ.

อิทธิวิสโย เทส.

เอวํ ปณญุตเตสฺ อาสนेषฺ, สรทตบไส ตถาคตสส ปุโรโต อลชลิ ปคคยห จูโต

“ภนเต มยหํ ทิฆรตตํ ทิตาย สุขาย อิมิ ปุปผาสนํ อภิรท -อติ อาห.

เตน วุตตํ

“นानาปุปผยจ คนธยจ	สนนินปาเตตวาน เอกโต
ปุปผาสนํ ปณญาเปตวา	อิทํ วจนมพรวี
อิทํ เม <u>อาสน</u> วีร	ปณญุตตํ ตวานุจฉวี.
มม จิตตํ ปสาเทนโต	นีสิต พุปผมาสเน.
สตรตรตตินทิว <u>พุทโธ</u>	นีสิต พุปผมาสเน
มม จิตตํ ปสาเทตวา	หาสยิตวา สเทวเก -อติ.

เอวํ นินินเน สตรริ, เทว อคคสาวกา เสสภิกขุ จ อตตโน อตตโน ปตตาสเน นีสิตฺ.

สรทตบไส มหนตํ ปุปผจจตตํ คเหตุวา ตถาคตสส มตถเก ชาเรนโต อฏฐาสี.

สตา “ชฎิลานํ อยํ สกาโร มหปฺพลโ โลตุ -อติ นิโรธสมาปตตี समाปชชि.

สตรุ समाปตตี समाปนนานาวํ ญตวา เทว อคคสาวกา เสสภิกขุปิ समाปตตี समाปชชิสฺ.

ตถาคเต สตรทาํ นิโรธสมาปตตี समाปชชิตวา นินินเน, อนเตวาลีกา, ภิกขาจารกาเล สมปตเต, วนมุลผลาลมลํ ปริภุชชิตวา
เสสกาลํ พุทธานํ อลชลิ ปคคยห ติฏฐนฺติ.

สรทตบไส ปน ภิกขาจารมปิ อคนตวา ปุปผจจตตํ ธารยมาโน ว สตรทาํ ปิติสฺเชน วิตินาเมสิ.

สตา นิโรธโต วฏฐาย ทกขิมปสเส นินินนํ อคคสาวกํ นิสภตเถรํ อามนเตสิ

“นีสภ สกการการกานํ ตापसानํ ปุปผาสนานุโมทนํ กโรหิ -อติ.

เถโร จกกวตติรณโย สนตिका ปฏิลทฺธมหาลาโก มหายโยโร วีย ตฺฐฐมานโส สาวกปารมีญาเณ ฐตฺวา ปุปผาสนานุโมทนํ อารภิ.

ตสส เทสนาวसाने ทุตยสาวกํ อามนเตสิ “ตฺวปิ ภิกขุ ฆम्मํ เทเสหิ -อติ.

อนมตเถโร เตปิฏกํ พุทฺธวจนํ สมมสิตฺวา ฆम्मํ กเถสิ.

ทวินนํ อคคสาวกานํ เทสนาย เอกสสาปิ อภิสมโย นาโหสิ.

อถ สตถา อปริมาณ พุทฺธวิสเย ฐตฺวา ฌมฺมเทสนํ อารภิ.

เทสนาปริโยसानะ ฐเปตฺวา สรททาปสํ สพเพปิ จตุสตัดตติสทสขุภิกฺขา อรหตฺตํ ปาปุณฺสีสุ.

สตถา “เอถ ภิกฺขโว -อิติ ทถํ ปสาเรสิ.

เตสํ ตาวเทว เกสมสฺสูนิ อนฺตรธาเยสุ.

อภฺรฺฐ ปริกฺขารา กาเย ปฏิมุกกา ว อหฺเส.

“สรททาปโส กสมมา อรหตฺตํ น ปตฺโต -อิติ.

วิกฺขิตตจิตตตฺตา.

ตสฺส กิร พุทฺธานํ ทฺติยาสนะ นิสีทิตฺวา สาวกปารมีญาณะ ฐตฺวา ฌมฺมํ เทสยฺโต อคฺคสาวกสฺส ฌมฺมเทสนํ โสตุ อารทฺธกาลโต ปฏฺฐาย

“อโห วตหํปิ อนาคตะ อุตฺตมกฺกสฺส พุทฺธสฺส สาสเน อิมินา สาวเกน ปฏฺฐิตฺวํ ฐํ ลเภยฺย -อิติ จิตฺตํ อุตฺตปาเทสิ.

โส เตนะ ปริวิตกฺเกน มคฺคผลปปฏิเวธํ กาคุํ นาสกฺขิ.

ตถาคตฺตํ ปน วนฺทิตฺวา สมมุเข ฐตฺวา อาห “ภนฺเต ตุมหากํ อนนฺตราสเน นิสินฺโน ภิกฺขุ ตุมหากํ สาสเน โก นาม โหติ -อิติ.

“มยา ปวตฺติตฺตํ ฌมฺมจกฺกํ อนุปวตฺเตนโต สาวกปารมีญาณสฺส โภกฺกิปตฺโต โสฬส ปณฺญา ปฏฺฐิตฺวา ฐิตฺวํ,

มยฺหํ สาสเน อคฺคสาวโก นาม เอโส -อิติ.

“ภนฺเต ยวายํ มยา สตฺตาทํ ปุพฺผจจตฺตํ ฐาเรนฺเตน สกกฺกาโร กโต, อหํ อิมสฺส ฝเลน อณฺเฏ สกฺกตฺตํ วา พุทฺธมตฺตํ วา น ปตฺถेमมิ,

อนาคตะ ปน อยํ นิสกตฺเถโร วิย เอกสฺส พุทฺธสฺส อคฺคสาวโก ภเวยฺย -อิติ ปตฺถณํ อกาสิ.

สตถา “สมิขณิสฺสตี นุ โข อิมสฺส ฐิสฺส ปตฺถนา -อิติ อนาคตํสญาณํ เปเสตฺวา โอลเณนโต

กปฺปสฺตสทสสาธิกํ เอกํ อสงฺเขยฺยํ อติกฺกมิตฺวา สมิขณนภาวํ อทฺทส.

ทิสฺวา สรททาปสํ อาห “น เตะ อยํ ปตฺถนา โมฆมา ภวิสฺสตี. อนาคตะ ปน กปฺปสฺตสทสสาธิกํ เอกํ อสงฺเขยฺยํ อติกฺกมิตฺวา

โคตโม นาม พุทฺโธ โลเก อุตฺตมกฺกสฺสตี. ตสฺส มาตา มหามาयाเทวี นาม ภวิสฺสตี. ปิตา สุทฺโธเทโน นาม มหาราชา.

ปุตฺโต ราหุโล นาม. อภฺรฺฐาโก อานนฺโท นาม. ทฺติยสาวโก โมคฺคลลาโน นาม.

ตฺวํ ปนสฺส อคฺคสาวโก ฌมฺมเสนาปติ สารีปุตฺโต นาม ภวิสฺสตี -อิติ.

เอวํ ตาปสํ พฺยากริตฺวา ฌมฺมกถํ กเถตฺวา ภิกฺขุสงฺฆปริวฺโต อากาสํ ปกฺขนฺทิ.

สรททาปโสปิ อนฺเตวาสิกถฺเถรานํ สนฺตีกํ คนฺตฺวา สหายกสฺส สิริวทฺธกฺกมฺพิกสฺส สาสนํ เปเสสิ

“ภนฺเต มม สหายกสฺส วเทถ ‘สหายเกน เตะ สรททาปเสน อนฺมทสฺสิสฺส พุทฺธสฺส ปาทุมฺเถ

อนาคตะ อุตฺตมกฺกสฺส โคตมพุทฺธสฺส สาสเน อคฺคสาวกภูฏานํ ปตฺถิตฺตํ. ตฺวํ ทฺติยสาวกภูฏานํ ปตฺถเอหิ -อิติ.

เอวณฺจ ปน วตฺวา เถเรหิ ปุเรตรเมว เอกปสฺเสน คนฺตฺวา สิริวทฺธสฺส นิเวสนทฺวาเร อภฺรฺฐาสิ.

สิริวทฺธโม “จิสฺสํ วต เม อโยโย อาคโต -อิติ อาสเน นิสีทาเปตฺวา อตฺตนา นิจฺตเร อาสเน นิสินฺโน

“อนฺเตวาสิกปริสา ปน โว ภนฺเต น ปณฺญาณนฺติ -อิติ ปุจฺฉิ.

“อาม สมฺม, อมฺหากํ อสฺสมํ อนฺมทสฺส พุทฺโธ อาคโต. มยํ ตสฺส อตฺตโน พเลน สกฺกาเรํ กริมฺหา.

สตถา สพฺเพสํ ฌมฺมํ เทเสสิ. เทสนาปริโยसानะ ฐเปตฺวา มํ เสสา อรหตฺตํ ปตฺตา ปพฺพชฺสีสุ.

อห สตุถุ อคคสาวกั นิสภตเถรึ ทิสวา อนาคเต อุปฺปชฺชนกสฺส โคตมพุทฺธสฺส นาม สาสเน อคคสาวกภูฏานั ปตฺเถสิ.

ตฺวปี ตสฺส สาสเน พุทฺธยสสาวกภูฏานั ปตฺเถหิ -อิตฺติ.

“มยหึ พุทฺเธหิ สหึ ปริจโย นตฺถิ ภาเนเต -อิตฺติ.

“พุทฺเธหิ สหึ กถนั มยหึ ภาโร โหตฺ. ตฺว มหนตฺ อภิสกการึ สชฺเชหิ -อิตฺติ.

สิริวฑฺโฒ ตสฺส วจันํ สุตฺวา อตฺตโน นีเวสนทฺวาเร ราชมาเนเน อภูฏกรึสมตฺตํ ฐานั สมตลํ กาเรตฺวา วาลิกํ โอภิริตฺวา
ลาชปถจมานิ ปุปฺพานิ วิภิกิริตฺวา นิลุปลจจหนํ มณฺชปํ การาเปตฺวา พุทฺธาสนํ ปญญาเปตฺวา
เสสภิกขุณฺปิ อาสนานิ ปฏฺยทาเทตฺวา มหนตฺ สกการสมมานํ สชฺเชตฺวา พุทฺธานํ นิมนตฺนตฺถาย สรททาปสฺสสฺส สลฺลญฺ อทาสิ.

ตาปโส พุทฺธปฺมุขํ ภิกฺขุสงฺฆํ คเหตฺวา ตสฺส นีเวสนํ อคฺมาสิ.

สิริวฑฺโฒปิ ปจฺจุคฺคมนํ กตฺวา ตถาคตสฺส หตฺถโต ปตฺตํ คเหตฺวา มณฺชปํ ปเวเสตฺวา

ปญฺญตฺตาสเน นิสินฺนสฺส พุทฺธปฺมุขสฺส ภิกฺขุสงฺฆสฺส ทกฺขิโณทกํ ทตฺวา ปณฺีตโภชเนเน ปรีวสิตฺวา

ภตฺตภิกฺขุปรียสาเน พุทฺธปฺมุขํ ภิกฺขุสงฺฆํ มหารเหหิ วตฺเถหิ อจฺฉาเทตฺวา

“ภเนเต นายํ อารมโ อุปฺมตตภฏฺฐานตฺถาย. อิมินาว นียาเมเน สดฺดาหํ อญฺกมฺปํ กโรถ -อิตฺติ อาห.

สตา อธิวาทเสสิ.

โส เตเนว นียาเมเน สดฺดาหํ มหาทานํ ปวตฺเตตฺวา ภควนตํ วนฺทิตฺวา อญฺชลิ ปคฺคยห ฐึโต อาห

“ภเนเต มม สหาโย สรททาปโส ‘ยสฺส สตุถุ อคคสาวโก ภเวยฺยนฺติ ปตฺเถสิ, อห ตสฺเสว พุทฺธยสสาวโก ภเวยฺย -อิตฺติ.

สตา อนาคตํ โอโลเกตฺวา ตสฺส ปตฺถนาย สมฺชฺฉนภาวํ ทิสฺวา พฺยาภาสิ

“ตฺวปี อีโต กปฺปสตฺตสทฺสสาธิกํ อสงฺเขยฺยํ อตฺถิกมิตฺวา โคตมพุทฺธสฺส พุทฺธยสสาวโก ภวิสฺสสิ -อิตฺติ.

พุทฺธานํ พฺยาकरणํ สุตฺวา สิริวฑฺโฒ หนฺนุรูปหนฺนุโฐ อโหสิ.

สตาปิ ภตฺตทานุโมหนํ กตฺวา สปริวารโ วิหารเมว คโต.

อัย ภิกฺขเว มม ปุตฺเตหิ ตทา ปตฺถิตปตฺถนา.

เต ยถาปตฺถิตเมว ลภิสฺ. นาห มุขํ โอโลเกตฺวา เทมิ -อิตฺติ. |

[สองอัครสาวก ทูลเรื่องปัจจุบันแต่พระศาสดา]

เอวํ วุตฺเต, เทว อคคสาวกา ภควนตํ วนฺทิตฺวา “ภเนเต มัย อคาริยภูตา สมานา คิริคคสมฺชฺชํ ทสฺสนาย คตา -อิตฺติ

ยาว อสฺสชิตฺเถรสฺส สนฺติกา โสตาปตฺติผลปฏฺิเวธา สพฺพํ ปจฺจุปฺปนฺนวตฺถุํ กเถตฺวา

“เต มัย ภเนเต สลฺลชฺชสฺส อจฺจริยสฺส สนฺติกํ คนฺตฺวา ตํ ตุมหากํ ปาพมฺลํ อานตฺถกามา ตสฺส ลหฺธิยา นิสฺสารภาวํ กเถตฺวา
อิชาคมเน อานิสฺสํ กถยิมฺหา, -

โส ‘อิทานิ มยหึ อนฺเตวาสิวาโส นาม จาภฺยิยา อุทกจลนภาวปฺตฺติสทฺิโส. น สกฺขิสฺสามิ อนฺเตวาสิวาโส วสิตฺถุนฺติ วตฺวา,

‘อจฺจริย อิทานิ มหาชโน คนฺธมาลาทิตฺถโถ คนฺตฺวา สดฺถารึเยว ปุเชสฺสติ. ตฺมเห กถํ ภวิสฺสธาติ วุตฺเต,

‘กึ ปน อิมสฺมิ โลเก ปญฺชิตา พหู อุทาทู ทฺนธาติ. ‘ทฺนธาติ กถิต,

‘เตนหิ ปณฺฑิตา ปณฺฑิตา สมณสฺส โคตมสฺส สนฺติกํ คมิสฺสนฺติ. ทฺนฺธา ทฺนฺธา มม สนฺติกํ อากมิสฺสนฺติ. คจฺฉน ตฺมฺเหติ วตฺวา
อาคนฺตุํ น อิจฺฉิ ภาเนเต -อิตฺติ.

[ผู้เห็นผิดกับผู้เห็นถูก ได้รับผลต่างกัน]

ตํ สุตฺวา สฺตถา “ภิกฺขเว สมุชโย อตฺตโน มิจฺฉาทิฏฺฐิตาย อสาร์ ‘สาโรติ สารณฺจ ‘อฺสาโรติ คณฺหิ
ตฺมฺเห ปน อตฺตโน ปณฺฑิตตฺตาย สาร์ สารโตะ อสารณฺจ อสารโตะ ญตฺวา อสาร์ ปหาย สารเมว คณฺหิตถ -อิตฺติ วตฺวา
อึมา คาคา อภาสิ

“อฺสาเร สารมตีโน	สาเร จาสารทสฺสีโน
<u>เต</u> สาร์ นาธิคจฺฉนฺติ	มิจฺฉาสงฺกปฺโปจฺจรา
สารณฺจ สารโตะ ญตฺวา	อสารณฺจ อสารโตะ
<u>เต</u> สาร์ อธิคจฺฉนฺติ	สมฺมาสงฺกปฺโปจฺจรา -อิตฺติ.

[แก้หรือ]

ตตถ อฺสาเร สารมตีโน -อิตฺติ:

จตฺตารโ ปจฺจยา. ทสฺวตฺถกา มิจฺฉาทิฏฺฐิ. ตสฺสา อฺปนิสฺสยญฺตฺวา จฺมฺมเทสนา -อิตฺติ อฺย อฺสาโร นาม. ตสฺมี สารทิฏฺฐิโน -อิตฺติ อตฺถโถ.

สาเร จาสารทสฺสีโน -อิตฺติ:

ทสฺวตฺถกา สมฺมาทิฏฺฐิ. ตสฺสา อฺปนิสฺสยญฺตฺวา จฺมฺมเทสนา -อิตฺติ อฺย สาโร นาม. ตสฺมี “นํ สาโร -อิตฺติ อสารทสฺสีโน.

เต สาร์ -อิตฺติ: เต ตํ มิจฺฉาทิฏฺฐิคฺคหณํ คเหตุวา ฐิตา กามวิตฺถกาทีนํ วเสน มิจฺฉาสงฺกปฺโปจฺจรา หุตฺวา
สีลสาร์ สมฺมาธิสาร์ ปญฺญาสาร์ วิมุตฺติสาร์ วิมุตฺติญฺญาณทสฺสนสาร์ ปรมตฺถสาร์ นิพฺพานณฺจ นาธิคจฺฉนฺติ.

สารณฺจ -อิตฺติ: ตเมว สีลสาราทิสาร์ “สาโร นาม อฺย -อิตฺติ วุตฺตปฺปการณฺจ อสาร์ “อฺสาโร อฺย -อิตฺติ ญตฺวา.

เต สาร์ -อิตฺติ: เต ปณฺฑิตา เอวํ สมฺมาทสฺสนํ คเหตุวา ฐิตา เนกขมฺมสงฺกปฺปาทีนํ วเสน สมฺมาสงฺกปฺโปจฺจรา หุตฺวา
ตํ วุตฺตปฺปการํ สาร์ อธิคจฺฉนฺติ -อิตฺติ.

คาคาปริโยसानเ พฺหุ โสตาปตฺติผลาทีนํ ปาปฺณิสฺสุ.

สนฺนิปตฺตานํ สาทถิกา เทสนา อโหสิ -อิตฺติ.

สมุชยวตฺถ.

๙. เรื่องพระนันทเถระ

๙. นันทเถระวตถุ.

“ยถา อคาริ ทุจฉนนิ -อิตติ อิมิ ธรรมเทศนํ สตถา เซตวเน วิหรนโต อายุสมนตํ นนทํ อารพภ กเถสิ.

[พระศาสดาเสด็จกรุงกบิลพัสดุ์]

สตถา ทิ ปวตติตปวธมมจโก ราชคหิ คณตวา เวหฺวเน วิหรนโต

“ปุตตํ เม อาเนตวา ทสเสถ -อิตติ สุทฺโธทนมหาราเชน เปสิตานํ สหสฺสสหสฺสปริวารานํ ทสนนํ พุทานํ

สพพจจโต คณตวา อรหตตํ ปตเตน กาพฺุทายิตเถเรน อาคมนกาลํ ญตวา

สมฺมุติตตาย คากาย มคควณณํ วนณตวา วิสตีสหสฺสขีณาสวปริวโต กปิลวตถุปุริ นีโต

ญตวีสมาคเม โปกฺขรวรสฺสํ อตถุปตตี กตวา มหาเวสสนฺตรชาตํ กเถตวา

ปนทิวเส ปิณฺฑาย ปวิภูวํ “อุตติภูวํ นปมฺชเชยฺย -อิตติ คากาย ปิตริ โสตาปตติผล เปตฺติฐาเปตวา

“ธมฺมญฺจเร สุจฺริตํ -อิตติ คากาย มหาปชาปตี โคตมิ โสตาปตติผล ราชานญฺจ สกพาคามิผล เปตฺติฐาเปสิ.

ภตตกิจจปริโยसाने ปน ราชูลมาตุคณกํ นิสาย จนนทิกินริชาตํ กเถตวา

ตโต ตตฺยทิวเส, นนทกุมารสฺส อภิเสกเคหปเวสนวิวาหมงฺคเลสุ วัตตมานิสฺสุ,

ปิณฺฑาย ปวิสิตวา นนทกุมารสฺส หตเถ ปตตํ ทตวา มงฺคลํ วัตตวา อญฺญายาสนา ปกฺกมนโต

นนทกุมารสฺส หตเถ ปตตํ น คณฺหิ.

โสปี ตถาคตคารเวณ “ปตตํ โว ฆนเต คณฺหถ -อิตติ วัตตํ นาสกฺขิ.

เอวํ ปน จินฺเตสิ “โสปาณสีเส ปตตํ คณฺหิสฺสตี -อิตติ.

สตถา ตสมิปี ฐาเน น คณฺหิ.

อิตโร “โสปาณปาทมูลเ คณฺหิสฺสตี -อิตติ จินฺเตสิ.

สตถา ตตถาปี น คณฺหิ.

[นันทพุทธอนุชา ออกบวช]

อิตโร “ราชงฺคเณ คณฺหิสฺสตี -อิตติ จินฺเตสิ.

สตถา ตตถาปี น คณฺหิ.

กุมารโ นีวตติตฺตกาโม อรุจฺยา คจฉนโต ตถาคตคารเวณ “ปตตํ คณฺหถ -อิตติ วัตตํ น สกโกติ,

“อิธ คณฺหิสฺสตี. เอตถ คณฺหิสฺสตี -อิตติ จินฺเตนโต คจฉตี.

ตสมิ ฆเณ อญฺญา อิตถิโย ตํ ทิสวา ชนปทกลยาณียา อาจิกฺขิสฺสุ

“อเย ภควา นนทกุมาริ คเหตุวา คโต. ตุมเหหิ ตํ วินา กริสฺสตี” -อิตติ.

สาปี ตํ สุตวา อุกทพินฺทุหิ ปคฺขรณเตเหว อพฺพลฺลิตฺติเตหิ เกเสหิ เวเคน คณตวา “ตวํ ไซ อเยยฺยปุตฺต อาคจฺเจยฺยาสี -อิตติ อาห.

ตั้ง ตสสา วจนัน ตสส ททเย ติริยํ ปติตฺวา วิย จฺฐิตํ.

สตถาปิสส หตฺถโต ปตตํ อคฺคณฺหิตฺวา ว ตํ วิหารํ เนตฺวา “ปพฺพชิสฺสสี นนฺท -อิตฺติ อาห.

โส พุทฺธคารเวณ “น ปพฺพชิสฺสามิ -อิตฺติ อวตฺวา “อาม ภนฺเต ปพฺพชิสฺสามิ -อิตฺติ อาห.

สตถา “เตนทึ ภิกฺขเว นนฺทํ ปพฺพชเณ -อิตฺติ อาห.

[ราหุลกุมารทูลขอสมบัตินะพระศาสดา]

สตถา กปิลวตฺตปุริํ คนฺตฺวา ตตฺยทิวเส นนฺทํ ปพฺพชเณ.

สตตฺตเม ทิวเส ราหุลมาตา กุมารํ อลงฺกริตฺวา ภควโต สนฺติกํ เปเสสิ

“ปสฺส ตาตฺ เอตํ วิสตีสฺสทสฺสสมณฺปิรุตฺตํ สุวณฺณวณฺณํ พุทฺทมรฺอุปวณฺณํ สมณํ. อฺยฺนเต ปิตา.

เอตสฺส ตว ปิตุโน ชาตกาเล มหฺนตา นิจฺกุมภีโย อหฺลํ. ตสฺส นิกฺขมฺนกาลโต ปฏฺฐาย น ปสฺสามิ.

คจฺฉ. นํ ทายชฺชํ ยาจาหิ ‘อหํ ตาต กุมารโ. อภิเสกํ ปตฺวา จกฺกวัตตี ภวิสฺสามิ. ธเนน เม อตฺถโ. ธนํ เม เทหิ.

สามิโก ทึ ปุตฺโต ปิตุ สนฺตกสฺส -อิตฺติ.

กุมารโ ภควโต สนฺติกํ คนฺตฺวา วนฺทิตฺวา ปิตุสิเนหํ ปฏฺฐิตฺวา ภูทฺตฺตฺตฺตํ “สุชา เต สมณ ฉายา -อิตฺติ วตฺวา

อณฺณปิ พหุํ อตฺตโน อนฺนรูปํ วทฺนโต อฏฺฐาสิ.

ภควา กตภตฺตทิกฺโข อนฺนโมทฺนํ กตฺวา อฏฺฐายาสนา ปกฺกามิ.

กุมารโปิ “ทายชฺชํ เม สมณ เทหิ, ทายชฺชํ เม สมณ เทหิ -อิตฺติ ภควนฺตํ อนฺนพฺนธิ.

ภควาปิ กุมารํ น นินฺวตฺตาเปสิ.

ปริชฺโนปิ ภควตา สทฺธี คจฺฉนฺตํ นินฺวตฺเตตฺตํ นาสกฺขิ.

อิตฺติ โส ภควตา สทฺธี อารามเมว อคฺมาสิ.

ตโต ภควา จินฺเตสิ “ยํ อฺยํ ปิตุ สนฺตกํ ธนํ อิจฺฉตี, ตํ ฏฺฐานฺนคฺตํ สวิชฺชาตี.

हनฺทสฺส โปธิมฺลเ มยา ปฏฺฐิตฺวํ สตฺตวิธํ อริยธฺนํ เทมิ. โลกุตฺตรทายชฺชสฺส นํ สามิกํ กโรมิ -อิตฺติ.

[ราหุลกุมารบรรพชา]

อถฺโข ภควา อายสมฺนตํ สารีปุตฺตํ อามนฺเตสิ “เตนทึ ตฺวํ สารีปุตฺต ราหุลกุมารํ ปพฺพชเณ -อิตฺติ.

เถโร ตํ ปพฺพชเณ.

ปพฺพชเณ ปน กุมารเ, รมฺโณ ตํ สุตฺวา อธิมตฺตํ ทฺทฺขํ อฺปฺปชฺชิ.

ตํ อธิวาเสตฺตํ อสฺกโกณฺโต ภควโต สนฺติกํ คนฺตฺวา ปฏฺฐินิเวเทตฺวา

“สารุ ภนฺเต อฺยฺยา มาตาปิตุหิ อนนฺนญฺญาตํ ปุตฺตํ น ปพฺพชเณ -อิตฺติ วรํ ยาจิ.

ภควา ตสฺส ตํ วรํ ทตฺวา ปุเนกทิวสํ ราชนินฺเวสเนน กตฺปาตฺราโส

เอกมฺนตํ นิสินฺเนน รมฺญฺวา “ภนฺเต ตฺมฺหากํ ทฺทฺกรการิกกาเล เอกา เทวตา มํ อฺปฺสงฺกมิตฺวา ‘ปุตฺโต เต กาลกโตติ อาห

อหํ ตสฺสา วจนํ อสทฺทหนฺโต ‘น มยหํ ปุตฺโต โโพธิ อฺปฺปตฺวา กาลํ กโรตีตี ตํ ปฏฺฐิกฺขิปี -อิตฺติ วุตฺเต,

อิทานิ มหาราช ก็ สททหิสสธ, ปุพเพปิ อภฺฐิกานิ ตฺยหํ ทสเสตฺวา ‘ปุตโต เต มโตติ วุตเต, น สททหิตถ -อิติ
อิมิสฺสา อตฺถุปฺตติยา มหารมฺมปาลชาตกํ กเถสิ.

กถาปริโยसानเ ราชา อนาคามิมลเ ปติภฺฐหิ.

อิติ ภควา ปิตริํ ตีสุ ฆเลสุ ปติภฺฐาเปตฺวา ภิกฺขุสงฺฆปริวฺโต ปุนเทว ราชคฺห์ คนฺตฺวา
ตโต อนาถปิณฺฑิกเณ สวตฺถึ อากมนฺตถาย คหิตปฺภฺยไญ, นิภฺฐิตเ เขตฺวณฺนมหาวิหาเร, ตตฺถ คนฺตฺวา วาสํ กปเปสิ.

[พระนันทะอยากสึก]

เอวํ สตถฺริ เขตฺวเน วิหฺรณเตยฺว, อายุสฺมา นฺนโท อุกฺกณฺฐิตฺวา^๑ ภิกฺขุนํ เอตมตฺถํ อารโจะสิ
‘อนภฺริโต อหํ อากุโส พฺรหฺมจฺริยํ จรามิ. น สกโกมิ พฺรหฺมจฺริยํ สนฺธาเรตฺุ’. สิกฺขํ ปจฺจกฺขาย Һินายาวตฺติสฺสามิ -อิติ.

ภควา ตํ ปวตฺตี สุตฺวา อายุสฺมนตํ นนฺทํ ปกโกสาเปตฺวา เอตทโวจ “สจฺจํ กิร ตฺวํ นนฺท สมพฺหุลานํ ภิกฺขุนํ เอวมาโรเจสิ
‘อนภฺริโต อหํ อากุโส พฺรหฺมจฺริยํ จรามิ. น สกโกมิ พฺรหฺมจฺริยํ สนฺธาเรตฺุ’. สิกฺขํ ปจฺจกฺขาย Һินายาวตฺติสฺสามิ -อิติ.

“เอวํ ภนฺเต -อิติ.

“กิสฺส ปน ตฺวํ นนฺท อนภฺริโต พฺรหฺมจฺริยํ จรสิ. น สกโกสิ พฺรหฺมจฺริยํ สนฺธาเรตฺุ. สิกฺขํ ปจฺจกฺขาย Һินายาวตฺติสฺสสิ -อิติ.

“สาิกิยานี เม ภนฺเต ชนฺปทฺกฺลยาณิ, ฆฺรา นิภฺขมนฺตสฺส, อพฺตฺมุลลฺลิตฺเตหิ^๓ เกเสหิ อปฺโลเกตฺวา มํ เอตทโวจ

‘ตฺวํ ไซ อยฺยปฺุตต อากฺจเฆยฺยาสิ -อิติ

โส ไซ อหํ ภนฺเต ตํ อนุสฺสรมาโน อนภฺริโต พฺรหฺมจฺริยํ จรามิ. น สกโกมิ พฺรหฺมจฺริยํ สนฺธาเรตฺุ.

สิกฺขํ ปจฺจกฺขาย Һินายาวตฺติสฺสามิ -อิติ.

[พระศาสดาทรงทรมานพระนันทะ]

อถไซ ภควา อายุสฺมนตํ นนฺทํ พาหาย คเหตุวา อิทธิพลเณ ตาวตีสเทวโลกํ เนนโต

อนฺตรามคฺเค เอกสฺมี ฆฺมามกฺเขตเต ฆฺมามขานฺนฺมตฺถเก นิสินฺนํ ฆินฺนภณฺณนาสนจฺกฺกฺฐํ เอกํ ปฺลฺกฺฐมฺกฺกฺฐิํ ทสเสตฺวา

ตาวตีสถาเน สกฺกสฺส เทวธฺยไญ อฺปฺภฺฐานํ อากตานิ กกฺกฺฐปาทานิ^๔ ปฺลจ อจฺจฺราสฺตานิ ทสเสสิ.

ทสเสตฺวา จ ปน เอวมาท “ตํ ก็ มณฺญสิ นนฺท? กตฺมา นฺไซ อภฺริปฺตรา จ^๕ ทสฺสนียฺตรา จ ปาสาทิกฺตรา จ.

สาิกิยานี วา ชนฺปทฺกฺลยาณิ, อิมานิ วา ปฺลจ อจฺจฺราสฺตานิ กกฺกฺฐปาทานิ -อิติ.

ตํ สุตฺวา อาท “เสยฺยถาปิ สา ภนฺเต ฆินฺนภณฺณนาสนจฺกฺกฺฐา ปฺลฺกฺฐมฺกฺกฺฐิํ, เอวเมว ไซ ภนฺเต สาิกิยานิ ชนฺปทฺกฺลยาณิ.

อิมสํ ปฺลจณฺนํ อจฺจฺราสฺตานํ อฺปนฺธิชาย สงฺขยฺปิ น อฺเปติ กลฺปิ น อฺเปติ ภาคฺปิ น อฺเปติ.

อถไซ อิมานเว ปฺลจ อจฺจฺราสฺตานิ อภฺริปฺตรานิ เจว ทสฺสนียฺตรานิ จ ปาสาทิกฺตรานิ จ -อิติ.

๑ พุ. อุ. ๒๕/๑๐๓.

๒ ส. สนฺดาเนตฺุ. ปาลิยมฺปน สนฺธาเรตฺุนติ ทิสฺสติ.

๓ อฺพตฺมุลลฺลิตฺเตหิตีปิ ปาโรฐ.

๔ กกฺกฺฐปาทานีติ รตฺตวณฺณตฺย ปาราวตปาทสทิสปาทานิ. ปาลิยมฺปน กุกฺกฺฐปาทานีติ ทิสฺสติ.

๕ ม. ยุ. วา. ปาลิยมฺปิ วาติ ทิสฺสติ.

พระผู้มีพระภาค. นันทะ เธอจงยินดี, นันทะ เธอจงยินดี.

เราจะเป็นผู้ประกันของเธอ เพื่ออันได้เฉพาะนางอัปสร ๕๐๐ ซึ่งมีเท้าดุจเท้านกพิราบ.

“อภิรม นนท, อภิรม นนท. อหนฺเต ปาฏิโกโค ปถจณนํ อจจราสตันํ ปฏฺฐิลาภาย กกุฏปาทานํ -อิติ.

นันทะ. ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ถ้าพระผู้มีพระภาคเป็นประกันของข้าพระองค์ เพื่ออันได้เฉพาะนางอัปสร ๕๐๐ ผู้มีเท้าดุจเท้านกพิราบไซ้, ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์จักยินดีในพรหมจรรย์.

“สเจ เม ภนฺเต ภควา ปาฏิโกโค ปถจณนํ อจจราสตันํ ปฏฺฐิลาภาย กกุฏปาทานํ, อภิรมิสสามหํ ภนฺเต ภควา พรหมจริเย -อิติ.

อลฺหิ ภควา อายสมฺมุตํ นนทํ คเหตฺวา ตตถ อนฺตรหิตฺเต เขตฺวเนยฺว ปาตุโรหสิ.

อสฺสึสุโข ภิกฺขุ “อายสมฺมา กิร นนฺโท ภควโต ภาตา มาตุจฉาปฺตโต อจจรานํ เหตุ พรหมจริยํ จรติ.

ภควา กิรสฺส ปาฏิโกโค ปถจณนํ อจจราสตันํ ปฏฺฐิลาภาย กกุฏปาทานํ -อิติ.

[พระนันทะสำเร็จอรหัตตผล]

อลฺหิ อายสมฺมุตํ นนทสฺส สหายกา ภิกฺขุ อายสมฺมุตํ นนทํ ภตฺทวาทเณ จ อุปกฺกิตฺทวาทเณ จ สมฺมาจฺรณฺติ

“ภตฺโต กิรายสมฺมา นนฺโท. อุปกฺกิตฺโต กิรายสมฺมา นนฺโท. ปถจณนํ อจจราสตันํ เหตุ พรหมจริยํ จรติ.

ภควา กิรสฺส ปาฏิโกโค ปถจณนํ อจจราสตันํ ปฏฺฐิลาภาย กกุฏปาทานํ -อิติ.

อลฺหิ อายสมฺมา นนฺโท สหายกาณํ ภิกฺขุณํ ภตฺทวาทเณ จ อุปกฺกิตฺทวาทเณ จ อญฺญิยาโม หรายมาโน ชิคฺคจฺจมาโน

เอโก วูปกฺกฺโร อปฺปมตฺโต อาตาปี ปทิตตฺโต วิหรนฺโต, นจิริสเสว ยสฺสตถาย กฺลปฺตตา สมฺมเทว อคารสมฺมา อนคาริยํ ปพฺพชนฺติ.

ตทฺนตฺตรํ พรหมจริยปริโยสานํ ทิฏฺฐเฐว ฌมฺเม สยํ อภิญญา สจฺฉิกตฺวา อุปสมฺปชฺช วิหาสิ.

“ชีณา ชาตี. วุสฺสิตํ พรหมจริยํ. กตํ กรณฺีย. นาปรํ อิตถตฺตตาย -อิติ อพฺภญาสิ.

อณฺญตฺโร จ ปนายสมฺมา นนฺโท อรหตํ อโหสิ.

อเถกา เทวตา รตฺติภาเค สกลํ เขตฺวานํ โอบาเสตฺวา สตถารํ อุปสงฺกมิตฺวา วนฺทิตฺวา อาโรเจสิ

“อายสมฺมา ภนฺเต นนฺโท ภควโต ภาตา มาตุจฉาปฺตโต

อาสวานํ ขยา อนาสวํ เจโตวิมุตฺตี ปถญฺยาวิมุตฺตี ทิฏฺฐเฐว ฌมฺเม สยํ อภิญญา สจฺฉิกตฺวา อุปสมฺปชฺช วิหริตี -อิติ.

ภควโตปี โข ญฺยานิ อูทปาที

“นนฺโท อาสวานํ ขยา อนาสวํ เจโตวิมุตฺตี ปถญฺยาวิมุตฺตี ทิฏฺฐเฐว ฌมฺเม สยํ อภิญญา สจฺฉิกตฺวา อุปสมฺปชฺช วิหริตี -อิติ.

โส ปายสมฺมา ตสฺสา รตฺติยา อจฺเจเนน ภควนฺตํ อุปสงฺกมิตฺวา วนฺทิตฺวา เอตทโวจ

“ยํ เม ภนฺเต ภควา ปาฏิโกโค ปถจณนํ อจจราสตันํ ปฏฺฐิลาภาย กกุฏปาทานํ,

มฺญจามหํ ภนฺเต ภควนฺตํ เอตสมฺมา ปฏฺฐิสฺสา -อิติ.

“มยาปี โข เต นนท เจตฺสา เจโต ปริจฺจ วิหิตฺโต

‘นนฺโท อาสวานํ ขยา อนาสวํ เจโตวิมุตฺตี ปถญฺยาวิมุตฺตี ทิฏฺฐเฐว ฌมฺเม สยํ อภิญญา สจฺฉิกตฺวา อุปสมฺปชฺช วิหริตี

เทวตาปี เม เอตมตฺถํ อาโรเจสิ

‘อายสมฺมา ภนฺเต นนฺโท อาสวานํ ขยา อนาสวํ เจโตวิมุตฺตี ปถญฺยาวิมุตฺตี ทิฏฺฐเฐว ฌมฺเม สยํ อภิญญา สจฺฉิกตฺวา อุปสมฺปชฺช วิหริตี.

ยเทว โข เต นนท อนุปาทาย อาสเวหิ จิตฺต มุตฺตํ, อถาหํ มุตฺโต เอตสมฺมา ปฏฺฐิสฺสา -อิติ.

อถโข ภควา เอตมตถ วิทิตวา ตาย เวลาย อิม อูทาน อูทานสิ

“ยสส ตินฺโน กามปงโก มทฺทิต กามกณฺฏโก
โมหกขมฺนุปฺตโต สุขทุกฺเข น เวตติ -อิตติ.

[พระนันทะถูกฟ้อง]

อถกทิวส ภิกขุ อายสมนตํ นนฺทํ ปุจฺฉิสฺสุ “อาวุโส นนฺท ปุพฺเพ ตฺวํ ‘อุกกณฺฐิตฺมทิต วเทสิ. อิทานิ เต กถํ -อิตติ.

“นตถิ เม อาวุโส คิหิภาวาย อาลโย -อิตติ.

ตํ สุตฺวา ภิกขุ “อภฺตํ อายสฺมา นนฺโท กเถติ อณฺเฏ พฺยากรฺโรติ.

อติตทิวเสสฺสุ ‘อุกกณฺฐิตฺมทิต วตฺวา อิทานิ ‘นตถิ เม คิหิภาวาย อาลโยติ กเถติ -อิตติ วตฺวา

คนตฺวา ภควโต เอตมตถ อโรเจสฺสุ.

ภควา “ภิกฺขเว อติตทิวเสสฺสุ นนฺทสฺส อตฺตภาโว ทฺวจนฺนเคหสทิสฺส อโหสิ. อิทานิ สฺวจนฺนเคหสทิสฺส ชาโต.

อโย ทิ ทิพฺพจฺฉรณํ ทิฏฺฐกาลโต ปฏฺฐาย ปพฺพชิตกิจฺจสฺส มตถกํ ปาเปตฺถ วายมนฺโต ตํ กิจฺจํ ปตฺโต -อิตติ วตฺวา อีมา คาถา อภาสิ

“ยถา อคารํ ทฺวจนฺนํ วฺภูจฺฉิ สมตฺติวิชฺฌติ
เอวํ อภาวิทํ จิตฺตํ ราโค สมตฺติวิชฺฌติ.
ยถา อคารํ สฺวจนฺนํ วฺภูจฺฉิ น สมตฺติวิชฺฌติ
เอวํ สฺภาวิทํ จิตฺตํ ราโค น สมตฺติวิชฺฌติ -อิตติ.

[แก้อรรถ]

ตตถ อคารํ -อิตติ: ยงฺกิลฺลิจิ เคหํ.

ทฺวจนฺนํ -อิตติ: วิรลจฺจนฺนํ ฉิทฺทาวฉิทฺทํ.

สมตฺติวิชฺฌติ -อิตติ: วสฺสวฺภูจฺฉิ วินิวิชฺฌติ.

อภาวิทํ -อิตติ: ตํ อคารํ วฺภูจฺฉิ วิย ภาวนารหิตตฺตา อภาวิทํ จิตฺตํ ราโค สมตฺติวิชฺฌติ.

น เกวลํ ราโค. โทสมโหมมานาทโย สพฺพกฺกิลฺเลสา ตถารูปํ จิตฺตํ อตฺติวิชฺฌนฺติเยว.

สฺภาวิทํ -อิตติ: สมถวิปฺสสนาภาวนาหิ สฺภาวิทํ.

เอวรูปํ จิตฺตํ สฺวจนฺนํ เคหํ วฺภูจฺฉิ วิย รากาทโย กิลฺเลสา อตฺติวิชฺฌิตฺตํ น สกฺโกนฺติ -อิตติ.

คาถาปริโยसानเ พฺหู โสตาปตตีผลาทินิ ปาปุณฺนิสฺสุ.

มหาชนสฺส สาทถิกา เทสนา อโหสิ.

[พระนันทะเคยถูกล่อด้วยมาตุคาม]

อถ ภิกขุ ฅมฺมสภายํ กถํ สมนฺนฺธาเปสฺสุ

“อาวุโส พฺพุธา จ นาม อจฺฉริยา. ชนปทกฺลยาณิ นิสฺสาย อุกกณฺฐิตฺโต นามายสฺมา นนฺโท สตถารา เทวจฺฉรา อามิสฺสํ กตฺวา วินฺนิตฺโต -อิตติ

สตถา อาคนถวา “กาย นุตถ ภิภเว เตตริ กถาย สนฺนินฺนา -อิติ ปุจฺจิตฺวา “อิมาย นาม -อิติ วุตเต
“น ภิภเว อิทาเนว, ปุพฺเพเปส มยา มาตุคามเนน ปฺลเถตฺวา วินีโตเยว -อิติ วตฺวา เตหิ ยาจฺโต อตีตํ อาทริ

[บุรพกรรมของพระนันทะ]

อตีเต, พาราณสียํ พรหมทตเต รชฺชํ กาทเรนเต, พาราณสีวาลี กปฺปโก นาม วณฺนิช อโหสิ.

ตสฺเสโก คหฺรโ กุมภการํ วหตี.

ทิวเส ทิวเส สตต โยชนานิ คจฺจตี.

โส เอกสมิ สมเย คหฺรภการเกหิ ตกฺกสิลํ คนฺตวา ยาว ฆณฺทสฺส วิสฺสชชนา คหฺรภํ วิจฺริตฺุ วิสฺสชเชสิ.

อถสฺส โส คหฺรโ ปริชาปิฏฺฐู จรมาโน เอกํ คหฺรภิ ทิสฺวา อฺุสสงฺกมิ.

สา เตน สหฺริ ปฏฺิสนฺถารํ กโรนฺตี อาท “กุโต อาคโตสิ -อิติ.

“พาราณสีโต -อิติ.

“เกน กมฺเมน -อิติ.

“วณฺนิชกมฺเมน -อิติ.

“กิตตํ ภารํ วหสิ -อิติ.

“กุมภการํ -อิติ.

“เอตตํ ภารํ วหนฺโต กติโยชนานิ คจฺจสิ -อิติ.

“สตตโยชนานิ -อิติ.

“คตฺถฺรฺฐาเน เต กาจิ ปาทปริกมฺมํ วา ปิฏฺฐิปริกมฺมํ วา กโรนฺตี อตฺถิ -อิติ.

“นตฺถิ ภาเท -อิติ.

“เอวํ สนฺเต, มหาทฺทฺชํ อโนโสสิ -อิติ.

กิญฺจาปิ หิ ติริจฺฉานคตฺตานํ ปาทปริกมฺมาทิการโ นาม นตฺถิ. กามสฺสโยชนฆณฺฏนตฺถํ เอวรूपํ กเถสิ.

โส ตสฺสา กถาย อุกกณฺฐิตฺ.

กปฺปโก ภิภเว วิสฺสชชชตฺวา ตสฺส สนฺติกํ คนฺตวา “เอหิ ตาต คมิสฺสาม -อิติ อาท.

“คจฺจถ ตฺมเห. นาทํ คมิสฺสามิ -อิติ.

อถ นํ ปฺนปฺนํ ยาจิตฺวา “อนิจฺฉนฺตํ นํ ภาเยตฺวา เนสฺสามิ -อิติ จินฺเตตฺวา อิมํ คาทมาห

“ปโตหนเต กริสฺสามิ โสฬสงฺคฺลิกณฺฏกํ.

สณฺฉินฺทิสฺสามิ เต กายํ. เอวํ ชานาหิ คหฺรภ -อิติ.

ตํ สุตฺวา คหฺรโ “เอวํ สนฺเต, อหฺปิ เต กตฺตพฺพํ ชานิสฺสามิ -อิติ วตฺวา อิมํ คาทมาห

“ปโตทฺมเม กริสฺสสิ โสฬสงฺคฺลิกณฺฏกํ.

ปุโรโต ปติภูริหิตวาน อุทธริตวาน ปจฉโต
ภณฐิ^๑ เต ปาตยิสสามิ^๒ เอรุ ชานาหิ กปุปก^๓ -อิตติ.

ตํ สุตวา วณฺณิโช “เกณ นุ โข การณเนส มํ เอรุ วหติ -อิตติ จินเตตวา อีโต จีโต จ โอลเณโต ตํ คหริถิ ทิสวา
“อิมาย เอส เอรุ สิขขาปีโต ภวิสสติ. ‘เอวรूपิ นาม เต คหริถิ อานีสสามิตี มาตุคามน ตํ ปโลเกตวา เนสสามิ -อิตติ จินเตตวา
อิมิ คากมาห

“จตุปปที สงขมุขี นาริ สพพงคโสภินิ
ภริยิ เต อานยิสสามิ เอรุ ชานาหิ คหริถ -อิตติ.

ตํ สุตวา ตุฏฐจิตโต คหริโก อิมิ คากมาห

“จตุปปที สงขมุขี นาริ สพพงคโสภินิ
ภริยิ เม อานยิสสสิ เอรุ ชานาหิ กปุปก
กปุปก ภียโย คมิสสามิ โยชนานิ จตุททส -อิตติ.

อด นํ กปุปโก “เตนหิ เอหิ -อิตติ คเหตุวา สกฏฐานํ อคมาสิ.

โส กติปาหจเจเนน ตํ อาห “นनु มํ ตุมเห ‘ภริยนเต อานยิสสามิตี อโวจตุถ -อิตติ.

“อาม วุตตํ. นาหิ อตตโน กถํ ภินทิสสามิ. ภริยนเต อานยิสสามิ.

วภูฏิ ปน ตุยหิ เอกกเสว ทสสามิ. ตุยหิ อตตโน^๔ ทุตยสส ตํ ปโหตุ วา, มา วา. ตวเมว ชานะยยาสิ.

อุภินนํ โว สิวาสมนวาย ปุตตาปี ชายิสสนติ. เตหิปี พหุหิ สหธิ ตุยหิ ตํ ปโหตุ วา, มา วา. ตวเมว ชานะยยาสิ -อิตติ.

คหริโก, ตสมี กเถนเตเยว, อนเปกโข อโหสิ.

สตุถา อิมิ ธมมเทสนํ อหริตวา “ตทา ภิกขเว คหริถิ ชนปทกลยาณี อโหสิ. คหริโก นนโท. วณฺณิโช อหเมว.

เอวรึ ปุพเพเปส มยา มาตุคามน ปโลเกตวา วินีโต -อิตติ ชาตกํ นิฏฐาเปสิ -อิตติ.

นันทเถรวตฺถ.

๑ สී. ม. ย. ทนตํ.

๒ สී. สาวยิสสามิ.

๓ สී. ม. ย. กปุปก.

๔ ม. ตุยหิ เวตตนํ ทุตยสส ปโหตุ วา มา วา สී. ตุยหิ ปน อตตทุตยสส.

๑๐. เรื่องนายจุนทสุกริก

๑๐. จุนทสุกริกวตฺถุ.

“อิธ โสจติ เปจจ โสจติ -อิตติ อิมํ ฌมมเทสนํ สตถา เวหฺวเน วิหรนฺโต จุนทสุกริกํ นาม อารพภ กเถสิ.

[นายจุนททะเลียงชีพด้วยการเลี้ยงสุกรขาย]

โส ภิร ปถจปถณณาส วสฺसानิ สุกเร วธิตฺวา ชาทนฺโต จ วิภิกฺกณฺนฺโต จ ชีวิตํ กปเปสิ.

ฉาตกกาเล สกฺเขน วีหิ อาทาย ชนปํ คณฺตฺวา เอกนาฬิทฺวินาฬิมตฺเตน คามสุกรโปตฺเท กิณฺตฺวา สกฺกํ ปุเรตฺวา อาคนฺตฺวา
ปจฺฉานเวสเน วชํ วิย เอกภูฏานํ ปริกฺขิปิตฺวา ตตฺถเว เตสํ นีวาปํ โรเปตฺวา,

เตสุ นานาคจฺเจ จ สรโรวลลยชยจ ชาทิตฺวา วทฺธิมเตสุ,

ยํ ยํ มาเรตุกาโม โหติ, ตํ ตํ อาพาหเน นิจฺจลํ พนฺธิตฺวา สรโรมฺสสฺส อุตฺตฺมายิตฺวา พหฺลภาวตฺถํ จตฺรสมฺมุคฺคเรณ โปเถตฺวา

“พหฺลมีโส ชาโต -อิตติ ญฺตฺวา มุขํ วิวริตฺวา ทนฺตฺนฺตเร ทณฺทกํ ทตฺวา โลหนานาฬิยา ปกฺกภูฏิตฺถํ อุนฺโหนกํ มุเช อาสิญฺจติ.

ตํ กุจฺฉิยํ ปวิสิตฺวา ปกฺกภูฏิตฺถํ กโรสิ อาทาย อโรภาเคน นิกฺขมิตฺวา,

ยาว โลกํ กริสฺ อตฺถิ, ตาว อาวิลํ หุตฺวา นิกฺขมตี,

สุทฺเธ อุตฺเร, อจฺฉํ อนาวิลํ นิกฺขมตี.

อถสฺส อวเสสํ อุกํ ปิฏฺฐิยํ อาสิญฺจติ.

ตํ กาทพจมมํ อูปฺปาเตตฺวา คจฺฉตี.

ตโต ติณฺนุกาย โลมานิ ฉาเปตฺวา ติณฺนเหเน อสินา สีสํ ฉินฺทตี.

ปคฺขมฺรณฺตํ โลหิตํ ภาชเนน ปฏิกฺคเหตฺวา มํสํ โลหิตฺเตน มทฺทิตฺวา ปจิตฺวา ปุตฺตพารมฺมชฺเฌ นิสินฺโน ชาทิตฺวา เสสํ วิภิกฺกณฺนาตี.

ตสฺส อิมินา นียาเมเนว ชีวิตํ กปฺเปนฺตสฺส, ปถจปถณณาส วสฺसानิ อติภกฺนฺตานิ.

ตถาคเต ชฺรวิหาเร วสนฺเต, เอกทิวสฺสปี ปุพฺพมฺภูฏิมตฺเตน ปุชา วา กฺกฺกจฺฉมตฺตภิกฺขาทานํ วา อญฺญํ วา ภิญฺจิ ปุญฺญ นาม นาโหสิ.

อถสฺส สโรโร โรโค อูปฺปชฺชติ.

[อเวจिनฺร ก ร้อนยิ่งกว่าไฟธรรมดา]

ชีวนฺตสฺเสว อวิจิมหานิรยสนฺตาโป อูปฺปชฺชตี.

อวิจิสฺนตาโป นาม โยชนสฺเต รุตฺวา โอลเณนตสฺส อุกฺขินิ ภินฺทนสมตฺถโร ปรีหาโห โหติ.

วฺตฺตมปี เจตํ

“สมนฺตฺวา โยชนสฺตํ ฝริตฺวา ติณฺนฺตฺติ สพฺพทา -อิตติ.

นาคเสนตฺเถเรณ ปนสฺส ปากตฺถิกคคฺคิสนฺตาปโต อธิมตฺตตฺตาย อยมฺปมา วุตฺตา

“ยถา มหาราช กุฏาคารมตฺโต ปาสาโณปี นิรยอคคฺคิมหิ ปกฺขิตฺโต ชฺเฌเนน วิลยํ คจฺฉตี,

นิพฺพตฺตสฺตฺตา ปเนตฺถ กมฺมพฺเพเนน มาตุกฺกจฺฉิตฺตา วิย น วิสิยฺนตี -อิตติ.

[นายจุนทเสวยผลกรรมทันตาเห็น]

ตสส ตสมี สนตาเป อฏฐิต, กम्मสิริกขโก อากาโร อุปปชชิต.

เคหมชเณเยว สุกรรโว วิตวา ชนุกเกหิ วิจรวนโต ปุตติมวตุมปิ ปจฉิมวตุมปิ คจฉติ.

อถสส เคหมานุสกา ตํ ทพหํ คเหตุวา มุขํ ปิทหนติ.

กम्मวิปาโก นาม น สกกา เกนจิ ปฎิพาหิตุ.

โส วิรวนโต อิต จิต จ วิจรวติ.

สมนตา สตตส ชเรสุ มณฺสสา นิททา น ลภนติ.

มรณภเยน ตชชิตสส ปนสส พหิ นิกขมนํ นีวาเรตุ อสกโกนโต สพโพ เคทชโน,

ยถา อนโต ลูโต พหิ วิจรวตุ น สกโกติ, ตถา เคทวารานิ ปิทิตวา พหิเคหํ ปรีวาเรตวา รกชนโต อจฉติ.

[เสวยผลกรรมในสัมปรายภพ]

อิตโรปิ อนโตเคเหเยว นีรยสนตาเปน วิรวนโต อิต จิต จ วิจรวติ.

เอวํ สตต ทิวसानิ วิจรวิตวา อฏฐิเม ทิวเส กาลํ กตวา อวีจิมทานิรเย นิพพตติ.

อวีจิมทานิรโย เทวทูตสุตตนเตน วณเณตพโพ.

[พวกภิกษุเข้าใจว่า เขาม่าสุกรทำการมงคล]

ภิกขุ ตสส มรทวารเณ คจฉนตา ตํ สทหํ สุตวา “สุกรสพโพติ สยญโน หุตวา วิหารํ คนตวา สตถุ สนติเก นิสินฺนา เอวมมาหํสุ
“ภนเต จุนทสุกริกสส เคทวารํ ปิทิตวา สุกรานํ มารियมานานํ, อชช สตตโม ทิวโส. เคเห กาจิ มจฺจลกีริยา ภวิสสติ มยญเ.

เอตตเก นาม ภนเต สุกเร มาเรตสส เอกมปิ เมตตจิตต วา การุญญ วา นตถิ.

น จ วต โน เอวรูป กกขโพ ผรุโส สโต ทิฏฐูปุพโพ -อิตติ.

สตถา “น ภิกขเว โส อิเม สตต ทิวเส สุกเร มาเรติ. กम्मสิริกขก ปนสส อุทปาเท. ชีวนตสเสว อวีจิมทานิรยสนตาไป อฏฐฐาสี.

โส เตน สนตาเปน สตต ทิวसानิ สุกรรโว รวนโต อนโตเนเวสเน วิจรวิตวา อชช กาลํ กตวา อวีจิมหิ นิพพโต -อิตติ วตวา

“ภนเต อิช โลเก เอวํ โสจิตวา ปุน คนตวา โสจณฐฐาเนเยว นิพพโต -อิตติ วุตเต,

“อาม ภิกขเว ปมตโต นาม คหฺฐุ วา โหตุ ปพพชิต วา อุภยตถ โสจติเยว -อิตติ วตวา อิมํ คาลมาห

“อิช โสจติ. เปจจ โสจติ.

ปาปการี อุภยตถ โสจติ.

โส โสจติ. โส วิหญญติ

ทิสวา กम्मกิลิฏฐมตตโน -อิตติ.

[แก้อรรถ]

ตตถ ปาปการี -อิตติ นานูปการสส ปาปกมมสส การโก ปุคฺคโล

“อกตํ วต เม กฺลยาณ กตํ เม ปาป -อิตติ เอกเสเนว มรณสมเย อิช โสจติ. อิทฺมสส กम्मโสจณํ.

วิปาก์ อนุภวนุโต ปน เปจจ โสจติ. อิทมสูส ปโรโลก วิปาก์โสจณ.

เอว โส อุภยตถ โสจติเยว. เตเนว การณน ชีวมาโนเยว โส จันทสูกริกโกปี โสจติ.

ทิสวา กम्मกิลิฐุมตตโน -อติ: อตตโน กิลิฐุมมม ปสสีตวา โสจติ. นานปปการ วิลปนโต วิหญญติ กิลมติ -อติ.

คาถาปริโยसान พหู โสตาปนนาทโย อเหตุ.

มหาชนสูส สาทถิกา เทสนา ชาตา -อติ.

จันทสูกริกวตถ.

๑๑. เรื่องธัมมิกอุบาสก

๑๑. ธัมมิกอุบาสกวัตถุ.

“อิธ โมทติ เปจจ โมทติ -อิติ อิมิ ธมมเทสนิ สตถา เซตวเน วิหรนโต ธัมมิกอุบาสกั อารพภ กเถสิ.

[อุบาสกและครอบครัวบำเพ็ญกุศลเป็นนิตย]

สาวตถิยิ กิร ปณจस्ता ธัมมิกอุบาสกา นาม อเหตุ.

เตสุ เอภกสส ปณจ ปณจ อุบาสกสถานิ ปริวาร.

โย เตสิ เซฏฐโก, ตสส สตต ปุตตา สตต ชิตโร.

เตสุ เอภกสส เอภกา สลาภยาคุ สลาภมตตี ปุกขิกมตตี สงฆมตตี อุโปสถิกมตตี आคनुตมกมตตี วสุสวารสิกา อโหสิ.

เตปิ สพเพว อุนุชาตปุตตา นาม อเหตุ.

อิติ “จุททสนนั ปุตตานั ภริยาย อุบาสกสส -อิติ โสฬส สลาภยาคุอาทีนิ ปวตตุนตี.

อิติ โส สปุตตทาโร สีลวา กลยาณธมโม ทานสิวิภาครโต อโหสิ.

อถสส อปรภาเค โรโค อุปุชช.

อายุสงฆาโร ปริหาสิ.

[อุบาสกป่วย นอนฟังธรรม]

โส ธมมัสสโตกาโม “อภูจ วา เม โสฬส วา ภิกขุ เปเสถ -อิติ สตถุ สนตีกั ปหิณิ.

สตถา ภิกขุ เปเสสิ.

เต คนตวา ตสส มณจั ปริวารเตตวา ปณญตเตสุ อาสเนสุ นิสินนา

“ภนเต อัยยานั เม ทสสนั ทูลลภั ภวิสสตี. ทุพพโลมติ. เอกั เม สุตตัสสชฌายถ -อิติ วุตตา

“กตริ สุตตัสสโตกาโม อุบาสก -อิติ, “สหพพุทธานั อวิชหิตัสสตีปฏฐานัสสุตตัส -อิติ วุตเต,

“เอกายโน อัย ภิกขเว มโค สตตานั วิสุทธียา -อิติ สุตตุนตี ปฏฐเปสิ.

[เทวดานำรถมารับอุบาสกไปเทวโลก]

ตสมิ ขณ อหิ เทวโลกเทสิ สพพาลงการปฏิมณชิตา สหสสสินธวยุตตา ทิยชฌมโยชนสตีกา ฉ รธา อากมิสิ.

เตสุ ฐิตา เทวตา “อมหากั เทวโลกั เนสสาม. อมหากั เทวโลกั เนสสาม.

อมโภ มตติกภาชนั ภินทิตวา สุวณณภาชนั คนหนโต วิย อมหากั เทวโลกเอ อภิมิตุ อิช นิพพตตตุ -อิติ” วทีสุ.

อุบาสโก ธมมสสวนนตรายั อนิจจันโต “อากเมถ. อากเมถ -อิติ อาห.

[พวกภิกษุและบุตรีดาอุบาสกเข้าใจผิด]

ภิกษุ “อมเห วทติ -อิติ สญญาเย ตุนหิ อหสิ”

อถสส ปุตตธีตโร “อมหากं ปิตา ปุพเพ ธมมสฺสวเนน อตติโต อโหสิ.

อิทานิ ปน ภิกษุ ปกโกสาเปตวา สขฌายํ การตฺวา สยเมว วาเรติ. มรณสฺส อภายนกสโต นาม นตฺถิ -อิติ วิรวิสุ.

ภิกษุ “อิทานิ อโนกาโส -อิติ อญฺญาสาสนา ปกฺกมึสุ.

อุบาสโก โลกํ วิตฺตนาเมตฺวา สตี ปฏฺลิภิตฺวา ปุตฺเต ปุจฺฉิ “กสฺมา กนฺทถ -อิติ.

“ตาท ตุมเห ภิกษุ ปกโกสาเปตวา ธมฺมํ สฺฆนฺตฺวา สยเมว วารยิตฺถ.

อถ มยํ ‘มรณสฺส อภายนกสโต นาม นตฺถิติ กนฺทิมฺหา -อิติ.

“อຍຍາ ปน กุหิ -อิติ.

“อโนกาโสติ อญฺญาสาสนา ปกฺกนฺตฺวา ตาท -อิติ.

“นาหิ อຍຍေหิ สทฺธิ กເณมิ -อิติ.

“อถ เกน สทฺธิ กເถถ -อิติ.

“ฉหิ เทวโลเกหิ เทวตา ฉ รເถ อลงฺกริตฺวา อาทาย อากาเส รฺฐฺตฺวา ‘อมหากံ เทวโลเก อภฺริมาหิ, อมหากံ เทวโลเก อภฺริมาหิตี สทฺทํ กโรนฺติ. ตาหิ สทฺธิ กເณมิ -อิติ.

“กุหิ ตาท รธา. น มยํ ปสฺสาม -อิติ.

“อตฺถิ ปน มยํ คณฺถิตานิ ปุพฺผานิ -อิติ.

“อตฺถิ ตาท -อิติ.

“กตโร เทวโลโก รมนฺนีย -อิติ.

“สพฺพโพธิสฺตตฺตานํ พุทฺธมาตาปิตฺุณฺณจ วสนฺนฺฐานํ ตฺุสฺสิตฺทวานํ รมนฺนียํ ตาท -อิติ.

“เตนหิ ‘ตฺุสฺสิตฺทวานโต อาคฺตรເถ ปุพฺผทามํ ลคฺคตฺุติ ปุพฺผทามํ ชิปฺถ -อิติ.

เต ชิปฺสุ.

ตํ รตฺุเร ลคฺคิตฺวา อากาเส โอลฺมพิ.

มหาชโน ตเทว ปสฺสตี, รถํ น ปสฺสตี.

อุบาสโก “ปสฺสເถตํ ปุพฺผทามํ -อิติ วตฺวา, “อาม ปสฺสาม -อิติ วุตฺเต,

“ເถ ตฺุสฺสิตฺทวานโต อาคฺตรເถ โอลฺมพิ. อหิ ตฺุสฺสิตฺทวานํ คจฺฉามิ. ตุมเห มา จินฺตยิตฺถ.

มม สนฺติเก นิพฺพตฺติตฺุทฺกามา หุตฺวา มยา กตฺนียาเมเนว ปุณฺณานิ กโรถ -อิติ วตฺวา กาลํ กตฺวา

ตฺุสฺสิตฺทวานโต อาคฺตรເถ ปตฺิภฺรฺฐาสิ.

ตาวเทวสฺส ติกาวุตฺปมาโณ สฺมฺมจฺจุสฺสกาฬาราลงฺการปฏฺิมนฺชิตโต อตฺุตฺทาวโ นิพฺพตฺติ.

อจฺฉราสทฺส ปริวารฺเสสิ.

ปณจวีสติโยชนิกัม รัตนวิमान ปาตุรโหสิ.

เตปิ ภิกขุ วิชาเร ออนุปตเต สตถา ปุจฉิ “สุตา ภิกขเว อุบาสเกน ธम्मเทสนา -อิตติ.

“อาม ภนเต. อนตราเยว ปน ‘อาคเมถาติ วาเรสิ. อถสฺส ปุตตธีตโร กนทิสฺสุ.

มย ‘อิทานิ อโนกาโสติ อฏฐายาสนา นิทฺทนต์ตา -อิตติ.

“น โส ภิกขเว ตุมहेหิ สหฺธิ กเถสิ. ฉหิ ปน เทวโลเกหิ เทวตา ฉ รเถ อลงกริตฺวา อหริตฺวา ตํ อุบาสกํ ปกโกสฺสีสุ.

โส ธम्मเทสนาย อนตราเย อนิจฺฉนฺโต ตาหิ สหฺธิ กเถสิ -อิตติ.

“เอวํ ภนเต -อิตติ.

“เอวํ ภิกขเว -อิตติ.

“อิทานิ กุหิ นิทฺทนต์โต -อิตติ.

“ตฺถสฺสิทถาเนน ภิกขเว -อิตติ.

“ภนเต อธิ ญฺยามิมชฺเชน โมทมาโน จริตฺวา ปุน โมทนญฺจฺจฺจาเนเยว นิทฺทนต์โต -อิตติ.

“อาม ภิกขเว อุปมตฺตา หิ คหญฺจฺจา วา ปพฺพชิตา วา สพฺพตฺถ โมทนฺติเยว -อิตติ วตฺวา อิมํ คาถมาท

“อิธิ โมทติ เปจฺจ โมทติ

กตปุณฺญ อุกฺกยตฺถ โมทติ

โส โมทติ โส ปโมทติ

ทิสฺวา กมฺมวิสุทฺธิมตฺตโน -อิตติ.

[แก้อรธ]

ตตฺถ กตปุณฺญ -อิตติ: นานปการสฺส กุสฺลสฺส การโก ปุคฺคโล

“อกตํ วต เม ปาป, กตํ วต เม กฺลยาณ -อิตติ อธิ กมฺมโมทเนน โมทติ, เปจฺจ วิปากโมทเนน โมทติ, เอวํ อุกฺกยตฺถ โมทติ นาม.

กมฺมวิสุทฺธิ -อิตติ: ธम्मิกอุบาสโกปิ อตฺตโน กมฺมวิสุทฺธิ ปุณฺญกมฺมสมฺปตฺตี ทิสฺวา กาลกิริยโต ปุพฺเพ อธิ โลเกปิ โมทติ,

กาลํ กตฺวา อิทานิ ปรโลเกปิ ปโมทติ อติโมทติเยว -อิตติ.

คาถาปริโยสาเน พฺหุ โสตาปนฺนาทโย อเหตุ.

มหาชนสฺส สาตฺถิกา ธम्मเทสนา ชาตา -อิตติ.

ธम्मิกอุบาสกตฺถ.

๑๒. เรื่องพระเทวทัต

๑๒. เทวทัตตวตถุ.

“อิธ ตปฺปติ เปจฺจ ตปฺปติ -อิติ อิมํ ฐมฺมเทสนํ สตถา เซตวเน วิหฺรณฺโต เทวทัตฺตํ อารพฺภ กเถสิ.

[เจ้าศากยะ ๖ พระองค์ทรงผนวช]

เทวทัตตสฺส วตฺถุ ปพฺพชิตกาลโธ ปฏฺฐาย ยาว ปฐฺวิปฺปเวสนา เทวทัตฺตํ อารพฺภ ภาสิตานิ สพฺพานิ ชาตกาณี วิตถาเรตฺวา กเถสิ.

อภัย ปเนตถ สงฺเขโป

สตถริ อญฺปิยํ นาม มลฺลานํ นิคฺโข ตํ นิสฺสาย อญฺปิยมพฺเวเน วิหฺรณฺเตยฺเว, ตถาคตสฺส ลกฺขณปฏฺิกคฺคหณทิวเสยฺเว

อสีตฺสทสฺสเสหิ ญฺวาทิกฺุเลหิ “ราชา วา โหตุ, พฺุทฺโธ วา ชตฺตยปรีวโร วิจฺริสฺสตี -อิติ อสีตฺสทสฺสปฺตฺตา ปฏฺิณญฺวาทา.

เตสฺสุ เยภฺยเยเน ปพฺพชิตฺเตสฺสุ, “ภทฺทียราชานํ อญฺรุตฺธํ อานนฺทํ ภคฺุ กิเมพิลฺลํ เทวทัตฺตํ -อิติ อิมํ ฉ สกฺเก อปพฺพชนฺเต ทิสฺวา

“มฺย อตฺตโน ปฺตฺเต ปพฺพชาเชม. อิมํ ฉ สกฺกา น ญฺวาทกา มลฺลเย. ตสฺมา น ปพฺพชนฺตี -อิติ กถํ สมฺมญฺฐาเปสฺสุ.

อถ มหฺนานิ สกฺโก อญฺรุตฺธํ อฺุสสงฺกมิตฺวา “ตาท อมฺหากํ กฺุลา ปพฺพชิตฺ นตฺถิ. ตฺว วา ปพฺพช อห วา ปพฺพชิสฺสามิ -อิติ อาห.

โส ปน สฺขมาโล โหตี สมฺปนฺนโกโค “นตฺถิ -อิติ วจนฺมปิ เตเน น สฺตปฺพุทฺโธ.

เอกทิวสํ หิ, เตสฺสุ ฉสฺสุ ชตฺตยเยสฺสุ คฺุพฺกีสาย กิฬเนเตสฺสุ, อญฺรุตฺธ ปฺุเวเน ปราชิตฺ ปฺุเวตฺถาย ปหิณฺนิ.

อถสฺส มาตา ปฺุเว สขฺเชตฺวา ปหิณฺนิ.

เต ชาทิตฺวา ปน กิฬีสฺสุ.

ปฺุเนปฺุณํ ตสฺเสว ปราชโย โหตี.

มาตา ปนสฺส, ปหิเต ปหิเต, ติกฺุชตฺตํ ปฺุเว ปหิณฺนิตฺวา จตฺตถวาระ “ปฺุวา นตฺถิ -อิติ ปหิณฺนิ.

โส “นตฺถิ -อิติ วจนฺสส อสฺสฺตปฺุพฺพตฺตา “เอสาเปกา ปฺุววิกิติ ภวีสฺสตี -อิติ มลฺลญฺมาโน “นตฺถิปฺุเวเมว อาหฺรธ -อิติ เปเสสิ.

มาตา ปนสฺส, “นตฺถิปฺุวํ กิร อเยเย เทถ -อิติ วุตฺเต,

“มม ปฺุเตเตเน ‘นตฺถิตฺติ ปท น สฺตปฺพุทฺโธ. อิมินา ปน อฺุปาเยเน เอตมตฺถํ ชานาเปสฺสามิ -อิติ

ตฺุจณฺํ สฺุวณฺณปาตี อญฺญาย สฺุวณฺณปาตียา ปฏฺิกฺุชิตฺวา เปเสสิ.

นคฺุรปรีคคาหิกา เทวตา จินฺเตสฺสุ

“อญฺรุตฺธสฺสเกเน อนนฺนการกาลे อตฺตโน ภากภตฺตํ อฺุปรีฏฺฐปจฺเจกพฺุทฺธสฺส ทตฺวา

“นตฺถิตฺติ เม วจนฺสส สวณ มา โหตุ. โกชนฺอุปตฺติฏฺฐานชานน มา โหตุตี ปตฺถนา กตา.

สจายํ ตฺุจณฺปาตี ปสฺสิสฺสตี, เทวสมาคมํ ปวีสิตฺตํ น ลภิสฺสาม, สีสมปิ โน สตฺตธา มลฺลเย -อิติ.

อถ นํ ปาตี ทิพฺพปฺุเวหิ ปฺุณฺณํ อกฺุส.

ตสฺสา คฺุพฺมณฺชล ฐฺุเปตฺวา อฺุคฺุฆาฏิตมตฺตาย, ปฺุวคฺุณโส สกฺลนคฺุร ฉาเทตฺวา ฐฺุโธ.

ปฺุวชณฺท มฺุเข ฐฺุปีตมตฺตเมว สตฺตฺรสรหฺรณีสฺสทสฺสานิ อญฺุฬริ.

โส จินตสิ “นาค มาตุ ปิโย. เอตตํ เม กาลํ อิมํ นตฺถิปุณฺณาม น ปจิ. อิตฺ ปุณฺณาย อณฺเฏ ปุวํ ขาทิสสามิ -อิตฺ
เคหํ คนฺตฺวา มาตฺรํ ปุจฺฉิ “อมม ตุมหากํ อน ปิโย อปฺปิโย -อิตฺ.

“ตาท เอกกฺขิโน อกฺขิ วีย หทยํ วีย จ อติปิโย เม -อิตฺ.

“อถ กสมฺมา เอตตํ กาลํ มยํ นตฺถิปุวํ น ปจิตถ อมม -อิตฺ.

สา จุลฺลปุณฺณากํ ปุจฺฉิ “อตฺถิ กิลฺยจิ ปาตฺยํ ตาท -อิตฺ.

“ปริปุณฺณมา อเยเย ปาตี ปุเวหิ. เอวรฺฐปา ปุวา นาม เม น ทิฏฺฐุปฺพทา -อิตฺ.

สา จินตสิ “มยํ ปุตฺโต ปุณฺณฺวา กตานิหารโร ภาวิสฺสตี. เทวตาทิ ปาตี ปุเรตฺวา ปหิตา ภาวิสฺสนฺตี -อิตฺ.

อถ น ปุตฺโต “อมม อิตฺ ปุณฺณายาหํ อณฺเฏ ปุณฺณาม น ขาทิสสามิ. นตฺถิปุเมว ปเจยฺยาสี -อิตฺ.

สาปิสฺส ตโต ปุณฺณาย “ปุวํ ขาทิตฺกามาเมหิ -อิตฺ วุตฺเต, ตฺจฺจปาตฺยเมว อณฺเฎยฺย ปาตฺยิยา ปฏิกฺขชิตฺวา เปเสสิ.

ยว อคารมชฺเฒ เวสิ, ตาวสฺส เทวตา ทิพฺพปุเว ปหิณฺสี.

[เจ้าทั้ง ๒ สนนากันถึงเรื่องบวชและการงาน]

โส เอตตํปิ อชานนฺโต ปพฺพชฺชนฺนาม กิ ขานิสฺสตี, ตสมฺมา “กา เอสา ปพฺพชฺชา นาม -อิตฺ ภาตฺรํ ปุจฺฉิตฺวา

“โอรุทเทสฺมสฺสนา กาสายนิวตฺเตน กุณฺฐตฺถเร วา วิทลฺมณฺจเก วา นิปชฺชิตฺวา ปิณฺทาย จรณเตน วิหริตฺพพํ,

เอสา ปพฺพชฺชา นาม -อิตฺ วุตฺเต, “ภาตฺถิ อน สุขฺมาโล. นาค สกฺขิสฺสามิ ปพฺพชิตฺุ -อิตฺ อาห.

“เตนหิ ตาท กมฺมนฺตํ อุกฺคเหตฺวา ฆรราวาสํ วส. น หิ สกฺกา อมฺเหสุ เอเกน อปพฺพชิตฺุ -อิตฺ อาห.

อถ น “โก เอโส กมฺมนฺโต นาม -อิตฺ ปุจฺฉิ.

ภตฺตฺกุณฺฐานํ กุลปุตฺโต กมฺมนฺตํ นาม กิ ขานิสฺสตี.

[เจ้าศากยะทั้ง ๓ สนนากันถึงที่เกิดแห่งภตฺร]

เอกทิวสํ หิ ตินฺณํ ขตฺติยานํ กถา อฺพปาที “ภตฺต นาม กุหิ อฺกุณฺฐหตี -อิตฺ.

กิมฺพิโล อาห “โกณฺฐฺ อฺกุณฺฐหตี -อิตฺ.

อถ น ภทฺทีย “ตฺว ภตฺตสฺส อฺกุณฺฐานํ กุณฺฐาน น ชานาสี. ภตฺต นาม อุกฺขลียํ อฺกุณฺฐหตี -อิตฺ อาห.

อนฺรุทโร “ตุมฺเห เทวปี น ชานาถ. ภตฺต นาม รตนมฺกุลาเย สุวณฺณปาตฺยํ อฺกุณฺฐหตี -อิตฺ อาห.

เตสุ กิร เอกทิวสํ กิมฺพิโล โกณฺฐโต วีหิ โอรุทาริยามาเน ทิสฺวา “เอเต โกณฺฐเกเยว ขาตา -อิตฺ สณฺเฎ อโหสิ.

ภทฺทีย ป เอกทิวสํ อุกฺขลิตฺ ภตฺตํ วชฺฌิมมานํ ทิสฺวา “อุกฺขลียณฺเฎว อฺปฺปนํ -อิตฺ สณฺเฎ อโหสิ.

อนฺรุทเรณ ปน เนว วีหิ โกณฺฐนฺตา น ภตฺตํ ปเจนฺตา วา วชฺฌนฺตา วา ทิฏฺฐุปฺพทา, วชฺฌนฺตา ปน ปุโรโต ฐปิตเมว ปสฺสตี.

โส “ภฺยชิตฺกามกาเล ภตฺตํ ปาตฺยํ อฺกุณฺฐหตี -อิตฺ สณฺเฎมกาสิ.

เอวํ ตโย ปิ เต ภตฺตฺกุณฺฐานํ กุณฺฐาน ปิ น ชานนฺตี.

เตนายนั “โก เอส กมมนโต นาม -อิตี ปุจฉิตวา “ปฐุมิ เขตต์ กสาเปตพพนตีอาทิกิ สัจฉเร สัจฉเร กตตพพ กิจจ สุตวา
“กทา กมมนตานัน อนันโต ปถญาอิสสติ. กทา มย อปโปสสุกกา โภเค ภูณชิสสาม -อิตี วตวา,
กมมนตานัน อปริยนตตาย อกขาตาย, -

“เตนท ตวญญ ฆรราวาส วส. น มยหิ เอเตน อตถ -อิตี วตวา
มาตโร อุปสงกมิตวา “อนุชานาหิ ม อมม. อห ปพพชิสสามิ -อิตี วตวา ตาย ติกขตตุ ปฏิกขิปิตวา,
“สเจ เต สหายโก ภททियราชา ปพพชิสสติ, เตน สทธี ปพพชาหิ -อิตี วุตเต,
ต อุปสงกมิตวา “มม โข สมม ปพพชชา ตว ปฏูปพธา -อิตี วตวา ต นานปกาเรหิ สญญาเปตวา
สตตเม ทิวเส อตตนา สทธี ปพพชตถาย ปฏินญ คณหิ.

[อุบาลีออกบวชพร้อมด้วยศากยะทั้ง ๖]

ตโต “ภททियो สยกยราชา อนรุโร อานนโท ภค กิมพิโล เทวตโต จ -อิตี อิม ฉ ขตติยา อุปาลิกปปกสตตมา
เทวา วีย ทิพพสมปตตี สตตาท มหาสมปตตี อนุภาวิตวา อุตยาน คจจนาตา วีย จตฺรงคินียา เสนาย นิกขมิตวา
ปรวิสัย ปตวา ราชานาย สพพเสน นีวตตาเปตวา ปรวิสัย โอกกมมีสุ.

ตตถ ฉ ขตติยา อตตโน อภรณานิ โอมุญจิตวา ภาณชิกิ กตวา
“หนท ภาณ อุปาลิ นีวตตสสุ. อล เต เอตตัก ชีวิกาย -อิตี ตสส อหิส.

โส เตส ปาหมุเล ปวตติตวา ปริเทวิตวา เตส อาณ อติกกมิตุ อสโกโนโต อฏฐาย ต คเหตุวา นีวตติ.
เตส ทวิธา ชาตกาเล วน. โรทนปตต วิย ปฐวี กมปนาการปตตตา วิย อโหสิ.

อุปาลิกปปโก โปกิ คนตวา นีวตติตวา เอว จินเตสิ

“จณฐา โข สากิยา ‘อิมินา กุมารา นิปาติตาติ ฆาเตยยุปี ม.

อิม ทิ นาม สยกยกุมารา เอวรูป สมปตตี ปหาย อิมานิ อนคฆานิ อภรณานิ เขพปิณห์ วิย ฉทเทตวา ปพพชิสสนติ,
กิมงค ปน^าห -อิตี จินเตตวา ภาณชิกิ โอมุญจิตวา ตานิ อภรณานิ รุกเข ลคคิตวา “อตถิกา คณหนตุ -อิตี วตวา
เตส สนตักิ คนตวา เตหิ “กสมา นีวตโตสิ -อิตี ปฏฐู ตมตถ อโรเจสิ.

[ศากยะทั้ง ๖ บรรลุคุณพิเศษ]

อถ น เต อาทาย สตถุ สนตักิ คนตวา ภควนต วนทิตวา “มย ภาเน สากิยา นาม มานนิสสิตา.

อย อมหากิ ทิฆรตต ปิจารโก. อิม ปฐุมตโร ปพพาเซถ. มยมสส อภิวาทนาทีนิ กริสสาม. เอว โน มาโน นิมมาทยิสสติ -อิตี
วตวา ต ปฐุมตโร ปพพาเซตวา ปจฉา สย ปพพชิส.

เตสุ อายสมา ภททियो เตเนว อนตรวสเสน เตวิชโซ อโหสิ.

อายสมา อนรุโร ทิพพจกขุโก หุตวา ปจฉา มหาปุริสวิตกกสุตต สุตวา อรหตต ปาปุณิ.

อายสมา อานนโท โสตาปตติผล ปตัญญูหิ.

ภคตเถโร จ กิมพิลเถโร จ อปรภาเค วิปสสน วชฒตวา อรหตต ปาปุณิส.

เทวตโต โปถุชชนิกิ อิทธี ปตโต.

[พระเทวทัตแสดงฤทธิ์แก่ชาตศัตรูราชกุมาร]

อปรภาเค สตุริ โกสมพิย วิหรนเต, สสาวกสงขส ตถาคตสส มหนโต ลามสกุกาโร นิพพตติ.

ตตถ วตถเสชชชาติหตถา มนุสสา วิหาริ ปวิสิตวา

“กุหิ สตุธา, กุหิ สาริปุตตเถโร, กุหิ มหาโมคคัลลานเถโร, กุหิ มหากัสสปเถโร, กุหิ ภททียเถโร, กุหิ อนุรุทธเถโร,
กุหิ อานนทเถโร, กุหิ ภคตเถโร, กุหิ กิมพิลเถโร -อิตติ อสีติมหาสาวกานันนิสินนุญฐานันโโอลเกนตา วิจรนติ.

“เทวตตเถโร กุหิ นิสินโน วา ฐิต วา -อิตติ ปุจจนโต นาม นตถิ.

โส จินเตสิ “อหิ เอเตหิ สทธิเยว ปพพชิต, เอเต ปิ ชตติย ปพพชิต, อหิ ปิ ชตติย ปพพชิต,

ลามสกุการ หตถา มนุสสา เอเต ปริเยสน ติ, มม นาม คเหตา ปิ นตถิ,

เกน นุ โซ สทธิ เอกโต หุตวา ก ปสาเท ตวา มม ลามสกุการ นิพพต เต ย ย -อิตติ.

อถส เอต ท โหสิ “อ ราชา พิมพิสาโร ปฐม ทส เน เน ว เอกาท สน ห เต หิ สทธิ โส ตา ป ต ติ ผล เล ป ติ ภู ฐิ โต.

น ส ก กา เอ เต น ส ทธิ เอก โต ภ วิ ตุ. โก ส ล ร ณ ญา ปิ ส ทธิ น ส ก กา เอก โต ภ วิ ตุ.

อ ย โซ ป น ร ณ โณ ป ต โต อ ชา ต ส ต ตุ กุ มา โร ก ส ส จ ิ ค ุณ โ ท ส น ช า น า ติ. เอ เต น ส ทธิ เอก โต ภ วิ ส สา มิ -อิตติ.

โส โก ส ม พิ โต รา ช ค ห ค น ต วา ก ุ มา ร ก า ว ณ ณ อ ภ ิน ม มิ น ิ ต วา จ ต ตา โร อา สี วิ เส จ ต สุ ห ต ถ ปา เท สุ เอ ก ค ิ ว าย พ น ธิ ต วา

เอ ก สิ เส จ ม พ ญ ก ก ต วา เอ ก เอ ก สิ ก ริ ต วา อ ิ มา ย อ หิ เม ข ลา ย อา กา ส โต โ ร ุ ย ห อ ชา ต ส ต ตุ ส อุ จ ง เค นิ สิ ทิ ต วา,

เต น ภ ิ เต น “โก สิ ตุ ว -อิตติ ว ต เต, “อ หิ เท ว ท ต โต -อิตติ ว ต วา

ต ส ส ภ ย วิ น ท น ต ถ ถ อ ต ต ภา ว ป ฐิ ส ห ริ ต วา ส ง ฆ า ภ ิ ป ต ต จ ี ว ร โร ปุ ร โต ฐ ต วา ต ป สา เท ต วา ลาม ส กุ การ นิ พ พ ต เต สิ.

[พระเทวทัตพยายามฆ่าพระพุทธเจ้า]

โส ลาม ส กุ การ า ภ ิ ภู โต “อ หิ ภ ิก ข ุ ส ง ข ม ป ริ ห ริ ส สา มิ -อิตติ ปา ป ก จ ิ ต ถ อุ ป ปา เท ต วา ส ห จ ิ ต ตุ ป ปา เท น อิ ห ริ โต ป ริ หา ย ิต วา

ส ต ธา ริ เว พ ุ น า วิ ห า เร ส รา ช ิ กา ย ป ริ สา ย ธ ม ม เท เส น ต ว น ท ิ ต วา อ ุ ภ ุ ฐ า ยา ส นา อ ถ ช ล ิ ม ป ค ย ห

“ภ ค วา ภ น เต เอ ต ร หิ ช ิ ณ โณ ว ุ พ โธ ม ห ล ล โก อ ป โป ส สุ โก ท ิ ภ ุ ฐ ร ม ม สุ ข วิ ห า ริ อ น ุ ย ย ช ต.

อ หิ ภ ิก ข ุ ส ง ข ม ป ริ ห ริ ส สา มิ, นิ ย ยา เท ถ เม ภ ิก ข ุ ส ง ข ม -อิตติ ว ต วา ส ต ธา รา เข พ า สิ ก ว า เท น อ ป สา เท ต วา ป ภ ิ ก ิ ช ิ ต โต

อ น ต ต ม โน อ ิม ป ฐ ม ต ถ า ค เต อา ฆ า ต พ น ธิ ต วา อ ป ก มิ.

อ ถ ส ส ภ ค วา รา ช ค เห ป กา ส น ิ ย ก ม ม กา เร สิ.

โส “ป ริ จ จ ต โต ทา น อ หิ ส ม เ ณ น โค ต เม น. อิ ทา น ิส ส อ น ต ถ ก ริ ส สา มิ -อิตติ อ ชา ต ส ต ตุ อุ ป ส ง ก มิ ต วา

“ป ุ พ เพ โซ ก ุ มา ร มนุ ส สา ท ิ ฆ า ย กา, เอ ต ร หิ อ บ ป าย กา. ฐ า น โซ ป เน น ต วิ ช ติ, ย ตุ กุ มา โร ว ส มา โน กา ล ก เร ย ยา สิ.

เต น หิ ตุ กุ มา ร ปิ ต ริ ห น ต วา รา ชา โ ห หิ. อ หิ ภ ค ว น ต ห น ต วา พ ุ โ ส ภ วิ ส สา มิ -อิตติ ว ต วา, -

ต ส มิ ร ช เช ป ติ ภู ฐิ โต, ต ถ า ค ต ส ส ว ช า ย ปุ ริ เส ป โย เช ต วา, เต สุ โส ตา ป ต ติ ผล ป ต วา นิ ว ต เต สุ, ส ย ค ิ ช ณ ก ุ อ ภ ิ ร ุ หิ ต วา

“อ ห เม ว ส ม ณ โค ต ม ชี วิ ตา โว โร เป ส สา มิ -อิตติ สิ ล ป วิ ช ณ ิต วา ร ุ หิ ร ุ ป า ท ก ม ม ก ต วา

อิ มิ นา ปิ อุ ป า เย น มา เร ตุ อ ส ก โก น โต ปุ น นา พ า ค ิ รี วิ ส ส ช า เป สิ.

ต ส มิ อา ค จ ณ เต, อ า น น ท ต เถ โร อ ต โน ชี วิ ต ส ต ปุ ริ จ จ ช ิต วา ปุ ร โต อ ุ ภ ุ ฐ า สิ.

ตั้ง วิทิตวา สุตถา อุปปนธมมสเวโค หุตวา “เทวทัตโต สเทวกสส โลกสส อนตถนิสสิตํ อตตโน อวีจิมหิ ปจนกมมํ กโรติ -อติ
ปริวิตกเกตวา

“สุกรานิ อสาธุนิ อตตโน อหิตานิ จ.
ยํ เว หิตถจ สาธุญจ ตํ เว ปรมทุกกรํ -อติ

อิมํ คาลํ วตวา ปุน อิมํ อุทานํ อุทานนสิ

“สุกรํ สาธุนา สาธู. สาธู ปาเปเน ทุกกรํ.
ปาปิ ปาเปเน สุกรํ. ปาปมริเยหิ ทุกกรํ -อติ.

อถโข เทวทัตโต อโปสถทิวเส อตตโน ปริสาย สหธิ เอกมณฺฑํ นิสิติตวา “ยสสิมานิ ปญจ วตถุนิ ขมนนฺติ, โส สลากํ คณฺหตุ -อติ วตวา,
ปญจสเทหิ วชชีปุตตเกหิ นวเกหิ อปฺปกตถญฺหิ สลากาย คหิตาย, สงฺขํ ภินฺทิตวา เต ภิกฺขุ อาทาย คยาสีสํ อคมาสิ.

[อัครสาวกทั้ง ๒ ชักจูงภิกษุกลับเข้าพวกได้]

ตสส ตถถ คตภาวํ สุตวา สุตถา เตสํ ภิกฺขุณฺ อานยถถาย เทว อคคสาวเก เปเสสิ.

เต ตถถ คนฺทวา อาเทสนาปาฏิหาริยานุสาสนิยา จ อิทธิปาฏิหาริยานุสาสนิยา จ อนุสาสนตา เต อมตํ ปาเยตวา
อาทาย อากาเสนาคมิสฺสุ.

โกกาลิโกปิ โข “อญฺฐเรหิ อาวุโส เทวทัตต. นิตา เต ภิกฺขุ สาโรปุตตโมคคฺคลลาเนหิ.

นनु ตวํ มया วุตฺโต ‘มา อาวุโส สาโรปุตตโมคคฺคลลาเนหิ วิสฺสาสิ. ปาปิจฉา สาโรปุตตโมคคฺคลานา ปาปิกานํ อิจฉานํ วสงฺคตา -
อติ วตวา ชนฺนุเกเน หทยมฺขณฺเฒ ปหริ.

ตสส ตถถเว อญฺหนํ โลหิตํ มฺขโต อุกคณฺฉิ.

อายุสมนฺตํ ปน สาโรปุตตํ ภิกฺขุสงฺฆปรีวตํ อากาเสนาคจฉนฺตํ ทิสวา ภิกฺขุ อาหํสุ

“ภนฺเต อายุสฺมา สาโรปุตฺโต คมนกาเล อตตทฺตีโยว คโต. อิทานิ มหาปรีวาโร อากจฉนฺโต โสภติ -อติ.

[บุรพกรรมของพระเทวทัต]

สุตถา “น ภิกฺขเว อิทาเนว, ตีรจฉานโยนินฺยํ นิพพตตกาเลปิ มม ปุตฺโต มม สนฺติกํ อากจฉนฺโต โสภติเยว -อติ วตวา

“โหติ สีลวตํ อตฺถโถ ปฏิสนถารวุตฺตินิ.
ลกขณฺํ ปสฺส อายุณฺตํ ญฺาติสงฺฆปฺรฺกฺขิตํ.
อถ ปสฺสสิมํ กาลํ สุวิหิณฺว ญฺาติภิ -อติ

อิหํ ชาตกํ กเถสิ.

ปุน ภิกฺขุหิ “ภนฺเต เทวทัตโต กิร เทว อคคสาวเก อุโฆสุ ปสฺเสสุ นิสิตาเปตวา ‘พฺพุธสิฬฺหาย ธมฺมํ เทเสสฺสามิตี,
ตฺมฺหากํ อนุกิริยํ กิร -อติ วุตฺเต, “น ภิกฺขเว อิทาเนว, ปุพฺเพเปสฺส มม อนุกิริยํ กาดุํ วายมิ, น ปน สกฺขิ -อติ วตวา

“อปี วีรก ปสฺเสสิ สกฺณํ มลฺลฺลฺลภาณกํ
ยฺรฺคิวิสงฺกาสิ ปตี มยฺหํ สวิญฺญุกํ?

อุทกถลจรรสส ปกฺขินิ

นิจจำ อามกมจณโฆชิโน
ตสสานุกริ สวิญญโก
เสวาเลหิ ปลิคุณฐิตเ มโต -อิติ

นทีจรรกากชาตกั กเถตวา อปเรสุปี ทิวเสสุ ตถารูปีเมว กถั อารพภ

“อจาริ วตายั วิตุทัง วนานิ
กญฺฐุงครุกเขสุ อसारเกสุ
อถาสทา ขทิริ ชาตสาริ
ยตถาภิทา ครุโฬ อุตตมมุงคนฺติ จ

ลสิ จ เต นิปผลิตา. มตถโก จ วิทาลิโต.
สพฺพา เต ผาสูกา ภคคา. ทานิ สมม วิโรจสิ -อิติ จ

เอวมาทีนึ ชาตกานึ กเถสิ.

ปุณ “อกตถญญ เทวทโต -อิติ กถั อารพภ

“อกรรมหา ว เต กิจจัง ยั พลี อหุมห เส
มึคราช นโม ตยตถุ อปี กิณฺจิ ลภามห เส.
มม โลหิตภกฺขสฺส นิจจำ ลุททานิ กุพฺพโต
ทนต์นฺตรคโต สนฺโต ตัง พุทฺธึ ยปิ ชีวสิ -อิติ

อาทีนึ ชาตกานึ กเถสิ.

ปุณ วธาย ปริสกกนฺมสฺส อารพภ

“ญฺวาทเมตฺ กุรุงคสฺส ยั ตุว เสปณฺณิ เสยฺยสิ
อณฺญั เสปณฺณิ คจฺฉามิ น เม เต รุจฺเจเต ผลิ -อิติ

อาทีนึ ชาตกานึ กเถสิ.

ปุณ อุกโต ปริทีนึ เทวทโต ลภสภการโต จ สามญญโต จ -อิติ กถาสู ปวตตมานาสู,

น ภิกฺขเว อิทาเนว, ปุพฺเพปิ ปริทีเนยฺว -อิติ วตวา

“อกฺขิ ภินฺนา ปโม นญฺโฐ. สซีเคเห จ ภณฺพณิ.
อุกโต ปทฺฐกฺกมฺมนฺตา อุทกมฺหิ ถลมฺหิ จ -อิติ

อาทีนึ ชาตกานึ กเถสิ.

เอว ราชคเห วิหฺรณฺโต เทวทตฺต อารพภ พหุณึ ชาตกานึ กเถตวา ราชคฺหโต สวตถึ คนฺตวา เขตวณฺนมหาวิหฺเร วาสึ กปเปสิ.

[พระเทวทัตให้สาวกนำไปเฝ้าพระศาสดา]

เทวทโตปิ โข นว มาเส คิลานึ ปจฺฉิเม กาลे สตถาริ ทญฺฐกาโม หุตฺวา

อตฺตโน สวเก “อหิ สตถาริ ทญฺฐกาโม. ตัง เม ทสฺเสถ -อิติ วตวา,

เตหิ “ตฺวํ สมตถกาเล สตถารา สหุธิ เวริ หุตฺวา อจริ. น มฺยํ ตํ ตตถ เนสสาม -อิติ วุตเต,
“มา มํ นาเสถ. มया สตถริ อาขมาโต กโต. สตถุ ปน มยิ เกสคคมตโตปิ อาขมาโต นตถิ -อิติ.

โส หิ ภควา

วธเก เทวตตมหิ	โจเร องคฺลิมาลเก
ชนปาเล รากุเล จ	สพพตถ สมมานโส -อิติ

“ทสเสถ เม ภควนฺตํ -อิติ ปุนปฺปุนํ ยาจิ.

อถ นํ เต มลฺยเกนาทาย นิกขมฺิสฺสุ.

ตสฺสาคมนํ สุตฺวา ภิกฺขุ สตถุ อารโหเสสุ “ภนฺเต เทวตโต กิร ตุมหากํ ทสสนตถาย อากจฺจติ -อิติ.

“น ภิกฺขเว โส เตนตตภาเวน มํ ปสฺสิตุํ ลภิสฺสติ -อิติ.

ภิกฺขุ กิร ปญฺจนํ วตฺถุนํ อายาจิตกาลโต ปญฺญาย ปุน พุทฺธํ ทวฺจํ น ลภนฺติ. อฺยํ ธมฺมา.

“อสุกฺกฺฐานลฺยจ อสุกฺกฺฐานลฺยจ อากโต ภนฺเต -อิติ อาหฺสิ.

“ยํ อิจฺจติ, ตํ กโรตุ. น โส มํ ปสฺสิตุํ ลภิสฺสติ -อิติ.

“ภนฺเต อีโต โยชนมตฺตํ อากโต, อพฺตมโยชนํ, คาวุตํ, โปกฺขรณฺนิสฺมึป อากโต ภนฺเต -อิติ.

“สเจปิ อนฺโตเชตวนํ ปวิสฺติ, เวน มํ ปสฺสิตุํ ลภิสฺสติ -อิติ.

[พระเทวทัตถูกธรณีสูบ]

เทวตตํ คเหตฺวา อากตา เชตวนโปกฺขรณฺนิเร มลฺยํ โอตฺวาเรตฺวา โปกฺขรณฺนิยํ นหายิตฺุํ โอตฺริสฺสุ.

เทวตโตปิ โข มลฺยโต อญฺญาย อุโภ ปาทะ ภูมิมิ ฐเปตฺวา นิสฺสิ.

เต ปฐฺวี ปวิสฺสิ.

โส อนุกกเมน ยาว โคปฺผกา ยาว ชนฺนุกา ยาว กฺวิโต ยาว ถนโต ยาว คิวโต ปวิสฺติวา หนุกฺกฺฐิกสฺส ภูมิมิ ปติฏฺฐิตกาเล คากมาห

“อิมหิ อญฺฐิหิ ตมคคฺปคฺคลํ
เทวตฺเทวํ นรทมฺมสารถิ
สมนตจกฺขุ สตปฺปญฺญลภฺขณํ
ปาณฺหิ พุทฺธํ สรณํ คโตสฺมิ -อิติ.

อิทํ กิร ฐานํ ทิสฺวา ตถาคโต เทวตตํ ปพฺพาเชสิ.

สเจ หิ โส น ปพฺพชิสฺส, คิหิ หุตฺวา กมฺมํ ภาริยํ อกริสฺส, आयตี ภาสฺส ปจฺจยํ กาทุํ นาสกฺชิสฺส.

ปพฺพชิตฺวา จ ปน กิลฺยาปิ กมฺมํ ภาริยํ กริสฺสติ. आयตี ภาสฺส ปจฺจยํ กาทุํ สกฺชิสฺสติ -อิติ นํ สฺตถา ปพฺพาเชสิ.

[พระเทวทัตเกิดในอเวจี ถูกตรึงด้วยหลาวเหล็ก]

โส หิ อีโต สตสฺสสกปมตถเก อญฺฐิสฺสโร นาม ปจฺเจกพุทฺโธ ภาวิสฺสติ.

โส ปฐวี ปวีสิตวา อวีจิมหิ นิพพตติ.

นิจจเล พุทธะ อปรทฐภาเวน ปน นิจจโลว หุตวา ปจจติ.

ติโยชนสตีเก อนโตอวีจิมหิ โยชนสตุพเพธเมวสส สรีริ นิพพตติ.

สีสิ ยาว กณณสกุขลิตโต อุปริ อยกปลลั ปาวีสิ.

ปาทา ยาว โคปผกา เหมฐฐา อยปฐวี ปวีฐฐา.

มหาตาลกขณฐปริมาณิ อยสุล ปจฉิมภิตตีโต นิภขมิตวา ปวีฐฐิมชฌมิ ภินทิตวา อุเรน นิภขมิตวา ปุรตถิมภิตตี ปาวีสิ.

อปริ ทกขิมภิตตีโต นิภขมิตวา ทกขิมปสสั ภินทิตวา วามปสเสน นิภขมิตวา อุตตรภิตตี ปาวีสิ.

อปริ อุปริ กปลลโต นิภขมิตวา มตถกั ภินทิตวา อโธภาเคน นิภขมิตวา อยปฐวี ปาวีสิ.

เอว โส ตตถ นิจจโล หุตวา ปจจติ.

[เมื่อก่อนพระเวททัตก็ประพฤติผิดในพระศาสดา]

ภิกขุ “เอตตัก ฐานั คนตวา เทวทตโต สตถารั ทภูจัน อลภิตวาว ปฐวี ปวีฐฐา -อิตี กถั สมภูฐฐาเปสั.

สตถา “น ภิกขเว เทวทตโต อิทาเนว มยิ อปรชฌิตวา ปฐวี ปาวีสิ, ปุพเพปิ ปวีฐฐาเยว -อิตี วตวา
หตถิราชกาเล มคคัมพหุ ปุริสั สมสสาเสตวา อตตโน ปวีฐฐา อาริเปตวา เขมนตัง ปาปีตสส
เตน ปุน ติกขตตุ อากนตวา ‘อคคภูฐฐาเน มชฌิมภูฐฐาเน มูเล -อิตี เอวั ทนเต ฉินทิตวา
ตติยวาระ มหาปุริสสส จกขุปลั อติกกมนตสส ตสส ปฐวี ปวีฐฐาภาวึ ที่เปตุ

“อกตถญญสส โปสสส นิจจัน วิวรทสสิโน
สพพญเจ ปฐวี ทชชา เนว นั อภีราชเย -อิตี

อิมิ ชาตัก กเถตวา, ปุนปี ตเถว กถาย สมภูฐฐิตาย,
ขนตวาทิกูเต อตตนิ อปรชฌิตวา กลาพุราชภูตสส ตสส ปฐวี ปวีฐฐาภาวึ ที่เปตุ ขนตวาทิจาตัก
จุลลธมมปาลภูเต อตตนิ อปรชฌิตวา มหาปตาปราชภูตสส ตสส ปฐวี ปวีฐฐาภาวึ ที่เปตุ จุลลธมมปาลชาตกถจ กเถสิ.
ปฐวี ปวีฐฐา ปน เทวทตเต, มหาชโน ภูฐฐตุฐฐา ฐชปตาทกทลียอ อุสสาเปตวา ปุณณชฌเฐ ฐูเปตวา
“ลาภา วต โน -อิตี มหนตัง ฉณั อนูโภติ.

ตมตถั ภควโต อาริเจสั.

ภควา “น ภิกขเว อิทาเนว, เทวทตเต มเต มหาชโน, ตุสสติ, ปุพเพปิ ตุสสิเยว -อิตี วตวา
สพพชนสส, อปปีเย จณเฐ ผรุเส พาราณสิยั ปิงคละราเช นาม มเต, มหาชนสส ตูฐฐาภาวึ ที่เปตุ

“สพโพ ชโน ทีสิตโต ปิงคเลน
ตสมิ มเต ปจจยั เวทยนติ
ปีเย นุ เต อาสิ อกณนเเตโต.
กสมา ตุวั โรทสิ ทวารปาล

น เม ปิโย อาสิ อภนฺตโต
กายามิ ปจฺจาคมฺนาย ตสฺส
อิโต คโต หีเสยฺย มจฺจุราชํ
โส หีสิโต อาเนยฺย นํ ปุณฺ อธิ - อิติ

อิมํ ปิงฺคฺลชาตํ กเถสิ.

[ผู้ทำบาปยอมเดือดร้อนในโลกทั้ง ๒]

ภิกฺขุ สตถารํ ปุจฺฉีสุ “อิทานิ ภนฺเต เทวทัตโต กุหิ นินฺพตฺโต - อิติ.

“อวีจิมฺหานิเรเย ภิกฺขเว - อิติ.

“ภนฺเต อธิ ตปฺปนฺโต วิจิริตฺวา ปุณฺ คนฺตฺวา ตปฺปนฺนฺฐานเวยว นินฺพตฺโต - อิติ.

“อาม ภิกฺขเว ปทฺทชิตฺตา วา โหนฺตุ คหฺนฺธฺวา วา ปมาทฺวิหริโน อุกฺยตฺถ ตปฺปนฺตฺติเยว - อิติ วตฺวา อิมํ คาลมฺมาห

“อธิ ตปฺปติ เปจฺจ ตปฺปติ.

ปาปการี อุกฺยตฺถ ตปฺปติ.

‘ปาป’ เม กตฺนฺติ ตปฺปติ.

ภิกฺขโย ตปฺปติ ทฺคฺคตฺตี คโต - อิติ.

[แก้กรรม]

ตตฺถ อธิ ตปฺปติ - อิติ: อธิ กมฺมตปฺปนฺน โทมนฺสสมฺตเตน ตปฺปติ.

เปจฺจ - อิติ: ปฺรโลเก ปน วิปากตปฺปนฺน อติทารุณฺน อปายทุกฺเขน ตปฺปติ.

ปาปการี - อิติ: นานปฺปการสฺส ปาปสฺส กตฺตา.

อุกฺยตฺถ - อิติ: อิมินา วุตตปฺปกาเรณ ตปฺปนฺน อุกฺยตฺถ ตปฺปติ นาม.

ปาป เม - อิติ: โส หิ กมฺมตปฺปนฺน ตปฺปนฺโต “ปาป” เม กตฺ - อิติ ตปฺปติ, ตํ อปฺมตฺตํ ตปฺปนํ;

วิปากตปฺปนฺน ปน ตปฺปนฺโต ภิกฺขโย ตปฺปติ ทฺคฺคตฺตี คโต, อติมฺรุเสน ตปฺปนฺน อติวิย ตปฺปติ - อิติ.

คาลาปริโยसानเ พหู โสตาปฺนนาทโย อเหตุ.

เทสนา มหาชนสฺส สาทฺถิกา ชาตา - อิติ.

เทวทัตตฺวตฺถ.

๑๓. เรื่องนางสุนนาเทวี

๑๓. สุนนาเทวีวัตถุ.

“อิธ นนทติ เปจจ นนทติ -อิตติ อิมิ รมมเทสนิ สตถา เขตวเน วิหรนโต สุนนาเทวี อารพภ กเถสิ.

[อบรมลูกหลานให้รับหน้าที่ของตน]

สาวตถียิ ทิ เทวสิกิ อนาถปิณทิกัสส เคเห เทว ภิกขุสงหสทานิ ภูณชนติ, ตถา วิสาขาย มหาอุปาสิกาย.

สาวตถียลย โย โย ทานิ ทาตุกาโม โหติ, โส โส เตสึ อุกินน โโอกาสึ ลภิตวาว กโรติ.

“ก็การณา -อิตติ.

“ตุมหากิ ทานคคิ อนาถปิณทิกิ วา วิสาขา วา อากตา -อิตติ ปุจฉิตวา, “นาคตา -อิตติ วุคเต,

สตสทสสิ วิสสชเขตวา กตทานมปิ “ก็ ทานิ นามเต -อิตติ ครหนติ.

อุโภปิ ทิ เต ภิกขุสงขสส รุจิจยจ อนุจฉวิกกิจจานิ จ ชานนติ.

เตสุ วิหรนเตสุ, ภิกขุ จิตตานูรูปเมว ภูณชนติ.

ตสมมา สพเพ ทานิ ทาตุกามา เต คเหตุวา คจฉนติ.

อิตติ เต อตตโน ชเร ภิกขุ ปริวิสิตุ น ลภนติ.

ตโต วิสาขา “โก นุ โข มม ฐาเน ฐตวา ภิกขุสงขมิ ปริวิสิสสติ -อิตติ อุปชาเรนตี ปุตตสส ธีตริ ทิสวา ตัง อตตโน ฐาเน ฐเปสิ.

สา ตสสา นิเวสเน ภิกขุสงขมิ ปริวิสติ.

อนาถปิณทิกิปิ มหาสุภททิ นาม เซฏฐีธีตริ ฐเปสิ.

สา ทิ ภิกขุน เวยยาวจจ กโรนตี รมมิ สุนนตี โสตาปนนา หุตวา ปติกุลิ อคมาสิ.

ตโต จุลลสุภททิ ฐเปสิ.

สาปิ ตเถว กโรนตี โสตาปนนา หุตวา ปติกุลิ คตา.

อถ สุนนาเทวี นาม กนิฏฐธีตริ ฐเปสิ.

[นางสุนนาป่วยเรียกบิดาว่าน้องชาย]

สา ปน รมมิ สุตวา สกทาคามิผลิ ปตวา ภูมาริกาว หุตวา ตถารูปเน อผาสูเกน อาตุรา อาหารุปจเจททิ กตวา

ปิตริ ทฏฐากามา หุตวา ปกโกสาเปสิ.

โส เอกสมิ ทานคเค ตสสา สาสนึ สุตวา ว อากนตวา “ก็ อมม สุนเน -อิตติ อาห.

สา ปิตริ อาห “ก็ กนิฏฐภาทิก -อิตติ.

“วิปปลปสิ อมม -อิตติ.

“น วิปปลปามี กนิฏฐภาทิก -อิตติ.

“ภายสิ อมม -อิติ.

“น ภายามิ กนิษฐภคินี -อิติ.

เอตตํ วตวาเยว ปน สา กาลมกาสิ.

[ท่านเศรษฐีผู้บิดาร้องให้ ไปทูลพระศาสดา]

โส โสตาปนโนปิ สมานเ สกุณิ ชิตริ อูปนโนโส อธิวาเสตุ อสกโกนโต ชิตู สรีริกัจจ กาทเรตวา โรทนต์ สตุ สนตีกิ คนตวา,
“ก็ คหปติ ทุกชี ทุมโมน อสสุมุโข รุทมาโน อากโตสิ -อิติ วุตเต, “ชิตา เม ฆนเต สุนนาเทวี กาลกตา -อิติ อาห.

“อถ กสมา โสจสิ? นนุ สพเพส เอกสิกั มรณ -อิติ.

“ชานาเมต ฆนเต. เอวรูปา ปน เม ทิโรตตปสมปนา ชิตา.

สา มรณกาเล สตี ปจจุปฐฐาเปตุ อสกโกนตี วิปปลมานา มตา. เตน เม อนุปกั โทมนส อูปชชติ -อิติ.

“ก็ ปน ตาย กถิต มหาเสกุณิ -อิติ.

“อห ต ฆนเต ‘ก็ อมม สุนเนติ อามนเตสิ. อถ ม อาห ‘ก็ กนิษฐภคินี,

ตโต ‘วิปปลสิ อมมาติ วุตเต, ‘น วิปปลปามิ กนิษฐภคินี.

‘ภายสิ อมมาติ (วุตเต), ‘น ภายามิ กนิษฐภคินี เอตตํ วตวา กาลมกาสิ -อิติ.

อถ น ภควา อาห “น ทิ เต มหาเสกุณิ ชิตา วิปปลติ -อิติ.

“อถ กสมา เอวมาห -อิติ.

“กนิษฐุตตาเยว, ชิตา ทิ เต คหปติ มคคผลเท ทยา มหลลิกา. ตุ ทิ โสตาปนโน, ชิตา ปน เต สกทาคามินี.

สา มคคผลเท มหลลิกตตา ต เอวมาห -อิติ.

“เอว ฆนเต -อิติ.

“เอว คหปติ -อิติ.

“อิทานิ กุหิ นิพพตตา ฆนเต -อิติ.

“ตุสสิตทวเน คหปติ -อิติ วุตเต “ฆนเต มม ชิตา อธิ ฉวาทกานัน อนุตเร นนุทมานา วิจริตวา อิติ คนตวาปิ

นนุทนฐฐาเนเยว นิพพตตา -อิติ.

[คนทำบุญยอมเพลิตเพลินในโลกทั้ง ๒]

อถ น สตา “อาม คหปติ อปปมตตา นาม คหฐฐา วา ปพพิตา วา อธิโลเก จ ปโรโลก จ นนุทติเยว -อิติ วตวา
อิมิ คาลมาห

“อิ นนุทติ เปจจ นนุทติ.

กตปุณญ อุกยตถ นนุทติ.

‘ปญญ เม กตุนติ นนุทติ.

ภียโย นนุทติ สุกคตี คโต -อิติ.

[แก้อรธ]

ตตถ อธิ -อิติ: อธิโลกะ กम्मนนทเนน นนทติ.

เปจจ -อิติ: พรโลกะ วิปากนนทเนน นนทติ.

กตปุณญ -อิติ: นานุปการสส ปุณญสส กตตา.

อุภยตถ -อิติ: อธิ “กตฺ เม กสฺลํ, อกตฺ เม ปาปํ -อิติ นนทติ, ปรตถ วิปากํ อนุภวานฺโต นนทติ.

ปุณญํ เม -อิติ: อธิ นนทนฺโต ปน “ปุณญํ เม กตฺ -อิติ โสมนสสมตตเกเนว กम्मนนทนํ อุปาทาย นนทติ.

ภियโย -อิติ: วิปากนนทเนน ปน สุกตํ คโต,

สตตปญญาสวสสโกภฺวโย สญฺญิจจ วสสสตสทสสานิ ทิพพสมปตฺตี อนุภวานฺโต ตฺสิตฺปุเร อตีวिय นนทติ -อิติ.

คากาปริยสาเน พหุ โสตาปนนาทโย อหฺลสุ

มหาชนสส ธम्मเทสนา สาดุทฺติกา ซาตา -อิติ.

สุนาเทวีวตถุ.

๑๔. เรื่องภิกษุ ๒ สหาย

๑๔. เทวสหายภิกษุขุดดู.

“พหุมาปี เจ สหิตี ภาสमानโน -อิตี อิมม ฐมมเทสนน สุตถา เซตวเน วิหรนโต เทว สหายเก ภิกษุ อารพภ กเถสิ.

[สองสหายออกบวช]

สาวตถิวาสิน ทิ เทว กุปตดา สหายกา วิหาริ คนตวา สตุ ฐมมเทสนน สุตวา กามะ ปหาย
สตุ สาสเน อริ ทตวา ปพพิชิตวา ปญจ วสสานิ อจาริยุชฌายานัน สนติเก วสิตวา สตุถาริ อุตสุงกมิตวา สาสเน ฐริ ปุจจิตวา
วิปัสสนาธุระญจ คนถฐุระญจ วิตถารโต สุตวา

เอโก ตาว “อหิ ฆนเต มหาลกกาเล ปพพิชิต น สกขิสสามิ, คนถฐุริ ปุเรตุ วิปัสสนาธุระ ปน ปุเรสามิ -อิตี
ยว อรหตตา วิปัสสนิ กถาเปตวา ฆณฺเฑโต วายมนโต สห ปภิสสมิทาหิ อรหตตํ ปาปฺณิ.

อิตโร ปน “อหิ คนถฐุริ ปุเรสามิ -อิตี อนุกกเมน เตปิฏกํ พุทฺธวณัน อุกคณฺหิตวา คตคตฺถุฏฐาเน ฐมม กเถติ สรภณฺญ ฆณฺติ,
ปญจนนํ ภิกษุสตันน ฐมม วาเจนโต วิจรติ, อฏฺฐารสนนํ มหาคนานํ อจาริโย อโหสิ.

ภิกษุ สตุ สนติเก กम्मฏฐานํ คเหตุวา อิตรสส เถรสส วสนฏฐานํ คนตวา ตสฺโสวาเท ฐุตวา อรหตตํ ปตวา เถริ วนฺทิตวา
“สตุถาริ ฏฐุจกามมเห -อิตี วนฺทิต.

เถโร “คจฺฉ อวฺโส มม วจเนน สตุถาริ วนฺทิตวา อสตีมหาเถเร วนฺทถ,
สหายกตเถเรปิ เม ‘อมฺหากํ อจาริโย ตุมเห วนฺทิตตี วเทถ -อิตี เปเสสิ.

เต วิหาริ คนตวา สตุถารญเจว อสตีมหาเถเร จ วนฺทิตวา คนถิกตเถรสส สนติกํ คนตวา
“ฆนเต อมฺหากํ อจาริโย ตุมเห วนฺทิต -อิตี วนฺทิต.

อิตเรน จ “โก นามโส -อิตี วุตเต, “ตุมหากํ สหายภิกษุ ฆนเต -อิตี วนฺทิต.

เอว เถเร ปนปฺปนํ สาสนํ ปหิณฺเนเต, โส ภิกษุ โถกํ กาลํ สหิตวา อปรภาเค สหิตุํ อสกโกนฺโต,

“อมฺหากํ อจาริโย ตุมเห วนฺทิต -อิตี วุตเต, “โก เอโส -อิตี วตวา,

“ตุมหากํ สหายภิกษุ ฆนเต -อิตี วุตเต,

“กิ ปน ตุมเหหิ ตสส สนติเก อุกคหิตํ, กิ ทิมฺนิกายาทิสฺส อญญุตโร นิกาย, กิ ติสฺส ปิฏเกสฺส เอกํ ปิฏก -อิตี วตวา

“จตุปฺปทิกปี คาลัน ชานาติ, ปัสสูกํ คเหตุวา ปพพิชิตกาเลเยว อรณฺญํ ปวิฏฺฐุ, พหุ วต อนฺเตวาสิเก ลภิ.

ตสส อาคตกาเล มยา ปณฺหํ ปุจจิต วฏฺฐติ -อิตี จินฺเตสิ.

[พระเถระทั้ง ๒ พบกัน]

อปรภาเค เถโร สตุถาริ ฏฐุจฺจ อคโต, สหายกตเถรสส สนติเก ปตตจิวริ ฐุเปตวา คนตวา

สตุถารญเจว อสตีมหาเถเร จ วนฺทิตวา สหายกตเถรสส วสนฏฐานํ ปจฺจาคมิ.

อถสส โส วตตํ กาทเวตวา สมปฺปมาณํ อาสนนํ คเหตุวา “ปณฺหํ ปุจจิตสามิ -อิตี นิสิติ.

[พระศาสดาถามปัญหาพระเถระทั้ง ๒]

ตสมึ ขณ สตถา “เอส เอวรूपิ มม ปุตตํ วิहेฐตฺวา นิรเย นิพพตฺเตยฺย -อิตติ
ตสมึ อนุกมฺปาย วิหารจาริกํ จรณโต วิย เตสํ นิสินฺนญฺฐานํ คนฺตฺวา ปญฺญตฺเต พุทฺธาสนเน นิสีทิ.

ตตถ ตตถ นิสีทฺนตา ทิ ภิกฺขุ พุทฺธาสนํ ปญฺญาเปตฺวา ว นิสีทฺนติ.

เตน สตถา ปกฺติปญฺญตฺเตยฺว อาสนเน นิสีทิ.

นิสชช โข ปน คนฺถิกภิกฺขุํ ปฐฺมชฺฌาเน ปญฺหํ ปุจฺฉิตฺวา,
ตสมึ อกฺกิตฺเต, พุติยชฺฌาณํ อาทึ กตฺวา อญฺญสุํปิ สฺมาปตฺตีสู รุปรูเปสุ ปญฺหํ ปุจฺฉิ.

คนฺถิกตฺเถโร เอกปี กเถตุํ นาสกฺขิ.

อิตโร ตํ สพฺพํ กเถสิ.

อถ นํ โสตาปตฺติมคฺเค ปญฺหํ ปุจฺฉิ.

คนฺถิกตฺเถโร กเถตุํ นาสกฺขิ.

ตโต ชีณาสวตฺเถโร ปุจฺฉิ.

เถโร กเถสิ.

[พระวิปัสสกะเถระได้รับสาธุการ]

สตถา “สาธุ สาธุ -อิตติ อภินนฺทิตฺวา เสสมคฺเคสุํปิ ปฏฺิปาฏฺิยา ปญฺหํ ปุจฺฉิ.

คนฺถิกตฺเถโร เอกปี กเถตุํ นาสกฺขิ.

ชีณาสโว ปน ปุจฺฉิตฺตํ ปุจฺฉิตํ กเถสิ.

สตถา จตุสุํปิ ฐฺาเนสุ ตสฺส สาธุการํ อทาสิ.

ตํ สุตฺวา ภูมฺมเทเว อาทึ กตฺวา ยาว พฺรหฺมโลกา สพฺพา เทวตา เจว นาคสุปฺณณา จ สาธุการํ อทํสุ.

ตํ สาธุการํ สุตฺวา ตสฺส อนฺเตวาสิกา เจว สทฺธิวิหาริโน จ สตถารํ อชฺฌมายีสู

“กึ นาเมตํ สตถารา กตํ? กิณฺจึ อชานนฺตสฺส มหฺลลกตฺเถรสฺส จตุสุ ฐฺาเนสุ สาธุการํ อทาสิ.

อมฺหากํ ปนาจฺริยสฺส สพฺพปริยตฺติธฺรสฺส ปญฺจนฺนํ ภิกฺขุสฺตานํ ปาโมกฺขสฺส ปสฺสํสามตฺตปี น กริ -อิตติ.

[พูดมาก แต่ไม่ปฏิบัติก็ไร้ประโยชน์]

อถ เน สตถา “กิณฺนาเมตํ ภิกฺขเว กเถถ -อิตติ ปุจฺฉิตฺวา, ตสมึ อตเถ อาโรจฺจิตฺเต,

“ภิกฺขเว ตุมฺหากํ อฺาจริโย มม สาสเน ภติยา คาโว รกฺขนสฺทิสฺโส,

มยฺหํ ปน ปุตฺโต ยถารูจฺิยา ปญฺจโครเส ปริภุณฺชนกสามิสฺทิสฺโส -อิตติ วตฺวา อีมา คธา อภาสิ

“พฺพมฺปิ เจ สทฺิตํ ภาสฺมาโน

น ตกฺกโร โหติ นโร ปมตฺโต

โคโปว คาโว คณยฺ พรสํ
น ภาควา สามณฺญสฺส โหติ.
อปฺปมปิ เจ สหิตํ ภาสมาโน
ธมฺมสฺส โหติ อนฺุธมฺมาจารี
ราคณฺจ โทสณฺจ ปหาย โมหํ
สมฺมปฺปชาโน สุวิมุตฺตจิตฺโต
อนฺุปาทียานอ อธิ วา หุริ วา
ส ภาควา สามณฺญสฺส โหติ -อิตฺติ.

[แก้อรธ]

ตตถ สหิตํ -อิตฺติ เตปิฏกสฺส พุทฺธวจนฺสเสตํ นามํ,

ตํ อัจริเย อุปสงฺกมิตฺวา อุกคณฺหิตฺวา พหุํปิ พรสํ ภาสมาโน วาเจนนโต กณฺเณโต,
ตํ ธมฺมํ สุตฺวา ยํ การเกณ ปุคฺคเลน กตตพฺพํ, ตกฺกโร น โหติ,
กุกฺกุฏสฺส ปกฺขปฺพรณฺมตตมปิ อนิจฺจาทีวเสน มนสิการํ นปวตฺเตสิ;

เอโส, ยถา นาม ทิวเส ภติยา คาโว รกฺขณฺโต โคโป ปาโตว สมฺปฏฺิจฺฉิตฺวา

สาຍ คณฺเณตฺวา สามิกานํ นิยฺยาเทตฺวา ทิวสภติมตตํ คณฺหาติ,

ยถารุจฺยา ปน ปณฺจโครเส ปริภุชฺชิตํ น ลภติ;

เอวเมว เกวลํ อนฺุเตวาสิกานํ สนฺติกา วตตปฏฺิวตตกรณฺมตตสฺส ภาคี โหติ, สามณฺญสฺส ปน ภาคี น โหติ.

ยถา ปน โคपालเกณ นิยฺยาทีตานํ คูนํ ปณฺจโครสํ โคสามิกาว ปริภุชฺชนฺติ;

ตถา เตน กถิตํ ธมฺมํ สุตฺวา การกฺปคฺคลา ยถานุสฺสิฏฺฐํ ปฏิปชฺชิตฺวา, เกจิ ปฐฺมชฺฆานาทีนํ ปาปุณฺนติ,

เกจิ วิปสฺสนํ วชฺเฒตฺวา มคฺคผลานํ ปาปุณฺนติ, โคสามิกา โครสฺสเสว, สามณฺญสฺส ภาคีโน โหนฺติ.

อิตฺติ สฺตถา สีสลสมฺปนฺนสฺส พุสฺสสฺส ปมาทวิหารีโน อนิจฺจาทีวเสน โยนิโสมนสิกาเร อปฺวตฺตสฺส ภิกฺขุโน วเสน
ปฐฺมํ คาลํ กเถสิ, น พุสฺสีสลสฺส.

หฺตฺติยคาถา ปน อปฺปสฺสสฺสสาปิ โยนิโสมนสิกาเร กมฺมํ กโรนฺตสฺส การกฺปคฺคลสฺส วเสน กถิตา.

ตตถ อปฺปมปิ เจ -อิตฺติ: โลกํ เอกวคฺคทวิวคฺคตตมปิ.

ธมฺมสฺส โหติ อนฺุธมฺมาจารี -อิตฺติ: อตฺถมณฺเวยาย ธมฺมมณฺเวยาย นวโลกุตฺตรธมฺมสฺส อนฺุรูป ธมฺมํ

ปุพฺพภาคปฏิปทาสงฺขาตํ จตฺตปาริสฺสฺหิตฺตฺตคอสฺสกาณฺณานาทีเกทํ จรณฺโต อนฺุธมฺมาจารี โหติ

“อชฺช อชฺชเชว -อิตฺติ ปฏฺิวเธ อากงฺกนฺโต วิจฺรติ;

โส อิมาย สมฺมาปฏิปตฺติยา รากณฺจ โทสณฺจ ปหาย โมหํ, สมฺมา เหตุนา นเยน ปริชานิตพฺพธมฺเม ปริชานนฺโต,

ตทงฺควิภฺษณสมฺมุจฺเจทปฏิปสฺสทฺธิสฺสรณวิมุตฺตีนํ วเสน สุวิมุตฺตจิตฺโต, อนฺุปาทียานอ อธิ วา หุริ วา,

อิธโลกปฺรโลเก ปริยาปฺนนา วา อชฺชตฺติกพาหิรา วา ขนฺุรยตฺนชาตฺโย จตฺุทฺธิ อฺุปาทาเนทํ อนฺุปาทียนฺโต มหาชีณาสโว,

มคฺคสงฺขาตสฺส สามณฺญสฺส วเสน อาคตฺสฺส ผลสามณฺญสฺส เจว ปณฺจอเสชฺชธมฺมกฺขนฺุสามณฺญสฺส จ ภาควา โหติ -อิตฺติ.

รตนฺกุณฺเณ วิย อคารสฺส, อรหฺตเตน เทสนาย กุณฺเณ คณฺุทฺธิ -อิตฺติ.

คาถาปริโยสาน พหุ โสตาปนนาทโย อหสิ.

เทสนา มหาชนสส สาดถิกา ซาตา -อิติ.

เทวสหายภิกษุชวตถ.

ยมกาวคควณณา นิฏฐิตา.

ปฐโม วคโค.